

SVEČANO OTVOREN STUDENTSKI DOM

Predsjednik Vlade RH: Sveučilište u Zadru svojim je brojnim programima, odjelima i studijima te potpunom integriranošću najbolji primjer kako mladima pružiti dostupno i kvalitetno obrazovanje

STR. 3

7th World InterUniversities Championships u Barceloni od 9. do 13. studenoga 2022.

Zlato za Anu Burazer u plivanju na 200 m mješovito

Zbog brojnih uspjeha proglašena je najboljom studenticom sportašicom u akad. god. 2020./2021. te je dobila priznanje Grb grada Zadra

STR. 85

Prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić, Odjel za arheologiju, potkraj 2022. objavio znanstveni članak *Rekognicija dvaju relikvijara sv. Krševana iz zadarske katedrale sv. Stošije*

Razriješen višestoljetni misterij – kosti sv. Donata zapravo su kosti legionara i viteza sv. Krševana STR. 22

Projekt *Misli (na) plavo – kako more utječe na nas i kako mi na njega*

Sveučilište ključno za promicanje koncepta *ocean literacy* i uspostavu "plavih škola" u Hrvatskoj

STR. 30

Europska noć istraživača, Sveučilište partner u projektu

Prenosimo znanje ne samo u društveno-humanističkim znanostima, nego i iz područja biologije, kemije, akvakulture, medicinskih znanosti...

STR. 12

Drage čitateljice i čitatelji, iz broja u broj našega sveučilišnog glasila *Lanterna* potvrđujemo ostvarenje naše misije u području visokog obrazovanja, znanosti, izvannastavnih aktivnosti - bolje rečeno - sveučilišne radne kulture, koja se iščitava u našem unutarnjem i javnom djelovanju u lokalnom, regionalnom i nacionalnom kontekstu.

Tako je pred vama još jedna *Lanterna*, još jedan znanstveno-stručni kolaž aktivnosti realiziran tijekom proteklih pola godine u različitim poljima djelovanja našega sveučilišta. Raznolikost priloga pokazuje širinu visokoobrazovnog, znanstvenog i profesionalnog rada, projektni i profesionalni diskurs znanstvenika koji se, uz potpunu neovisnost, stapaju u institucijski profil naše integrirane sveučilišne zajednice. Akademska djelotvornost razvidna je u cijelom spektru događanja u kojima glavni akteri nisu samo sveučilišni profesori, nego i studenti, sve uz podršku administrativnog i tehničkog osoblja. Iskazujem poštovanje i zahvalnost svima koji su predano ostvarivali vlastite projekte i zamisli, timske aktivnosti, predstavljanje izdanih djela, sportske podvige i drugo te time pridonijeli ostvarenju sveučilišnih strateških ciljeva.

Pokazujemo širinu visokoobrazovnog, znanstvenog i profesionalnog rada, projektni i profesionalni diskurs znanstvenika koji se, uz potpunu neovisnost, stapaju u institucijski profil naše integrirane sveučilišne zajednice, a naša akademska djelotvornost razvidna je u cijelom spektru događanja u kojima glavni akteri nisu samo sveučilišni profesori, nego i studenti, sve uz podršku administrativnog i tehničkog osoblja

jeli ostvarenju sveučilišnih strateških ciljeva.

Lanterna zrcali osjećaj odgovornosti pojedinaca i timova za sveučilišni razvitak koji je u rukama svakoga od nas. Prilozi su temelj i poziv za nova pitanja, ideje, znanstvene izazove i intelektualnu radoznalost. Primjenjujući načelo aktivnog sudjelovanja i suradnje, pokazujemo da nas ništa ne može destabilizirati te da smo spremni za apsorpciju zakonskih promjena, predstojeće reakreditacijske postupke i korištenje europskih fondova.

Svjesni vrijednosti međunarodne dimenzije obrazovanja, dvadesetu obljetnicu završili smo potpisivanjem novoga četverogodišnjeg projekta alijanse EU-CONEXUS, što je poseban izazov za sve segmente visokog obrazovanja, znanosti i mobilnosti u Europskom prostoru visokog obrazovanja.

S obzirom na to da ovaj broj *Lanterne* priređujemo uoči Božića i Nove godine, upotpunjujem retke uvodne riječi čestitkom i željom da provedete radosne božićne blagdane, a u novoj 2023. godini želim vam zdravlja, svakog dobra i samo dobra.

Rektorica Sveučilišta u Zadru
prof. dr. sc. Dijana Vican

Svečana promocija sveučilišnih magistara i magistrica na Sveučilištu u Zadru 18. prosinca 2022.

Gajite svoj nacionalni identitet, budite jeka hrvatske kulture i hrvatske povijesti

Na Sveučilištu u Zadru jučer je u dvije promocije promovirano 158 sveučilišnih magistrica i magistrica različitih struka. Diplomante su u svijet akademskih građana uveli rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican, prorektorica prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić i promotorica izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević.

Od svih sveučilišnih svečanosti, istaknula je rektorica prof. dr. sc. Vican, dan promocije diplomanta najveći je i najsvečaniji događaj, u kojemu se slavi višegodišnji studijski trud i rad dojučerašnjih studenata. To je dan posebne ispunjenosti onih koji su došli do cilja, ali i njihovih profesora, mentora i roditelja.

– Dosizanje razine visokih profesionalaca ispunjeno je upornošću, samodisciplinom, intelektualnim radom i umnim naporom. Vi ste oni koji ste uspjeli u tome. Vi ste oni koji ste se znali nositi sa studijskim radom, oni kojima se danas ponose ne samo vaši roditelji, skrbnici, prijatelji, nego cijela akademska zajednica jer ste opravdali povjerenje svih. I ono

najljepše – postigli ste cilj koji ste sami sebi svojedobno postavili – rekla je rektorica.

Dodala je kako je diploma startna točka njihovih karijera, koja pred njih stavlja najvišu profesionalnu i životnu odgovornost, zbog čega su pozvani i nadalje učiti, postavljati pitanja i tražiti odgovore.

– Drage promoventice i promoventi, želim vam da živite s nacionalnim ponosom. Gajite svoj nacionalni identitet! Budite jeka hrvatske kulture i hrvatske povijesti. Raznosite ih radosno gdje god obitavali. Neka prebivaju u vama kako u hrvatskom okruženju, tako i u europskom prostranstvu i eu-

ropskoj polifoniji čiji smo dio. Jezik, povijest, tradicija, historiografija Sveučilišta u Zadru - ne zaboravite ih nikada. Sveučilište u Zadru, grad u Gradu Zadru, s vama su bili i ostaju bogatiji – zaključila je rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican.

Nakon svečanog obećanja kako će sva svoja znanja produbljivati i koristiti za napredak domovine, uslijedila je svečana prisega i početak promocije. Svojim nastupom svečanost su izvedbom hrvatske i studentske himne te pjesmom *Girl from Ipanema* uveličali prof. Dražen Habuš, Marino Perović i Tajna Zorica.

Novi studentski dom s restoranom otvoren 4. listopada

Predsjednik Vlade RH: Sveučilište u Zadru svojim je brojnim programima, odjelima i studijima te potpunom integriranošću najbolji primjer kako mladima pružiti dostupno i kvalitetno obrazovanje

Nakon dojmljivoga govora rektorice prof. dr. sc. Vican, u ime studentata u povodu otvaranja studentskog doma govorila je studentica i sportašica Ana Burazer.

– Počasćena sam što u ovom trenutku svečanog otvorenja studentskog doma i studentskog restorana predstavljam sve studentice i studente našega Sveučilišta i što vam u njihovo i svoje ime mogu radosno i pomalo ushićeno izraziti zahvalnost što je naš san danas postao stvarnost. Povećanjem smještajnih mjesta za studente u studentskom domu, a pritom i sa znatnim brojem stipendija studentima nižeg socioekonomskog položaja, brišemo riječi nepravda, diskriminacija, privilegirani status. To su istine koje nedvojbeno mijenjaju Sveučilište i zbog kojih se osjećamo

Obrazovanje i znanost ključni su smjer razvoja zemlje. Zbog toga kontinuirano povećavamo ulaganja u njih te će za njih iznos u Nacionalnom planu oporavka i otpornosti biti bez presedana, milijardu eura. Molim naše mlade da shvate da, što god studiraju, pridonose poimanju identiteta hrvatskoga naroda u vremenu globalizacije, istaknuo je, uz ostalo, predsjednik Vlade Andrej Plenković

ponosnima – rekla je, uz ostalo, Ana Burazer, dobitnica brojnih odličja u plivanju.

Novi sveučilišni restoran

Andrej Plenković, predsjednik Vlade RH, rekao je kako je u dva posljednja mandata Vlade u različite objekte sveučilišne infrastrukture uloženo 1,3 milijar-

de kuna. Od toga je 95 milijuna kuna uloženo u studentski dom u Zadru. Prema mišljenju predsjednika Vlade, to znači da je na kvalitetan način iskorišten novac.

Obrazovanje i znanost ključni su smjer razvoja zemlje. Zbog toga kontinuirano povećavamo ulaganja u njih te će za njih iznos

u Nacionalnom planu oporavka i otpornosti biti bez presedana, milijardu eura. Molim naše mlade da shvate da, što god studiraju, pridonose poimanju identiteta hrvatskoga naroda u vremenu globalizacije. Sveučilište u Zadru svojim je brojnim programima, odjelima i studijima te potpunom integriranošću najbolji pri-

mjer kako mladima pružiti dostupno i kvalitetno obrazovanje. Vjerujem da će ova ulaganja biti inspirativna i za naše studente i za profesore – rekao je predsjednik Vlade Plenković.

Uzvanici su se nakon završne konferencije uputili prema zgradi novog doma te ga svečano otvorili. Smještaj u domu studenti koriste od svibnja 2022., a svečanim otvaranjem u rad je pušten i novi sveučilišni restoran *Diadora*.

Prije otvaranja studentskog doma, predsjednik Vlade sastao se sa zadarskim županom Božidarom Longinom i gradonačelnikom Zadra Brankom Dukićem.

Rast u svakom pogledu

Gradonačelnik je predstavio projekte koji su u tijeku.

Bilježimo rast u svakom pogledu, a potvrdili smo još jednom dolazak linearnog akceleratora u Opću bolnicu Zadar. Dogovarali smo suradnju u gradnji otvorenog plivališta na Višnjiku, na projektu Vrata Zadra, gradnji javne garaže na Ravnicama i mogućnostima gradnje novih POS-ovih stanova i obiteljskih kuća po istom modelu – rekao je zadarski gradonačelnik.

Govorio je i o potrebi uspostave stalne trajektne veze Zadra s Anconom, ali i izrade projektne dokumentacije *Voda Zadar* s naglaskom na vodoopskrbu zadarskih otoka.

Gradonačelnik Zadra istaknuo je da se, unatoč globalnim krizama, „Zadar posljednjih godina nalazi u najvećem investicijskom ciklusu ikad“.

Govor rektorice prof. dr. sc. **Dijane Vican** na otvaranju Studentskog doma

Studentski dom i studentski restoran čine srce sveučilišnog kampusa koji ima socijalizirajuću funkciju važnu koliko i stjecanje kvalifikacije

Poštovani,
u godini smo proslave 20. obljetnice obnovljenog Sveučilišta u Zadru, koje svoje korijene dokumentirano bilježi iz 1396. godine. Nakon mnogih aktivnosti provedenih u 20-obljetničkoj godini Sveučilišta od ožujka do danas, otvorenje Studentskog doma i studentskog restorana, našeg (zasad) financijski najvrjednijeg infrastrukturnog projekta, planirali smo učiniti posebnim događajem i podijeliti radost darivanja tog predivnog arhitektonsko-građevinskog zdanja našim studentima, Gradu Zadru i Hrvatskoj.

Ne mogu zatomiti ovaj lijepi osjećaj zajedništva, okupljenost svih vas koji ste stalna i vjerna potpora našem razvoju.

Ne mogu zatomiti ni čast koju ste nam, gospodine premijeru, učinili Vi svojim dolaskom s najvišim dužnosnicima. Hvala Vam!

Pozornost nam je usmjerena na završen infrastrukturni projekt u koji je uloženo 95 milijuna kuna. Međutim, od početka do završetka gradnje i opremanja Studentskog doma i studentskog restorana uloženi su višestruki i višestruki institucijski napori, kao i napori pojedinaca i timova. Dugujemo im zahvalnost. Zahvaljujem: Ministarstvu znanosti i obrazovanja koje je, hvala Bogu, uvidjelo da se projekt zadarskog sveučilišta

više godina nepravredno stavljao izvan liste prioriteta; Gradu Zadru na čvrstoj suradničkoj sprezi; naravno, i Zadarskoj županiji i našoj Nadbiskupiji, koji Sveučilište vide kao relevantan znanstveni, obrazovni, kulturni, a nadalje gospodarski čimbenik; glavnom projektantu, gospodinu Vedranu Pedišiću iz tvrtke Sangrad; glavnom izvođaču,

tvrtki Projektgradnja plus d.o.o.; tvrtki Investinženjering i D&Z na pomnom nadzoru te voditelju projekta gradnje i našem vanjskom savjetniku; članovima sveučilišnog Savjeta i članovima Senata, čija mi je potpora posebno značila.

Zahvaljujem i mojem projektom timu koji se nesebično davao u složenom procesu bavlje-

nja ne samo infrastrukturnim, nego i drugim projektima.

Studentski dom i studentski restoran danas zadržavaju pogled svakog prolaznika. A tek korisnika? 284 studenta u novom domu i 200 studenata u starom domu, s osiguranom prehranom mogu neopterećeno pridonositi sveučilišnoj i akademskoj postojanosti odrazom

Ne nedostaje nam poduzetnoga duha, kreativnosti i smisla za razvoj. U ovom trenutku imamo gotovo 100 milijuna vrijednosti znanstveno-istraživačkih i stručnih projekata. Sveučilište smo usmjereno na svakog studenta. Svakom, baš svakom studentu, omogućujemo mobilnost – učenje na drugim sveučilištima. Izazvani smo prkositi vremenu depopulacije. Sveučilište smo koje se ne iščuđuje demografskoj slici Hrvatske, niti padu broja studentske populacije. Otvaramo nove studentske programe i ne bildamo besprimjerno upisne kvote

svojih snaga - mladošću, talen-tiranošću, boljim studijskim uspjehom, stvaralaštvom.

Sveučilište smo kojemu ne nedostaje poduzetnoga duha, kreativnosti i smisla za razvoj. Pohvalit ćemo se da u ovom trenutku imamo gotovo 100 milijuna vrijednosti znanstveno-istraživačkih i stručnih projekata. Otvoreni smo za svu raznorodnost istraživačkih interesa, nastavnika i studenata te brojnih partnera.

Sveučilište smo usmjereno na svakog studenta. Svakom, baš svakom studentu, omogućujemo mobilnost - učenje na drugim sveučilištima. Prije tri godine ušli smo u alijansu europskih sveučilišta. Od sljedećeg mjeseca naša alijansa (lijepog naziva - EU CONEXUS) nastavlja svoj projektni razvoj sa sveučilištima iz obalnih gradova iz osam europskih zemalja - Francuske, Litve, Rumunjske, Grčke, Njemačke, Irske, Cipra i Njemačke.

Sveučilište smo koje se znatno brže projektno i studijski razvija od prostornih uvjeta. Zato smo i pohitali uz pomoć Granta iz financijskog okvira zapadnog Balkana i Europske investicijske banke osigurati izradu projektna dokumentacije za zgradu STEM odjela s dormitorijem u vrijednosti od 5 milijuna kuna (da ne uzimamo sredstva iz državnog proračuna). Danas spremno dočekujemo novu financijsku perspektivu.

Izazvani smo prkositi vremenu depopulacije. Sveučilište smo koje se ne iščuđuje demografskoj slici Hrvatske, niti padu broja studentske populacije. Otvaramo nove studijske programe i ne bildamo besprimjerne upisne kvote.

Studentski dom i studentski restoran čine srce sveučilišnog

kampusu - sveučilišne zajednice (*universitasa*) koji ima socijalizirajuću funkciju važnu koliko i stjecanje kvalifikacije.

Sveučilište smo kojemu obrazovanje nije usluga, nego javno dobro. Poučavamo studente preispitivanju sebe i drugih zato što je to naša misija. Je li vrijedno samo ono što ima tržišnu vri-

jednost!? Ljudski život, zdravlje, obrazovanje, ljubav, prijateljstvo... To su artikli koji ispunjavaju čovjeka i nema tržišta koje ih može obezvrijediti.

Naša kultura rada kultura je razgovora i međusobnog razumijevanja; kultura činjenja dobra jednih za druge. Ako nam se i dogodi kakvo tzv. Hamletovo breme, radije se priklonimo podupirućim djelima. Tako se priklanjamo reformskim promjenama u znanosti i visokom obrazovanju, ne bojimo se promjena nabolje.

Studentski standard ne odudara od standarda sveučilišne retorike u koju spadaju naši talenti - naši talenti koji odlučuju ne biti tuđi. Ovdje su samo neki, imali ste ih priliku čuti, otpjevali su nam našu himnu. Ponosimo se tim našim mladim snagama koje se ne povode za onima koji se nazivaju plivačima, a nosi ih struja, nego onima koji žive sa sviješću da se zemlju ne može iseliti. Oni su nam neugasiv motivacijski žižak. Nitko nam neće obuzdati razvojni entuzijazam ili otupiti tankoćutnost spram brojnih mladih talenata koji nam i čine poticaj u visokoobrazovnoj svakodnevi.

Studentski dom i studentski restoran dar su koji su naši studenti zavrijedili.

Info-dan Obzor Europa 25. listopada 2022. na Sveučilištu u Zadru

Samo dva tjedna nakon održanog Info-dana Sveučilište u Zadru potpisalo novi ugovor za EU-CONEXUS

Kada se kaže da program ima na raspolaganju 97 milijardi eura, jasno je da ima mjesta za sve projekte. Stoga, nemojte biti bezidejni i ukočeni, budite poduzetni i donosite nove ideje. U ovom programu najviše me oduševljava transfer tehnologija, odnosno pretvaranje znanja u konkretne proizvode i procese, rekla je, uz ostalo, rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican u povodu *Info-dana Obzor Europa* koji je 25. listopada 2022. na Sveučilištu u Zadru organizirala Agencija za mobilnost i programe EU.

Umreženost i komunikacija

Na *Info-danu* predstavljeni su sam program i njegov financijski okvir te nacionalni sustav podrške i mjere za jačanje nacionalnog sudjelovanja u programima EU.

Naime, Okvirni program Europske unije za istraživanja i inovacije za razdoblje od 2021. do 2027. godine, nazvan *Obzor Europe*, najvažniji je instrument Europske unije za jačanje europskog istraživačkog prostora, europske konkurentnosti, ubrzavanje digitalne i zelene tranzicije, oporavka i otpornosti.

Riječ je, dakle, o vrlo ambicioznom i najvećem projektu za inovacije i istraživanje u Europi.

Rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican podsjetila je okupljene na činjenicu da je Sveučilište u Zadru poniklo iz društveno-humanističkih znanosti, no, jednako tako, naglasila je kako se programom *Obzor Europa* omogućava multidisciplinarnost i interdisciplinarnost znanstvenicima svih područja.

Oснаživanje suradnje

Svoju umreženost možemo učvršćivati sa svim znanstvenim institucijama EU – poručila je u pozdravnoj riječi rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana

Okvirni program EU za istraživanja i inovacije za razdoblje od 2021. do 2027., nazvan *Obzor Europe*, najvažniji je instrument EU za jačanje europskog istraživačkog prostora, europske konkurentnosti, ubrzavanje digitalne i zelene tranzicije, oporavka i otpornosti. *Info-dan* organizirala je Agencija za mobilnost i programe EU, a predstavljeni su sam program i njegov financijski okvir te nacionalni sustav podrške i mjere za jačanje nacionalnog sudjelovanja u programima EU

Vican, a samo dva tjedna nakon održanog *Info-dana* Sveučilište u Zadru potpisalo je novi ugovor za EU-CONEXUS, savez devet europskih sveučilišta. Program *Obzor Europa*, uz rektoricu prof. dr. sc. Dijanu Vican, predstavili su Ivana Puljiz, pomoćnica ravnateljice Agencije za mobilnost i programe EU u području znanosti, i dr. sc. Ana Butković, voditeljica Odjela za pripremu, praćenje i provedbu znanstvenih i tehnoloških programa u Ministarstvu znanosti i obrazovanja.

– Kao zemlja do sada smo ima-

li dobre rezultate, ali sukladno prilikama koje se otvaraju, misija nam je intenzivno, interakcijom sa sveučilišnom zajednicom, osnažiti suradnju te iskoristiti prilike koje su nam na raspolaganju. Mnoštvo je prilika koje ipak nisu svima poznate i zato vam želimo biti na raspolaganju ne samo u programu *Obzor Europa*, nego i Erasmus+ i drugim inicijativama. Hrvatska je zemlja s mnogo prilika, možda više nego što ima kapaciteta i ideja, tako da su brojni formati u koje se možete uključiti – rekla je, među osta-

lim, Ivana Puljiz.

Na *Info-danu Obzor Europa* bilo je govora o tome kako napisati dobar projektni prijedlog, raspravljalo se o provedbi projektnih prijedloga, jačanju Europskog istraživačkog prostora te djelovanju akcije *Marie Skłodowska-Curie* (MSCA) i *Europskog istraživačkog vijeća* (ERC).

Na sjednicama i sesijama predstavljani su dijelovi programa, od zdravlja, klime, energije, mobilnosti, hrane, poljoprivrede i okoliša do kulture i integracije društveno-humanističkih znanosti.

Početna konferencija projekta **EU-CONEXUS Plus** održana u Parizu 16. i 17. studenoga 2022. godine

Sveučilište u Zadru koordinator provedbe dvaju paketa: WP 6 – Razvoj združenih studija i WP 12 – Podrška studentskim aktivnostima

Alijansa Europskog sveučilišta za pametno i održivo upravljanje urbanim obalnim prostorima (EU-CONEXUS) uspješno je završila prvi projekt iz poziva *European Universities Initiative* Programa Erasmus+ kojim je financirana prva faza djelovanja alijanse (2019. – 2022.). Bili smo uspješni i u prijavi na drugi poziv te je za alijansu EU-CONEXUS odobreno financiranje aktivnosti za sljedeće četverogodišnje razdoblje (2022. – 2026.). Alijansa sada ima devet članova, uz dosadašnje partnere u EU-CONEXUS-u – sveučilište La Rochelle, Francuska, kao voditelj projekta, Poljoprivredno sveučilište u Ateni, Grčka; Sveučilište u Klaipedi, Litva; Tehničko građevinsko sveučilište u Bukureštu, Rumunjska; Katoličko sveučilište u Valenciji, Španjolska i Sveučilište u Zadru – alijansa ima i tri nova punopravna člana: Sveučilište SETU (South East Technological University) iz Irske, Sveučilište Rostock iz Njemačke i Sveučilište Frederick s Cipra, koji su do sada bili pridruženi članovi.

Početna konferencija novog programskog ciklusa EU-

Početna konferencija novog programskog ciklusa EU-CONEXUS-a, na kojoj je predstavljena struktura novog projekta EU-CONEXUS Plus, održana je u Parizu 16. i 17. studenoga 2022. godine. Predviđene projektne aktivnosti provodit će se u okviru 18 radnih paketa, podijeljenih u tri tematska područja: obrazovanje, znanost i inovacije te komunikacija i društveni angažman. Na konferenciji su u ime Sveučilišta sudjelovali prorektorica za studije i studente prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić, prorektor za međuinstitucijsku suradnju i transfer tehnologija prof. dr. sc. Slaven Zjalić i Kata Barać, prof., institucijska koordinatorica EU-CONEXUS-a

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

EU-CONEXUS

EU-CONEXUS

EU-CONEXUS Plus
Kick-off meeting

"EU-CONEXUS PLUS: A SIGNIFICANT STEP
FORWARD FOR THE EUROPEAN UNIVERSITY
FOR SMART URBAN COASTAL SUSTAINABILITY"

Paris, 16th & 17th of November 2022
Centre Culturel Irlandais, 5, rue des Irlandais
75005 Paris

CONEXUS-a održana je u Parizu 16. i 17. studenoga 2022. godine. Na konferenciji je predstavljena struktura novog projekta EU-CONEXUS Plus. Predviđene projektne aktivnosti provodit će se u okviru 18 radnih paketa, podijeljenih u tri tematska područja: obrazovanje, znanost i inovacije te komunikacija i društveni angažman. Sveučilište u Zadru koordinirat će provedbu dvaju paketa: WP 6 – Razvoj združenih studija i WP 12 – Podrška studentskim aktivnostima.

U okviru radnog paketa WP 6 izradit će se postupkovnik kojim

će se regulirati sve procedure i postupci potrebni za akreditaciju nekog obrazovnog programa, bilo združenih prijediplomskih i diplomskih studija ili programa cjeloživotnog učenja. Poseban naglasak bit će stavljen na programe kojima se stječu mikro-kvalifikacije i procedure za akreditaciju tih programa.

Mikro-kvalifikacije i procedure za njihovu akreditaciju

Sveučilište u Zadru, kao koordinator, po potrebi će, u suradnji s kolegama iz drugih partnerskih institucija, organizirati i provoditi edukacije djelatnika o osiguranju kvalitete, izradi studijskih programa i njihovoj akreditaciji te organizirati koordinaciju pripreme dokumentacije za akreditaciju. U tu svrhu osnovan je i virtualni ured EU-CONEXUS-a, koji će koordinirati *bottom-up* inicijative za pokretanje novih studijskih programa i programa obrazovanja kojima se stječu mikro-kvalifikacije, pripremu za akreditaciju prema Europskom pristupu za programe za koje su nadležna tijela EU-CONEXUS-a donijela odluku o akreditaciji te osigurati sustavnu potporu partnerskim sveučilištima u izradi združenih programa. Uspostava procedura i obogaćivanje ponude združenih programa obrazovanja u sklopu alijanse EU-CONEXUS znatno će pridonijeti internacionalizaciji na svim partnerskim sveučilištima kao i daljnjem razvoju europskog prostora visokog obrazovanja.

Podrška studentskim aktivnostima

Radni paket 12 odnosi se na podršku studentskim aktivnostima, posebice aktivnostima Studentskog zbora EU-CONEXUS-a. Sveučilište u Zadru kao koordinator osigurava administrativnu podršku pa je za tu svrhu osnovano virtualno tajništvo Studentskog zbora čije se aktivnosti provode sa Sveučilišta u Zadru. Tajništvo će, među ostalim, pružati Studentskom zboru alijanse administrativnu pomoć pri raspisu, evaluaciji i provođenju studentskih projekata. Predviđeno je da se raspišu četiri poziva za studentske projekte, a u svakom pozivu dio projekata trebao bi biti vezan uz glavno tematsko područje kojim se bavi alijansa, pametno i održivo

upravljanje urbanim obalnim prostorima (*Smart Urban Coastal Sustainability*, SmUCS), a drugi dio trebao bi biti usmjeren umrežavanju studenata i promicanju europskih jezika i kulture. Uz povećanje svijesti o važnosti navedene teme, cilj radnog paketa je uključiti što veći broj studenata iz različitih područja u konkretne aktivnosti u pripremi i provedbi projekata te unaprijediti suradnju među studentima partnerskih sveučilišta. Planom aktivnosti u sklopu ovog radnog paketa predviđena je izrada pravnika za studentske projekte te koordinacija i provedba natječajja.

Okvirni plan aktivnosti

Tijekom početne konferencije u Parizu, sva partnerska sveučilišta predstavila su okvirni plan aktivnosti u sklopu radnih paketa kojima će koordinirati u sljedećem četverogodišnjem razdoblju. Konkretno aktivnosti

Sveučilište u Zadru, kao koordinator, po potrebi će, u suradnji s kolegama iz drugih partnerskih institucija, organizirati i provoditi edukacije djelatnika o osiguranju kvalitete, izradi studijskih programa i njihovoj akreditaciji te organizirati koordinaciju pripreme dokumentacije za akreditaciju. U tu svrhu osnovan je i virtualni ured EU-CONEXUS-a, koji će koordinirati *bottom-up* inicijative za pokretanje novih studijskih programa i programa obrazovanja kojima se stječu mikro-kvalifikacije, pripremu za akreditaciju prema Europskom pristupu za programe za koje su nadležna tijela EU-CONEXUS-a donijela odluku o akreditaciji te osigurati sustavnu potporu partnerskim sveučilištima u izradi združenih programa

počinju se provoditi odmah nakon Nove godine, s obzirom na to da je realizacija velikog broja zadataka predviđena u 2023. godini.

Na konferenciji su u ime Sveučilišta u Zadru sudjelovali prorek-

torica za studije i studente prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić, prorektor za međuinstitucijsku suradnju i transfer tehnologija prof. dr. sc. Slaven Zjalić, i Kata Barać, prof., institucijska koordinatorica EU-CONEXUS-a.

Radni paket 12 odnosi se na podršku studentskim aktivnostima, posebice aktivnostima Studentskog zbora EU-CONEXUS-a. Sveučilište u Zadru kao koordinator osigurava administrativnu podršku pa je za tu svrhu osnovano virtualno tajništvo Studentskog zbora čije se aktivnosti provode sa Sveučilišta u Zadru. Tajništvo će, među ostalim, pružati Studentskom zboru alijanse administrativnu pomoć pri raspisu, evaluaciji i provođenju studentskih projekata. Predviđeno je da se raspišu četiri poziva za studentske projekte, a u svakom pozivu dio projekata trebao bi biti vezan uz glavno tematsko područje kojim se bavi alijansa, pametno i održivo upravljanje urbanim obalnim prostorima, a drugi dio trebao bi biti usmjeren umrežavanju studenata i promicanju europskih jezika i kulture

Učenje o našim ekološkim otiscima - okrugli stol održan 26. rujna 2022. u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru

Važno odgojno poslanje je što učinkovitije povezivanje znanosti sa sviješću o zajedničkom, javnom i općem dobru

Okrugli stol *Učenje o našim ekološkim otiscima* održan je 26. rujna 2022. u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru. Organizirao ga je Centar „Stjepan Matičević“, u sklopu projekta *Reconnect science with the blue society – Blue-connect* odnosno *Europska noć istraživača*.

Cilj okruglog stola bio je upoznati širu populaciju sudionika sa znanstvenim spoznajama iz područja ekologije i utjecaja čovjeka na okoliš, ali i potaknuti sudionike da se zapitaju o svojim ekološkim otiscima i mogućnostima suočavanja s izazovima u ekologiji na human način.

Podjela odgovornosti

U raspravi su, uz stručnjake iz različitih područja, sudjelovali i učenici Gimnazije Vladimira Nazora i Privatne gimnazije NOVA iz Zadra.

Rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican u svome je pozdravnom govoru, uz ostalo, rekla:

Uključivanjem u Europsku noć istraživača kroz projekt *Blue-connect* iskazujemo volju, htijenje i odlučnost za djelotvornim promjenama temeljenim na znanstvenim istraživanjima i novim spoznajama te za dijeljenjem novih znanja s odgojno-obrazovnim čimbenicima.

Budući da smo danas – nastavila je – bombardirani golemom količinom informacija, osobito djeca i mladi, zadaća nam je podizati svijest djece i mladih o razvoju i napretku. Važno odgojno poslanje je što učinkovitije povezivanje znanosti sa sviješću o zajedničkom dobru, javnom

Okrugli stol, čiji je cilj bio upoznati širu populaciju sudionika sa znanstvenim spoznajama iz područja ekologije i utjecaja čovjeka na okoliš, organizirao je Centar „Stjepan Matičević“, u sklopu projekta *Reconnect science with the blue society – Blue-connect* odnosno *Europska noć istraživača*. U raspravi su, uz stručnjake iz različitih područja, sudjelovali i učenici Gimnazije Vladimira Nazora i Privatne gimnazije NOVA iz Zadra

dobru i općem dobru. Ne osakađujemo svijest i znanje, nego dijelimo odgovornost činjenice da smo jedna od 7 milijardi osoba koje će se refleksivno odnositi prema svom ekološkom

otisku. lako imamo percepciju ukorijenjenosti u lokalnu zajednicu, problemi s kojima se suočavamo bliski su milijardama. Informacijsko-komunikacijske tehnologije unijele su nam re-

voluciju u život, učinile mnogo dobrog. Istodobno, hvalevrijedna brzina informacija ne znači uvijek i njihovu točnost i istinitost; upravo suprotno, njihova loša strana su rasadništvo

zabluda, predrasuda, laži i manipulacija - rekla je rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican.

Rast ne odgovara uvijek razvoju i napretku jer, kako je naglasila, rast vodi iscrpljivanju planeta i bioraznolikosti.

Biokapacitet našega planeta

Prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić rekao je kako je čovjek nezamisliv bez svojih veza s prirodom te da se upravo zato što je bio odvojen od prirode, posebno u razvijenim zemljama, događaju današnji problemi.

Dr. sc. Dražen Šimleša, ekolog i aktivist koji radi u Institutu društvenih znanosti „Ivo Pilar“, smatra kako se ekološki otisak bitno razlikuje od mnogo poznatijeg „otiska CO2“.

Ekološki otisak je naše najtočnije ogledalo; ako imamo prevelik, znači da smo nekome „ukrali“ resurse. Dok otisak CO2 mjeri

koliku svatko od nas ima emisiju, što je također važan podatak, on je integriran u ekološki otisak, koji je indikator našega životnog stila. On nije u atmosferi, niti se bavi onim što će se događati za 50 godina, već se bavi trenutačnim utjecajem na naš planet i ima više veze s ekonomijom, politikom i društvom, nego ekologijom – rekao je Šimleša.

Znanstvenici, kako se moglo čuti, svake godine računaju biokapacitet našega planeta. Taj kapacitet kaže da Zemlji treba godina i pet mjeseci da se regenerira, što znači da je stalno u zaostatku.

Najveći sustav recikliranja je priroda sama, za svaku molekulu postoji nešto što će je razgraditi pa koristimo našu prirodu i pamet da budemo odgovorniji, rekao je prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Slaven Zjalić koji smatra da bismo boljim korištenjem resursa i zamjenom fosilnih goriva biogorivima te smanjenjem upotrebe pesticida umnogome pomogli prirodi

Prof. dr. sc. Neven Voća s Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu govorio je o velikoj količini (1,7 milijuna tona otpada) koji se u Hrvatskoj svake godine stvara. Svaki stanovnik Hrvatske svake godine baci više od 400 kilograma otpada.

Utjecaj turizma na ekološki otisak

Zadarska županija pritom je s 3 posto među najgorima u odvojenom prikupljanju otpada.

Od četiri vrećice hrane koju kupimo u trgovini, jednu ćemo baciti – dodao je Voća.

O utjecaju turizma na ekološki otisak govorio je doc. dr. sc. Hrvoje Grofelnik s Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji. Zadarska je regija, prema njegovu mišljenju, bogatom turističkom aktivnošću, zbog velikog broja zrakoplova i gradnjom autoceste, dobila turiste i visok prihod, ali i generirala golem ekološki otisak i emisiju CO2. Prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Slaven Zjalić, s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, smatra da bismo boljim korištenjem resursa i zamjenom fosilnih goriva biogorivima te smanjenjem upotrebe pesticida umnogome pomogli prirodi. Dodao je da trebamo razmišljati o tome kako nešto primjenjujemo i nastojati biti što obazriviji. Najveći sustav recikliranja je priroda sama, za svaku molekulu postoji nešto što će je razgraditi pa koristimo našu prirodu i pamet da budemo odgovorniji – zaključio je prof. dr. sc. Slaven Zjalić.

Europska noć istraživača (ENI) 30. rujna 2022. u Providurovoj palači;
Sveučilište u Zadru partner u projektu

Želimo napraviti sponu između znanosti i obrazovanja te sva nova znanja prenijeti u obrazovni sustav

ENI je organiziran u sklopu projekta *Blue-connect (Reconnect science with the blue society)*. *Blue-connect* okuplja partnere iz pet glavnih obalnih gradova sredozemnog dijela Hrvatske, čija istraživanja uvelike karakteriziraju prirodni, biomedicinski, ekološki, društveni i gospodarski aspekti mora. Riječ je o jednom od 48 projekata odobrenih za financiranje putem poziva *Marie Skłodowska-Curie* u sklopu programa *Horizon Europe*

Sveučilište u Zadru bilo je partner u projektu *Europska noć istraživača*, održanom 30. rujna 2022. istodobno u 25 europskih država. Pet hrvatskih gradova sudjelovalo je u *Noći istraživača*, a zadarski dio programa održan je 30. rujna od 17 do 22 sata.

Nekoliko dana prije same realizacije, program su predstavili prof. dr. sc. Dijana Vican, rektorica Sveučilišta u Zadru, Irena Kozulić, dipl. oec., voditeljica

Centra za projekte, znanost i transfer tehnologija, te dr. sc. Gabrijela Vidić, koordinatrica projektnih aktivnosti.

Znanstveni odgovori nemaju granica

– Sveučilište prelazi granice formalno akreditirane znanstvene institucije i pokazuje da znanstveni odgovori nemaju granica. Jednako tako, pokazuje da proizvodi znanje ne samo u društve-

no-humanističkim znanostima, nego i iz područja biologije, kemije, akvakulture, medicinskih znanosti... – istaknula je rektorica prof. dr. sc. Vican.

Za *Europsku noć istraživača* u Zadru projekte je prijavilo 27 znanstvenika sa svojim timovima. Sveučilište je, naime, htjelo pokazati da je kao institucija iznimno otvoreno.

Cilj ovog projekta je da znanstvenik pokaže kako je došao do rezultata pa da taj njegov postu-

pak postane dio obrazovanja. Bit ćemo aktivni cijelu godinu i te metode prenositi učenicima u školama, a ne da samo rješavaju radne bilježnice – rekla je, uz ostalo, rektorica prof. dr. sc. Vican, najavljujući manifestaciju.

ENI je organizirana u sklopu projekta *Blue-connect (Reconnect science with the blue society)*. *Blue-connect* okuplja partnere iz pet glavnih obalnih gradova sredozemnog dijela Hrvatske, čija istraživanja uvelike

karakteriziraju prirodni, biomedicinski, ekološki, društveni i gospodarski aspekti mora. Projekt kao koordinator provodi Sveučilište u Splitu uz partnere: Institut za oceanografiju i ribarstvo, Mediteranski institut za istraživanje života, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Sveučilište u Dubrovniku, Sveučilište u Zadru, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Sveučilište u Rijeci i STEPRI znanstveno-tehnološki park Sveučilišta u Rijeci.

Glavni cilj projekta *Blue-connect* je ponovno povezivanje znanosti s društvom približavanjem istraživanja i istraživača javnosti, jačanjem javnog priznanja znanosti i istraživačkog obrazovanja te izgradnjom povjerenja i razumijevanja znanosti i njezina utjecaja na plavo društvo u plavoj regiji.

Riječ je o jednom od 48 projekata odobrenih za financiranje putem poziva *Marie Skłodowska-Curie* u sklopu programa *Horizon Europe*.

Poticanje istraživačkog duha

U sklopu projekta predviđene su dvije *Noći*. Prva je održana 30. rujna 2022., a druga će biti održana u isto vrijeme sljedeće godine.

Projekt kao koordinator provodi Sveučilište u Splitu uz partnere: Institut za oceanografiju i ribarstvo, Mediteranski institut za istraživanje života, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Sveučilište u Dubrovniku, Sveučilište u Zadru, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Sveučilište u Rijeci i STEPRI znanstveno-tehnološki park Sveučilišta u Rijeci

Znanstvene aktivnosti i radionice

Uz *Europsku noć istraživača* tijekom cijele godine održavaju se znanstvene aktivnosti i radionice s ciljem informiranja javnosti o svakodnevnom utjecaju koji znanost ima na društvo.

Nastavnici Odjela za klasičnu filologiju mr. sc. Sanja Smoldaka Vitas i dr. sc. Zvonko Liović u suradnji s nastavnicom Prirodoslovno-grafičke škole Karmen Turčinov, uz pomoć studenta Lovre Lulića održali su radionicu namijenjenu učenicima 1. razreda Prirodoslovno-grafičke škole. Tema radionice bio je odnos starih Grka i Rimljana prema prirodi i okolišu.

U prostorijama Odjela za talijanistiku Sveučilišta u Zadru prikazan je film *Salviamo la Terra* u kojemu su sudjelovali studenti Odjela za talijanistiku, i to glumom, recitacijama, crtežima, pjevanjem... Film je snimljen pod budnim okom viših lektorica Danijele Berišić Antić i Kristine Jordan s Odjela za talijanistiku, a sudjelovali su i profesori i učenici Gimnazije Vladimira Nazora.

U pratnji izv. prof. dr. sc. Sanje Vrcić Mataije i doc. dr. sc. Jadranke Brkić-Vejmelke studenti Odjela za nastavničke studije u Gospiću i učenici Osnovne škole „Dr. Jure Turić“ posjetili su Kuću Velebita. Učenici su se upoznali s geološkim postankom, strukturom i geomorfološkim obilježjima Velebita. Posjetili su i Utočište za mlade medvjede u Kuterevu i Krasno polje.

Među ostalim, pod vodstvom dr. sc. Ivane Zubak Čižmek i dr. sc. Melite Mokos održana su događanja na temu važnosti ekosustava slanih močvara i načina na koji močvare pohranjuju organski plavi ugljik koji pomaže smanjivanju utjecaja klimatskih promjena.

U razdoblju trajanja projekta organiziraju se razne aktivnosti u školama, čime se kod djece i mladih želi potaknuti istraživački duh.

U prvoj *Europskoj noći istraživača* u Zadru sudjelovalo je nekoliko stotina predškolske djece, osnovnoškolaca, srednjoškolaca, njihovih nastavnika i roditelja, studenata i zainteresiranih građana.

Na ulazu u Providurovu palaču posjetitelji su mogli vidjeti digitalne poruke nastale nakon okruglog stola *Učenje o našim ekološkim otiscima*, koje su ih trebale potaknuti na promišljanje o odgovornosti pojedinca za budućnost cjelokupnog društva, prihvaćanje društvene transformacije i promjena odgojnih vrijednosti uzrokovanih sve izraženijim klimatskim promjenama. Mogli su zaigrati ekološki *Čovječe, ne ljuti se* ili razgledati bogatu opremu, velike dronove i kamere Laboratorija za geoprostorne analize Sveučilišta u Zadru.

Tijekom večeri 27 znanstvenika sa svojim timovima prikazali su čime se bave u svom znanstvenom radu te na jednostavan i intrigantan način poticali mlade da se zainteresiraju za znanstvene probleme. Gledajući kroz mikroskop mladi su se upoznavali s osnovnim razu-

mijevanjem plijesni i mikotoksina koji se mogu pojaviti u hrani za ljude i hrani za životinje.

Znanstvenici su sa svojim timovima došli pokazati što rade i čime se bave. To su ljudi koji ne znaju za dosadu i napore, koji si svaki dan postavljaju teška pitanja, kojima je svaki problem izazov za rješenje, a ovdje će nam pokazati kako su došli do rješenja. Želimo napraviti sponu između znanosti i obrazovanja te sva nova znanja prenijeti u obrazovni sustav. Učenje istodobno treba biti i zabavno i naporno, onoliko koliko je naporno planinaru popeti se na planinu. Treba dati nešto od sebe za dostizanje cilja - rekla je rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican.

“Mali” znanstvenici među “velikima”

Astronomska udruga Zadar predstavila je desetak različitih

U Zadru je projekte prijavilo 27 znanstvenika sa svojim timovima, a Sveučilište je pokazalo da je kao institucija iznimno otvoreno. Znanstvenici su, istaknula je rektorica prof. dr. sc. Vican, sa svojim timovima došli pokazati što rade i čime se bave. To su, objasnila je, ljudi koji ne znaju za dosadu i napore, koji si svaki dan postavljaju teška pitanja, kojima je svaki problem izazov za rješenje. Učenje istodobno treba biti i zabavno i naporno, treba dati nešto od sebe za dostizanje cilja, zaključila je prof. dr. sc. Dijana Vican

teleskopa za promatranje planeta ili Sunca kroz različite filtre, dok je Krešimir Jakšić, mag. psych., prezentirao *eye-tracking* tehnologiju. Mnoge su aktivnosti bile vezane uz more i život uz njega, a u jednoj od njih izv. prof. dr. sc. Irena Radić Rossi pokazala je kako se na podnom prikazu podvodnog arheološkog nalazišta tablet računalom mogu otkriti skriveni objekti ili strukture te izložila odgovarajuću priču o njima.

U mnogim radionicama mladi su i sami mogli sudjelovati. Tako su izrađivali kućice za solitarne pčele, mikroskopom promatrali kapljicu oceanske vode i zrnca pijeska te tražili mikroplastiku, izrađivali različite 3D predmete povezane s temom klimatskih promjena, radili NPK analizu tla iz tri uzorka s područja grada Zadra i sl.

Dječji vrtić Radost Zadar predstavio se poster-sekcijom

ostvarenih suradnji i projekata na temu Održivosti koji su realizirani u Područnom objektu Voštarnica. Jesenju košaru napunili su maslinovim uljem, marmeladom, mendulama i šipkom iz svojega dvorišta, oslikanim platnenim vrećicama, mirisnim vrećicama lavande i vriska...

Na poziv mr. sc. Nensi Segarić s Odjela za sociologiju Sveučilišta u Zadru, koja je među djecom predškolske dobi prepoznala potencijal, vrtić Radosť Zadar odazvao se i pokazao kako i koliko može participirati u široj zajednici. "Mali" znanstvenici među "velikim" znanstvenicima, komentirala je mr. sc. Segarić.

Posebno je živo bilo oko starorimskog *snack bara*, odnosno rimske zalogajnice u kojoj su studenti nudili svoja jela, pripravljena po receptima iz starorimskog doba, a obilazeći štandove posjetitelji su skupljali i naljepnice kojima su sudjelovali u tomboli.

L. Perić

Voditelji aktivnosti u Zadru:

izv. prof. dr. sc. Mate Barić, *Introduction to scientific research*;

dr. sc. Ivana Zubak Čizmek, *Upoznaj svoje more*;

doc. dr. sc. Melita Mokos, *Upoznaj svoje more*;

izv. prof. dr. sc. Irena Radić Rossi, *Search Together*;

prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić, *Frazemi s meteorološkom komponentom*;

doc. dr. sc. Nikolina Miletić, *Frazemi s meteorološkom komponentom*;

doc. dr. sc. Anica Bralić Petković, *Starorimski snack bar*;

dr. sc. Maria Mariola Glavan, *Starorimski snack bar*;

doc. dr. sc. Marija Ljubičić, *Mediteranskom prehranom protiv „zločestih“ bolesti*;

dr. sc. Ivana Gusar, *Mediteranskom prehranom protiv „zločestih“ bolesti*;

prof. dr. sc. Marijana Matek Sarić, *Mediteranskom prehranom protiv „zločestih“ bolesti*;

dr. sc. Jelena Lončar, *Mycotoxins and climate change*;

mr. sc. Sanja Smodlaka Vitas, *Latin words for food in a crossword puzzle/Latin proverbs on food*;

dr. sc. Zvonko Liović, *Latin words for food in a crossword puzzle*;

doc. dr. sc. Teuta Serreqi Jurić, *Latin for kids*;

izv. prof. dr. sc. Diana Sorić, *Latin for kids*;

Lana Batinović, *Adaptation game*;

prof. dr. sc. Janja Filipi, *Udomimo solitarne pčele*;

izv. prof. dr. sc. Tomislav Šarić, *Spašavanje plemenite periske od izumiranja*;

prof. dr. sc. Dijana Vican, *Učenje o našim ekološkim otiscima*;

dr. sc. Gabrijela Vidić, *Feel climate change*;

Biljana Agić, *Ocean acidification influence on sea urchins*;

Tamara Valčić, *Energy independent buildings*;

Zrinka Klarin, *Što je skriveno u zemlji, Održiva kuća u mediteranskom kraju*;

Anita Mustać, *Fizikalno-kemijska svojstva vode, Održiva zgrada za zeleni i održivi Zadar*;

Krešimir Jakšić, *Implementation of eye-tracking technology in smart cities design/How virtual reality transforms cities?*;

mr. sc. Nensi Segarić, *Eko-dani Prirodoslovno-grafičke škole Zadar*;

Dubravko Pejdo, *Upoznaj ribu*.

EU-CONEXUS-ov **Združeni diplomski studij Digitalna humanistika** (EU-CONEXUS Joint Master Programme in Digital Humanities)

Prvi studij u području digitalne humanistike koji će se izvoditi u Hrvatskoj, ali i jedan od prvih u Europi

Projekt izrade ovog združenog studija, koji će studentima pružiti znanja i vještine za zanimanja budućnosti, koordinira *La Rochelle Université* (Francuska), a uz Sveučilište u Zadru, sudjeluju i *Universidad Católica de Valencia* (Španjolska), *Klaipėdos Universitetas* (Litva) i *Universität Rostock* (Njemačka). Zadarski tim za sada čine predstavnice Odjela za informacijske znanosti i Centra za istraživanje glagoljaštva, izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić i doc. dr. sc. Drahomira Cupar, koje sudjeluju u kreiranju studijskog programa, dok će u idućoj fazi, koja se očekuje nakon lipnja 2023., biti pozvani i kolege s drugih sveučilišnih odjela i centara

Sveučilište u Zadru jedno je od partnerskih sveučilišta koja u sklopu konzorcija EU-CONEXUS, u koordinaciji prof. dr. sc. Cécile Chantraine Brailon sa Sveučilišta *La Rochelle*, sudjeluju u izradi združenog diplomskog studija digitalne humanistike. Riječ je o prvom studiju u području digitalne humanistike koji će se izvoditi u Hrvatskoj, ali i jednom od prvih u Europi. S obzirom na to da je digitalna humanistika disciplina koja je snažno implementirana u suvremenoj znanosti i praksi informacijskih ustanova i ustanova u kulturi te osigurava uspješnu digitalnu transformaciju i humanističkih znanosti i navedenih ustanova, taj će studij uistinu pružiti studentima znanja i vještine za zanimanja budućnosti.

Erasmus Mundus Design Measures potpora

Projekt izrade ovog združenog studija koordinira *La Rochelle Université* (Francuska), a uz Sveučilište u Zadru, sudjeluju i *Universidad Católica de Valencia* (Španjolska), *Klaipėdos Universitetas* (Litva) i *Universität Rostock* (Njemačka). Zadarski tim za sada čine predstavnice Odjela za informacijske znanosti i Centra za istraživanje glagoljaštva, izv. prof. dr. sc. Ma-

rijana Tomić i doc. dr. sc. Drahomira Cupar, koje sudjeluju u kreiranju studijskog programa, dok će u idućoj fazi, koja se očekuje nakon lipnja 2023., biti pozvani i kolege s drugih sveučilišnih odjela i centara.

Rad na izradi studija odvija se unutar konzorcija EU-CONEXUS koje izgradnji združenih studija pruža nužnu infrastrukturnu potporu, i to u razdoblju izrade studijskog programa i u razdoblju njegove akreditacije i provedbe. Dodatno, izgradnja studijskog programa provodi se u sklopu projekta za koji je ostvarena *Erasmus Mundus Design Measures* potpora (ERASMUS-EDU-

2022-EMJM-DESIGN). Kao sveučilište koje ima snažne, stoljetne korijene u području humanističkih znanosti, ali ujedno i sveučilište koje prati suvremena znanstvena dostignuća u području humanističkih znanosti koja uključuju korištenje tehnologija i digitalnih alata u istraživanjima, Sveučilište u Zadru od početka projekta prepoznato je kao jedan od važnih partnera pri izgradnji, a zatim i izvedbi ovog studijskog programa. Posebno su u tom području prepoznate aktivnosti Odjela za informacijske znanosti i Centra za istraživanje glagoljaštva, u sklopu kojih se sustavno provode istraživanja i projekti u području digitalne

humanistike. Dodatno, na Odjelu za informacijske znanosti od akademske godine 2013./2014. izvodi se i kolegij *Digitalna humanistika* na diplomskoj razini koji se, osim studentima informacijskih znanosti, nudi kao izborni kolegij i studentima ostalih studijskih grupa, a uz nadogradnju i studentima doktorskih studija. Tijekom posljednjih godina izvedbe tog kolegija, na Odjelu za informacijske znanosti prikupljeno je potrebno iskustvo te testirane nastavne metode i oblici rada sa studentima usmjereni na savladavanje tog izrazito interdisciplinarnog područja.

Znanja i vještine i iz područja kreativnih industrija

Priroda područja digitalne humanistike, prije svega presijecanje humanističkih znanosti i informacijskih znanosti i tehnologija, a onda i drugih znanstvenih područja i polja te usmjerenost na projektni rad, uvjetovala je da se pri izvedbi kolegija pozornost usmjeri na grupni rad i savladavanje vještina potrebnih za projektni rad. Takvim pristupom studenti stječu vještine potrebne za pisanje projektnih prijedloga u interdisciplinarnim područjima, uz obvezne vještine upravljanja projektima i podaci-

Kao sveučilište koje ima snažne, stoljetne korijene u području humanističkih znanosti, ali ujedno i sveučilište koje prati suvremena znanstvena dostignuća u području humanističkih znanosti koja uključuju korištenje tehnologija i digitalnih alata u istraživanjima, Sveučilište u Zadru od početka projekta prepoznato je kao jedan od važnih partnera pri izgradnji, a zatim i izvedbi ovog studijskog programa. Posebno su u tom području prepoznate aktivnosti Odjela za informacijske znanosti i Centra za istraživanje glagoljaštva, u sklopu kojih se sustavno provode istraživanja i projekti u području digitalne humanistike

U studenome 2021., u organizaciji glavne koordinatorice izrade programa, prof. dr. sc. Cécile Chantraine Brailon sa Sveučilišta La Rochelle, održan je dvodnevni sastanak upravo na tom sveučilištu na kojem su bile dogovorene glavne smjernice daljnje izrade programa, prihvaćeni ciljevi i ishodi studijskog programa te započet rad na izradi kataloga i sheme kolegija. Rad je nastavljen on-line te su se projektu pridružile i kolege s Klaipėdos Universitetas (Litva) i Universität Rostock (Njemačka), a idući sastanak uživo održan je u lipnju 2022. na Sveučilištu u Zadru. Na tom je sastanku prihvaćena struktura studija

ma znanstvenih istraživanja, uključujući pisanje plana upravljanja podacima, brigu o otvorenim podacima i njihovoj ponovnoj uporabi te metode i alate potrebne za analizu, rudarenje i upravljanje podacima i informacijama.

S obzirom na usmjerenost Odjela i Centra na pisanu baštinu, uključujući digitalizaciju stare i rijetke građe, izradu baza podataka kulturne baštine i upravljanje podacima o pisanoj baštini, korištenje digitalnih alata i metoda pri analizi i interpretaciji podataka te snažan fokus na digitalnoj transformaciji baštine i baštinskih ustanova (arhiva, knjižnica i muzeja) kroz AKM

laboratorije i centre za digitalnu humanistiku, iskustva nastavnika znatno su pomogla u pisanju prijedloga ovog združenog studijskog programa.

Rad na izradi združenog studijskog programa počeo je u veljači 2021. godine, i to sastankom mogućih projektnih partnera koji je organiziralo Sveučilište La Rochelle. Sastanak je održan on-line, a svrha mu je bila predstavljanje znanstvenih i nastavnih aktivnosti koje potencijalni partneri provode u području digitalne humanistike. Sveučilište u Zadru predstavilo je aktivnosti Odjela za informacijske znanosti i Centra za istraživanje

glagoljaštva usmjerene na istraživanje pisane baštine i teksta uz pomoć digitalnih metoda i alata, znanstvenici sa Sveučilišta La Rochelle predstavili su svoje projekte u području digitalnih tehnologija u istraživanjima starih novina te osobito u području izvedbenih umjetnosti, području koje istražuju u suradnji s kolegama s *Universidada Católica de Valencia*. Upravo su predstavnici tih triju sveučilišta činili prvu radnu grupu koja je počela izradu združenog studijskog programa. Rad je nastavljen on-line te su suradnici izrađivali prijedlog tekstova ishoda studijskog programa, ishoda učenja, njegove ciljeve i prijedlog područja koja bi program trebao pokrivati.

Potpora na temelju Erasmus Mundus poziva

U studenome 2021., u organizaciji glavne koordinatorice izrade programa, prof. dr. sc. Cécile Chantraine Brailon sa Sveučilišta La Rochelle, održan je dvodnevni sastanak upravo na tom sveučilištu na kojem su bile dogovorene glavne smjernice daljnje izrade programa, prihvaćeni ciljevi i ishodi studijskog programa te započet rad na izradi kataloga i sheme kolegija. Rad je nastavljen on-line te su se projektu pridružile i kolege s *Klaipėdos Universitetas* (Litva) i *Univer-*

sität Rostock (Njemačka), a idući sastanak uživo održan je u lipnju 2022. na Sveučilištu u Zadru. Na tom je sastanku prihvaćena struktura studija.

Važno je istaknuti da je združeni diplomski program digitalne humanistike namijenjen i studentima koji imaju završen preddiplomski studij iz nekog od područja humanističkih znanosti, kao i onima koji imaju završen prijediplomski studij iz nekog od tehničkih područja znanosti. Nakon završetka studijskog programa, studenti će steći znanja i vještine potrebne za razumijevanje i interpretaciju kulturne baštine, digitalne transformacije baštine i područja humanističkih znanosti iz perspektive tehnologija te obrnuto, znanja i vještine potrebne za razumijevanje tehnologija iz perspektive humanističkih znanosti. Dodatno, studenti će stjecati znanja i vještine iz područja kreativnih industrija kako bi bili sposobni uspješno osuvremenjivati kulturni i kreativni sektor, ali osobito iz područja digitalnih tehnologija u znanstvenim istraživanjima u području humanističkih znanosti, uključujući izradu projektnih prijedloga u području kulturnih i kreativnih industrija te digitalne humanistike, implementaciju i upotrebu digitalnih istraživačkih metoda i alata i skrb o podacima znanstvenih istraživanja.

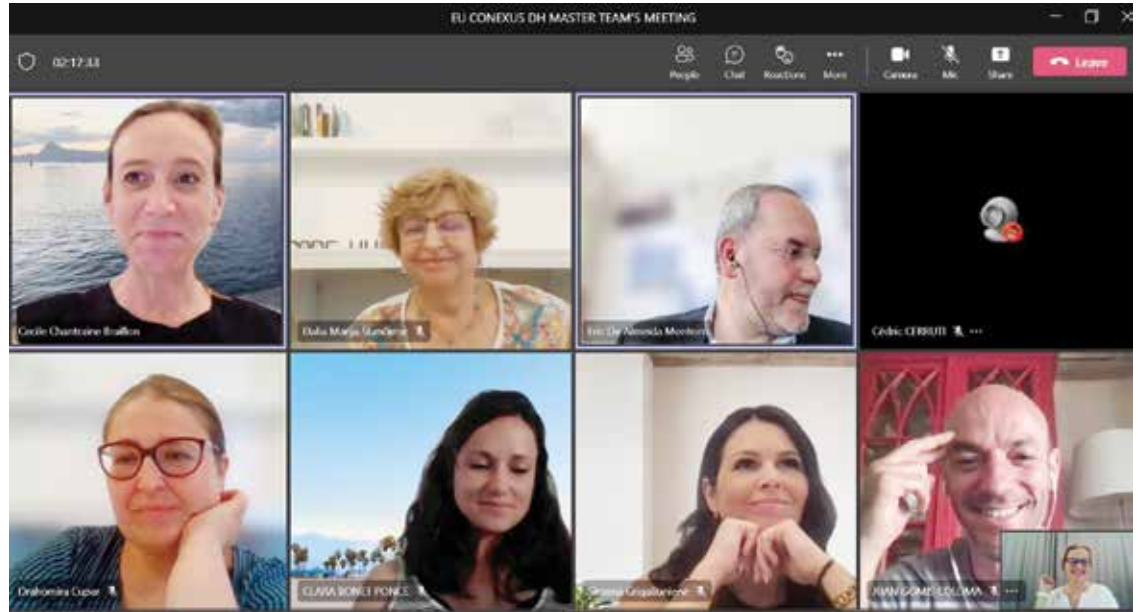
Velik dio studijskog programa namijenjen je izbornosti podijeljenoj prema područjima, i to posebno grupe kolegija namijenjene studentima koji imaju predznanja iz nekog od polja humanističkih znanosti, odnosno onima koji imaju predznanja u području tehnologija. Mentorski pristup koji se aktivira već u prvom semestru studija omogućuje studentu vođenje pri izboru takvih kolegija, kao i područja profilacije i teme projektnog i diplomskog rada, što pridonosi primjerenosti odabranih sadržaja u odnosu na željeni ishod kod svakog pojedinog studenta.

Ljetna škola u Zadru

Studij se planira izvoditi uz potporu koja će se zatražiti na temelju *Erasmus Mundus* poziva, a koristit će se za osiguravanje mobilnosti studenata. Naime, studijskim je programom predviđeno da studenti prvi semestar studija provedu na Sveučilištu u Rostocku, a drugi na Sveučilišta *La Rochelle*, nakon čega pohađaju ljetnu školu u trajanju od 2 tjedna koja će se održavati na Sveučilištu u Zadru. Treći i četvrti semestar predviđen je za izborne kolegije i studentsku praksu te pisanje projektnog i diplomskog rada. Izborne kolegije studenti će birati u skladu sa svojim interesima, odnosno u nekom od područja digitalne humanistike za koja su zadužena sveučilišta u Zadru, u Valenciji ili pak Sveučilište u Klaipedi.

U sklopu dvotjedne ljetne škole u Zadru studenti će se upoznat sa svim područjima u

Važno je istaknuti da je združeni diplomski program digitalne humanistike namijenjen i studentima koji imaju završen preddiplomski studij iz nekog od područja humanističkih znanosti, kao i onima koji imaju završen preddiplomski studij iz nekog od tehničkih područja znanosti. Nakon završetka studijskog programa, studenti će steći znanja i vještine potrebne za razumijevanje i interpretaciju kulturne baštine, digitalne transformacije baštine i područja humanističkih znanosti iz perspektive tehnologija te, obrnuto, znanja i vještine potrebne za razumijevanje tehnologija iz perspektive humanističkih znanosti

kojima je moguće njihovo profiliranje te savladavati vještine projektnog i timskog rada u području digitalne humanistike. Tako će lakše odabrati područje svoga profiliranja i odlučiti koje će od ponuđenih sveučilišta odabrati za takvu profilaciju. Sveučilište u Zadru posebno će nuditi profilaciju u području digitalne transformacije ba-

štine i baštinskih ustanova, organizaciji znanja i informacija te digitalizacije i obrade rukopisa i stare i rijetke građe, kao i računalne obrade teksta i alata za analizu teksta i sadržaja. U to će biti uključeno više odjela i centara Sveučilišta.

Interdisciplinarnost, projektni rad te stalno učenje i istraživanje

Digitalna humanistika izuzetno je važna u području humanističkih znanosti općenito, ali osobito u pogledu digitalne transformacije humanističkih znanosti, informacijskih ustanova i drugih ustanova u kulturi. Uz to, digitalna humanistika uvelike usmjerava ne samo znanstveno-istraživačke aktivnosti, nego i aktivnosti u kulturnim i kreativnim industrijama, i to na način koji osigurava razvoj novih publika, korištenje kulturne baštine u gospodarstvu i osobito u izobrazbu kroz tzv. digitalnu pedagogiju koja je dio digitalne humanistike. Studij podrazumijeva i korištenje naprednih tehnologija, uključuju-

ći umjetnu inteligenciju, i to ne samo savladavanjem tehničkih vještina, nego i onih koji proizlaze iz pravnih i društvenih aspekata, kao što su autorska prava, društvena pravda i zaštita osobnih podataka i podataka ranjivih skupina i sl. te upravljanje projektima i podacima. Posebno će se obrađivati i gejmifikacija baštine te koncepti građanske znanosti u području humanističkih znanosti, ali i svi oblici uspješne digitalne transformacije knjižnica i arhiva, njihove građe i usluga.

Zbog svega toga, radujemo se pokretanju ovog studija i očekujemo velik interes svih koji žele aktivno sudjelovati u prostorima presijecanja humanističkih znanosti i tehnologija, istraživati te prostore, nadograđivati ih i u njima uživati studirajući u više zemalja, uz motivirane nastavnike koji promiču interdisciplinarnost, projektni rad i prije svega stalno učenje i istraživanje, a ne samo podučavanje i predstavljanje istraživačkih rezultata. Pokretanje ovog združenog studija očekuje se u akademskoj godini 2024./2025.

Prof. dr. sc. **Helen Murphy**, pročelnica *School of Education & Lifelong Learning, South East Technological University* (Irska), novog partnera u alijansi EU-CONEXUS

Sveučilište u Zadru i SETU dijele iste vrijednosti o obrazovanju, a kako se svi suočavamo sa sličnim izazovima, razmjena iskustava o njima solidan je temelj zajedničkog djelovanja u unaprjeđenju sustava i primjeni inovacija

Škola za cjeloživotno usavršavanje i obrazovanje, kojoj ste Vi pročelnica, sastavnica je Sveučilišta *South East Technological University (SETU)* iz Waterforda, novog partnera u alijansi EU-CONEXUS. Kako ocjenjujete priključenje Vaše institucije konzorciju?

Pristupanje alijansi EU-CONEXUS otvara mojem sveučilištu važne mogućnosti suradnje sa sveučilištima iz osam europskih zemalja i rad na postizanju izvrsnosti u području pametnog i održivog upravljanja urbanim obalnim prostorima. Članstvo u alijansi omogućuje nam nadogradnju našega iskustva u tom području, u smislu jačanja suradnje u znanstvenoj i nastavnoj djelatnosti, kao i suradnje s gospodarstvom i drugim vanjskim dionicima. To je važan dio strategije razvoja za naše sveučilište jer nam omogućuje uspostavu trajne suradnje i povezanosti s partnerskim sveučilištima koja će omogućiti rad na osmišljavanju zajedničkih znanstvenih projekata i razvoj združenih obrazovnih programa za velik broj studenata na prijediplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini, kao i na razini cjeloživotnog obrazovanja.

Sudjelovanje u EU-CONEXUS-u pruža nam priliku da povećamo mobilnost djelatnika i studenata, povećamo znanstvenu aktivnost i unaprijedimo kvalitetu doktorskih studija. Alijansa EU-CONEXUS pomoći će SETU-u u postizanju strateških ciljeva izvrsnosti u području znanosti, nastave i internacionalizacije.

Sudjelovanje u EU-CONEXUS-u pruža nam priliku da povećamo mobilnost djelatnika i studenata, povećamo znanstvenu aktivnost i unaprijedimo kvalitetu doktorskih studija. Alijansa EU-CONEXUS pomoći će nam u postizanju strateških ciljeva izvrsnosti u području znanosti, nastave i internacionalizacije, a raspon mogućnosti suradnje između naših dvaju sveučilišta je golem, što uključuje razvoj znanja i prakse u području obrazovanja, s posebnim naglaskom na obrazovanje odraslih, cjeloživotno učenje i kontinuirano stručno usavršavanje nastavnika

Boravili ste u Zadru u rujnu 2022. i održali radionicu Istraživanje mikro-kvalifikacija u visokoobrazovnim institucijama. Kakav je dojam na Vas ostavio boravak na Sveučilištu u Zadru?

Bilo mi je zadovoljstvo upoznati kolegice i kolege u Zadru i još jednom vidjeti da se u razvoju visokog obrazovanja u Europi svi suočavamo s istim izazovima. Bez obzira na to što svaka država članica Europske unije ima svoja jedinstvena društveno-kulturna i povijesna obilježja, vjerujem da imamo mnogo toga zajedničkoga, što se potvrdilo i na susretu s kolegama sa Sveučilišta u Zadru. Tijekom mojeg posjeta vidjela sam da dijelimo iste vrijednosti i razmišljanja o obrazovanju i njegovoj transformativnoj prirodi. Iako je možda povijest našeg obrazovanja različita, svi se suočavamo sa sličnim izazovima pa je razmjena iskustava o njima solidan temelj za zajedničko djelovanje u unaprjeđenju sustava i primjeni inovacija. Jedan od primjera mogle bi biti mikro-kvalifikaci-

je i njihovo korištenje u visokom obrazovanju.

Kolege koje sam upoznala bili su vrlo otvoreni i ljubazni i uživala sam u radu sa svima na Sveučilištu u Zadru. Također sam uživala u ljepotama grada i jedinstvenom položaju Sveučilišta. Imala sam priliku posjetiti jedan od najpoznatijih nacionalnih parkova u Hrvatskoj, slapove Krke, što je za mene bilo predivno iskustvo. Hvala kolegama!

Mikro-kvalifikacije (eng. micro-credentials), jedna su od važnih tema vezanih uz obrazovanje u EU. Što su to, zapravo, mikro-kvalifikacije? Postoji li u ovom trenutku jednoznačna definicija u cijelom europskom visokoobrazovnom prostoru?

Mikro-kvalifikacije u Europi su definirane kao „ishodi učenja koje je polaznik stekao na temelju malog opsega učenja koji se vrednuju prema transparentnim i jasno definiranim standardima“. To je definicija Vijeća Europske unije iz *Preporuke za europski pristup mikro-kvalifi-*

kacijama za cjeloživotno učenje i zapošljavanje usvojene u lipnju 2022. Iako su Preporuku usvojile zemlje članice EU, ostaje pitanje kako će je pojedine države tumačiti i primijeniti. Kao i u slučaju mnogih drugih preporuka EU, vrlo je vjerojatno da će u različitim zemljama Europe, odnosno u njihovim sustavima visokog obrazovanja biti i razlika u načinu implementacije okvira za mikro-kvalifikacije.

Na SETU-u mikro-kvalifikacije definiramo kao kvalifikacije koje priznaju obimom manje i specifično stečeno znanje, vještine ili iskustvo. Učenje može biti formalno, informalno i neformalno. Mikro-kvalifikacije usmjerene su na male opsege učenja i mogu uključivati specifične specijalističke stručne vještine i kompetencije, kao i meta-kognitivne vještine.

Bolonjska deklaracija, kojom počinje primjena Bolonjskog procesa u 29 država europskog obrazovnog prostora, osnova je reformi visokog obrazovanja. Kako se mikro-

kvalifikacije uklapaju u Bolonjski proces?

Potpisom Bolonjske deklaracije i pristupom Europskom prostoru visokog obrazovanja (EHEA), zemlje članice usuglasile su se da će: uvesti sustav visokog obrazovanja u tri ciklusa koji se sastoji od prijediplomskih, diplomskih i doktorskih studija; osigurati uzajamno priznavanje kvalifikacija i razdoblja učenja u inozemstvu provedenog na drugim sveučilištima te implementirati sustav osiguravanja kvalitete kako bi se ojačala kvaliteta i relevantnost učenja i poučavanja.

Bolonjski proces jasno i transparentno definiranim ishodima učenja uz primjenu europskog nominalnog radnog opterećenja izraženog u bodovima (ECTS) promiče i podržava otvorenost, transparentnost, uzajamno priznavanje i osiguravanje kvalitete te pomaže sveučilištima da pripreme studente da nakon završetka studija budu spremni za rad u sve kompetitivnijem i globaliziranom okruženju.

Mikro-kvalifikacije u visokom obrazovanju olakšavaju pristup visokom obrazovanju, omogu-

ćuju polaznicima pristup kraćim obrazovnim programima, a stečeni bodovi mogu se prenositi i uklopiti u postojeće studijske programe, već stečene kvalifikacije ili kombinirati u druge kraće obrazovne programe. Mikro-kvalifikacije također ciljaju na stvaranje obrazovnog programa s transparentno i jasno definiranim ishodima učenja, čije će opterećenje izraženo u ECTS bodovima, jasno provjerenim ostvarenim ishodima učenja, biti potvrda o završetku koju će prepoznati i poslodavci. Konačno, one će studentima ponuditi mogućnost da pove-

ćuju perspektive na poslu i u karijeri završetkom specifičnoga kratkog programa kojemu je cilj stjecanje specifičnih vještina ili kompetencija u određenom području (koje možda ne zahtijeva punu kvalifikaciju).

Jedan od prioriteta Europske komisije pravo je svake osobe na kvalitetno i inkluzivno obrazovanje. Kako mikro-kvalifikacije mogu pridonijeti tom procesu?

Programi kojima se stječu mikro-kvalifikacije trebaju podlijegati sustavu za osiguravanje kvalitete i primjeni svih standarda

za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju. To uključuje jasne postupke za akreditaciju na sveučilištu, usklađenost ishoda učenja s načinom vrednovanja i provjerljivim dokazima o postignutim ishodima učenja. Iako programi kojima se stječu mikro-kvalifikacije mogu biti znatno kraći od programa kojima se stječu pune kvalifikacije, načini izrade, izvedbe i vrednovanja trebaju slijediti iste standarde osiguravanja kvalitete koji se primjenjuju za sve druge studentske programe koji se nude na sveučilištu.

Programi mikro-kvalifikacija mogu igrati važnu ulogu u inkluzivnom obrazovanju, s obzirom na to da mogu ponuditi kratki uvod u iskustvo učenja za one koji možda (zbog socijalnih ili obrazovnih razloga) nisu imali mogućnost pristupa visokom obrazovanju. To će osobito biti važno za polaznike cjeloživotnog obrazovanja.

Europa se suočava s demografskim promjenama, a istodobno brzi tehnološki razvoj utječe na brze promjene potreba tržišta rada. Jasno je da

će se uskoro povećati potreba za dokvalifikacijama i prekvalifikacijama. Kako bi poslodavci mogli biti uključeni u izradu mikro-kvalifikacija te kako se može garantirati osiguravanje kvalitete programa?

Dokvalifikacije i prekvalifikacije u visokom obrazovanju trebale bi nužno podrazumijevati uključivanje vanjskih dionika, posebice iz gospodarstva. Ono što je posebno važno za razvoj svake mikro-kvalifikacije je stvarna potreba za tim specifičnim vještinama i kompetencijama. U tome važnu ulogu mogu imati poslodavci koji iskazuju svoje potrebe za specifičnim vještinama, međutim, to mora biti triangulirano s regionalnim i nacionalnim podacima o potrebama tržišta rada. Mi u Irskoj imamo nacionalnu agenciju koja daje redovita izvješća temeljena na prikupljenim podacima na tržištu rada (SOLAS/Skills and Labour Market Research Unit/Research). Na te se podatke mi u SETU-u referiramo kad razmatramo mogućnost uvođenja novih programa dokvalifikacije i prekvalifikacije. Imamo i nacionalnu mrežu regionalnih ureda (Regional Skills Managers) koji surađuju s visokim obrazovanjem kako bi ih povezali s gospodarstvom i informirali o potrebnim vještinama i kompetencijama.

Osiguravanje kvalitete potrebno za mikro-kvalifikacije slijedi isti sustav kvalitete potreban za bilo koji program na našem sveučilištu, dakle, primjenjuju se sva načela transparentnosti te konstruktivnih, usklađenih i primjerenih metoda poučavanja i učenja.

Potreba za dokvalifikacijama u IT sektoru, na primjer, je očita. Mogu li se mikro-kvalifikacije primjenjivati samo u nekim ili u svim područjima?

Mikro-kvalifikacije se mogu primijeniti na sva područja. One su samostalan skup učenja, tako da će u nekim područjima izazov biti procijeniti je li potrebno prethodno učenje ili može li netko, primjerice, bez znanja u području IT-a, sudjelovati/pohađati program kojim se stječu mikro-kvalifikacije za programiranje. Možda će biti potrebno razbiti skup ishoda učenja u više manjih ishoda koji se odnose na vrlo specifična znanja i vještine.

Prof. dr. sc. Helen Murphy: Ključne karakteristike programa kojim se stječu mikro-kvalifikacije

Mikro-kvalifikacije su manji skup ishoda učenja čije su temeljne karakteristike:

- treba biti provjeren,
- program za stjecanje mikro-kvalifikacija treba biti usklađen s uobičajenim standardima osiguravanja kvalitete u visokom obrazovanju,
- polaznik može stečena znanja, vještine i kompetencije koristiti prema svojim potrebama (prenosivost),
- ishodi učenja prepoznaju se i priznaju sukladno opterećenju izraženom u ECTS bodovima,
- program se može uklopiti u studijske programe za stjecanje pune kvalifikacije,
- mikro-kvalifikacija se može steći kombinacijom više manjih mikro-kvalifikacija (stackable).

Trebaju li se mikro-kvalifikacije nužno stjecati putem organiziranih programa (formalno učenje)?

Ne, prema Preporuci Vijeća EU, mikro-kvalifikacije mogu se steći formalnim, informalnim i neformalnim učenjem.

Prema Europskom standardu socijalnih prava, svatko ima pravo na obrazovanje i osposobljavanje te cjeloživotno učenje kako bi zadržao ili stekao vještine koje mu omogućuju participaciju na tržištu rada. Koji bi modeli financiranja mikro - kvalifikacija bili mogući? Postoji li u Irskoj neki model?

Koliko mi je poznato, ne postoji jedinstveni model financiranja mikro - kvalifikacija. Svjesna sam širokog spektra mikro-kvalifikacija dostupnih putem nekih od globalnih organizacija za virtualno/on-line

učenje poput *Coursera* i *Future Learn*. Mnoge od njih imaju kratke programe koji su besplatni, međutim, ako polaznik želi steći certifikat (ili čak bodove), možda će za to trebati platiti neku naknadu.

Na našem će se sveučilištu primijeniti model samo-financiranja, odnosno postoji odgovarajuća upisnina koja će pokriti troškove izvođenja i vrednovanja povezane s mikro-kvalifikacijama. Upisninu može platiti pojedinac ili organizacija. Poznato mi je da će se u Hrvatskoj za financiranje koristiti vaučeri.

Do sada ste sudjelovali u dva pilot-projekta o mikro-kvalifikacijama. Kakva su Vaša iskustva? Imaju li mikro-kvalifikacije europsku perspektivu?

Nema jedinstvene definicije ili mišljenja o tome što čini mikro-kvalifikaciju, tako da je moja glavna napomena da u svim ze-

mljama članicama EU treba još raditi na tome kako možemo primijeniti Preporuku Vijeća EU. Mi u visokom obrazovanju trebamo razmotriti svrhu nekog programa za stjecanje mikro-kvalifikacija, ciljane skupine polaznika, trajanje, način izvođenja, osiguravanja kvalitete i vrednovanja. Konzorcij EU-CONEXUS nudi nam mogućnost da se usuglasimo oko zajedničke definicije i nekih temeljnih načela mikro-kvalifikacija. To će biti vrlo korisno za budućni razvoj i implementaciju okvira za mikro-kvalifikacije u visokom obrazovanju.

Iraska se često navodi kao zemlja u kojoj sustav stjecanja djelomičnih kvalifikacija već postoji. Možete li nam pojašniti kako taj sustav funkcionira i kako ga se može povezati s mikro-kvalifikacijama?

Irski kvalifikacijski okvir (IKO) ima 10 razina i predviđa stjecanje punih i djelomičnih kvalifikacija te kvalifikacija za posebne namjene. I prije uvođenja definicije mikro-kvalifikacija na razini EU, u Irskoj je postojala mogućnost dodjele diploma za kraće obrazovne programe te se koncept mikro-kvalifikacija može lako uklopiti u Irski kvalifikacijski okvir. Za one koji žele doznati više o IKO-u, informacije se mogu naći na mrežnoj stranici Irske agencije za osiguravanje kvalitete: www.qqi.ie.

Obrazovne znanosti imaju veliku važnost na Sveučilištu u Zadru, kao i na SETU-u. Kako vidite moguću suradnju s kolegama sa Sveučilišta u Zadru?

Vidimo velik raspon mogućnosti suradnje između naših dvaju sveučilišta, što uključuje razvoj znanja i prakse u području obrazovanja, s posebnim naglaskom na obrazovanje odraslih, cjeloživotno učenje i kontinuirano stručno usavršavanje nastavnika.

Također vidimo mogućnosti u komentorstvu studenata doktorskih studija u području obrazovnih znanosti, što bi i studentima i nastavnicima koji bi u to bili uključeni dalo golemu prednost. Druge mogućnosti odnose se na doktorske ljetne škole, zajednički rad na razvoju studentskih programa i suradnju na znanstvenim istraživanjima u zajedničkim područjima interesa.

Prof. dr. sc. dr. h. c. **Ante Uglešić**, Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, potkraj 2022. objavio znanstveni članak *Rekognicija dvaju relikvijara sv. Krševana iz zadarske katedrale sv. Stošije* (u koautorstvu s antropologom i forenzičarem Mariom Šlausom) te monografiju *U potrazi za Višeslavovom krstionicom*

Arheologija relikvijara

Nakon „prekapanja“ po relikvijarima i utvrđivanja činjenica te znanstveno-stručne interpretacije nalaza, razriješen višestoljetni misterij – kosti sv. Donata zapravo su kosti legionara i viteza sv. Krševana

Prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić s Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru u koautorstvu s antropologom i forenzičarem Mariom Šlausom objavio je potkraj 2022. izvorni znanstveni članak *Rekognicija dvaju relikvijara sv. Krševana iz zadarske katedrale sv. Stošije* koji donosi iznenađujuće rezultate rekognicije poznatih zadarskih relikvijara kojima je razriješena višestoljetna tajna.

Osim toga, u tijeku su i njegova arheološka istraživanja na Kosovu i u Hercegovini, a objavio je i monografiju *U potrazi za Višeslavovom krstionicom* u kojoj je riješio mnoge nepoznate najpoznatijega hrvatskog krsnog zdenca.

Posljednjih godina ste u tišini, s antropologom i forenzičarem Mariom Šlausom, radili na rekogniciji dvaju relikvijara sv. Krševana. O kojim je relikvijarima riječ?

Rekognicija (pregled) je zapravo obavljena za 34 relikvijara, od kojih 33 pripadaju inventaru zadarske katedrale sv. Stošije, dok je jedan u vlasništvu zadarskih benediktinki odnosno samostana sv. Marije. Rekognicije su nekad bile relativno česte, a razlog za njih bio je velikim dijelom povezan s mo-

gućim krađama svetačkih relikvija, što nije bila baš rijetka pojava. Danas se rekognicije rade u posebnim prigodama, a naša je napravljena u povodu izrade monografije o zadarskoj prvostolnici. Prošle godine izašao je njezin prvi svezak, a u izradi su još dva. Najzanimljiviji rezultati istraživanja povezani su s tri relikvijara: relikvijarom škrinjom sv. Donata, relikvijarom stopalom sv. Krševana i relikvijarom za tuniku/košulju sv. Krševana.

Često se u hrvatskoj znanosti govori o interdisciplinarnosti, ali do se nje teško dolazi, međutim, u Vašem slučaju

suradnja s Marijom Šlausom dala je velike rezultate. Kako je došlo do te suradnje?

S kolegom Šlausom surađujem već dvadesetak godina. Čovjek je to velike međunarodne reputacije, a isto tako, na Sveučilištu u Zadru godinama predaje kao vanjski suradnik, i to na prijediplomskom, diplomskom i doktorskom studiju. Samostalno ili sa svojim timom obradio je glavninu osteoloških nalaza s arheoloških istraživanja lokaliteta na kojima sam bio voditelj, zamjenik voditelja ili suradnik. Naši zajednički radovi su interdisciplinarni, njegov rad isključivo je vezan za osteološki materijal, a ja obrađujem arheološku

građu. Moj rad na relikvijarima bio je vezan uz nalaze koji su pronađeni u relikvijarima i nisu osteološke naravi, a isto tako, uz utvrđivanje pojedinih povijesnih činjenica ili okolnosti povezanih s tim relikvijarima. Cjelokupni naš posao nazvali smo arheologijom relikvijara, on nije povezan s arheološkim iskapanjima, već „prekapanjima“ po relikvijarima i utvrđivanjem činjenica što se u njima nalaze te znanstveno-stručnom interpretacijom utvrđenih nalaza.

Kostur iz relikvijara, škrinje sv. Donata, pripada sv. Krševanu. Kako ste došli do te spoznaje?

To je bio gotovo detektivski posao. Prva rekognicija obuhvatila je relikvijare koji se nalaze u trezoru Zadarske nadbiskupije gdje se, među ostalim, čuvaju relikvijar škrinjica sv. Donata i relikvijar škrinjica sv. Zoila. Oba su, dozvolom nadbiskupa mons. Želimira Puljića i uz komisijski nadzor, otvorena, a akademik Šlaus ostatke obaju tijela složio je na stolu. Kod tijela sv. Zoila na prvi pogled nije bilo većih sumnji jer su se podaci iz njegovog života velikim dijelom poklapali s izgledom kostura, a riječ je o osobi koja je umrla u dobi od 80-ak godina. Kod kostura koji se pripisivao sv. Donatu bilo je ne-

Rekognicija je obavljena za 34 relikvijara, od kojih 33 pripadaju inventaru zadarske katedrale sv. Stošije, dok je jedan u vlasništvu zadarskih benediktinki odnosno samostana sv. Marije. Danas se rekognicije rade u posebnim prigodama, a naša je napravljena u povodu izrade monografije o zadarskoj prvostolnici. Prošle godine izašao je njezin prvi svezak, a u izradi su još dva. Najzanimljiviji rezultati istraživanja povezani su s tri relikvijara: relikvijarom škrinjom sv. Donata, relikvijarom stopalom sv. Krševana i relikvijarom za tuniku/košulju sv. Krševana

kako čudno što je bila riječ o visokoj i izrazito snažnoj osobi između 40 i 50 godina starosti, čije su anomalije na kostima sličile onima kod današnjih vrhunskih sportaša. Na naše pitanje možemo li za oba kostura napraviti analizu starosti metodom radioaktivnog ugljika (^{14}C), nadbiskup je odgovorio potvrdno, što se u konačnici pokazalo njegovom dalekosežnošću u razmišljanju i otvorenosti za znanstvenu istraživanja. Sitne dijelove kostiju poslali smo na analizu u *Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory* u Miami na Floridi. Dobiveni rezultati bili su iznenađujući za kostur za koji se smatralo da pripada sv. Donatu. Naime, analiza ^{14}C pokazala je da je on stariji najmanje 500 godina od vremena u kojemu je živio sv. Donat. Ključno za rješenje cijelog problema bilo je otvaranje relikvijara stopala sv. Krševana koji se čuva u Stalnoj izložbi crkvene umjetnosti u Za-

dru. Uz dopuštenje i u prisutnosti č. m. Anastazije Čizmin, uzeli smo lijevu skočnu kost (*talus*) koju smo našli u tom relikvijaru i odnijeli je do Nadbiskupskog ordinarijata gdje se čuva relikvijar škrinjica svetoga Donata. Generalni vikar mons. Josip Lenkić vrlo ljubazno nam je dopustio ponovno otvoriti taj već nanovo zapečaćen relikvijar i ta je skočna kost savršeno spojena s goljeničnom, lisnom i petnom kosti iz te škrinjice. Time je definitivno potvrđeno da nije riječ o kostima sv. Donata, već gotovo sasvim sigurno o kostima sv. Krševana. Isto tako, antropološka analiza tog kostura u potpunosti se poklapa s poznatim detaljima iz života sv. Krševana, a vezani su uz činjenicu da je on bio legionar odnosno vitez. Gotovo prava krim-priča!

Koje ste sve, konkretno, zagonetke riješili rekognicijom?

Rezultati rekognicija bili su

Knjiga *U potrazi za Višeslavovom krstionicom* donosi sintezu svega povezanog s tim spomenikom. Također se temeljito analiziraju svi elementi na zdencu, a prvi je put napravljena i njegova petrografska analiza. Sve je popraćeno brojnim slikovnim i grafičkim priložima te se time daje posve novi doprinos poznavanju tog izuzetno zanimljivog i važnog hrvatskog spomenika, odnosno konteksta nekadašnje ninske katedrale gdje se gotovo sasvim sigurno nalazio. U cjelini gledajući, iznosim više činjenica koje u mnogočemu mijenjaju sliku o tom spomeniku, a vezane su uz vrijeme i okolnosti njezina nastanka, radioničko podrijetlo te genealogiju hrvatskih narodnih vladara

dijelom potpuno neočekivani. Najveće postignuće je pronalazak ostataka tijela sv. Krševana, za koje se nije znalo gdje se nalaze. Nekoliko je relikvijara koji su se povezivali sa sv. Krševanom, odnosno dijelovima njegovih zemnih ostataka. Provedenom analizom utvrđeno je, dakle, da su ostaci kostura sv. Krševana pogrešno zamijenjeni ostacima sv. Donata pa je tako sv. Krševan „postao“ sv. Donat, a isto tako, ustanovljeno je kada i gdje se to najvjerojatnije dogodilo. Po svemu sudeći, to je bilo tijekom 7. zadarsko-mletačkog rata u 14. st., u skrovitoj prostoriji (*secretaria*) koja se nalazila u crkvi sv. Trojstva (sv. Donata), kamo su najvjerojatnije sve zadarske relikvije svetaca bile privremeno sklonjene da ne bi bile odnesene u Mletke.

Temeljem pronađenih kostiju u relikvijarima i nekoliko drugih predmeta pojedini relikvijari sada se drukčije mogu datirati i interpretirati. Vrlo zanimljivim mogu se smatrati i nalazi iz relikvijara škrinjice sv. Krševana u kojemu su kao predmeti štovanja utvrđeni različiti ekspoziti koji su s tim svetcem odnosno ostacima njegova tijela bili u izravnom doticaju: ostaci tunike koja se pripisuje tom svetcu, dio mača koji se također vezuje uz njega kao viteza, hodočasnička ampulica bizantskog podrijetla datirana u razdoblje 12./13. stoljeće, vrećica s organskim materijalom (sjemenkama?) i dr.

Valja spomenuti da smo u kripti crkve sv. Krševana najvjerojatnije identificirali i kamen za koji se smatralo da je na njemu sv. Krševanu odrubljena glava i koji je također bio štovan kao svečeva relikvija *ex contactu*. Glava sv. Krševana otuđena je

iz Zadra u razdoblju između 16. i 17. stoljeća i danas se nalazi u katedrali sv. Tripuna u Kotoru.

Ipak, neka pitanja ostala su neriješena. Koja?

Glavno otvoreno pitanje je gdje su ostaci tijela sv. Donata? Na to pitanje zasad nemamo odgovora. Među ostalim, neriješeno je i pitanje jesu li u relikvijarima 15. stoljeća koji se pripisuju sv. Krševanu, možda kosti sv. Donata, no na to pitanje do daljnega neće se moći odgovoriti zato što njihovo ispitivanje metodom ^{14}C nije izvedivo jer bi se time uništila njihova izvornost.

Budući da su rezultati od nacionalnog značenja, jesu li rekognicijom zadovoljni crkveni oci?

Mislim da jesu. Ponovni pronalazak zemnih ostataka sv. Krševana za Nadbiskupiju i Grad iznimno je dragocjen i važan, a želja nadbiskupa Puljića je dodatno ojačati njegovo štovanje te pronađene relikvije izložiti u samoj katedrali. Ono što je za sve također iznimno važno je činjenica autentičnosti tih relikvija, a mogu reći da je frapantno koliko su precizno datirane. Jedan od razloga za to je njihova očuvanost i spoznaja da nisu ničim kontaminirane jer su pomno čuvane u zasebnim škrinjicama. Mislim da se sada i kao činjenica može prihvatiti podatak o njihovom ranom dolasku u Zadar, oko 649. godine.

U posljednje vrijeme radite na arheološkim istraživanjima na Kosovu. Na kojemu lokalitetu i o čemu je riječ?

U dvije arheološke kampanje, tijekom 2019. i 2021., a u skladu

s Ugovorom s *Cultural Heritage without Borders (CHwB)* Kosovo, bio sam voditelj sustavnih arheoloških istraživanja dijela unutrašnjosti i okoliša katedrale Gospe Pomoćnice u Prizrenu. Istraživanja su obavljena u sklopu projekta *Dijalog između zajednica kroz sveobuhvatno očuvanje kulturnog nasljeđa* koji je provodio Program Ujedinjenih naroda (UNDP), a financirao Instrument Europske unije za stabilnost i mir. Istraživanje su obavili Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru i Institut za arheologiju u Prištini.

Na što upućuju Vaša dosadašnja istraživanja na Kosovu?

Rezultati do kojih smo došli arheološkim istraživanjima navedenog prostora izrazito su značajni za poznavanje prošlosti Prizrena i Kosova općenito i njima je ona u potpunosti izmijenjena. Prema spoznajama prije arheoloških istraživanja, smatralo se da je današnju crkvu (katedralu) 1870. godine dao sagraditi skopski nadbiskup Dario Bucciarelli, temeljem ukaza (turskog fermama) izdanog 14. veljače 1869. Provedenim istraživanjima utvrđeno je da je crkva tamo bila sagrađena već najvjerojatnije tijekom 13. stoljeća, a da je 1870. godine samo obnovljena. Isto tako, uz crkvu su pronađeni ostaci manje (vjerojatno grobišne) crkve kupolnog tipa koju smo okvirno datirali od 10. do 12. stoljeća. Istražili smo i više grobova koji pripadaju razdoblju od ranog srednjeg

vjeka (9. stoljeće) do 19. stoljeća. Iznimno važno bilo je otkriće dijelova zidova najvjerojatnije ranokršćanske crkve koja se nalazila ispod današnje, a njezino postojanje potvrđuje i više pronađenih ulomaka kamene plastike koji se okvirno datiraju od kraja 4. do početka 6. stoljeća.

Već neko vrijeme istražujete na lokalitetu Stari grad (*Kula hercega Stjepana*) u Ljubuškom u sklopu projekta *Heritage REVIVED* (Programa prekogranične suradnje RH – BiH – CG) koji financira EU. Recite nešto o rezultatima tih istraživanja?

Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad ili *Kula hercega Stjepana* provedena su kroz dvije arheološke kampanje, tijekom lipnja 2020. i ožujka 2021. godine. U tim istraživanjima sudjelovali smo kolega izv. prof. dr. sc. Dario Vujević i ja kao djelatnici Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru, ali ujedno i kao nastavnici studija arheologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Tamo radim već 22 godine, a trenutačno sam još neko vrijeme i pročelnik tog studija. Istraživanjima navedenog lokaliteta došli smo do mnogih novih spoznaja o tom hercegovačkom kulturno-povijesnom spomeniku koji je prethodio nastanku današnjega grada Ljubuškog. Najvažnije otkriće su zidovi sagrađeni na kamenu živcu i ulomci različitih keramičkih posuda koji se mogu datirati u kasnoantičko (ranobi-

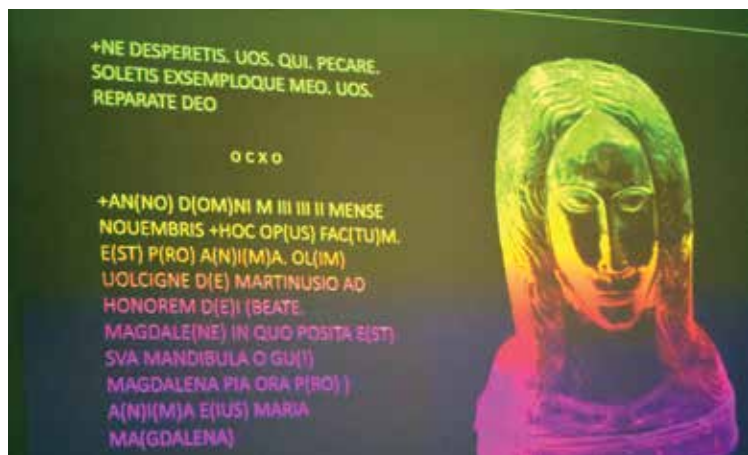
zantsko) razdoblje, odnosno 6. i 7. stoljeće. To otkriće potvrdilo nam je postojanje kasnoantičke građevine na lokalitetu Stari grad Ljubuški, a ujedno ostavilo i mogućnost pretpostavke o postojanju još starijeg objekta na tom prostoru. Time je utvrđeno i da je kasnosrednjovjekovni i novovjekovni grad-utvrda dijelom podignut na mjestu starije utvrde ili kule-osmatračnice. Ono što je najvažnije u svemu je činjenica da je prostor te utvrde velikim dijelom obnovljen i konzerviran, i to znatnim sredstvima EU. Arheološka istraživanja bila su samo dio koji je prethodio tim radovima.

Što, u istraživačkom smislu, planirate dalje?

Upravo sam dovršio monografiju *U potrazi za Višeslavovom krstionicom* koja je već i tiskana te izlazi u izdanju serije *Katalogi i monografije* br. 24 Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Tijekom iduće godine u koautorstvu s izv. prof. Josipom Baraka Pericom kanim dovršiti monografiju vezanu uz istraživanje vrlo značajnog i zanimljivog lokaliteta Rivine kod Stoca u Hercegovini. Isto tako, pokušat ću sa suradnicima privesti kraju rad na monografiji o istraživanju ranokršćanskog lokaliteta Podvršje – Glavčine. Moram dovršiti i nekoliko članaka sa znanstvenih skupova na kojima sam održao izlaganja te objaviti preliminarne rezultate istraživanja u Prizrenu. Jedan od mojih planova za blisku budućnost je i pisanje monografije o doseljenu Slavena/Hrvata na prostoru današnje južne Hrvatske (u koautorstvu s više suradnika).

Rezultati rekognicija bili su dijelom potpuno neočekivani. Najveće postignuće je pronalazak ostataka tijela sv. Krševana. Provedenom analizom utvrđeno je da su ostaci kostura sv. Krševana pogrešno zamijenjeni ostacima sv. Donata pa je tako sv. Krševan „postao“ sv. Donat, a ustanovljeno je i kada i gdje se to najvjerojatnije dogodilo. Glavno otvoreno pitanje je gdje su ostaci tijela sv. Donata? Na to pitanje zasad nemamo odgovora

Koliko se dugo već bavite temom Višeslavove krstionice koja je među hrvatskim znanstvenicima izazvala prijeponu,

posebno kad je riječ o njezinoj dataciji?

Tematikom Višeslavove krstionice, bolje rečeno, Višeslavova krsnog zdenca, bavim se od istraživanja prostora krstionice crkve sv. Asela (nekadašnje katedrale) u Ninu koje je tadašnji Odsjek za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zadru pod vodstvom prof. dr. sc. Janka Belloševića proveo 2001. godine. Međutim, intenzitet bavljenja tom problematikom vezan je za prethodnu akad. god. koju sam koristio kao slobodnu studijsku godinu tj. za pisanje monografije *U potrazi za Višeslavovom krstionicom*.

Koji je supstrat Vaših istraživanja u vezi s Višeslavovom krstionicom?

Temeljem svih rezultata dosadašnjih istraživanja, objavljenih radova, novopronađenih povijesnih izvora, neobjavljenih istraživanja ninske krstionice 2001. godine (koji umnogome u potpunosti potkrjepljuju pisane povijesne izvore i literarne zapise) i dr., *U potrazi za Višeslavovom krstionicom* donosi sintezu svega povezanog s tim spomenikom. Također se temeljito analiziraju svi elementi na zdenču, a prvi je put napravljena i njegova petrografska analiza. Sve je popraćeno brojnim slikovnim i grafičkim priložima te se time daje posve novi doprinos poznavanju tog izuzetno zanimljivog i važnog hrvatskog spomenika, odnosno konteksta nekadašnje ninske katedrale gdje se gotovo sasvim sigurno nalazio. U cjelini gledajući, iznosim više činjenica koje u mnogočemu mijenjaju sliku o tom spomeniku, a vezane su uz vrijeme i okolnosti njezina nastanka, radioničko podrijetlo, genealogiju hrvatskih narodnih vladara i dr.

Upravo sam dovršio monografiju *U potrazi za Višeslavovom krstionicom* koja je već i tiskana te izlazi u izdanju serije *Katalozi i monografije* br. 24 Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Tijekom iduće godine u koautorstvu s izv. prof. Josipom Baraka Pericom kanim dovršiti monografiju vezanu uz istraživanje lokaliteta Rivine kod Stoca u Hercegovini. Pokušat ću privesti kraju i rad na monografiji o istraživanju ranokršćanskog lokaliteta Podvršje – Glavčine. Jedan od mojih skorih planova je i pisanje monografije o doseljenu Slavena/Hrvata na prostore današnje južne Hrvatske (u koautorstvu s više suradnika)

Prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić

Prof. dr. sc. dr. h. c. Ante Uglešić rođen je 18. ožujka 1964. u Velom Ratu (Dugi otok).

Godine 1987. završio je studij arheologije i povijesti na Filozofskom fakultetu u Zadru te se zaposlio kao asistent. Poslijediplomski studij *Kulturna povijest istočne jadranske obale* završava na Interuniverzitetskom centru za poslijediplomske studije Sveučilišta u Zagrebu te magistrira 1989. Tijekom 1995. bio je na studijskom boravku na Odsjeku Njemačkog arheološkog instituta u Rimu. Godine 1997. na Filozofskom fakultetu u Zadru obranio je disertaciju *Nazočnost Istočnih Gota u jugoistočnoj Europi u svjetlu arheološke i povijesne izvorne građe*.

Na studiju Arheologije Sveučilišta u Zadru predaje na preddiplomskom, diplomskom i doktorskom studiju više kolegija iz srednjovjekovne arheologije. Od 2000. predaje i na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru (Bosna i Hercegovina).

U sklopu CEEPUS programa bio je gostujući nastavnik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani, a bio je angažiran i na doktorskom studiju Fakulteta za humanističke studije Uni-

verze na primorskem (Kopar, Slovenija). Gostujući je profesor na Poslijediplomskom doktorskom studiju *Biomedicina i zdravstvo* na Medicinskom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te na Poslijediplomskom doktorskom studiju hrvatske kulture na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Kao suradnik ili voditelj sudjelovao je na sustavnim istraživanjima desetak arheoloških lokaliteta, uglavnom na prostoru sjeverne Dalmacije. Bio je voditelj dvaju znanstvenih projekata: *Arheologija seobe naroda na istočnom Jadranu* (2002.- 2007.) i *Srednjovjekovno arheološko nasljeđe južne Hrvatske od 5. do 17.*

U tri mandata obavljao je dužnost prodekan Filozofskog fakulteta u Zadru (od 1996. do 2003.). Aktivno je sudjelovao u ponovnom osnivanju Sveučilišta u Zadru (2002.), a obnašao je dužnost prorektora i rektora Sveučilišta u Zadru te predsjedao Rektorskim zborom visokih učilišta Republike Hrvatske.

U veljači 2013. izabran je za dopisnog člana Međunarodne inženjerske akademije (*International Academy of Engineering – Central European Branch*).

Ponovni pronalazak zemnih ostataka sv. Krševana za Nadbiskupiju i Grad iznimno je dragocjen i važan, a želja nadbiskupa Puljića je dodatno ojačati njegovo štovanje te pronađene relikvije izložiti u samoj katedrali. Ono što je za sve također iznimno važno je činjenica autentičnosti tih relikvija, a frapantno je koliko su precizno datirane. Jedan od razloga za to je njihova očuvanost i spoznaja da nisu ničim kontaminirane jer su pomno čuvane u zasebnim škrinjicama. Mislim da se sada i kao činjenica može prihvatiti podatak o njihovom ranom dolasku u Zadar, oko 649. godine

Prof. dr. sc. **Mladen Ančić** i doc. dr. sc. **Antun Nekić**, Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru, suautori zbornika *Zadarski mir, prekretnica anžuvinskog doba*

Doba anžuvinske vladavine stvarni je vrhunac srednjovjekovnoga razvoja Hrvatskoga Kraljevstva i vrijeme velikih društvenih transformacija

Knjiga je davni dug proizašao iz međunarodne konferencije koja je davno održana u Zadru u povodu 650. obljetnice sklapanja mira. Radovi koji su bili pripremljeni za konferenciju dobili su novi kontekst kad je Hrvatska zaklada za znanost prihvatila moj projekt *Anžuvinski archiregnum u srednjoistočnoj i jugoistočnoj Europi u 14. stoljeću: pogled s periferije*. Bez obzira na to što neki od sudionika nisu imali strpljenja pa su svoje radove objavili u drugim publikacijama, ono što je ostalo na određeni je način „dograđeno“ i dopunjeno tekstovima suradnika na tome projektu pa je, umjesto standardnoga zbornika priopćenja s konferencije, nastala posve nova knjiga koja anžuvinsko doba osvjetljava na posve nov način, objašnjava prof. dr. sc. Mladen Ančić

Prof. dr. sc. Mladen Ančić i doc. dr. sc. Antun Nekić s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru urednici su i suautori (uz još 13 suautora) zbornika *Zadarski mir, prekretnica anžuvinskog doba* koji je u izdanju Sveučilišta u Zadru objavljen u srpnju 2022. godine. Većina radova koji čine taj zbornik vezana je uz znanstveni skup *Zadarski mir, ishodište jedne epohe*, a riječ je o ukupno 15 radova. Dakle, osim zanimljivog i vrijednog supstrata uvrštenih priloga, temeljenih na istraživanjima, nimalo manje nije zanimljiva ni priča o nastanku Zbornika.

Kako je nastala knjiga *Zadarski mir, prekretnica anžuvinskog doba*?

Knjiga je davni dug proizašao iz međunarodne konferencije koja je davno održana u Zadru u povodu 650. obljetnice sklapanja mira. Zbog različitih razloga, a u prvome redu moje osobne krivnje povezane s činjenicom

da sam paralelno radio na knjiži o Hrvatskome Kraljevstvu u anžuvinsko doba, ali i na drugim temama, knjiga je tek sada pripremljena za tisak.

Zašto je započeta latinskim citatom *Habent sua fata libelli* (Knjige imaju vlastitu sudbinu)?

Riječ je o problemima koje sam spomenuo u odgovoru na prvo pitanje – radovi koji su bili pripremljeni za konferenciju, za koje su mnogi već povjerovali da se neće nikad pojaviti, dobili su novi kontekst kad je Hrvatska zaklada za znanost prihvatila moj projekt *Anžuvinski archiregnum u srednjoistočnoj i jugoistočnoj Europi u 14. stoljeću: pogled s periferije*. Bez obzira na to što neki od sudionika nisu imali strpljenja pa su svoje radove objavili u drugim publikacijama, ono što je ostalo na određeni je način „dograđeno“ i dopunjeno tekstovima suradnika na tom projektu pa je, umjesto standardnoga zbornika priop-

ćenja s konferencije, nastala posve nova knjiga koja anžuvinsko doba osvjetljava na posve nov način.

Iako su kratko bili na ugarsko-hrvatskom prijestolju, Anžuvinci su ostavili značajan trag u hrvatskoj političkoj povijesti. Po čemu se to vidi?

Riječ je o tome da je 14. stoljeće, odnosno doba anžuvinske vladavine, stvarni vrhunac srednjovjekovnoga razvoja Hrvatskoga Kraljevstva. To je vrijeme velikih društvenih transformacija – završetka procesa oblikovanja staleških odnosa, snažne središnje vlasti koja igra važnu ulogu na europskoj pozornici, sazrijevanja gospodarstva koje je uvelike monetizirano i u kojem tržište, locirano u sve brojnijim gradskim naseljima, počinje igrati važnu ulogu. Istodobno je to doba sve gušćih interakcija na širokome, za naša shvaćanja, prostoru Kraljevstva, ali i preko njegovih granica od Italije do srednje Euro-

pe, što otvara posve nove vidike suvremenicima.

Zar je Pavao Šubić Bribirski bio toliko moćan da na prijestolje dovede Anžuvince?

Interpretacija prema kojoj su Šubići „doveli“ Karla Roberta na prijestolje naslijeđe je romantičarske historiografije. Ono što se stvarno dogodilo je to da su Šubići, odnosno Pavle kao vođa te široke rodbinske zajednice, jasno vidjeli da se nakon 1272. autoritet kraljevske vlasti brzo topi te da u tim i takvim okolnostima treba „uloviti vlak“ i osigurati za sebe širi teritorij pod punom kontrolom pa iz te pozicije čekati i vidjeti kamo dalje. S druge strane, sam dolazak kralja-djeteta, a to je Karlo bio u trenutku kad je pristao u splitskoj luci, nije bio dobro osmišljen i pažljivo planiran pothvat s konačnim ciljem preuzimanja prijestolja. Zapravo je Karlo uspio, unatoč svim očekivanjima, praćen srećom i spletom raznih okolnosti, a u svemu tome Šubići su dobro prošli znajući iskoristiti pruženu šansu.

Zašto je Anžuvincima, barem Ludoviku, bilo toliko stalo do Dalmacije, Slavonije i Hrvatske?

Hrvatsko je Kraljevstvo još od Kolomanove krunidbe u Biogradu 1102. godine integralni dio „zemalja krune sv. Stjepana“ – prema shvaćanjima srednjega vijeka, vlast nad tim kraljev-

Odavno je jasno da je vrijeme vladanja Anžuvinaca Hrvatskom vrlo zanimljivo razdoblje, ali je isto tako odavno jasno da za istraživanje anžuvinskoga doba itekako treba „zasukati rukave“ i upustiti se u naporan arhivski rad koji rezultate donosi tek na „duge staze“. Lakše je napraviti još jednu „sintezu“ povijesti ranoga srednjeg vijeka – ponoviti sve ono što je napisano kod Račkoga i Šišića i tome dodati kakav twist. To je sve donedavno bio ideal hrvatske medievistike. U tom kontekstu ne iznenađuje činjenica da se zagrebačke povjesničare vrlo rijetko viđalo u zadarskome arhivu

stvom rezultat je Božje volje i dio naslijeđa dinastije. S obzirom na to da Anžuvinci svoje pravo na vlast povezuju upravo s naslijeđem Arpadovića, razumljivo je da to pravo žele u potpunosti ostvariti, bez obzira na zapreke koje se eventualno pojavljuju.

Nakon oslobođenja od Mlečana i Zadarskog mira 1358., uslijedila je potpuna integracija hrvatskih zemalja prvi put nakon kralja Zvonimira. Kakve su bile posljedice Zadarskog mira s obzirom na to da je integracija Dalmacije u Hrvatsko Kraljevstvo (u sklopu Ugarske) trajala samo pola stoljeća?

Pojam „integracija“ dio je historiografskoga diskursa o tom dobu, ali hrvatski povjesničari nisu nikad ozbiljno raščlanili kako se odigrava taj proces integracije. Valja svakako poći od toga da se u razdoblju od 1346. do 1358. oblikuje jedinstvena politička vlast na dotad razdrobljenom prostoru, na kojemu, primjerice, kraljevska kancelarija osam godina ne zna da je splitski nadbiskup Dominik umro 1348. u epidemiji kuge te da je na njegovo mjesto izabran Hugolin. Tako se punih osam godina na listi najviših crkvenih i svjetovnih velikaša Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva u svakome privilegiju koji izađe iz te institucije uporno ponavlja Dominikovo ime e da bi se to promijenilo 1356. kada počinju pripreme za rat s Venecijom. Ta jedinstvena vlast, dakle, stvara mogućnost za bujanje društvenih interakcija u svim domenama, od gospodarstva do kulture, ali i migracijskih gibanja, a to automatski znači otvaranje širokih komunikacijskih kanala kroz koje sada struje informacije i ideje koje sa svoje strane znatno utječu na konstrukciju slike stvarnosti. Detalje tog procesa, međutim, relativno je teško pratiti pa onda i precizno ocrtati, ponajprije zbog naravi vrela koja govore o tom dobu. Riječ je o, za dotadašnje prilike, golemom broju pisanih tragova života, tisućama i tisućama dokumenata u raznim formama, iz kojih treba strpljivo izdvajati informacije o izgradnji društvenih mreža i tome što je sadržaj interakcije i komunikacije u tim mrežama, a tu je, iskreno, historiografija tek na početku puta. Samo za primjer toga što se krije u toj golemoj dokumentaciji može se uzeti nagli rast manufakture željeznih

proizvoda u Zadru nakon 1358., što je svakako povezano s činjenicom slobodnoga i neograničenog priljeva sirovina iz bogatog rudnog bazena današnje zapadne Bosne, a u ono doba dijela srednjovjekovne Slavonije. Činjenica pak da je Venecija nakon 1409. godine ograničila slobodu trgovine s talijanskom obalom Jadrana dovela je do gašenja te dotad lukrativne djelatnosti jednako naglo kako je i procvjetala.

Što je Zadar značio za Anžuvince i zašto nakon njegova oslobođenja od Mletaka Ludovik u njega više nije navraćao?

Kada se 1346. zaputio prema Zadru kako bi grad oslobodio mletačke opsade, Ludovik je

imao 20 godina, bio je mlad vladar koji je tek nedavno zasjeo na prijestolje te je uvelike bio pod utjecajem svoje majke. Oboje su pretrpjeli strahotan udarac nakon što mu je brat Andrija ubijen u Napulju, a za samog Ludovika jednako snažan udarac bit će i poraz pod Zadrom u lipnju 1346. Više izvora govori da je kralj taj poraz shvatio vrlo osobno, što i ne čudi s obzirom na grandioznost i veličinu vojske koju je sakupio za pothvat oslobađanja Zadra. No, pokazalo se da je upravo veličina vojske bila i najveći uteg – sasvim neprispodobljena tipu sukoba koji se odvijao pred Zadrom – te je brzo iscrpila logističke mogućnosti vladara i njegove vojske. Ti i takvi problemi vjerojatno su onda

Kada se 1346. zaputio prema Zadru kako bi grad oslobodio mletačke opsade, Ludovik je imao 20 godina, bio je mlad vladar koji je tek nedavno zasjeo na prijestolje te je uvelike bio pod utjecajem svoje majke. Oboje su pretrpjeli strahotan udarac nakon što mu je brat Andrija ubijen u Napulju, a za samog Ludovika jednako snažan udarac bit će i poraz pod Zadrom u lipnju 1346. Više izvora govori da je kralj taj poraz shvatio vrlo osobno, što i ne čudi s obzirom na grandioznost vojske koju je sakupio za pothvat oslobađanja Zadra. No, pokazalo se da je upravo veličina vojske bila i najveći uteg te je brzo iscrpila logističke mogućnosti vladara i njegove vojske. Ti i takvi problemi vjerojatno su bili podloga na temelju koje su neki u Ludovikovoju pratnji ocijenili da je ustrajavanje na sukobu pod Zadrom podrazumijevalo plaćanje prevelike cijene

bili podloga na temelju koje su neki u Ludovikovoj pratnji ocijenili da je ustrajavanje na sukobu pod Zadrom podrazumijevalo plaćanje prevelike cijene. Međutim, neki od njih takav su stav formirali i na temelju djelovanja vrsnih diplomata, Mlečana koji su se poslužili tom svevremenom polugom političkog djelovanja – mitom.

Naime, više je kronika u kojima se ističe mletačko potkupljivanje nekih Ludovikovih baruna. Jedna od najvrjednijih, *Chronicon dubnicense*, čiji je anonimni autor očigledno bio netko, ako ne iz Ludovikova najbližeg kruga, onda svakako iz dvorskih krugova, bilježi da je i sam Ludovik toga bio svjestan, ali da je procijenio kako je u tom trenutku politički bilo najbolje ne dirati previše u tu stvar. I tu se vraćamo na Ludovikov položaj tih godina. Slika jednog od najmoćnijih europskih vladara, kakvu sasvim opravdano imamo u glavama, ne može se tek tako prenijeti na prve godine Ludovikove vladavine, što je kontekst u koji treba smjestiti i značaj neuspjeha pod Zadrom – on je za Ludovika bio iznimno neugodan iz više razloga.

Sve se navedeno vidi i iz razvoja događaja 1357. i 1358. U obnovljenom ratu s Mlečanima Ludovik se prema jugu spušta tek na vijesti iz prosinca 1357. da je njegova vojska ušla u Zadar, iako su se Split i Trogir odmetnuli od Mletačke vlasti još u srpnju iste godine te i sami očekuju kraljev dolazak, no kojemu je presudan događaj ipak tek ulazak vojske u Zadar, gdje kralj očito i osobno želi sudjelovati u konačnom činu potpunog oslobađanja Zadra zauzimanjem kaštela u koji su se mletačke snage povukle.

Teško je u potpunosti naslutiti osjećaj trijumfa koji je morao vladati u gradu potpisivanjem Zadarskog mira 18. veljače 1358., koji je bez premca bio vrhunac Ludovikova političkog života. Takve stvari teško je rekreirati te je i to moralo djelomično

utjecati na činjenicu da se Ludovik nikada više nije vratio u Zadar, čak ni 1371. kada se spušta na jug i predsjedava općim shodom Hrvatske i Dalmacije u Ninu u travnju iste godine. Tome treba dodati još jednu dimenziju – i takva veličina poput Ludovika teško se mogla mjeriti s veličinom grada kakav je bio Zadar tog razdoblja. Kako trijumfalno ući u grad čija te veličina „pojede“?! Nin je u tom pogledu bio daleko prisposobljenije mjesto u kome je sav sjaj kraljevskog veličanstva mogao doći do izražaja.

Zašto je vrijeme vladanja Anžuvinaca Hrvatskom u hrvatskoj historiografiji podcijenjena tema?

Ne bih rekao da je riječ o podcijenjenosti, naprotiv. Odavno je jasno da je to vrlo zanimljivo razdoblje, ali je isto tako odavno jasno da za istraživanje anžuvinskoga doba itekako treba „zasukati rukave“ i upustiti se u naporan arhivski rad koji rezultate donosi tek na „duge staze“. Lakše je napraviti još jednu „sintezu“ povijesti ranoga srednjeg vijeka – ponoviti sve ono što je napisano kod Račkoga i Šišića i tome dodati kakav *twist*. To je sve donedavno bio ideal hrvatske medievistike. U tom kontekstu ne iznenađuje činjenica da se zagrebačke povjesničare vrlo rijetko viđalo u zadarskom arhivu – tek je Tomislav Raukar od 70-ih godina počeo ozbiljno raditi na tom materijalu, otkrivši fascinantan svijet istočnojadranske komune, čemu je praktično posvetio cijeli svoj opus. Nakon toga se ovdje sve češće moglo vidjeti zagrebačke povjesničare mlađih generacija pa bi tek sad mogli očekivati rezultate kroz integraciju spoznaja o komunalnome svijetu s onim što se zna o dubokome kopnenom zaleđu, na prostoru srednjovjekovne Hrvatske i Slavonije.

Koja je razlika između mađarske i hrvatske historiografije u pogledu na Anžuvince?

Razlika, kao i u mnogim drugim stvarima, potječe iz fundamentalnih razlika u pogledima hrvatskih i mađarskih povjesničara na prošlost. Dok su hrvatski vidici omeđeni uskim nacionalnim granicama, dotle mađarska historiografija ima gotovo imperijalni pogled na prošlost, koji se najlakše detektira na karti koja je sveprisutna u mađarskom javnom prostoru – karti Velike Mađarske. Ta činjenica često promiče promatračima izvan granica Mađarske te je postanu svjesni tek kada se, na primjer, Orban nedavno prošeta s navijačkim šalom na kojemu se nalazi ta karta. Bavljenje prošlošću iz bilo kojeg od ta dva motrišta vodi samo iskrivljavanju prošle stvarnosti te je cilj projekta unutar kojega je i nastao zbornik bio izbjeći zamke takvih pristupa. Sagledati jednu kompozitnu političku tvorbu kojoj je na čelu stajao Ludovik iz perspektive metoda upravljanja i vladanja nad periferijom takvog sustava činilo nam se daleko boljim pristupom jer se na takav način zaobilazilo rečene opasnosti. Svijet se u tom pristupu ne promatra tek iz perspektive dvora, što je inherentno radovima mađarskih kolega, kao što mu koordinate ne čine niti današnje političke granice, bilo one važeće i uređene međunarodnim pravom, bilo one više-manje otvoreno priželjkivane.

Anžuvinci su vratili Zadar, ali ga je, na kraju, jedan Anžuvinc i prodao Mlečanima?

Anžuvinska je dinastija od 13. do 15. stoljeća veoma važan dio europske povijesti pa su i vladari koji dolaze iz te dinastije, vladajući različitim kraljevstvima i zemljama, imali različite, nerijetko i divergentne interese. U tome kontekstu nije nikakvo iznenađenje to što su postupci pojedinaца naoko suprotni – svijet gledan iz Napulja nije svakako izgledao isto kao onaj koji se promatrao iz Budima i Zagreba. Iz tog konteksta i postupci i pojedinačni potezi koji proizlaze iz

takvih slika moraju izgledati neobično i (danas) začuđujuće.

Periferija kraljevstva i udaljšavanje administrativnih i upravnih praksi centra i periferije?

Srednjovjekovna kraljevstva uglavnom su složena, kompozitne političke tvorbe koje se oblikuju širenjem, uglavnom dinastičke vlasti iz jednoga središta pa se i danas među povjesničarima vodi rasprava o tome treba li ih se smatrati državama. U takvim okolnostima dobar dio pripojenih teritorija, ono što danas zovemo „periferijom“, zadržava zatečenu društvenu i političku strukturu, a upravlja se ponajprije preko pouzdanika kojima političko središte delegira moć. Taj i takav sustav je neodrživ bez sudjelovanja i potpore lokalne elite na koju se zastupnik središnje vlasti mora osloniti da bi uopće održao autoritet. To strukturalno ograničenje onemogućuje središnjoj vlasti iole ozbiljniji zahvat u naslijeđene institucije, sve kad bi ih ta vlast i htjela mijenjati – takvo što teško će polaziti za rukom i onim kasnijim, tzv. „apsolutističkim“ vladarima pa će tek pojava i širenje moderne birokracije omogućiti ujednačavanje institucija i stvaranje moderne države. Srednjovjekovno Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo upravo je klasičan primjer takve kompozitne strukture koja je omogućila očuvanje i reprodukciju institucija koje su perpetuirale samu ideju Hrvatskoga Kraljevstva. Kako bi svojim pouzdanicima olakšali upravljanje u smislu osiguranja priljeva materijalnih resursa i poglavito organizacije oružane sile, Anžuvinci u 14. stoljeću jačaju postojeće institucije upravo kako bi ispunjavale tu funkciju. Iz perspektive kasnije „nacionalne države“, u kojoj žive moderni povjesničar i njegova publika, takav je razvoj teško razumljiv, ali je istodobno svijest o različitosti perspektiva ključni element uspjeha povjesničarskog posla.

Teško je u potpunosti naslutiti osjećaj trijumfa koji je morao vladati u gradu potpisivanjem Zadarskog mira 18. veljače 1358., koji je, bez premca, bio vrhunac Ludovikova političkog života. Takve stvari teško je rekreirati te je i to moralo djelomično utjecati na činjenicu da se Ludovik nikada više nije vratio u Zadar, čak ni 1371. kada se spušta na jug i predsjedava općim shodom Hrvatske i Dalmacije u Ninu u travnju iste godine. Tome treba dodati još jednu dimenziju – i takva veličina poput Ludovika teško se mogla mjeriti s veličinom grada kakav je bio Zadar tog razdoblja. Kako trijumfalno ući u grad čija te veličina „pojede“?!

Od više stotina kartografskih jedinica u Kartografskoj zbirci Državnog arhiva (u Zadru) i Katastarskoj zbirci *Grimani* odabrali smo 20 karata koje će vas svojom raznovršnošću potaknuti da saznate čime su se bavili vaši prethodnici. Najstarija karta eksponirana na izložbi, datirana 4. veljače 1610. godine, prikazuje Sutomišćicu, a donosi nam informacije o tome čime se bave njezini stanovnici pa imamo prikaz ribolova, maslinarstva, prerade žita... Na takvoj karti ne prikazuje se samo ono što je standard na današnjim kartama, nego možemo pratiti i gospodarske djelatnosti onoga vremena u primorskom dijelu Hrvatske – rekao je, uz ostalo, prof. dr. sc. Josip Faričić, autor izložbe *Descriptio Oeconomiae – prikazi gospodarskih sadržaja na novovjekovnim kartama* na njezinu otvorenju 20. listopada u Izložbenoj dvorani Državnog arhiva u Zadru, a u povodu obilježavanja Dana infrastrukture prostornih podataka 2022.

Digitalizacija arhivskoga gradiva

S obzirom na to da je riječ o originalnim kartama velike vrijednosti, izložbu su i sudionici nacionalne konferencije stručnjaka geodetske struke u Zadru i javnost mogli razgledati samo dva dana.

Ante Gverić, ravnatelj Državnog arhiva u Zadru, pozdravljajući okupljene pri otvaranju izložbe, istaknuo je kako se Arhiv takvim događanjima želi približiti javnosti. To će, dakako, biti moguće i digitalizacijom arhivskoga gradiva, čiji će rezultati biti vidljivi u godinama koje dolaze.

Stare geografske karte, kako je navedeno, dragocjen su izvor različitih prostornih podataka, s tim da ima i karata na kojima su prikazana gospodarska obilježja prostora. Osim što prikazuju geografske spoznaje o određenom prostoru, one, uz kartografske postupke i tehnike, na neki način govore nešto i o svome autoru, ali i o ustanovama koje su naručile ili potaknule njihovu izradu.

Važnost preciznog prikaza

Među kartama koje su bile izložene u Zadru, bilo je onih koje se smatraju katastarskim kartama, ali i kartama na određene teme – ekonomije, prometa, pomorstva... Na njima se može vidjeti koliko im je bilo važno imati precizan prikaz prostornih objekata, osobito onih bitnih za gospodarenje prirodnim resursima koji su bili na raspolaganju za obrađivanje pašnjaka, melioraciju Vranskog jezera, prikaz tada najveće plantaže duhana itd.

Od više stotina kartografskih jedinica u Kartografskoj zbirci Državnog arhiva (u Zadru) i Katastarskoj zbirci *Grimani* odabrali smo 20 karata koje će vas svojom raznovršnošću potaknuti da saznate čime su se bavili vaši prethodnici, rekao je, uz ostalo, prof. dr. sc. Josip Faričić, autor izložbe

Izložba *Descriptio Oeconomiae – prikazi gospodarskih sadržaja na novovjekovnim kartama* otvorena 20. listopada 2022. u Izložbenoj dvorani Državnog arhiva u Zadru

Najstarija karta eksponirana na izložbi datirana je 4. veljače 1610. god.

Stare geografske karte, kako je navedeno, dragocjen su izvor različitih prostornih podataka, s tim da ima i karata na kojima su prikazana gospodarska obilježja prostora. Osim što prikazuju geografske spoznaje o određenom prostoru, one, uz kartografske postupke i tehnike, na neki način govore nešto i o svome autoru, ali i o ustanovama koje su naručile ili potaknule njihovu izradu

Projekt *Misli (na) plavo – kako more utječe na nas i kako mi na njega*

Uloga Sveučilišta u Zadru u prvome je redu prijenos znanja i iskustava

Posljednjih godina stalno se naglašava potreba i važnost obrazovanja u STEM području (*science, technology, engineering, mathematics*), a u novije vrijeme i STEAM – a to je zapravo STEM uz dodatak umjetnosti (*art*), što uključuje interdisciplinarni pristup istraživanju i rješavanju problema koji se sve više koristi u formalnom i neformalnom obrazovanju.

Nedovoljna zastupljenost edukacije o moru

Popularizirati STEM važno je za boljitak i kvalitetu života na Zemlji. Isto tako, očuvanje morskog ekosustava ključno je za održivi rast i razvoj. Stoga je važno unaprijediti dostupnost obrazovnih sadržaja koji se odnose na popularizaciju koncepta *ocean literacy* (znanje o moru, oceanska pismenost) i STEAM-a.

Na području RH, prema rezultatima OECD-ova istraživanja PISA, od 2006. do 2018. godine uočen je znatan negativan trend u postignućima hrvatskih učenika u prirodoslovnoj pismenosti. Manjak sredstava i mogućnosti u obrazovnom sustavu rezultirao je smanjenjem izvođenja praktične nastave, posebice u području popularizacije prirodnih predmeta. Grana znanja koja može praktično objediniti sva područja STEAM-a upravo je znanje o moru (*ocean literacy*) bez kojeg ne možemo biti znanstveno pismeni.

Nedovoljna zastupljenost edukacije o moru sve je veći problem zbog sve snažnijeg antropogenog utjecaja na morske ekosustave. Ocean je dominantno obilježje našega planeta te je primarno zaslužan za mogućnost života na Zemlji, dio je hidrološkog ciklusa i glavni pokretač klime na globalnoj i lokalnoj razini te mjesto najveće bioraznolikosti živoga svijeta. Stoga se poznavanjem mora i morskih ekosustava otvara mogućnost

Nositelj projekta je *Društvo istraživača mora 20000 milja*, uz partnerstvo Sveučilišta u Zadru, Udruge za očuvanje bioraznolikosti Aurelia, Udruge studenata BIUS, Udruge *Mavena – 36 njezinih čuda* i Umjetničke organizacije *Silba Environment Art*. Dr. sc. Ivana Zubak Čižmek i doc. dr. sc. Melita Mokos, s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, sudjeluju u projektu kao ekspertice za *ocean literacy* (znanje o moru, oceanska pismenost). Njihova uloga je prenošenje teorijskih i praktičnih znanja vezanih uz koncept *ocean literacy* i uspostavu "plavih škola" u Hrvatskoj te istraživanje kako jačati kapacitete OCD-ova u takvom okruženju

za vrlo slikovitim i jednostavnim načinom približavanja fizike, kemije, biologije, tehnologije i važnosti njihove interdisciplinarnosti za održivi razvoj i očuvanje okoliša.

Glavni ciljevi projekta

Projekt *Misli (na) plavo* prijavljen je na poziv za dostavu projektnih prijedloga *Jačanje kapaciteta organizacija civilnoga društva za popularizaciju STEM-a*. Glavni ciljevi projekta su:

- ojačati kapacitete OCD-a nositelja i partnera za provedbu edukativnih programa u području popularizacije STEM područja – prirodoslovnih znanosti kroz prizmu "znanja o moru" (*ocean literacy*) putem edukacija, treninga, osposobljavanja i razmjene iskustava na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini;

- razvoj i provedba edukativnih sadržaja sa svrhom popularizacije "znanja o moru" među krajnjim korisnicima – djeca, mladi i opća populacija.

Dugoročni rezultati projekta bit će vidljivi praćenjem OCD-a sudionika u pogledu njihovih budućih aktivnosti, širenja prirodoslovnih znanosti putem koncepta *ocean literacy* i područja djelovanja. Uključivanje zaposlenika nositelja projekta u međunarodnu grupu edukatora o moru (*Euro-*

pean Marine Science Educators Association, EMSEA) svakako će dodatno pridonijeti jačanju kapaciteta i povezivanju s relevantnim europskim dionicima iz spomenutog područja.

Projekt *Misli (na) plavo* s ukupnim proračunom od 1.183.332,43 kuna sufinancira Europska unija iz Europskog socijalnog fonda u iznosu od 1.005.832,57 kuna, odnosno 85 % bespovratnih sredstava, dok se ostalih 177.499,86 kuna, odnosno 15 % ukupnih bespovratnih sredstava, osigurava iz Državnog proračuna RH. Nositelj projekta je *Društvo istraživača mora 20000 milja*, uz partnerstvo Sveučilišta u Zadru, Udruge za očuvanje bioraznolikosti Aurelia, Udruge studenata BIUS, Udruge *Mavena – 36 njezinih čuda* i Umjetničke organizacije *Silba Environment Art*.

Teorijska i praktična znanja

Dr. sc. Ivana Zubak Čižmek i doc. dr. sc. Melita Mokos, s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru, sudjeluju u projektu kao ekspertice za *ocean literacy*. Njihova uloga je prenošenje teorijskih i praktičnih znanja vezanih uz koncept *ocean literacy* i uspostavu "plavih škola" u Hrvatskoj te istraživanje kako jačati kapacitete OCD-a u takvom okruženju.

Dr. sc. Ivana Zubak Čižmek ima veliko iskustvo u osmišljavanju, organizaciji i provedbi edukativnih aktivnosti i projekata, suradnje sa školama i slično.

Doc. dr. sc. Melita Mokos ima pak veliko iskustvo iz područja *ocean literacy* putem znanstvenog i stručnog djelovanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini, uključujući znanstvene publikacije, sudjelovanje u radu međunarodne organizacije *European Marine Science Educators Association*, osmišljavanja i provedbe edukativnih programa itd. Nositeljica je i kolegija *More i društvo na sveučilišnom diplomskom studiju Održivo upravljanje vodenim ekosustavima* te kolegija *Oda-brane teme znanosti o moru* na integriranom prijediplomskom i diplomskom *Učiteljskom studiju*. Upravo je tom kolegiju cilj pružiti osnovne informacije o važnosti i ulozi mora budućim učiteljima kako bi svoje znanje mogli prenositi budućim naraštajima.

U sklopu projekta *Misli (na) plavo* izrađeni su edukativni programi za učenike srednjih i osnovnih škola te edukativna izložba fotografija. Izrađeni program za srednjoškolce *Mladi misle (na) plavo* testiran je s učenicima Srednje škole Obrovac u listopadu 2021. te s učenicima Srednje škole Ivana Meštrovića

Projekt *Misli (na) plavo* s ukupnim proračunom od 1.183.332,43 kuna sufinancira Europska unija iz Europskog socijalnog fonda u iznosu od 1.005.832,57 kuna, odnosno 85 % bespovratnih sredstava, dok se ostalih 177.499,86 kuna, odnosno 15 % ukupnih bespovratnih sredstava, osigurava iz Državnog proračuna RH

U sklopu projekta *Misli (na) plavo* izrađeni su edukativni programi za učenike srednjih i osnovnih škola te edukativna izložba fotografija. Izrađeni program za srednjoškolce *Mladi misle (na) plavo* testiran je s učenicima Srednje škole Obrovac u listopadu 2021. te s učenicima Srednje škole Ivana Meštrovića iz Drniša u listopadu 2022. godine

iz Drniša u listopadu 2022. godine.

Projekt i rezultati

Projekt i rezultati predstavljeni su na različitim stručnim i znanstvenim skupovima:

– Znanstveno-stručni skup *Pismenost (poznavanje i razumijevanje funkcioniranja ekosustava Jadranskog mora* od 9. do 11. rujna 2021. Održan je u organizaciji udruge Eko-Kvarner te Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru, a suorganizator je bio Grad Krk. Cilj skupa bilo je razmatranje razine znanja o moru, s koncentracijom na Jadransko more te negativnim utjecajima koje ljudske djelatnosti i klimatske promjene mogu imati na morske ekosustave. Poseban naglasak konferencije bio je na razmatranju stanja pismenosti u školskoj populaciji te provođenju plavoga gospodarstva na području Republike Hrvatske.

– Konferencija *European Marine Science Educators Association* 7. i 8. listopada 2021.

– Konferencija *Littoral* 2022. od 12. do 16. listopada 2022. godine.

Dr. sc. Ivana Zubak Čižmek

Dr. sc. Ivana Zubak Čižmek rođena je 1984. godine. U Zadru je pohađala Osnovnu školu Šimuna Kožičića Benje i Gimnaziju Jurja Barakovića, gdje je maturirala 2003. godine.

Studij biologije/ekologije na Biološkom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu završila je 2008. godine obranom diplomskog rada *Kartiranje bentoskih zajednica u tjesnacu Mali Ždrelac, zadarsko otočje*. Doktorat je obranila 2020. godine na Sveučilišnom odjelu za studije mora Sveučilišta u Splitu disertacijom *Seascape context and local predators drive fish community structure of Posidonia oceanica meadows*.

Na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru sudjeluje u izvođenju nastave na prijediplomskom studiju *Podvodne znanosti i tehnologije* i diplomskom studiju *Održivo upravljanje vodenim ekosustavima*. U fokusu interesa su joj prirodne zajednice životinja vezane uz naselja morske cvjetnice posidonije, plavi ugljik u obalnim ekosustavima, praćenje stanja zajednica riba metodom FAST, *citizen science*, *ocean literacy* i posebice edukacija o znanostima o moru.

Aktivna je u popularizaciji znanosti na Sveučilištu te u *Društvu istraživača mora 20000 milja* i Udruzi *Aurelia* koju vodi i u kojoj volontira od 2007. godine.

Doc. dr. sc. Melita Mokos

Doc. dr. sc. Melita Mokos završila je diplomski studij Biologija i ekologija mora na Sveučilišnom odjelu za studije mora Sveučilišta u Splitu. Prije toga, završila je Stručni studij za odgojitelje predškolske djece na Sveučilištu u Zadru. Doktorat znanosti iz područja prirodnih znanosti, polja interdisciplinarnе prirodne znanosti, grana znanost o moru, stekla je u siječnju 2017. godine.

Zaposlena je kao docentica na Odjelu za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru. U svom radu veliki naglasak stavlja na ulogu i važnost edukacije o „morskim“ temama, stoga često provodi znanstveno-edukativne radionice za djecu.

Profesionalno je usmjerena na *ocean literacy*, problematiku otpada u moru, morske cvjetnice i plavi ugljik u obalnim ekosustavima. Nositeljica je kolegija *More i društvo, Botanika mora, Zaštita vodenih sustava, Ekologija mora, Temeljne znanstvene vještine* te *Odabrana poglavlja znanosti o moru*.

Od 2018. do 2022. bila je potpredsjednica međunarodne organizacije *European Marine Science Educators Association* (EMSEA), od 2015. do 2022. koordinatorica je EMSEA Med - *Mediterranean regional group of the European Marine Science Educators Association* te članica *Društva istraživača mora 20000 milja*.

15 godina Odjela za zdravstvene studije

Sveučilište u Zadru i Opća bolnica u Zadru preko Odjela za zdravstvene studije ostvaruju plodonosnu suradnju

U punoj Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru 15. prosinca obilježena je 15. godišnjica Odjela za zdravstvene studije, osnovanog u prosincu 2007. Kada je riječ o zdravstvu i zdravstvenoj skrbi, Zadar ima zavidnu povijest – prvi hospital odnosno karantena osnovan je još davne 1559., Medicinsko-kirurška škola 1806. itd.

Optimistično o budućnosti

Nakon govora pročelnice Odjela za zdravstvene studije doc. dr. sc. Nataše Skitarelić, godišnjicu su čestitali pročelnik Upravnog odjela za zdravstvo Zadarske županije Marko Kolega, pomoćnik ravnatelja Opće bolnice Zadar za kvalitetu dr. Ante Tolić i pročelnik Ureda gradonačelnika Grada Zadra Ante Čurković, koji je optimistično govorio o mogućnostima da se u Zadru otvori i studij medicine.

Rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican naglasila je kako je obljetnica Odjela dodatak proslavi 20. obljetnice osnutka Sveučilišta u Zadru.

Rezultati govore za sebe

– Pri osnivanju odjela bilo je dobre volje s mnogih strana i velikog truda pojedinaca, a najveća vrijednost je njegovo povezivanje s Općom bolnicom Zadar. Svjesna sam da to znači rad naših nastavnika bez radnog vremena, s velikim angažmanom i na Sveučilištu i u bolnici, no rezultati govore za sebe. Ovaj odjel po znanstvenoj je produktivnosti nadrastao neke druge na Sveučilištu, a moja je želja da naše ljude nakon obrazovanja ne „isporučujemo“ EU, nego da ih zadržimo u našoj domovini - rekla je rektorica prof. dr. sc. Vican, aludirajući na odlazak školovane mladeži u druge države EU.

Uručene zahvalnice

Na kraju svečanosti pročel-

Važna obljetnica Odjela za zdravstvene studije, osnovanog u prosincu 2007. godine, obilježena je, prigodno, 15. prosinca u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru. Rektorica Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican naglasila je kako je obljetnica Odjela dodatak proslavi 20. obljetnice osnutka Sveučilišta u Zadru

nica doc. dr. sc. Nataša Skitarelić uručila je zahvalnice predstavnicima ustanova s kojima je Odjel surađivao – Općoj bolnici Zadar, Domu zdravlja Zadarske županije, Psihijatrijskoj bolnici Ugljan, Domu za starije i nemoćne osobe Zadar, za-

darskom Domu za odrasle osobe „Sv. Frane“, Domu za odrasle osobe Zemunik, Dječjem vrtiću Latica, Medicinskoj školi Ante Kuzmanića, Zavodu za javno zdravstvo Zadar, Specijalnoj bolnici za ortopediju Biograd n/m, Centru za rehabili-

taciju Sv. Filip i Jakov i Zavodu za hitnu medicinu Zadarske županije.

Obilježavanje obljetnice svojim je nastupima uvećao i *Zaratino band*, čija je vokalistica Nikolina Adžić diplomirala upravo na studiju sestrinstva.

Pri osnivanju odjela bilo je dobre volje s mnogih strana i velikog truda pojedinaca, a najveća vrijednost je njegovo povezivanje s Općom bolnicom Zadar. Svjesna sam da to znači rad naših nastavnika bez radnog vremena, s velikim angažmanom i na Sveučilištu i u bolnici, no rezultati govore za sebe. Ovaj se odjel ističe i po svojoj znanstvenoj produktivnosti, a moja je želja da naše ljude nakon obrazovanja ne „isporučujemo“ EU, nego da ih zadržimo u našoj domovini, istaknula je rektorica prof. dr. sc. Vican

Govor pročelnice Odjela za zdravstvene studije doc. dr. sc. **Nataše Skitarelić** u povodu 15. godišnjice Odjela

Odjel je iz godine u godinu lijepo i sigurno rastao, kompletirao se i djelatnicima i opremom, na što sam kao pročelnica vrlo ponosna

Danas na Odjelu studira oko 200 studenata, a gotovo svake godine evidentiramo višestruko veći interes mladih za upis na naše studije. Do sada smo obrazovali 15 generacija studenata, prvostupnika sestrinstva, te četiri generacije magistara sestrinstva, a ukupno studij je završilo oko 560 studenata koji su i na nacionalnoj i na međunarodnoj razini kompetentni, prepoznatljivi i konkurentni visokoobrazovani kadar u organizaciji zdravstvene njege te promicanju i očuvanju zdravlja

Poštovana rektorice, poštovani prorektori, poštovani pročelnici Upravnog odjela za zdravstvo Zadarske županije, poštovani gradonačelnici, poštovane kolegice i kolege, poštovane studentice i studenti, poštovani gosti i prijatelji...

Kao pročelnica Odjela za zdravstvene studije sve vas srdačno pozdravljam i želim Vam dobrodošlicu na našu svečanu sjednicu obilježavanja 15 godina rada Odjela za zdravstvene studije Sveučilišta u Zadru. Iznimno mi je drago i raduje me što vas vidim u tolikom broju, što mi govori da smo prepoznati i cijenjeni. Pozdravljam naše kolege i prijatelje iz Splita, Osijeka i Dubrovnika koji su se odlučili pridružiti našoj proslavi.

Odjel za zdravstvene studije jedna je od 27 sastavnica našega sveučilišta. Počeli smo s radom u prosincu 2007. godine, tako da danas obilježavamo 15 godina rada i postojanja. S obzirom na primjenu sveučilišnog načela supsidijarnosti, Odjel ima autonomiju u pogledu definiranja strateškoga plana, izvođenja nastave te znanstveno-istraživačkog i stručnog rada, a sve u skladu sa Statutom i drugim strateškim dokumentima i pravilnicima Sveučilišta. Pritom se uvažavaju potrebe današnjega društva za visokoškolskim obrazovanjem, cjeloživotnim

obrazovanjem te istraživanjima u području biomedicine i zdravstva.

Prve ideje, sastanci i inicijative za osnivanjem stručnog studija sestrinstva startaju 2003. godine s tadašnjom upravom Sveučilišta i Opće bolnice Zadar. Tada je u Republici Hrvatskoj u tijeku bilo oblikovanje mreže strukovnoga zdravstvenog obrazovanja i preoblikovanja sustava visokog obrazovanja. Uočena je potreba za hitnim povećanjem broja visokoobrazovanih medicinskih sestara koje bi trebale biti glavni nositelji pozitivnih promjena zdravlja populacije i ujedno surađivati s ostalim društvenim sustavima, posebno onima vezanim za odgoj i obrazovanje. Međutim, konačni početak rada našega odjela i po-

kretanje stručnog studija sestrinstva te dobivanje dopusnice Ministarstva znanosti dogodio se u prosincu 2007. godine. Pri formiranju studijskog programa stručnog studija sestrinstva u to smo vrijeme imali svesrdnu pomoć Medicinskog fakulteta u Osijeku. Trebalo je osigurati ljudske potencijale, opremu, prostor, što nije bilo jednostavno, ali je Sveučilište u tome uspjelo.

Uzimajući u obzir potrebe tržišta rada i trendove u obrazovanju, počeli smo s izvođenjem Stručnog preddiplomskog studija sestrinstva i već prve akademske godine 2007./2008. upisali 52 studenata. Zatim smo, slijedeći ideje i praksu koje su već prepoznale zemlje EU i SAD-a, a to je potreba sveučilišne razine obra-

zovanja kadrova u području biomedicine i zdravstva, grane sestrinstva, stručni studij preinačili u sveučilišni preddiplomski studij sestrinstva. Usklađivanjem našeg programa s Direktivom EU (2005/36/EC), stvorili smo sveučilišni prijediplomski studijski program koji u potpunosti ispunjava zahtjeve obrazovanja medicinskih sestara u Europskoj uniji. Dopusnicu Ministarstva znanosti i obrazovanja RH za izvođenje tog studija dobili smo u srpnju 2018. godine, a taj program, s manjim izmjenama, izvodimo i danas. Također, od akad. godine 2016./2017. počeli smo s izvođenjem i diplomskog studija sestrinstva na temelju odluke Senata Sveučilišta, omogućujući tako vertikalnu prohodnost studenata sestrinstva, za što smo također dobili dopusnicu Ministarstva u srpnju 2018. godine. Zbog toga su diplome tih naših studija priznate svugdje u EU.

Naši studenti usmjeravaju se na stručno i znanstveno usavršavanje u području biomedicine i zdravstva, grana sestrinstvo, stječu teorijske i praktične kompetencije kojima se osposobljavaju za samostalni rad u zdravstvenim ustanovama, na svim razinama, u općim i specijalnim bolnicama, kliničkim bolnicama, zdravstvenim zavodima i institutima, domovima zdravlja te ustanovama hitne medicinske pomoći.

Educiramo sveučilišne prvostupnike i magistre sestrinstva, visokoobrazovni kadar u sestrinstvu koji organizira i sudjeluje u organizaciji zdravstvene njege, promicanju i očuvanju zdravlja, stručnjake koji će raditi na rukovodećim poslovima u sustavu pružanja zdravstvene njege,

Naši studiji priznati su svugdje u EU. Naši studenti usmjeravaju se na stručno i znanstveno usavršavanje u području biomedicine i zdravstva, grana sestrinstvo, stječu teorijske i praktične kompetencije kojima se osposobljavaju za samostalni rad u zdravstvenim ustanovama, na svim razinama, u općim i specijalnim bolnicama, kliničkim bolnicama, zdravstvenim zavodima i institutima, domovima zdravlja i ustanovama hitne medicinske pomoći

u edukaciji budućih medicinskih sestara, kao i nastaviti obrazovanje na višoj razini.

Danas na Odjelu studira oko 200 studenata, a gotovo svake godine evidentiramo višestruko veći interes mladih za upis na naše studije. Do sada smo obrazovali 15 generacija studenata, prvostupnika sestrinstva, te četiri generacije magistara sestrinstva, a ukupno studij je završilo oko 560 studenata koji su i na nacionalnoj i na međunarodnoj razini kompetentni, prepoznatljivi i konkurentni visokoobrazovani kadar u organizaciji zdravstvene njege, promicanju i očuvanju zdravlja. Svjedoci smo velike nezaposlenosti u društvu, postoji kronični nedostatak i potreba za tim kadrovima, a ta će potreba dodatno rasti. Prema sistematizaciji radnih mjesta Ministarstva zdravstva, u sustavu zdravstva Republike Hrvatske trenutačno nedostaje više od 2000 medicinskih sestara s visokim stupnjem stručnog obrazovanja, a to upućuje na trajnu potrebu praćenja trendova i zahtjeva tržišta rada te time i osiguravanja adekvatnog obrazovanja i sestričkog kadra na studijima sestrinstva.

Suradnja s Općom bolnicom Zadar te ostalim zdravstvenim institucijama na području naše Županije stvorila je i stvara preduvjete za uspješnu realizaciju nastavne i stručne aktivnosti studija. Naime, oko 2/3 nastave čine praktične vježbe, rad u praktikumu i s pacijentima. Zbog toga su nam suradnje ustanove tj. naše nastavne baze (kojima imamo potrebu danas posebno zahvaliti na suradnji) od iznimne važnosti.

Naš je odjel iznimno aktivan u nastavnim aktivnostima, no jednako tako inzistiramo i na znanstvenom-istraživačkom radu i znanstvenoj produktivnosti naših djelatnika. U proljeće 2018. Sveučilište u Zadru dobilo je i dopunnicu za znanstveno-istraživački rad u znanstvenom području Biomedicina i zdravstvo, čime je proširena znanstveno-istraživačka djelatnost na Sveučilištu. Sam znanstveno-istraživački rad u području biomedicine i zdravstva na Sveučilištu je startao kada je osnovan Odjel i kada je počelo izvođenje studijskog programa. Tada je od znanstvenog osoblja bio jedan izvanredni profesor i tri docenta, da bismo danas (nakon 15 godina) imali dva redovita profesora u trajnom izboru, jednog redovitog profesora, sedam izvanrednih profesora te 11 doce-

nata. Treba istaknuti da imamo i jednog docenta u grani sestrinstva, a nadamo se da će ih uskoro biti dvoje. Time smo pokazali da slijedimo svjetske i europske trendove i potrebe produkcije visokoobrazovanog sestričkog kadra, potičemo razvoj i unaprjeđivanje sestrinstva i drugih zdravstvenih profesija – kako na praktičnoj, tako i na znanstvenoj razini. U radu Odjela sudjeluju i vanjski suradnici, uglavnom djelatnici Opće bolnice Zadar, u naslovnim zvanjima asistenata, viših predavača i predavača. Tri naša znanstvenika članovi su Akademije medicinskih znanosti, a jedan redoviti profesor u trajnom izboru član je Matičnog povjerenstva za Biomedicinu i zdravstvo pri AZVO-u.

Na Odjelu su većina znanstvenika liječnici, angažirani na radnome mjestu u Općoj bolnici Zadar, što predstavlja određeno ograničenje s obzirom na njihove brojne obaveze. Međutim, upravo ta okolnost može se smatrati i prednošću jer te osobe funkcionalno objedinjuju znanstvena istraživanja i liječničku praksu na obostranu dobit: postizanje dodane vrijednosti u pogledu znanstvenih istraživanja i podizanje kvalitete zdravstvenih usluga.

Trenutačno je aktivno više od 15-ak znanstvenih i stručnih domaćih i stranih projekata. Smjer istraživanja su javno-zdravstveni projekti uz klinička istraživanja koja pridonose javnom zdravlju zajednice.

Naši znanstvenici redovito objavljuju radove u istaknutim svjetskim znanstvenim časopisima citiranim u bazama Web of

Science, Scopus i Medline bazama, relevantnim za područje biomedicine i zdravstva, naročito u polju kliničke medicine i javnog zdravstva. Tako smo u posljednjih 15 godine publicirali više od 200 radova u WoS-u, više od 300 u bazi Scopus. Izdano je desetak knjiga, udžbenika, priručnika za potrebe studenata. Naši znanstvenici usko surađuju s općemedicinskim časopisom *Medica Jadertina*, čiji je izdavač Opća bolnica Zadar, a citiran je u najvećoj svjetskoj bazi Scopus, u čijem je uredništvu veći broj nastavnika i suradnika Odjela. Postignuti rezultati redovito se prezentiraju znanstvenoj zajednici i studentima, čime se proširuje i nastavno gradivo. Time se i Zadar, uz Zagreb, Split, Rijeku i Osijek, u Hrvatskoj javlja kao jako središte znanosti u biomedicini i zdravstvu.

Studenti i nastavnici Odjela poprilično su aktivni te su tijekom svih ovih godina postojanja organizirali i sudjelovali u raznim aktivnostima vezano za popularizaciju znanosti, u aktivnostima vezanima za prevenciju bolesti i promicanje zdravlja te edukaciju stanovništva u tom smislu, kao i promicanje struke. Sudjelovali smo u brojnim humanitarnim aktivnostima na razini grada i županije, kampanjama, na okruglim stolovima i radionicama, na festivalu znanosti, znanstveno-stručnim skupovima, javnim predavanjima, održavamo ljetne škole, sudjelujemo i organiziramo međunarodne skupove, prepoznati smo među vanjskim sveučilištima te je tako, preko Erasmus programa, vidljiv znatan interes stranih predavača i studena-

ta za nastavne aktivnosti na našem odjelu.

Nadam se da nisam pretjerala s ovim izlaganjem, no bilo mi je dosta teško 15 godina rada našega odjela smjestiti u samo jedan desetminutni govor. Tijekom svih ovih godina uistinu smo bili vrlo aktivni i u znanstvenom i u stručnom pogledu, Odjel je iz godine u godinu lijepo i sigurno rastao, kompletirao se i djelatnicima i opremom, na što sam kao pročelnica vrlo ponosna. Štoviše, u kontaktu sa studentima stekla sam dojam da im je studiranje na našem odjelu bilo dobro i ugodno te da su zadovoljni postignutim znanjem i stečenim vještinama.

Da se u našem zdravstvenom poslu ne bavimo samo ljudskim nesrećama, bolestima, nevoljama, već smo zadržali i veseo duh, dokaz je, evo, i naša bivša studentica, vokal grupe Zaratino, koja se rado i sa zadovoljstvom odazvala našem pozivu da svojom pjesmom uveličaju svečanost.

Kako smo sve ove godine izuzetno dobro surađivali sa svim našim suradnim ustanovama, našim nastavnim bazama, naročito i u ovim teškim i nesigurnim vremenima pandemije koronavirusa kada smo, unatoč svemu, uspjeli uspješno organizirati i nastavu i praktične vježbe da teku redovito i uspješno, imamo potrebu zahvaliti svakoj ustanovi ponaosob za dugogodišnju suradnju i prijateljstvo. Stoga ćemo u završnom dijelu ove svečanosti predstavnicima tih ustanova uručiti zahvalnice Odjela.

Još jednom zahvaljujem svima vama na pozornosti i dolasku.

XXII. Tjedan talijanskog jezika u svijetu

Zadarski studenti ostvarili velik uspjeh na natječaju Talijanskog instituta za kulturu u Zagrebu

Tjedan talijanskog jezika u svijetu tradicionalna je manifestacija koja se održava od 2001. godine u listopadu u organizaciji talijanskog Ministarstva vanjskih poslova, konzularno-diplomatske mreže, talijanskih instituta za kulturu u svijetu u suradnji s glavnim partnerima u promicanju talijanskog jezika u Italiji kao što su *Accademia della Crusca*, *Istituto dell'Enciclopedia Italiana Treccani* i *Società Dante Alighieri*, a od samog početka organizira se pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Italije.

Zadarski laureati

U povodu XXII. Tjedna talijanskog jezika u svijetu Talijanski institut za kulturu u Zagrebu pripremio je mnoga događanja i manifestacije promicanja talijanskog jezika u kojima su sudjelovali nastavnici i studenti talijanistike u Hrvatskoj. Tu prigodu iskoristili su nastavnici i studenti Odjela za talijanistiku našega sveučilišta. Naime, ostvarili su zapažen uspjeh na natječaju Talijanskog instituta za kulturu u Zagrebu koji je bio otvoren za sve studente talijanistike u Hrvatskoj. Tema ovogodišnjeg XXII. Tjedna talijanskog jezika u svijetu bila je *L'italiano e i giovani*, a dio natječaja bio je posvećen talijanskom književniku, dramaturgu, redatelju i intelektualcu Pieru Paolu Pasoliniju, u povodu 100. obljetnice njegovog rođenja.

U kategoriji natječaja *Pier Paolo Pasolini e i giovani – dialogo immaginario*, studenti sveučilišnog prijediplomskog studija talijanistike Anja Vlaić i Domagoj Badžim, osvojili su prvo mjesto, a Ines Šipura drugo. Pod mentorstvom doc. dr. sc. Ane Bukvić, studenti su vješto, u unaprijed zadanom obliku, osmislili dram-

U povodu XXII. Tjedna talijanskog jezika u svijetu Talijanski institut za kulturu u Zagrebu pripremio je mnoga događanja i manifestacije promicanja talijanskog jezika u kojima su sudjelovali nastavnici i studenti talijanistike u Hrvatskoj. Tema ovogodišnjeg Tjedna bila je *L'italiano e i giovani*, a dio natječaja bio je posvećen talijanskom književniku, dramaturgu, redatelju i intelektualcu Pieru Paolu Pasoliniju, u povodu 100. obljetnice njegovog rođenja

U kategoriji natječaja *Pier Paolo Pasolini e i giovani – dialogo immaginario*, studenti sveučilišnog prijediplomskog studija talijanistike Anja Vlaić i Domagoj Badžim, osvojili su prvo mjesto, a Ines Šipura drugo. Pod mentorstvom doc. dr. sc. Ane Bukvić, studenti su vješto, u unaprijed zadanom obliku, osmislili dramske dijaloge te ih postavili u scenski izričaj

ske dijaloge te ih postavili u scenski izričaj.

U kategoriji *Lo studente allo specchio: l'avventura dell'apprendimento dell'italiano degli studenti raccontata dagli studenti* pod mentorstvom Danijele Berišić Antić, prof., više lektorice, sudjelovali su Mia Vlaić, Andrea Raič te Domagoj Badžim, studenti II. godine prijediplomskog studija talijanistike, a treće mjesto osvojio je Domagoj Badžim.

Priznanje i Odjelu i Sveučilištu

Dodjela nagrada održana je u Talijanskom institutu za kulturu u Zagrebu 19. listopada 2022. godine uz prisustvo nagrađenih studenata, učenika, profesora talijanskog jezika iz cijele Hrvatske, predstavnika sveučilišnih studija talijanistike u Hrvatskoj te uz predstavnike Talijanskog veleposlanstva u Zagrebu na čelu s Nj. E. Pierfrancescom Saccom, talijanskim veleposlanikom u Hrvatskoj.

Mentorice doc. dr. sc. Ana Bukvić i Danijela Berišić Antić, prof., ne kriju zadovoljstvo studentskim postignućima jer to je i priznanje dugogodišnjem izvannastavnom radu sa studentima na Odjelu za talijanistiku te veliko predstavljanje i zadarske talijanistike i Sveučilišta u cjelini.

Prof. dr. sc. **Smiljana Zrilić**, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja, autorica udžbenika *Djeca s teškoćama u inkluzivnom vrtiću i školi, suvremeni pristup i metode učenja*, objavljenog ove godine u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade i Sveučilišta u Zadru

Iznimno je važno odgojiteljima i učiteljima, kao i nama sveučilišnim profesorima, poučavati iz srca - to su za mene prave kompetencije

Prof. dr. sc. Smiljana Zrilić, s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, autorica je udžbenika *Djeca s teškoćama u inkluzivnom vrtiću i školi, suvremeni pristup i metode učenja*, objavljenog ove godine u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade i Sveučilišta u Zadru. Po širini zahvaćene problematike, a i po dubini iznesenih problema knjiga je osobito korisna, ističe se u recenzijama, te je tom monografijom popunjena sadašnja praznina u domaćoj literaturi u području pripreme stručnih suradnika, odgojitelja, učitelja i nastavnika za rad u školama i razrednim odjelima koje pohađaju djeca s teškoćama.

Znanstveno-istraživački interesi prof. dr. sc. Smiljane Zrilić odnose se na područje specijalne pedagogije, a u svom znanstvenom radu, kako naglašava, zastupa integraciju učenika s posebnim potrebama, mogućnosti implementacije modela školovanja učenika s posebnim potrebama te kompetencije učitelja kao najvažniju pretpostavku integriranog odgoja.

U izdanju Sveučilišta u Zadru i Hrvatske sveučilišne naklade objavljen je Vaš udžbenik *Djeca s teškoćama u inkluzivnom vrtiću i školi, suvremeni pristup i metode učenja*. Kome je namijenjen?

Udžbenik je namijenjen u prvome redu studentima ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, učiteljskog studija i pedagogije te odgojiteljima, učiteljima i roditeljima djece s teškoćama.

Djeca s teškoćama, kako navodite, godinama su bila institucionalizirana i marginalizirana, ali stvari idu nabolje. Raste li u Hrvatskoj svijest o uključenosti (inkluziji)?

Ovom je monografijom popunjena sadašnja praznina u domaćoj literaturi u području pripreme stručnih suradnika, odgojitelja, učitelja i nastavnika za rad u školama i razrednim odjelima koje pohađaju djeca s teškoćama, navodi se u recenzijama udžbenika koji je, kako ističe autorica, namijenjen u prvome redu studentima ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, učiteljskog studija i pedagogije te odgojiteljima, učiteljima i roditeljima djece s teškoćama

U Hrvatskoj je u tom smislu štošta promijenjeno nabolje. Javnost je sve više senzibilizirana za djecu s teškoćama, odgojitelji i učitelji sve su kompetentniji za rad s takvom djecom, a posebice naglašavam njihovu empatičnost i pozitivne stavove, koji uvelike utječu na djecu urednog razvoja. Naime, sva istraživanja pokazuju kako stavovi odgojitelja i učitelja prema djeci s teškoćama snažno djeluju na stavove druge djece u inkluziji.

Što je to inkluzivni sustav vrijednosti?

Ne samo prihvaćati, nego i uvažavati svaku različitost. Trebamo biti spremni pomoći, u prvi plan staviti vrijednosti koje određuju dijete u njegovim dobrim stranama, a ne stavljati teškoće u prvi plan. Stavljanjem teškoća u prvi plan ustvari etiketiramo dijete, a to nisu vrijednosti uspješne inkluzije.

Inkluzija je proces u kojemu

djeca aktivno sudjeluju u odgojno-obrazovnim aktivnostima. Koja je razlika između inkluzije, uključivosti i integracije? Čini se da mnogi sudionici odgojno-obrazovnog procesa to ne razlikuju?

Često se ta dva termina koriste jednakoznačno, no, razlika je velika, što je u knjizi dodatno elaborirano.

Integracija se javlja kao suprotnost postupku izdvajanja (segregacije) djece s teškoćama u

razvoju, a u Hrvatskoj je počela sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Postupak integracije u prvome je redu uključivanje djeteta s teškoćama u razvoj u ustanove ranog i predškolskog odgoja te škole, zajedno s djecom urednog razvoja, bez osiguranja važnih pretpostavki. Pokazalo se kako tim konceptom nisu osigurani svi potrebni uvjeti za kvalitetno uključivanje djece s teškoćama. U integraciji je i dalje vidljiv naglasak na djetetovim nedostacima.

Inkluzija je proces u kojemu su sva djeca aktivno uključena u odgojno-obrazovne aktivnosti, ostvaruju svoja prava te se uvažava njihova različitost. Inkluzija zahtijeva višu razinu uvažavanja djece s posebnim potrebama, uvažava ih kao potpuno ravnopravne sudionike u odgojno-obrazovnom procesu unutar kojeg je osigurana stalna individualna pomoć u situacijama kada je ona potrebna.

Za razliku od integracije kod koje je naglasak stavljen na mjesto (stanje), inkluzija se primarno veže uz proces. Ona u prvom redu ističe i naglašava različite razvojne potencijale, a manje govori o nedostacima. Inkluzivni pristup traži angažman svih sudionika (grupni napor) kako bi se istodobno izašlo u susret individualnim potrebama svakog pojedinog djeteta i zahtjevima odgojno-obrazovne prakse. Svakom se djetetu omogućuje napredovanje u razvoju u skladu s njegovim mogućnostima, za što trebaju biti osigurani određeni preduvjeti: razlikovni kurikulumi, kompetentni učitelji, uključenost roditelja, udruge roditelja, angažman pomoćnika u nastavi, suradnja sa stručnim suradnicima itd.

Knjiga pruža sustavan pregled od početka integracije do inkluzije danas.

U uvodnom se dijelu govori i o segregaciji, tj. izdvajanju djece s teškoćama u posebne ustanove. Naravno da one i danas postoje za djecu koja se ne mogu uključiti u redovite oblike odgoja i obrazovanja, ali integracija i inkluzija preporuka su kad god je to moguće.

Koliko su odgojitelji i učitelji uopće danas kompetentni za rad s djecom s teškoćama?

Danas su odgojitelji i učitelji sve kompetentniji za rad s djecom s teškoćama. Naime, osim

Danas su odgojitelji i učitelji sve kompetentniji za rad s djecom s teškoćama. Osim kolegija na učiteljskim fakultetima, česte su i dodatne edukacije koje ih osposobljavaju za rad s djecom s teškoćama. Isto tako, odgojno-obrazovne institucije zapošljavaju stručne suradnike koji su u svakodnevnom kontaktu s odgojiteljima i učiteljima, zajedno izrađuju posebne i prilagođene programe, savjetuju odgojitelje i učitelje, ali i roditelje koji su uz njih izravni sudionici inkluzije. Moram naglasiti kako je na našem Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja u programu studija više kolegija o inkluziji koje predajem: *Inkluzijski odgoj i obrazovanje, Pedagogija djece s posebnim potrebama, Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama. Uvela sam i izborne kolegije: Poremećaji u ponašanju i Specifične teškoće učenja*

Smiljana Zrilić

ZAGONETKE

MEDO

*Ponekad sam tužan, opasan i ružan,
Velike mi šape i još veća njuška.
Najdraža mi hrana jagoda i kruška.
Da pčele ne bodu, jeo bi i med.
U brlog se zavučem kada dođe led.
Tada samo spavam u toplome krznu,
Nožice se moje nikada ne smrznu.
Nespretan i trom kao stari djedo,
Ja sam, djeco šumski _____.*

kolegija na učiteljskim fakultetima, česte su i dodatne edukacije koje ih osposobljavaju za rad s djecom s teškoćama. Isto tako, odgojno-obrazovne institucije zapošljavaju stručne suradnike koji su u svakodnevnom kontaktu s odgojiteljima i učiteljima, zajedno izrađuju posebne i prilagođene programe, savjetuju odgojitelje i učitelje, ali i roditelje koji su uz njih izravni su-

dionici inkluzije.

Moram naglasiti kako je na našem Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja u programu studija više kolegija o inkluziji koje predajem: *Inkluzijski odgoj i obrazovanje, Pedagogija djece s posebnim potrebama, Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama. Uvela sam i izborne kolegije: Poremećaji u ponašanju i Specifične teškoće učenja.*

Nažalost, kolegij *Specifične teškoće* učenja više ne izvodim. Naime, taj je kolegij stavljen u mirovanje, prvenstveno zbog moje velike satnice. Svake sam godine na taj izborni kolegij imala od 60 do 80 upisanih studenata, bili su to ne samo učitelji, nego i studenti drugih nastavničkih smjerova (geografije, kroatistike, stranih jezika...), pedagogije, psihologije. Trudit ću se aktivirati ga što prije jer je nužan, posebice učiteljima. Naime, istraživanja pokazuju kako oko 10 posto učenika ima neku od specifičnih teškoća učenja, najčešće disleksiju i disgrafiju, a njihovo neprepoznavanje uvijek rezultira školskim neuspjehom. To je jedno vrlo važno područje, indikatore disleksije i disgrafije trebaju prepoznati svi učitelji kako bi se djeci osigurao adekvatan pristup. Upravo je to sadržaj moga kolegija i nadam se da ću ga uspjeti aktivirati kao izborni kolegij jer je doista velik interes studenata.

Kolegiji u nazivu imaju „posebne potrebe“ jer je riječ ne samo o teškoćama, nego i o darovitoj djeci, koja također zahtijevaju poseban pristup u radu. Posebno područje su i djeca s teškoćama koja su darovita ili talentirana u nekom području, npr. učenik s disleksijom može biti izrazito talentiran u likovnom izričaju, ali, nažalost, ponekad teškoća ostane u prvom planu. Ako imaju teškoće u prostornoj orijentaciji, na drukčiji način doživljavaju prostor pa su njihovi likovni uradci neobični, ali mogu biti vrlo izazovni.

Zakonski okvir je, kako pišete, stvoren, ali nešto nedostaje?

Zakonski okvir u RH veoma je dobro postavljen. Nalaže brigu o djeci s teškoćama, preporučuje je i metode rada, kao i diferencirane kurikulume. Jedino možda nedostaje više stručnih suradnika jer pedagoški standardi određuju koliko ih može biti u škola i/ili vrtićima s obzirom na broj djece.

Možete li navesti primjere dobre prakse kad je riječ o inkluziji?

Naravno, postoje brojni primjeri dobre inkluzije. Djeca se osjećaju dobro, kako u vrtiću, tako i u školi, gdje su problemi izraženiji zbog školskih ocjena.

Prof. dr. sc. Smiljana Zrilić, autorica slikovnice *U šumi žive, pogodi im ime* **Zagonetke koje „otvaraju dječje oči“ i njihov interes za iznenađenjem**

Prof. dr. sc. Smiljanu Zrilić oduvijek su zanimali sadržaji za djecu rane, predškolske i mlađe školske dobi. Primijetila je da nove slikovnice za djecu imaju vrlo malo sadržaja o životinjama, a to je djeci vrlo zanimljivo. Usto, zapazila je da je malo zagonetki koje „otvaraju dječje oči“ i njihov interes za iznenađenjem.

Slikovnica *U šumi žive, pogodi im ime* pisana je u rimi, kao zagonetka, a svaka zagonetka uvodi dijete u svijet životinje o kojoj govori i koju djeca trebaju prepoznati. Riječ je o karakteristikama svake pojedine životinje, tj. onome što joj je svojstveno. To su životinje koje žive u šumi, a djeca trebaju prepoznati vjevericu, zeca, vuka, medu, lisicu, sovu, ježu, bubamaru, pužu, mravu, kornjaču, vrapca, jelena i divlju svinju.

Slikovnica je veoma lijepo ilustrirana, što potpisuje Hana-Petra Mrčela, a primjerena je djeci od pet do sedam godina.

Primjer učenika u 4. razredu prije uvođenja pomoćnika u nastavu: pravilo je da djecu s disgrafijom ne treba prozivati da pišu na ploči jer će sigurno griješiti i zamjenjivati suglasnike, imati lošu grafomotoriku i sl. Međutim, u tom razredu učenici su se, na poticaj učiteljice, organizirali da svaki dan netko od njih bude pomoćnik učeniku s disgrafijom. On se uz podršku prijatelja sam javljao pisati na ploči i uz pomoć je uvijek bio uspješan. Dakle, da se ne bi javile dodatne teškoće u socijalnim interakcijama, od kojih su povlačenje i potištenost najčešće, podrška je iznimno važna.

Mnogi u Hrvatskoj djecu s teškoćama još uvijek tretiraju kao djecu s poremećajem. Zašto?

Činjenica je da djeca imaju teškoće, ali im moramo prilagoditi metode i način poučavanja, ne kritizirati, već nagrađivati za svaki, pa i najmanji uspjeh. Cilj inkluzije nije naglašavati poremećaj i teškoću, nego da svako dijete zavoli školu i učenje i da mu to nije muka, nego veselje.

Angažman i edukacija odgojitelja i učitelja, cjeloživotno učenje, je li to rješenje?

U našoj profesiji cjeloživotno je učenje dio radnoga dana i satnice koja je znatno dulja od 8 sati. Nema ništa bez toga.

U knjigu su uvrštene i kompetencije odgojitelja i učitelja?

Više puta sam naglasila kompetencije odgojitelja i učitelja. Oni su, smatram, najvažniji su-

dionici inkluzije i najviše participiraju.

Djeca s teškoćama su djeca s teškoćama, što znači da je sve do društva, društvenih okvira, zakona, pravilnika, plana i programa, ali zapravo, najviše do sudionika odgoja i obrazovanja djece s teškoćama?

Danas je općeprihvaćen socijalni model, dakle, najvažniji je odnos društva prema djeci s teškoćama. Počevši od vrtićkog i školskog konteksta pa dalje, prema širem društvenom kontekstu. Ipak, smatram kako su najvažniji odgojitelji i učitelji. Djeca urednog razvoja bit će tolerantna, ali i empatična ako ih to naučimo.

Prošlo je pola stoljeća od početka inkluzivnog odgoja i obrazovanja, ali su problemi ostali. U čemu se vide ti problemi?

Problemi se mogu manifestirati ako nije uspostavljena kvalitetna suradnja s roditeljima pa dijete nema tzv. rješenje da ima teškoću. Tada ne može dobiti niti pomoćnika u nastavi koji znatno participira u inkluziji. Neke teškoće, ako nisu na vrijeme detektirane, prihvaćene, uvažene i ispravljene, uvjetuju i višestruke smetnje. Npr. dijete koje muca: ako nismo na vrijeme reagirali, u pubertetu se mogu javiti dodatne teškoće, tj. problemi u ponašanju, kao što su potištenost, povučenost, a u nekim situacijama i agresivnost.

Problem sa socijalizacijom?

Djeca, ako ih mi to svojim pri-

mjerom učimo, uvijek prihvaćaju drukčije od sebe. Djeca s teškoćama imaju probleme u socijalizaciji, nekad se i sami izoliraju jer ne mogu pratiti aktivnosti kao i druga djeca, ali zato su tu odgojitelji i učitelji koji će ih ohrabriti, pohvaliti za svaki, i najmanji uspjeh i, naravno, potaknuti drugu djecu da im daju podršku i pomoć, ako je potrebna.

Je li rješenje individualizacija školskih programa? Pojasnite, molim Vas, tu vrst individualizacije?

To se najviše odnosi na učitelje. Individualiziran pristup svakom učeniku bio bi idealan. Nekad to ne možemo izvesti, ali svakako djeci s teškoćama moramo prilaziti na poseban način, oni to trebaju. Oni traže pomoć učitelja u svakom pogledu, a učitelj je taj koji mora dati podršku i roditeljima jer je ona vrlo važna, ustvari, nužna u inkluziji.

Navodite stjecanje socijalne kompetencije za suživot. Što to točno znači?

Iznimno je važno odgojiteljima i učiteljima, naravno, i nama sveučilišnim profesorima poučavati iz srca. To su za mene prave kompetencije. Manje je važno hoće li student naučiti gradivo i dobiti pozitivnu ocjenu. Ionako će učiti cijeli život i dodatno se educirati. Najvažnije je da voli svoj posao, brine se o djeci, odgaja djecu urednog razvoja da se brinu i pomažu svojim razrednim kolegama koji imaju teškoće, teže usvajaju gradivo i/ili im treba više vremena kako bi riješili zadatak. Nema inkluzije bez dobrog srca.

Budući da se većina domaćih publikacija bavi jednom teškoćom, smatrate li da je ovom knjigom popunjena praznina u domaćoj literaturi?

Postoji dosta literature u Hrvatskoj o djeci i učenicima s teškoćama. Međutim, uglavnom se govori općenito o inkluziji ili je riječ o jednoj teškoći. U ovom udžbeniku detaljno su opisane sve teškoće djece koja se mogu uključiti u redovite vrtiće i školu, a isto tako, na kraju svakog poglavlja daju se primjeri, tj. iskustva iz prakse. To su radovi djece i učenika, uglavnom iz zadarskih škola. Primjere dobre prakse uvijek naglašavam na nastavi, što je studentima veoma korisno.

Izv. prof. dr. sc. **Vlado Sušac**, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, autor knjige *Kognitivna semiotika oglašavanja*, objavljene ove godine u izdanju Sveučilišta

Za razliku od drugih zemalja, pogotovo skandinavskih ili susjedne nam Italije, čini mi se da značaj i relevantnost semiotike općenito nisu dovoljno prepoznati kod nas

Izv. prof. dr. sc. Vlado Sušac s Odjela za turizam i komunikacijske znanosti autor je knjige *Kognitivna semiotika oglašavanja*, objavljene ove godine u izdanju Sveučilišta u Zadru. Knjiga je, prema recenzijama, fokusirana na istraživanja o komunikacijskom aspektu semiotike. Namjera joj je osvijestiti čitatelje za semiotičku podlogu oglašavanja, i to isključivo za oglašavanje kao sredstvo izraza kroz prizmu konceptualne metafore i metonimije. S druge strane, ilustrira ulogu konceptualne metafore i metonimije u komunikacijskom procesu kao dinamičkoj interakciji pošiljatelja i primatelja poruke, a oglas kao multimodalni medij u kojem se metafora i metonimija realiziraju nameće kao idealan materijal za analizu te interakcije.

Koji je motiv i razlog pisanja knjige *Kognitivna semiotika oglašavanja*?

Knjiga je logična posljedica moga dosadašnjeg znanstvenog interesa i nastavnih aktivnosti na matičnom odjelu. S druge strane, znanstvena literatura iz područja semiotike na hrvatskom jeziku, za razliku od engleskog, vrlo je oskudna pa sam tu vrlo složenu materiju i tako htio približiti svojim studentima i ostalim zainteresiranim, barem u onom dijelu koji najbolje poznajem.

Kome je knjiga namijenjena?

Kako sam rekao, namijenjena je u prvome redu studentima, konkretno onima koji slušaju kolegije Semiotika i Semiotika oglašavanja, koje već godinama izvodim na Odjelu za turizam i komunikacijske znanosti. Pored toga, tematika oglašavanja bliska je svima nama jer htjeli, ne htjeli živimo u digitalnom svijetu u kojem smo svakodnevno izloženi

Knjiga je logična posljedica moga dosadašnjeg znanstvenog interesa i nastavnih aktivnosti na matičnom odjelu. S druge strane, znanstvena literatura iz područja semiotike na hrvatskom jeziku, za razliku od engleskog, vrlo je oskudna pa sam tu vrlo složenu materiju i tako htio približiti svojim studentima i ostalim zainteresiranim, barem u onom dijelu koji najbolje poznajem, navodi autor

ni raznim vrstama oglasa od komercijalnih do društveno angažiranih, ali koji su, bez obzira na svoju namjenu, sami po sebi odraz nekih društvenih fenomena ili ih sukreiraju. Stoga, svojim semiotičkim pristupom knjiga bi mogla biti osvježene ili pružiti drukčiju perspektivu, pogotovo onima koji se oglašavanjem bave isključivo kroz prizmu marketinških teorija, barem u Hrvatskoj jer se na mnogim studijima u inozemstvu marketing ne proučava unutar ekonomije, nego komunikacijskih znanosti.

Jednako tako, može dobro poslužiti i onima koji se metaforom i metonimijom bave na bilo koji način, tradicionalnim stilističko-retoričkim pristupom ili novijim kognitivno-konceptualnim jer predstavlja pomak od isključivo jezičnog prema, semiotici zanimljivom, multimodalnom korpusu.

Bavili ste se, kako kažete, metaforom i metonimijom pa u potpunosti „zaronili“ u semiotiku. Kako se to dogodilo?

Primarno sam po vokaciji lingvist i filolog jer sam završio diplomski studij engleskoga i talijanskog jezika i književnosti, a doktorirao sam na temi konceptualne metafore i metonimije u političkom govoru. Stjecajem okolnosti, pored poslijediplomskog studija iz lingvistike u Za-

dru, paralelno sam kao stipendist njemačke zaklade *Hanns Seidel* slušao i doktorski studij iz semiotike na Sveučilištu *Viadrina* u Frankfurtu na Odri pod mentorstvom prof. Eckharda Höffnera, koji mi je bio i komentor na domaćoj disertaciji iz lingvistike. Nažalost, zbog njegove prerane smrti nismo završili posao na drugoj disertaciji. On me na određeni način i uputio u svu složenost semiotike i pritom mi, kao i svim drugim doktorandima, dao slobodu da se unutar nje fokusiram na područja vlastitog interesa. Stoga je bilo najlogičnije da sve ono što znam o konceptualnoj metafori kao jezično-kognitivnom fenomenu pretočim u područje multimodalnih znakova koje pokriva semiotika.

Semiotika nije jedinstvena zna- nost, niti ima suglasja u me- todološkom pristupu. Nije li najveće opterećenje u nedou- micama nedefiniranost pojma znak?

Istina je, semiotika, tj. semiologija veoma je heterogena jer i u samim svojim ishodištima počiva, s jedne strane, na europskoj strukturalističkoj tradiciji koja potječe od oca moderne lingvistike Ferdinanda de Saussurea, koji ju je i anticipirao kao buduću sveobuhvatnu teoriju o svim znakovnim sustavima, a s druge, naslanja se i na pragmatički pristup koji potječe od američkog filozofa Charlesa Sandersa Peirca.

Premda je izraz semiotika danas prevladao kao krovni termin koji obuhvaća sve pristupe teoriji znakova, i dan-danas mnogi inzistiraju na tome da strogo strukturalistički pristup nazivamo semiologijom. Pod tim nazivom u znanstvenoj je nomenklaturi u Hrvatskoj i zavedena kao grana u polju filologije unutar područja humanističkih znanosti, čime se vjerojatno željelo istaknuti njezino lingvističko utemeljenje, iako je sama po sebi interdisciplinarna.

Nadalje, ako semiotika u svom najširem smislu uzima znak kao predmet svoga interesa, tj. nešto što nas upućuje na nešto drugo, onda si postavljamo pitanje o kojoj je vrsti znakova riječ. Pojednostavljeno, ako vidimo dim na vrhu planine, možemo pretpostaviti da je riječ o prirodnome znaku, tj. simptomu koji upućuje na vatru, ali, s druge strane, dim na takvome mjestu može biti i način komunikacije kao kod američkih urođenika. I jedno i drugo spada u semiotičku domenu, kao što u se-

Ako semiotiku predajemo ili izučavamo u okviru studija komunikacijskih znanosti, onda plediram na znanstvenu dosljednost, tj. na komunikaciju kao isključivo intencionalni čin unutar usuglašenog koda. Nažalost, mnogi su nekritički prihvatili poznatu tezu Paula Watzlawicka *one cannot not communicate* proširujući pojam komunikacije na nešto što je u biti informacija, tj. neverbalno ponašanje koje može biti podložno vrlo labavim i subjektivnim interpretacijama. Primjerice, ako mi student pocrveni na ispitu, to je sigurno nešto što mi ne želi iskomunicirati, a to je li mu neugodno zbog neznanja ili mu je jednostavno sila, ne mogu znati, još manje o tome pisati kao o komunikaciji

miotiku spada i proučavanje znakovna kojima društvo manifestira svoja stanja.

Međutim, ako semiotiku predajemo ili izučavamo u okviru studija komunikacijskih znanosti, onda plediram na znanstvenu dosljednost, tj. na komunikaciju kao isključivo intencionalni čin unutar usuglašenog koda. Nažalost, mnogi su nekritički prihvatili poznatu tezu Paula Watzlawicka *one cannot not communicate* proširujući pojam komunikacije na nešto što je u biti informacija, tj. neverbalno ponašanje koje može biti podložno vrlo labavim i subjektivnim interpretacijama. Primjerice, ako mi student pocrveni na ispitu, to je sigurno nešto što mi ne želi iskomunicirati, a to je li mu neugodno zbog neznanja ili mu je jednostavno sila, ne mogu znati, još manje o tome pisati kao o komunikaciji.

Ako je najbliža definicija poj- ma znak „ono što stoji umjesto nečega drugoga“, pojam se ipak ne može definirati bez kontek- sta?

Već sam istaknuo da u razvoju semiotike postoje dva ishodišna pravca, formalno-strukturalistički i onaj koji uvjetno možemo nazvati pragmatičnim, tj. pragmatističkim, a koji danas uglavnom prepoznajemo u onome što se obično naziva društvena semiotika na tragu teorijskih postavki o proizvodnji značenja Günthera Kressa i Thea van Leeuwena, koje sam imao čast i upoznati u Danskoj. S jedne strane, imate dakle fokus na formalni i dekontekstualizirani sustav relacija, tj. odnos među znakovima i na njihovim razlikama utemeljenim značenjima, a s druge, kontekstualizirani pristup koji uvjetno možemo nazvati pomakom od objektivističkog k subjektivističkom. Kako sam Kress kaže, za razliku od strukturalističke semiotike koja kaže da znakove „koristimo“, u društvenoj semiotici znakove uvijek i nanovo „stvaramo“. Po mom

sudo, oba se pravca do kraja ne isključuju, nego nadopunjuju, a na taj način razumijem i semiotiku Umberta Eca, autora vaše definicije u pitanju.

U knjizi se posebno bavite me- taforom i metonimijom kao se- miotičkim fenomenima. Poja- snite, molim Vas?

Najkraće, za razliku od lingvističkog pristupa koji na planu izraza metaforu i metonimiju promatra kao jezičnu pojavu, semiotika ga otvara drugim izražajnim i perceptivnim mogućnostima, tj. modusima. Međutim, u kognitivnoj semiotici, koja se u dobroj mjeri naslanja na kognitivnu lingvistiku, ti se pristupi susreću na konceptualnoj razini, tj. na planu spoznaje i načina razmišljanja.

Metafora i metonimija u našem su vremenu prepoznate kao multimodalni fenomen koji izlazi iz jezičnih okvira i mani- festira se kroz sliku, dakle, dru- ga perceptivna područja?

Ne samo kroz sliku, nego i kroz zvuk. Sjetite se primjera radijskih i TV-oglasa za navodni afrodisijak gdje popratni silazni ton ima svoju metaforičku funkciju, iako je zvuk općenito znatno češći u funkciji metonimije. Forceville navodi pri-

mjere i za taktilno područje kod trodimenzionalnih poruka. Međutim, svim je modusima zajednička strukturiranost takvih fenomena na koju su upozorili Lakoff i Johnson. Primjerice, kod metafore ona se odvija kroz postupak preslikavanja između izvorne i ciljne domene, tj. područja, pri čemu ta prva pripada planu izraza, a druga planu značenja. Oni su za to uzeli primjere jezičnih metafora koje dotad u većini nismo ni prepoznavali kao takve da bi dokazali kako metafore nisu samo puki jezični ukras, nego sveprisutan način ljudskog razmišljanja, tj. spoznajni fenomen.

Bitno je naglasiti kako se, da bismo, primjerice, metaforu smatrali multimodalnom, izvorna i ciljna domena moraju realizirati kroz različite moduse. Prema tome, isključiva uporaba slike u funkciji metafore, kao kod umjetničkih likovnih djela, bila bi unimodalna, dok je ona kod oglasa u pravilu multimodalna jer ovisi o popratnom tekstu, tj. sidrištu ili releju, kako ih naziva Roland Barthes.

Što sve spada u korpus vizual- nih metafora?

Ako je pitanje na tragu toga gdje ih nalazimo registrirane, onda je popis širok - od umjetnosti do oglašavanja. Tako ih kategorizira, uz dodatak političke karikature, i dosad najveća online baza vizualnih metafora *Vismet* sa Sveučilišta u Amsterdamu, prema čijoj sam kategorizaciji donekle kritičan, a o tome govorim i u svojoj knjizi. To se prije svega odnosi na to kada vizualnu metaforu smatramo hibridnom, kada poredbe-
nom, a kada kontekstualnom.

U našem, televizijskom i po- sttelevizijskom vremenu, vrlo su zanimljivi semiotički fenom- eni u području oglašavanja?

Neminovno jer, primjerice, o oglašavanju ovisi hoće li nam neki sadržaj biti besplatan ili neće. Pitanje je samo jesmo li naviknuti promatrati detalje jer, kažu često,

vrag je u detaljima, a s druge strane, pitanje je vidimo li šumu od mnoštva drveća.

Poruka, bila ona verbalna, slikovna ili kombinirana, od pošiljatelja do primatelja ima svoju svrhu. Je li isključivi cilj da primatelj kupi određeni proizvod ili uslugu?

Ako govorimo isključivo o komercijalnom oglašavanju, onda bih se uvjetno mogao složiti, premda imate mnoštvo primjera gdje pojedini dovoljno poznati oglašivači mogu sebi dopustiti luksuz da u svojim oglasima ne prikazuju svoje proizvode, nego u principu "prodaju" određeni sustav vrijednosti, odnosno ideologiju s kojom bi se željeli poistovjetiti, a tako ponuditi i način identifikacije onima koji kupuju njihove proizvode. Najbolji primjer za to je Benetton i oglašivačke kampanje Oliviera Toscanija. S tim povezano i imate fenomen *shockvertisinga* gdje pojedini oglašivači namjerno šokiraju javnost često i ispraznim sadržajima samo da bi privukli pozornost po onome „svaka reklama je dobra reklama“.

U konačnici, sve se svodi na to da se privuče pozornost na određenog oglašivača ili pojedini proizvod u funkciji profita. S druge strane, postoji i široko područje društveno angažiranog oglašavanja kojemu je cilj podizanje svijesti o određenom društvenom problemu i gdje se apelira na promjenu našeg ponašanja. Nažalost ili na sreću, mnogi oglašivači svoj komercijalni sadržaj često „umataju“ u taj društveno koristan ceľofan.

Svako oglašavanje postalo je hotimičan čin, namjeren. U posljednje vrijeme na cijeni su prikrivena oglašavanja. Možete li navesti neke primjere uspješnih prikrivenih oglašavanja?

Iskreno, nisam se time posebno bavio, ali zadatak semiotike u pravilu i jest otkrivanje pa, ako hoćete, i dekonstrukcija svega čime se koristimo u svrhu prenošenja, tj. proizvodnje značenja ili, kako kaže Umberto Eco, laganja. U to bi onda valjda ušlo i subliminalno oglašavanje, iako nisam siguran kako bih ga definirao jer je gotovo svaki oglas višedimenzionalan. Ali, ako se držimo postulata „oca oglašavanja“ Davida Ogilvyja da je dobar oglas onaj koji prodaje proizvod, a da ne privlači pozornost na njega, onda se

Ne znam ulazi li to u definiciju prikrivenog oglašavanja, ali studentima često navodim jedinstven primjer unimodalne vizualne metafore, što znači da nije popraćena nikakvim tekstom ni logom, što je jedinstven slučaj u komercijalnom oglašavanju, a da opet možemo raspoznati proizvod. Riječ je o oglasu Coca-Cole gdje dvije ženske ruke, crna i bijela jedna nasuprot druge praznim između njih stvaraju svima poznate obrise boce Coca-Cole. Nevjerojatno reduciran oglas, a uspješan značenjem

Izv. prof. dr. sc. Vlado Sušac

Izv. prof. dr. sc. Vlado Sušac rođen je 1964. godine u Zadru. Studij engleskoga i talijanskog jezika i književnosti završio je 1988. godine.

Na Odsjeku za kulturu i turizam tadašnjeg Filozofskog fakulteta u Zadru počinje raditi 1996. godine. Nakon poslijediplomskog studija iz lingvistike na Sveučilištu u Zadru te doktorskog studija iz semiotike na Sveučilištu *Viadrina* u Frankfurtu na Odri, koji 2002. upisuje kao stipendist njemačke zaklade *Hanns Seidel* pod mentorstvom prof. dr. sc. Eckharda Höffnera, 2007. na Sveučilištu u Zadru obranio je disertaciju *Konceptualna metafora u političkom govoru*.

U svojim radovima obrađuje uglavnom tematiku iz područja kognitivne lingvistike, glotodidaktike, semiotike kulture, medija i oglašavanja. Od 2014. do 2017. bio je član Uredničkog odbora međunarodnog znanstvenog časopisa za kulturu, turizam i komuniciranje *Liburna*, član Organizacijskog odbora međunarodne znanstvene konferencije *Mediji i turizam* 2009. u Zadru, član Programskog odbora međunarodne znanstvene konferencije *Mitovi turizma* 2013. u Zadru itd.

Aktivni je član Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku (HDPL) i Međunarodnog udruženja za kognitivnu semiotiku (IACS).

Od 2007. do 2009. član je Senata, a u jednom mandatu do izbora u zvanje docenta, i član sveučilišnog Povjerenstva za unaprjeđivanje kvalitete kao predstavnik djelatnika u nastavnim zvanjima, ECTS koordinator odjela i član odjelnog Povjerenstva za kvalitetu. U razdoblju od 2011. do 2012. obavlja dužnost zamjenika pročelnika, od 2012. do 2013. v.d. pročelnika, a od 2013. do 2017. pročelnika Odjela za turizam i komunikacijske znanosti. Od 2014. do 2018. obavlja i dužnost voditelja Katedre za primijenjenu lingvistiku u turizmu na Odjelu za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru.

Nositelj je kolegija *Engleski jezik (I, II, III, IV)* za područje turizma na sveučilišnom prijediplomskom studiju Kulture i turizma, kao i kolegija *Semiotike i Semiotike oglašavanja* na diplomskim studijima Novinarstva i odnosa s javnošću, Kulturne i prirodne baštine u turizmu i Poduzetništva u kulturi i turizmu, koje je samostalno osmislio.

može naći mnoštvo primjera. U semiotici su to u pravilu oglasi koji proizvode dodatne konotacije, često kulturološki uvjetovane.

Ne znam ulazi li to u definiciju prikrivenog oglašavanja, ali studentima često navodim jedinstven primjer unimodalne vizualne metafore, što znači da nije popraćena nikakvim tekstom ni logom, što je jedinstven slučaj u komercijalnom oglašavanju, a da opet možemo raspoznati proizvod. Riječ je o oglasu Coca-Cole gdje dvije ženske ruke, crna i bijela jedna nasuprot druge praznim između njih stvaraju svima poznate obrise boce Coca-Cole. Nevjerojatno reduciran oglas, a uspješan značenjem.

Budući da semiotika proučava sve znakovne sustave, u novije vrijeme afirmirala se kroz analizu vizualnih znakova. Tako se, primjerice, neverbalno ponašanje u očima „stručnjaka“ čini kao namjerno s porukom? Imamo čak i stručnjake za analizu govora tijela?

Možda ću upotrijebiti pretešku riječ, da se netko ne uvrijeđi, ali dobar dio takvih „analiza“ graniči sa šarlatanstvom, a to sam, nadam se, objasnio u prijašnjem odgovoru. O tome znanstveno mogu govoriti mnoge discipline, ali neverbalno ponašanje, kako sam rekao, ne smatram komunikacijom, osim ako ga namjerno ne koristimo u tu svrhu. Naravno, nitko ne može poreći da su emocionalna stanja metonimijski povezana s našim nesvjesnim tjelesnim reakcijama. To su određene univerzalije koje dijelimo kao ljudska vrsta neovisno o jeziku i kulturi, a uočavamo ih i kod slijepih osoba koje ih nikad nisu od drugih mogle vidjeti. U tom smislu smo „dvonožne životinje“. Čak i metafore dijelimo na univerzalne i relativne, pri čemu su prve nasljeđe našeg tjelesnog iskustva koje svi dijelimo kao pripadnici ljudske vrste, dok su potonje kulturološki uvjetovane različitim ambijentima u kojima nastaju, tj. društvenim iskustvima.

Vrlo sam oprezan prema takvim analizama i apeliram na razdvajanje neverbalne komunikacije od neverbalnog ponašanja.

Kakvo se oglašavanje smatra uspješnim?

Valjda ono koje odgovara definiciji uspjeha naručitelja oglasa, tj. njegovoj namjeri. Ako je želio proizvesti skandal, onda mu je i skandal uspjeh.

Doc. dr. sc. **Katica Burić-Ćenan**, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, autorica knjige *Zadarski slavuji, braća Antonio i Gaetano Pini-Corsi*, objavljene u srpnju 2022. u izdanju Sveučilišta

Iako dio svoje vlastite prošlosti i njezine važne aktere Zadar tek otkriva, čini mi se da i dalje nedostaje ozbiljnija medijska zainteresiranost za tu temu

Doc. dr. sc. Katica Burić-Ćenan, s Odjela za etnologiju i antropologiju, svoje je znanstveno djelovanje usmjerila na istraživanje glazbene povijesti Zadra u 18. i 20. stoljeću. Svojim radom otrgnula je od zaborava sjajne zadarske i dalmatinske autore i njihova glazbena djela. Doc. dr. sc. Katica Burić-Ćenan, bez predrasuda, otklanja ideološku i političku naslagu na činjenicama i glazbenim stvarateljima iz prošlosti Zadra. Na tom je tragu i njezina knjiga *Zadarski slavuji, braća Antonio i Gaetano Pini-Corsi*, objavljena u srpnju 2022. u izdanju Sveučilišta u Zadru. Danas o dvojici zadarskih slavuja postoji brojna literature, ali niti jedna biografija. Međutim, djelo doc. dr. sc. Burić-Ćenan donosi zanimljive podatke o dvojici pjevača kroz sistematičnu studiju o njihovu životu i slabo poznate detalje iz njihove biografije.

U fokusu njezina znanstvenog interesa su i glazbena arhivistika, digitalna humanistika i tradicijska glazba na području Zadra, poput klapskog pjevanja itd.

Nastanak Vaše knjige *Zadarski slavuji, braća Antonio i Gaetano Pini-Corsi* može se zahvaliti slučajnosti. Kako je cijela priča počela?

Mislim da je Antonio Pini-Corsi „pronašao“ mene. Prije gotovo deset godina, istražujući brojne stare partiture koje se čuvaju u zbirci Muzikalije u Državnom arhivu u Zadru, naišla sam na jednu malu rukopisnu partituru Antonija Pini-Corsija. Budući da mi je to ime bilo potpuno nepoznato te da su tada u mojem istraživačkom fokusu bila brojna druga, meni poznata imena zadarskih glazbenika i

Prije gotovo deset godina u zbirci Muzikalije u Državnom arhivu u Zadru naišla sam na jednu malu rukopisnu partituru Antonija Pini-Corsija. Budući da mi je to ime bilo potpuno nepoznato, ne očekujući previše, *uguglala* sam ga i doživjela apsolutno istraživačko ushićenje. Brojna svjetska, historiografska i suvremena referentna literatura pisala je o tom zadarskom pjevaču, i to kao o jednom od najboljih svjetskih *buffo* bas-baritona, a naša glazbena historiografija, pa tako i lokalna zajednica o njemu šute!? Tako je počelo moje istraživanje o Antoniju Pini-Corsiju, a zatim i o njegovu bratu Gaetanu, također svjetski poznatom opernom pjevaču

glazbena društava, gotovo je nevjerojatno da sam se ipak zauzavila na toj partituri. Ne očekujući previše, *uguglala* sam to ime i doživjela apsolutno istraživačko ushićenje. Brojna svjetska, historiografska i suvremena referentna literatura pisala je o tom zadarskom pjevaču, i to kao o jednom od najboljih svjetskih *buffo* bas-baritona, a naša glazbena historiografija, pa tako i lokalna zajednica o njemu šute!? Tako je počelo moje istraživanje o Antoniju Pini-Corsiju, a zatim i o njegovu bratu Gaetanu, također svjetski poznatom opernom pjevaču.

Zadar tek sada, kako se čini, počinje otkrivati dio svoje vlastite prošlosti i njezine važne aktere?

To je djelomično točno. Naime, naši ugledni muzikolozi Ennio Stipčević i Zdravko Blažeković već su 1980-ih, istražujući glazbene ostavštine Državnoga i Nadbiskupskog arhiva, otkrili da je u Zadru djelovalo više zanimljivih i značajnih skladatelja i drugih glazbenika. Međutim, sva saznanja ostala su tada

u okvirima nekoliko znanstvenih članaka, daleko od očiju šire zajednice. Tek objavom moje prve knjige, maestro Edo Mičić pokreće napore u revitaliziranju nekih djela te ih izvodi u sklopu Donatskih večeri i poslije u zadarskom HNK. Čini mi se da su znatan doprinos dale i moje izložbe u suradnji s Državnim arhivom, najprije u Kneževoj palači, zatim i u Muzeju Mimara u Zagrebu, pogotovo uključivanjem lokalnih medija koji su popratili ta zbivanja. Ovo ljeto na Donatskim je večerima ponovno izvedeno jedno djelo zadarskog skladatelja iz 19. stoljeća, a nedavno sam, u suradnji s Koncertnim uredom Zadar, priredila cjelovečernji koncert *Salonska glazba 19. stoljeća*. Kolo se, doduše, zavrtjelo, ali iz moje perspektive, čine se da i dalje nedostaje ozbiljnija medijska zainteresiranost za tu temu.

Talijanski kontekst prošlosti Zadra, pa i glazbene prošlosti, kao da je, nakon Drugog svjetskog rata, posve izbrisan. Zašto?

Ta tema nije jednostavna i

vrlo je lako zauzeti osuđujući stav. Naime, treba biti svjestan kompleksnosti naše nacionalne prošlosti, a time i načina na koji je pisana povijest hrvatske glazbe. Razumljivo je da su domaća historijska glazbena istraživanja tijekom više od pola stoljeća naglašavala nacionalne razlike, odnosno različite kulturne raznolikosti u kojima se izdvajalo ono što je „naše“ od onoga svih „drugih“. Zbog opterećenosti prošlošću i dugogodišnjom borbom za vlastitu državu, odabirane su teme kojima se naglašavala ponajprije hrvatska kultura. Čini se da su mnoge zemlje koje su bile pod tuđom okupacijom te se morale izboriti za vlastitu nacionalnost imale potrebu najprije istražiti ono što im je „važno“ i „teško izboreno“.

Kada je riječ o glazbenoj prošlosti Dalmacije u odnosu na hrvatsku, vidljivi su propusti koji su nastajali prije svega zbog političko-nacionalnih pitanja. Strmić, Ravasio, Salghetti-Drioli, Pini-Corsi, samo su neki od mnoštva zadarskih skladatelja čiji su opusi uvelike ispušteni u kontekstu hrvatske glazbene hi-

Vrlo je znakovito da je vijest o Pini-Corsijevoj smrti među prvima objavio američki *The Musical Times* koji tada navodi da je Antonio Pini-Corsi najpoznatiji *basso-comico* svojega vremena te da je rođen u Zadru u Dalmaciji. I britanski časopis *The Record Collector* smatra Antonija najboljim i najomiljenijim *buffo* bas-baritonom na audiozapisima

(multi)kulturalno okruženje?

Iako je Zadar bio jedno od najmanjih središta austrijskih pokrajina, u njemu se odvijao vrlo živ politički, gospodarski i kulturni život koji je pratio kulturne tekovine većih europskih središta, ponajprije talijanskih gradova (Milana, Padove, Venecije), ali i Beča i Praga. Već do sredine 19. stoljeća Zadar je imao uhdan glazbeni život. Uz orkestre Gradske i Vojne glazbe koje su činili većinom strani glazbenici, Zadrani su najčešće slušali kazališni orkestar, ali i orkestar katedrale sv. Stošije. Uglavnom domicilne pjevačke snage okupljale su se u sklopu kazališta ili katedrale, a dirigenti svih sastava redovito su bili profesionalni glazbenici školovani u talijanskim gradovima koji su, poput Zadrana Girolama Alesanija i Talijana Giovannija Cigale, djelovali i kao izvrsni skladatelji.

Sredinom 19. stoljeća, točnije 1856., nekoliko zadarskih zaljubljenika u glazbu i glazbenih amatera osnovalo je prvo i najveće glazbeno društvo u gradu – Zadarsku filharmoniju. Baš kao i filharmonijska društva na mnogim područjima Austro-Ugarske Monarhije (Ljubljana, Poznan i dr.), i zadarsko je ubrzo postalo glavnim čimbenikom razvoja glazbenoga života u gradu. Osim bogate reproduktivnosti, važnost Filharmonije ogledala se i u brizi o mladim glazbenicima, pripravnicima. Od osamdesetih godina 19. stoljeća osnivaju se i druga društva koja su njegovala glazbu, npr. Hrvatski sokol koji je imao zbor i orkestar, a iz kojega se 1908. razvilo pjevačko društvo „Petar Zoranić“, zatim Gradsko društvo za koralno pjevanje,

storiografije, i to zbog nekoliko razloga: talijanskoga kulturnog konteksta iz kojega su iznjedreni; pozamašnog dijela opusa koji je do danas nedetektiran, ali i izrazito maloga broja muzikologa u Hrvatskoj.

Iako su se neki muzikolozi i prije, poput Dragana Plamenca, doticali „dalmatinskih“ tema, tek valom sustavnih arhivskih istraživanja koje je pokrenuo Ladislav Šaban osamdesetih godina 20. stoljeća dobiven je uvid u količinu, kvalitetu te raznolikost arhivskih glazbenih dokumenata. Od tada je počelo i učestalije bavljenje dalmatinskim skladateljima (Z. Blažeković, E. Stipčević, V. Katalinić, M. Demović, M. Grčić i dr.) te su, prema Blažekovićevim riječima, povjesničari napokon mogli sagledati Dalmaciju kao predio koji je imao višejezično i višekulturno društvo i priznati da je njezina glazbena kultura asimilirala talijanske, kao i izgrađivala vlastite autohtone karakteristike.

Vi hrvatskoj kulturnoj javnosti (raz)otkrivate svjetski poznate operne pjevače svoga doba?

To zvuči gotovo nevjerojatno, ali je točno! Osim muzikologinje Marije Barbieri koja je svojedobno spominjala braću Pini-Corsi u jednom znanstveno-popularnom članku o opernim umjetnicima s današnjega hrvatskog tla, ne postoji niti jedan drugi napis o njima. S druge strane, u brojnim svjetskim (američkim, talijanskim, španjolskim i dr.) novinama, enciklopedijama, fonotekama, bazama podataka možemo naći mnoštvo informacija o njima. Tek ulaskom u zbirke svjetskih arhiva otkrila sam bogatstvo informacija o tim pjevačima, ali i o njihovoj ulozi i značenju u sklopu tadašnje svjetske operne scene. Informacije o njihovom životu i djelovanju danas nam neposredno nude i mnoga druga izuzetno važna i zanimljiva kulturoloških saznanja, npr. o publici, o tadašnjim glazbenim trendovima, kritici i načinu interpretacije te nam približavaju i neke od najutjecajnijih glazbenika toga vremena poput Verdija, Puccinija, Toccanija, Carusa.

Braća Pini-Corsi ostavila su izuzetan pečat u razvoju prvih audiosnimki, fonografskih i po-

slije gramofonskih, a njihov doprinos vidljiv je i u današnjoj zainteresiranosti brojnih umjetnika, producenata, pjevača i kulturologa za njihovu audio ostavštinu.

Antonio Pini-Corsi skladao je i tri solo pjesme. Naime, osim partiture u Državnom arhivu Zadru, drugu sam pronašla u arhivu milanskoga konzervatorija, a treću u milanskom staračkom domu za glazbenike koji je osnovao Giuseppe Verdi. Partiture sam priredila suvremenom transkripcijom te smo za jednu skladbu napravili i hrvatski prepjev. Nedavnim koncertom u Kneževoj palači, na kojemu je bariton Matija Mejić uz klavirsku pratnju Jurice Šoše izveo te pjesme, dokazali smo nevjerojatnu ljepotu, zahtjevnost i kvalitetu Pini-Corsijeve glazbe. Također, suvremenim partiturama, a uskoro i snimkom, cilj mi je uputiti tu glazbu u daljnje izvodilačke kanone.

Kulturno i socijalno okruženje u Zadru u drugoj polovici 19. stoljeća očito je moglo iznjudriti talente poput braće Pini-Corsi. Opišite, molim Vas, to

Zadarski zborni savez, Društvo za populariziranje glazbe Libera i dr. Osim njih, velik doprinos dala su i druga kulturna društva koja su često organizirala koncerte i društveno-plesne zabave, npr. Casino, Narodna čitaonica, Matica dalmatinska i mnoga druga. U razdoblju od šezdesetih do osamdesetih godina 19. stoljeća operni impresariji imali su pune ruke posla jer je Zadar imao čak dva operna kazališta, staro Plemićko i Novo kazalište. U takvom produkcijskom i re-produkcijskom glazbenom kontekstu, u kojemu se podržavala i njegovala kvaliteta neovisno o provenijenciji sadržaja, autora ili interpreta, razvijala se i glazbena kritika. U mnogim zadarskim novinama, npr. *Narodni list*, *La Voce Dalmatica*, *Il Dalmata*, čitamo o izvršnim, ali i lošim izvedbama, što nam neposredno govori i o senzibilitetu publike.

Zadarski je društveni život, osim koncertnih, opernih, dramskih i baletnih produkcija, uključivao i akrobatske, ekvilibrističke i druge slične priredbe koje su zabavljale Zadranke. Multietničnost grada je, sve do 1880-ih, bila *normalna* pojava, na što upućuju informacije o konstantnoj suradnji glazbenika, bez obzira na nacionalnost, odnosno jezik kojim govore. Tek nakon toga, slijedom hrvatsko-talijanskih previranja, vidljivije su podjele i u glazbenom kontekstu.

Kada i zašto braća napuštaju Zadar?

I Antonio i Gaetano bili su učenici u Filharmonijskom društvu. Tamo su dobili prvo glazbeno obrazovanje. Čini se da je Antonio vrlo brzo prepoznat kao izuzetan pjevački talent jer ga periodika oslovljava kao *bebe del publico*. Već s petnaest godina on se izdvaja kao vokalni solist, a zanimljivo je i da svira orgulje u crkvi Gospe od zdravlja. S 19 godina napušta Zadar te ostvaruje *debüt* u Teatro Ricci u Cremoni. Čini se da je već tim mladenačkim nastupom Antonio pobrao uspjeh kod publike i kritike jer je već iduće večeri priređen koncert u njegovu čast. Njegova prirodna predispozicija za komične uloge sljedećih će ga godina munjevito voditi prema velikim ulogama i važnim, svjetskim premijerama.

I talent mlađega brata rano je prepoznat u okvirima Filharmonijskoga društva pa je već sa 16

lako su se neki muzikolozi i prije, poput Dragana Plamenca, doticali „dalmatinskih“ tema, tek valom sustavnih arhivskih istraživanja koje je pokrenuo Ladislav Šaban osamdesetih godina 20. stoljeća dobiven je uvid u količinu, kvalitetu te raznolikost arhivskih glazbenih dokumenata. Od tada je počelo i učestalije bavljenje dalmatinskim skladateljima (Z. Blažeković, E. Stipčević, V. Katalinić, M. Demović, M. Grgić i dr.) te su, prema Blažekovićevim riječima, povjesničari napokon mogli sagledati Dalmaciju kao predio koji je imao višejezično i višekulturno društvo i priznati da je njezina glazbena kultura asimilirala talijanske, kao i izgrađivala vlastite autohtone karakteristike

godina spakirao kovčeg za inozemstvo. Čini se da je njegov debitantski nastup bio 1881. u gradu Empoliju pored Firenze kada je nastupao u Donizettijevoj operi *Don Pasquale*.

Braća Pini-Corsi nisu bili jedini mladi zadarski glazbenici koji su otišli na daljnje školovanje u inozemstvo. To je bila redovita pojava. Građani su pratili uspjehe svojih *dojenaca*, a oni su se redovito vraćali u rodni grad i održavali koncerte.

Je li im u afirmaciji i karijeri pomoglo majčino podrijetlo i prezime Corsi?

Zasigurno! Naime, Antonio i Gaetano tijekom dugogodišnje inozemne karijere potpisivali su se dvama prezimenima – Pini i Corsi. Antonio se počeo potpisivati dvama prezimenima otprilike kada je i otišao u Italiju (1878.), a Gaetano koju godinu nakon njega (oko 1882.). Naime, očevo prezime Pini potječe iz ugledne obitelji iz Skradina koja je još od njihova djeda gravitirala prema Zadru. Prezime Corsi, s majčine strane, potječe iz Verone, a pripada obitelji koja se u talijansku glazbenu prošlost upisala s nekoliko vrsnih pjevačkih imena. Majčina braća, Giovanni i Achile bili su profesionalni operni pjevači, a, prema nekim izvorima, i njezin otac Giuseppe Corsi bio je ugledni bariton. Dakle, ujak Giovanni ostvario je karijeru u Milanu te je poslije bio profesor pjevanja na Konzervatoriju u Sankt-Peterburgu, a malo mlađi Achille Corsi, nakon uspješne operne karijere, osnovao je pjevačku školu u Bologni. To im je prezime zasigurno bilo svojevrsna propusnica u privilegirani talijanski operni svijet.

Gdje su sve i s kim nastupala braća Corsi?

Antonijeva karijera trajala je više od četrdeset, a Gaetanova šezdeset godina. U tom dugom periodu surađivali su s gotovo svim najutjecajnijim pjevači-

ma i dirigentima toga vremena. Antonio, kojega je Verdi nazivao *un forte musicista*, gotovo je cijeli život dijelio pozornicu s malo mlađim Enricom Carusom, ali i Giuseppeom De Luccom, Nellie Melba, Antoniom Scottijem, Eduardom Garbinom, Feodorom Chaliapinom, Tittom Ruffom te s brojnim drugim pjevačima. Pjevao je i s domaćim velikanima opere poput Josipa Kašmana iz Veloga Lošinja, Ester Mazzoleni iz Šibenika i Milke Trnine iz Ivanić-Grada. Na mnogim svjetskim pozornicama (u milanskoj *Scali*, londonskom *Covent Gardenu*, njujorskom *Metropolitanu*), nastupao je uz Toscaninija i mnoge druge dirigente te ostvario stotinjak glavnih i sporednih uloga, kao i nekoliko važnih premijernih uprizorenja poput Verdijeva Forda (*Falstaff*) i Puccinijeva Schauarda (*La Bohème*). Giacomo Puccini s jednakim je povjerenjem birao obojicu, i to za nekoliko opernih premijera, a dirigent Arturo Toscanini od početka karijere surađivao je s njima u Italiji i poslije u Sjevernoj i Južnoj Americi.

Zašto se Giuseppe Verdi zainteresirao za Antonija Pini-Corsija i kako je došlo do njihove suradnje?

Giuseppe Verdi u drugoj je polovici 19. stoljeća bio najutjecajniji i najpoznatiji talijanski skladatelj. Očito je bio *control freak* jer je redovito pratio sve izvedbe svojih opera, kao i glazbenike koji su u njima sudjelovali. Volio je „držati sve konce u rukama“ te je nadgledao svaki segment u postavljanju opere, od orkestralnih proba, uređenja scena, uvježbavanja solista do biranja kostima. O svemu tomu raspravljao je s dobrim prijateljem, talijanskim nakladnikom Giovannijem Ricordijem, a njihova sačuvana korespondencija danas nam je izvor nevjerojatnih saznanja.

U jednom takvom Verdijevu

pismu pronašla sam informacije o Pini-Corsiju, odnosno, Verdi navodi da nitko ne može izvesti ulogu Forda tako dobro kao Pini-Corsi. Naime, Verdi je pratio Pini-Corsijeve interpretacije njegovih opernih likova. Nakon izvršnoga nastupa u *Rigolettu*, Verdi se pobrinuo da Antonio dobije bolju priliku – angažman u njegovoj posljednjoj operi – *Falstaffu*. I ne samo to, iz pisama saznajemo i da je Verdi molio Pini-Corsija da uvježbava ostale pjevače u operi pa je tražio od *Scale* da mu se u hotelsku sobu dostavi klavir. Nakon premijere Verdijeva *Falstaffa* 1893. u Milanu, počinje nevjerojatna propulzivnost Pini-Corsijeve karijere.

Surađivao je i s Enricom Carusom?

Iako je Caruso bio četrnaest godina mlađi od Antonija Pini-Corsija, čini se da su, osim profesionalnih, bili i u bliskim prijateljskim odnosima. Upoznali su se u kolovozu 1897. u Livornu kada su obojica pjevala u Puccinijevoj operi *La Bohème*. Tih mjeseci Caruso je bio u ljubavnoj vezi sa sopranisticom Adom Botti Giachetti, s kojom je Antonio također stalno surađivao te kojom se Caruso poslije i oženio. Već nakon tri godine Caruso je napravio jedan od prvih audiozapisa u povijesti, i to Antonijeve skladbe *Tu non mi vuoi più bene*, pjesme koja je tada očito ocrtavala njegove ljubavne probleme s Adom. Tu Pini-Corsijevu skladbu Caruso je snimio u jednoj milanskoj hotelskoj sobi s još devet arija, što je tom 29-godišnjaku donijelo nevjerojatnu slavu na engleskome govornom području. I ne samo to, zahvaljujući Carusu, Antonijeva skladba *Tu non mi vuoi...* uskoro se našla na brojnim kompilacijama te tako postala popularna.

Caruso i Pini-Corsi surađivali su u milanskoj *Scali*, *Bostonskoj opernoj kući* i *Metropolitanu*. Ostvarili su brojne zajedničke

predstave i važne premijere, poput Puccinijeve opere *Čedo zapada* u kojoj je Caruso otjelovio Dicka Johnsona, a Pini-Corsi Happyja. Zanimljivo je – i možda manje poznato – da je Caruso bio i talentirani karikaturist te je svoje crteže nerijetko objavljivao u časopisu *La Follia*. Među brojnim crtežima nalazimo i nekoliko kolege Pini-Corsija.

Antonija povjesničari glazbe smatraju najboljim i najomiljenijim buffo bas-baritonom? Što to znači?

Basso buffo je pojam uvriježen u svjetskoj glazbenoj terminologiji koji označava opernoga pjevača koji pjeva komičnu ulogu. Osim vokalne interpretacije, *buffo* pjevač morao je biti i izvrstan glumac koji je u stanju humorom osvojiti publiku. Čini se da je Antonija, prema navodima tadašnjih historiografa, upravo fizička predispozicija predodredila za takve uloge. Naime, posjedovao je nježan i ugodan baritonski glas, ali i robusnu, nabijenu tjelesnu figuru pa ga je (u to vrijeme) bilo teško zamisliti u nekoj npr. herojskoj ulozi. Ipak, osim njegovih zapamćenih interpretacija, npr. Mozartovih i Rossinijevih komičnih likova, jednako je snažno tumačio i uloge naturalističkoga opusa, od *Bohème* do *Tosce i Sibira*.

Vrlo je znakovito da je vijest o Pini-Corsijevoj smrti među prvima objavio američki *The Musical Times* koji tada navodi da je Antonio Pini-Corsi najpoznatiji *basso-comico* svojega vremena te da je rođen u Zadru u Dalmaciji. I britanski časopis *The Record Collector* smatra Antonija najboljim i najomiljenijim *buffo* bas-baritonom na audiozapisima.

Zahvaljujući Antonijevu plodnom diskografskom angažmanu, brojnim audiozapisima za najuglednije diskografske kuće toga vremena (*Gramophone*, *Pathé*, *Columbia*...), i danas možemo slušati Pini-Corsijeve interpretacije koje su vrijedne i kao dokaz

Braća Pini-Corsi ostavila su izuzetan pečat u razvoju prvih audiosnimki, fonografskih i poslije gramofonskih, a njihov doprinos vidljiv je i u današnjoj brojnih umjetnika, producenata, pjevača i kulturologa za njihovu audio ostavštinu

jednoga davnog načina interpretiranja u opernoj glazbi.

Kako je tekla karijera drugoga brata, Gaetana Pini-Corsija?

Gaetano je također ostvario fantastičnu karijeru, iako zbog nedostatka arhivskih i drugih izvora još uvijek nemamo dovoljno saznanja o njemu. Baš kao i Antonio, Gaetano je, osim iznimne vokalne vještine, bio i glumački znatno talentiran pa je i njegov repertoar iznimno bogat i raznolik. Gaetanova karijera trajala je gotovo šest desetljeća, a zbog prilagodljivosti ulogama bio je tražen i cijenjen među skladateljima, dirigentima, impresarijima, ali i publikom. U moru različitih dirigenata pod čijom je palicom pjevao izdvaja se Arturo Toscanini s kojim je surađivao gotovo tijekom cijele karijere (ponajviše u Sjevernoj i Južnoj Americi). Dosta je surađivao i s Puccinijem te je u svjetskim opernim memoarima ostao zapamćen kao prvi Goro na svjetskoj premijeri opere *Madama Butterfly*. Gaetano je ostao pjevački aktivan gotovo do smrti pa je, npr. 1932., s punih sedamdeset godina, pjevao u tri opere.

Zanimljivo je da su Antonio

i Gaetano tijekom života često dolazili u Zadar gdje su redovito priređivali koncerte u suradnji sa Zadarskom filharmonijom i drugim zadarskim glazbenicima koji su, baš poput njih, ostvarili iznimne svjetske karijere.

Na prvim audiozapisima snimljene su izvedbe braće Pini-Corsi. Budući da su ukusi publike u različitim vremenima različiti, tadašnji zvuk i izvedbe neki kritičari danas podcjenjuju? Zašto?

Antonio i Gaetano Pini-Corsi spadaju u prvu generaciju pjevača koji su snimili audiozapise. Zanimljivo je da se pjevači u razdoblju *fin de siècle* nisu rado odazivali toj novoj praksi te su imali određeno nepovjerenje prema još uvijek novim uređajima. Osim braće Pini-Corsi, važnost i moć audiozapisa prepoznali su i pjevači poput Feodora Ivanoviča Chaliapina i Enrica Carusa koji je na račun zvučnih zapisa u razdoblju od dvadesetak godina na tantijemama zaradio više od milijun funti. Antonio je prvi audiozapis napravio već 1903. godine, i to za izdavačku kuću G&T, a snimao je sve do 1912. I Gaetano je počeo snima-

ti vrlo rano. Prve je audiozapise, čini se, snimio 1903. za izdavačku kuću *Gramophone*. Snimio je više od četrdeset audiozapisa, uključujući prvu, povijesnu cjelovitu snimku jedne opere – Leoncavallove *I pagliacci*.

Danas Antonijeve i Gaetanove snimke možemo naći na antologijskim medijima poput cilindara, presnimljene na LP kompilacije i CD-ove te digitalizirane na brojnim svjetskim mrežnim stranicama. Ti audiozapisi danas su nam nevjerojatni dokazi o specifičnom načinu interpretacije koji je zauvijek nestao. Naime, interpret je, imajući svojevrsnu slobodu, mogao improvizirati unoseći u originalni libreto i partituru podosta promjena. Improvizacija je, dakle, bila poželjna, znak snalažljivosti i umijeća, a ne glazbene nediscipline, kako bi se moglo pomisliti. No, bez obzira na mnoštvo produkcijskih nedostataka i danas povijesnu, „starinsku“ interpretaciju, mnogi od tih zapisa bude zanimanje kod suvremenih izdavačkih kuća, kao i dijela operne publike.

Gdje se sve čuvaju povijesni dokumenti o braći Pini-Corsi?

Iako su mi u istraživanju od velike koristi bili tekstovi u pojedinih svjetskim enciklopedijama i ponekim popularnim blogovima opernih ljubitelja, najviše informacija o djelovanju tih glazbenika doznala sam neposredno iz sačuvanih i (nasreću) digitaliziranih, javno dostupnih libreta, plakata, novinskih članaka, fotografija, crteža, audiozapisa, korespondencija, sitnoga tiska te baza podataka opernih kazališta. Naime, najnoviji trend u svijetu velikih opernih kuća poput *Metropolitana*, *Covent Gardena* i nekoliko talijanskih kazališta (Bologna, Rim, Napulj, Venecija i dr.), plasiranje je svojevrsnih baza podataka s popisima glazbenika, repertoarom te datumima izvedbi. Iako je riječ o iznimno velikom korpusu arhivskih dokumenata, i dalje ima mnogo nepoznanica o životu tih glazbenika. Vjerujem da većina arhivskih izvora, koji bi nam omogućili širu i potpuniju sliku o njihovom profesionalnom i osobnom životu, i dalje leži u nekoliko arhiva: milanskoj *Scali*, londonskoj *Covent Gardenu*, njujorškoj *Metropolitani* te u kazališnim arhivima Catanije, Buenos Airesa, ali i mnogim drugima.

Antonio Pini-Corsi skladao je i tri solo pjesme. Naime, osim partiture u Državnom arhivu Zadru, drugu sam pronašla u arhivu milanskoga konzervatorija, a treću u milanskom staračkom domu za glazbenike koji je osnovao Giuseppe Verdi. Partiture sam priredila suvremenom transkripcijom te smo za jednu skladbu napravili i hrvatski prepjev. Nedavnim koncertom u Kneževoj palači, na kojemu je bariton Matija Mejić uz klavirsku pratnju Jurice Šoše izveo te pjesme, dokazali smo nevjerojatnu ljepotu, zahtjevnost i kvalitetu Pini-Corsijeve glazbe. Također, suvremenim partiturama, a uskoro i snimkom, cilj mi je uputiti tu glazbu u daljnje izvodilačke kanone

Znanstveni skup *Kosinjska dolina – jučer, danas, sutra* 30. rujna 2022.

Apel iz Kosinjske doline

Molimo vas da se učini sve što se može kako Kosinj ne bi postao činjenica iz prošlosti, nego važno mjesto sadašnjosti i hit-destinacija budućnosti

U Gornjem Kosinju, na blagdan Sv. Jeronima, 30. rujna 2022., u Osnovnoj školi „Anž Frankopan“ u organizaciji Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“ održan je znanstveno-stručni skup *Kosinjska dolina - jučer, danas i sutra*. Suorganizatori skupa bili su Sveučilište u Zadru, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, Hrvatski institut za povijest, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Državni arhiv u Gospiću, Muzej Like u Gospiću te Znanstveno-kulturno društvo Kosinj, koje je i iniciralo organizaciju skupa, a pokrovitelji Gospićko-senjska biskupija, Ličko-senjska županija i Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Baština i perspektiva

Željko Holjevac, predsjednik Instituta „Ivo Pilar“, izrazio je dobrodošlicu u ime Programsko-organizacijskog odbora koji je pripremio skup u partnerstvu sa suorganizatorima.

Prvi cilj ovoga skupa je izrada kritičke javne slike o Kosinjskoj dolini s baštinskim uporištima i razvojnom perspektivom; drugi je privući stručnjake iz više područja na suradnju i interdisciplinarno umrežavanje dobivenih rezultata koji se odnose na Kosinj, njegovu prošlost, sadašnjost, ali i budućnost, a treći temeljem znanstveno provjerenih i utemeljenih činjenica valorizirati kosinjske prirodne, društvene, gospodarske, kulturne i ine značajke – rekao je, uz ostalo, Željko Holjevac.

Na plenarnoj sjednici govorili su i Zrinka Vukelić, ravnateljica OŠ „Anž Frankopan“ koju, na žalost, pohađa samo 13 učenika, što je sada čini najmanjom školom u RH, a još prije 50-ak godina ta je škola, s podružnicama, brojala 700 do 750 učenika.

U ime Hrvatskog instituta za povijest govorio je Vedran Klaužer, a u ime Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje Domagoj Vidović.

Skup je održan u organizaciji Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“, suorganizatori su bili Sveučilište u Zadru, Odjel za nastavničke studije u Gospiću, Hrvatski institut za povijest, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Državni arhiv u Gospiću, Muzej Like u Gospiću te Znanstveno-kulturno društvo Kosinj, koje je i iniciralo organizaciju skupa, a pokrovitelji Gospićko-senjska biskupija, Ličko-senjska županija i Ministarstvo znanosti i obrazovanja

Lika je važan dijalektološki punkt... – istaknuo je Vidović te objasnio: – Imamo prežitke čakavskog supstrata, tragove kajkavice naših povratnika iz Bele Krajine pa ove nove štokavske govore... I onomastički je bitan punkt, o kojemu je podosta pisao i vodeći hrvatski onomastičar Petar Šimunović, a evo, iz preliminaranih istraživanja opet svjedočimo da se i jezično vide tragovi od Ilira do najnovijega vremena.

Sanja Vrcić Mataija, pročelnica Odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, u ime Sveučilišta pozdravila je nazočne, posebno biskupa mons.

mr. Zdenka Križića:

– Koristim prigodu pozdraviti organizatore, prof. Bošnjaka i prof. Holjevca, koji su u potrebi valoriziranja kosinjske prirodne i kulturne baštine u suradnji s Odjelom za nastavničke studije u Gospiću dobili dobrog partnera. Osobito mi je drago što su mnogi sudionici ovoga skupa upravo djelatnici Odjela za nastavničke studije, ali i Sveučilišta u Zadru, ljudi koji širinom svojih znanstvenih interesa pokrivaju različita područja znanosti.

Dr. sc. Ivica Mataija pozdravio je nazočne u ime Hrvatskog državnog arhiva u Gospiću. Naglasio je kako je Lika važno hr-

vatsko područje koje je kroz povijest, a i danas, imalo geostratešku važnost za ukupan hrvatski nacionalni i državni korpus.

Tatjana Kolak, ravnateljica Muzeja Lika, također je pozdravila nazočne, a Kosinjanin Milan Bošnjak, predsjednik Znanstveno-kulturnog društva Kosinj, koje želi nastaviti tamo gdje su stali hrvatski povjesničar Zvonimir Kulundžić i njegovo društvo prije 45 godina, održao je vrlo emotivan govor:

– Moje je srce puno, ljudi su prepoznali da se u Kosinju mnogo toga krije, da je mnogo toga skriveno i štošta treba otvoriti. S

Odluka Vlade RH o Hidroenergetskom sustavu Kosinj

Vlada RH donijela je na sjednici održanoj 29. srpnja 2022. odluku kojom projekt Hidroenergetski sustav Kosinj proglašava strateškim investicijskim projektom Republike Hrvatske.

Odluka o proglašenju projekta Hidroenergetskog sustava Kosinj (HES Kosinj), vrijednog 1,54 milijarde kuna, donesena je na prijedlog Povjerenstva za procjenu i utvrđivanje prijedloga strateških projekata.

Donošenjem te odluke, na snagu stupa Sporazum o pripremi i provedbi strateškog projekta HES Kosinj, sklopljen 12. srpnja 2021. između investitora – Hrvatske elektroprivrede i Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, stoji u odluci Vlade RH te se navodi da je HES Kosinj uz Hidroelektranu Senj 2 jedan od dva segmenta ukupnog projekta dogradnje postojećeg Hidroenergetskog sustava Senj (HES Senj) vrijednog 3,4 milijarde kuna, što ga čini najvećim projektom HEP-a od osamostaljenja Hrvatske.

Na žalost, za odluku Vlade nitko nije čuo u trenutku kad je donesena, a Studiju o utjecaju za okoliš, napisanu na više od 800 stranica, nadležni su ignorirali.

U studiji su navedeni brojni, ozbiljni razlozi zbog kojih projekt HES Kosinj ne bi trebao ići u realizaciju. Unatoč studiji, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, koje je vodio tadašnji ministar Čorić, dalo je zeleno svjetlo za realizaciju projekta, bez obzira na to što je zaduženo provoditi Studiju za zaštitu okoliša.

Naime, potapanjem Kosinjske doline ubrizgale bi se divovske betonske zavjese u krš na dubini od 60 do 90 metara, dužine šest kilometara. Bilo bi ubrizgano više od 75 tisuća tona cementa, a na krškom terenu nemoguće je predvidjeti kretanje podzemnih voda neistraženim krškim propustima.

druge strane, iznimno me veseli što pred sobom vidim mnoge ljude koji su, unatoč problemima, ostali u Kosinju.

Ne dirajte nam Dolinu

Na skupu u Kosinju održano je 36 izlaganja, a iznesene su znanstveno provjerene činjenice iz različitih područja - arheologije, povijesti, glagoljaštva, jezikoslovlja, etnologije, sociologije, geologije, geodezije, hidrologije, agronomije, arheologije i drugih. Uz ostale važne teme, otkriveni su i novi dokazi o Kosinju kao mjestu najstarije hrvatske tiskare u kojoj su otisnuti hrvatski prvotisk, *Misal po zakonu rimskoga dvora* iz 1483. godine te *Brevijar po zakonu rimskoga dvora* iz 1491.

Jedna od nezaobilaznih, važnih i bolnih tema bila je planirana gradnja Hidroenergetskog sustava Kosinj – Senj 2, zbog čega se planira potapanje Kosinjske doline. Ako HEP realizira taj projekt, ne preostaje mnogo vremena za istraživanje važnih arheoloških lokaliteta, primjerice, Mlakvene grede odnosno Banj

Dvora koji je vjerojatno bio središte najstarijih hrvatskih banova, dakle, mjesto hrvatske državnosti. Usto, prije potapanja trebalo bi organizirati i istraživanja 30 utvrđenih lokaliteta, od kojih su neki izuzetno važni, poput crkve sv. Petra i Pavla i prostora oko nje u Donjem Kosinju, za koji se pretpostavlja da je bio lokalitet srednjovjekovnog pavlinskog samostana, kao i lokalitet u Kosinjskom Bakovcu.

Na skupu je naglašen nekorektan odnos HEP-a prema lokalnom stanovništvu, što je izazi-

valo nepovjerenje Ličana prema projektu. Nisu, naime, uvažavani argumenti stručnjaka o neopravdanosti projekta, niti razumni zahtjevi mještana Kosinja da im se osigura „pravična naknada“ za njihovu imovinu.

„Malo je reći da je tragično kada se, govoreći o pozitivnim učincima gradnje novoga akumulacijskoga jezera Kosinj, često ističe da više neće biti poplava. Morbidno je govoriti kako poplava neće biti u dijelu Kosinjske doline koji će trajno biti potopljen, a preostali će dio mora-

ti služiti kao retencijsko jezero jer druge mogućnosti nema, što znači da će se poplave teško moći izbjeći“, navodi se u priopćenju Znanstveno-kulturnog društva Kosinj, mjesta koje je na popisu stanovništva iz 2010. imalo 7977 stanovnika, a prema popisu iz 2021. samo 603.

Istaknuto je i kako je kosinjska mikroregija previše udaljena od drugih središta i prevelika da bi mogla funkcionirati bez svoga središta te stoga unutar nje mora postojati središte.

Raj za digitalne nomade

Sudionici skupa apelirali su na sve nazočne i – još i više – na sve osobe i institucije koje nisu bile na skupu da svatko iz svoje pozicije i prema vlastitim mogućnostima učini sve što se može kako Kosinj ne bi postao činjenica iz prošlosti, nego važno mjesto sadašnjosti i hit-destinacija budućnosti. Pritom u vidu treba imati i iskoristiti potencijal brojnih pozitivnih odrednica na kojima se može i treba graditi razvojna vizija Kosinja: nezagađen, očuvan i zanimljiv okoliš; velik broj živo-

Jedna od nezaobilaznih, važnih i bolnih tema bila je planirana gradnja Hidroenergetskog sustava Kosinj – Senj 2, zbog čega se planira potapanje Kosinjske doline. Ako HEP realizira taj projekt, ne preostaje mnogo vremena za istraživanje važnih arheoloških lokaliteta. Naglašen je i nekorektan odnos HEP-a prema lokalnom stanovništvu, što je izazivalo nepovjerenje Ličana prema projektu; nisu uvažavani argumenti stručnjaka o neopravdanosti projekta, niti razumni zahtjevi mještana Kosinja da im se osigura „pravična naknada“ za njihovu imovinu

tinjskih i biljnih vrsta, od kojih su neke i autohtone; plodno i u ličkim okvirima veliko polje; guste šume bogate prirodnim fenomenima; meandar rijeke Like, Markov ponor ili Begovac; brojna vrela i izvori; čudesne špilje i duboke jame; Kalić, Kosinjski vrh; lokacije pogodne za vožnju bicikla, aktivnu šetnju i planinarenje, slobodno penjanje, lov i ribolov; Pisani kamen, Kosinjski most, deset crkava, na desetke arheoloških lokaliteta; blizina PP Velebit i NP Sjeverni Velebit, svetišta Majke Božje od Krasna, Utočišta za mlade medvjede u Kuterevu, Špiljskog parka Grabovača; udaljenost do mora 25 - 30 km zračne linije...

Međutim, na odluku o mjestu življenja utječu mnogi čimbenici, među kojima su najvažniji životni uvjeti: ne može se živjeti bez zaposlenja, bez infrastrukture i bez dostignuća našega vremena. Stoga valja istaknuti kako je osiguranje osnovne komunalne infrastrukture bitan i neizostavan preduvjet želi li se uopće promišljati o perspektivi i mogućem razvoju, ali i ostanku stanovnika u Kosinju.

Uz te elementarne uvjete te svoju jedinstvenu ljepotu i nezaagađenost, Kosinjska dolina mogla bi postati savršen prostor za razvoj ekološke poljoprivrede i zelenu transformaciju te raj za digitalne nomade.

Na skupu je održano 36 izlaganja, a iznesene su znanstveno provjerene činjenice iz različitih područja - arheologije, povijesti, glagoljaštva, jezikoslovlja, etnologije, sociologije, geologije, geodezije, hidrologije, agronomije, arheologije i drugih. Uz ostale važne teme, otkriveni su i novi dokazi o Kosinju kao mjestu najstarije hrvatske tiskare u kojoj su otisnuti hrvatski prvotisak, Misal po zakonu rimskoga dvora iz 1483. godine te Brevijar po zakonu rimskoga dvora iz 1491.

Izlaganja znanstvenika s Odjela za nastavničke studije u Gospiću na znanstveno-stručnom skupu o Kosinju

Izlaganja znanstvenika s Odjela za nastavničke studije u Gospiću, suorganizatora znanstveno-stručnog skupa *Kosinjska dolina – jučer, danas i sutra*, pokrivaju širok spektar znanstveno-istraživačkih interesa: od prirodoslovnih, preko etnoloških, filoloških do kulturoloških.

Izv. prof. dr. sc. Krešimir Žganec, prirodoslovac biolog, u svom je izlaganju *Prošle i buduće promjene nadzemnih i podzemnih ekosustava zbog gradnje hidroelektrana u slivovima rijeke Like i Gacke* upozorio na činjenicu da rijeke Lika i Gacka spadaju među najveće ponornice u Europi i u dinarskome kršu. Naglasio je da su od 1965. i 1970. godine, kada su u rad puštene hidroelektrane Senj i Sklope, te dvije rijeke izgubile prirodnu hidrološku vezu sa svojim ponorima i odgovarajućim podzemnim ekosustavima. Dijelovi njihovih tokova prije ponora također su znatno promijenjeni, a veći je dio toka rijeke Like nakon gradnje velike brane HE Sklope pretvoren u akumulacijsko jezero Krušćica.

U svom je izlaganju izv. prof. dr. sc. Žganec iznio detaljan pregled svih negativnih hidroloških i ekoloških promjena (gubitak nadzemnih riječnih staništa i prekidanje toka vode u podzemlju), koje su nastale u slivovima tih rijeka zbog gradnje hidroenergetskog sustava Senj. U tom je kontekstu analizirao buduće promjene koje će nastati gradnjom HE Kosinj na rijeci Lici, što će omogućiti da se u cjelini sagledaju hidrološke i ekološke promjene na tokovima rijeka i u podzemlju. Osim toga, predložio je i konkretne mjere koje bi mogle ublažiti negativan utjecaj hidroenergetskog sustava na nadzemne i podzemne ekosustave.

Dr. sc. Ines Cvitković Kalanjoš, etnomuzikologinja, u svom se izlaganju *Pokladni običaji Donjeg Kosinja - jučer i danas* bavila nedovoljno znanstveno istraženim dobrim primjerima očuvanja tradicijskih kosinjskih običaja, o čemu svjedoči Udruga *Dedi* iz Donjeg Kosinja koja njeguje pokladne običaje, narodne nošnje i stare napjeve trudeći se već dvadesetak godina tradiciju svojega kraja prenositi mlađim generacijama.

Izv. prof. dr. sc. Jasminka Brala-Mudrovčić, u suizlaganju s **izv. prof. dr. sc. Josipom Miletićem** (Odjel za kroatistiku), bavila se valoriziranjem kulturne baštine Kosinjske doline. Na-

vodeći kako je glagoljaštvo od samih početaka bilo posebno živo i duhovno aktivno na ličkom području, izlagači su istaknuli i važnost kosinjskog prostora u posredovanju pri prijenosu utjecaja iz Dalmacije prema kvarnerskome i istarskom području, pri čemu su posebno istaknuli utjecaj Frankopana kao promicatelja glagoljske baštine. Upravo je zbog toga istaknuta potreba uključivanje ličkoga područja i Kosinjske doline na frankopansku kulturnu rutu, čime bi se dodatno obogatila turistička kulturna slika tog dijela Hrvatske.

Usmenoknjiževnom baštinom Gornjeg Kosinja bavila se u svom izlaganju **Marina Franić Šimunčić**, asistentica na Odjelu nastavničke studije u Gospiću, temeljeći svoje rezultate na terenskom istraživanju prema kazivanju lokalnog stanovništva. U tom je smislu prezentiran dio istraživačkog korpusa, poput prikupljenih pjesama, priča, legendi, zagonetki, šala, poslovice kosinjskoga kraja s namjerom otimanja zaboravu vrijednosti i posebnosti njegove usmene književnosti.

Izv. prof. dr. sc. Sanja Vrcić-Mataija u svom se izlaganju *Crtice iz života Like Nikole Kokotovića – prilog zavičajnoj književnoj poetici* bavila valoriziranjem dosad neistraženoga dijela književnog opusa Nikole Kokotovića, rođenog u Gornjem Kosinju 1856., novinara i pisca, književnog kritičara, satiričara i prevoditelja. Profesorica je naglasak stavila na autorov prozni opus *Crtice*, prvotno objavljivane po književnim glasilima (1883. – 1887.) pa objedinjene u dva sveska. Djelujući u vrijeme realizma, književno-povijesno pozicioniran u sjeni klasika hrvatskog kritičkog realizma (J. Kozarac, V. Novak, E. Kumičić, A. Kovačić), ali i svojih ličkih sunarodnjaka Jure Turića, Josipa Draženovića i Lavoslava Vukelića, Nikola Kokotović u književnom je smislu djelovao na tragu ruskih realista, oblikujući kratke, efektne, stilski i jezično dotjerane kratke narativne oblike – crtice, u kojima otvara onodobna aktualna, krajiška društvena pitanja o odnosima (ne)moći, ali i intimne obiteljske drame, nerijetko vezane uz socijalni kontekst i tradicionalni patrijarhalni svjetonazor. U fokusu je autoričina izlaganja bilo književno-povijesno pozicioniranje Nikole Kokotovića te analiza njegove književne poetike.

IZ GOVORA GOSPIĆKO-SENJSKOG BISKUPA MONS. MR. ZDENKA KRIŽIĆA

Misto malo po svem svitu znano u kojemu se u sedam crkvi Boga slavilo

Na plenarnoj sjednici zapažen i poučan govor održao je gospićko-senjski biskup mons. mr. Zdenko Križić u kojemu je, među ostalim, rekao:

Znamo da je Kosinj bio žarište pismenosti i kulture. Ovdje su nastale prve hrvatske tiskane knjige na glagoljici, odnosno liturgijski misali i brevijari. Ovdje se u *sedam crkvi Boga slavilo*, kako stoji u spisima. Ovdje je, u jednom vremenu, bila jezgra učenih ljudi pa se nije niti čuditi što je ovdje rođena i prva tiskara jer ljudi znanosti imaju plemenitu potrebu da svoje znanje prenesu budućim naraštajima. Kosinj je zbog toga bio, kako veli jedna epska pjesma iz 16. stoljeća, *...misto malo po svem svitu znano*. Ovdje imamo određeni broj otkrivenih vrijednih spomenika naše povijesti i kulture, a tko zna koliko toga ima još ne-

otkrivenog?!

To je Kosinj, „jučer“. To je Kosinj, „nekad“. Kosinj danas je, nažalost, daleko od one slave iz prošlosti. Povijesne nedaće učinile su svoje. Za osvajače njegova slavna prošlost nije ništa značila. Osvajači redovito pljačkaju i devastiraju, kultura im je nepoznat ili sporedan pojam. Kasnije oslobođenje od osvajača nije moglo povratiti staru slavu jer su već odavno nestale najveće dragocjenosti Kosinja, a to su prije svega njegovi ljudi, odnosno njegove institucije znanosti i kulture. Novi naraštaji Kosinja nisu mu mogli vratiti slavu prošlosti, ali su radili, stvarali, čuvali, poštovali i njegovali ostatke ostataka njegove slavne prošlosti, kako su mogli i znali.

Interes za Kosinj, nažalost, postajao je sve manji, i to svih poslije nastalih država. Zane-

mareni Kosinj sve je više gubio stanovništvo, a danas je pod velikim upitnikom i sam opstanak tog plodnog i prelijepog kraja. To je stvarnost Kosinja danas.

Kosinj sutra? Što o tome reći? Što čeka Kosinj sutra? Kakva mu je budućnost? Upitnika je mnogo, a za odgovore su nam potrebni veliki proroci. Možda će i riječi mnogih od današnjih predavača imati, u tom smislu, određenu proročku snagu? Ljudi znanja, koji se znanjem služe za opće dobro, imaju uvijek i proročkoga duha.

Prorok Izaija kaže: *Mudrost i znanje su spasonosno blago* (Iz 33,6), a prorok Hošea tvrdi: *Moj narod propada jer nema znanja* (Hoš 4,6). Kako su istinite te tvrdnje i kako je aktualna ova druga – nedostatak znanja početak je propasti svih naroda.

Znanstveni skup **Kožino – temeljne odrednice mjesnog identiteta: prostor, prošlost i jezična baština** održan 28. rujna 2022. u Kožinu

Misija Sveučilišta je povezanost s lokalnom zajednicom, koja je i predmet istraživanja i vrhunsko nadahnuće čijemu razvoju nastoji pridonijeti

U organizaciji Sveučilišta u Zadru i Župe sv. Mihovila Arkandela 28. rujna 2022. u Kožinu je održan znanstveni skup **Kožino – temeljne odrednice mjesnog identiteta: prostor, prošlost i jezična baština**.

Na skupu su govorili znanstvenici iz različitih znanstvenih područja o sadašnjosti i prošlosti mjesta koje je udaljeno samo pet-šest kilometara od grada Zadra. Kao uvodničar najprije je govorio don Franciszek Kowal, župnik Župe sv. Mihovila Arkandela u Kožinu.

Don Franciszek je naglasio važnost svećenika glagoljaša koji su ostavili velik trag u Kožinu te očuvali identitet mjesta i njegovih mještana.

Promjena identiteta Kožina

U ime Sveučilišta u Zadru nazočne je pozdravio prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić, istaknuvši kako je misija Sveučilišta povezanost s lokalnom zajednicom, koja je, kako je naglasio, predmet istraživanja, ali i vrhunsko nadahnuće čijem razvoju nastoji pridonijeti.

U novije vrijeme svjedočimo promjeni identiteta Kožina, koje uz nove stanovnike i novi tip gradnje doživljava veliku preobrazbu. Ovakvi skupovi su važni jer provodimo rekapitulaciju znanstvenih spoznaja, uvažavajući ono što su istraživali naši prethodnici, promišljamo vrijednost prostora i kulturne baštine te budućnost odgovarajućih prostornih cjelina. Ta se budućnost velikim dijelom zasniva na jednoj gospodarskoj djelatnosti, turizmu. Valjalo bi ipak uvažavati sve posebnosti mjesta kako biste bili prepoznatljiv dio Zadra, Zadarske županije

Skup je održan u organizaciji Sveučilišta u Zadru i Župe sv. Mihovila, a u ime Sveučilišta u Zadru nazočne je pozdravio prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Josip Faričić koji je istaknuo kako je Sveučilištu važno da okupljanje ne ostane samo na riječima, nego bi, uz suradnju mještana, trebalo biti okrunjeno i monografijom o Kožinu

je i cijele domovine – rekao je, uz ostalo, prof. dr. sc. Josip Faričić.

U znanstvenom programu prvi je govorio dr. sc. Damir Magaš, prof. emeritus, ponajviše o suvremenim geografskim obilježjima Kožina. Područje općine, naime, karakterizira vapnenac, sredo zemna klima (s prosječnom temperaturom od oko 25 stupnjeva) i mali broj stalnih stanovnika kojih je, prema posljednjem popisu, tek 800.

Naime, sve se manje živi i gradi u staroj jezgri Kožina, uz cestu Zadar – Nin, a sve više uz samu obalu.

Srednjovjekovno selo Kože Saladina u Petrčanima naziv je izlaganja dr. sc. Nikole Jakšića, prof. emeritusa, koji je otkrio fragmente kožinske povijesti i povijest samoga imena naselja. Kožo Saladin u drugoj je polovici 13. stoljeća bio najbogatiji

Zadranin s brojnim posjedima koje je imao i u Kožinu, odnosno na području današnjeg Kožina. Kako nije imao nasljednika, imovinu je oporučno ostavio nećaku Bartulu koji je imao sina Kožu (Cozze) po kojemu je mjesto dobilo ime.

Žene i muževi imali različita prezimena

Doc. dr. sc. Zdenko Dundo-

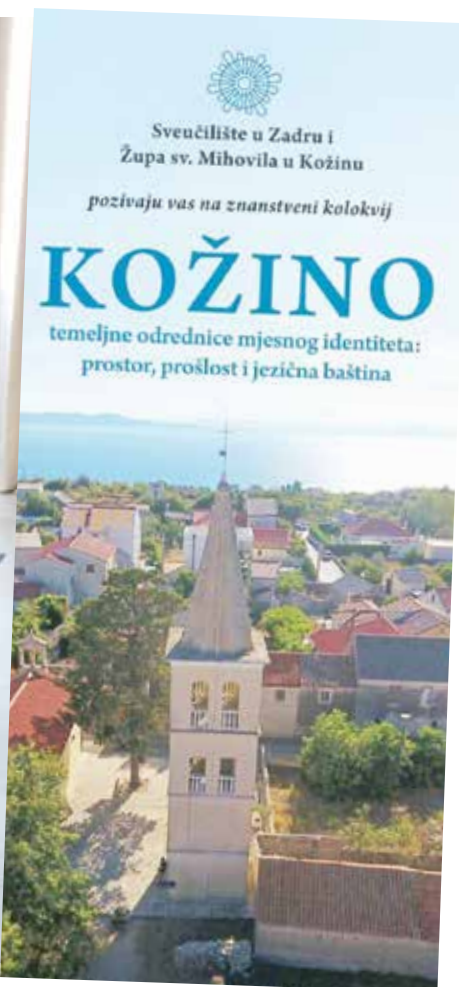
vić govorio je o Kožinu u ranom srednjem vijeku. U srednji vijek Zadar je ušao s naslijeđenim granicama iz antičkoga doba, dok su Petrčane i Kožino ostali na teritoriju srednjovjekovne hrvatske kneževine, poslije kraljevstva, a Zadar je naslijedio granice iz antičkoga doba.

Zadar se želio proširiti, u čemu je i uspio u 15. stoljeću. Prvi izlazak Zadra iz antičkih granica svjedoči i zemlja u Petrčanima koju su kupile benediktinke iz vremena opatice Čike. Kupile su zemlju dotadašnjih vlasnika Hrvata, što je potvrdio i kralj Petar Krešimir.

Dr. sc. Grozdana Franov Živković, ekspertica za brzopisnu glagoljsku baštinu, na kolokviu je izlagala na temu *Stanovništvo Kožina u glagoljskim rukopisnim dokumentima*. Naglasila je kako se istraživanjem glagoljskih rukopisnih dokumenata saznaje da je od 1707. godine Kožino imalo samo 64 stanovnika.

Nije bilo spomena male djece, što znači da su prethodile godine gladi pa ili žene nisu mogle rađati ili su djeca umirala pri porodu, što se nije upisivalo u matične knjige. Zanimljivo je i da u njima nema djece do 10 godina, iako je u tom vremenu 50 posto umrlih bilo upravo te dobi. Njih su vjerojatno upisivali u posebnu knjigu, koja nije sačuvana. Uzroci smrti nisu navođeni jer se često nisu

Ovakvi skupovi su važni jer provodimo rekapitulaciju znanstvenih spoznaja, uvažavajući ono što su istraživali naši prethodnici, promišljamo vrijednost prostora i kulturne baštine te budućnost odgovarajućih prostornih cjelina. Ta se budućnost velikim dijelom zasniva na jednoj gospodarskoj djelatnosti, turizmu. Valjalo bi ipak uvažavati sve posebnosti mjesta kako biste bili prepoznatljiv dio Zadra, Zadarske županije i cijele domovine, rekao je prof. dr. sc. Josip Faričić

niti znali, već bi se navodile okolnosti smrti, odnosno je li osoba bila bolesna ili je umrla „naglo“. Tako je, na primjer, za stanovnicu Kožina Lucu Dević 1742. godine napisano da se „nije mogla pričestiti ni primiti sveto ulje jer je bila tako bolesna da joj se od smrada nije moglo pristupiti“.

Govor i toponimija

U sačuvanim dokumentima žene i muševci toga vremena imali su različita prezimena. Svećenik bi, naime, pisao prezime koje bi mu pri upisu kazali – obitelji iz koje potječe pa bi joj tako ostalo i djevojačko prezime.

Nisu, dakle, prezimena u prošlosti bila stalna, već su se mijenjala ovisno o tome kako su mještane zvali po kući ili nadimku.

Prvi spomen Kožina u arhivskim spisima

Kožino se prvi put spominje u arhivskim spisima 1105. ugovorom Čike, zadarske patricijke, obnoviteljice Samostana sv. Marije, polusestre hrvatskoga kralja Petra Krešimira IV.

Njezina kći Vekenega navodi kako je njezina majka Čika kupila posjed *in loco qui dicitur Caproli*. Cijena je bila jedan bijeli konj. Godine 1387. u dokumentima se spominje Kožino Selo, „mjesto na brežuljku iznad mora, pokraj Dikla“.

Kožino Selo navodi se i u glagoljskim maticama iz 1666. godine. Mjesto je ime dobilo prema zadarskoj plemićkoj obitelji Kože (*Cosse*) u čijem je vlasništvu i bilo.

Kožino Selo Turci su spalili 1636., ali je dvije godine poslije obnovljeno. Kada su Turci zauzeli zadarsko zaleđe, stanovnici Kožina pobjegli su u Diklo, Sukošan ili predgrađe Zadra oko Sv. Ivana. Nakon sklapanja mira s Turcima, vratili su se u Kožino.

Nadimci su u stalna prezimena pretvoreni tek u 18. stoljeću.

Izv. prof. dr. sc. Ante Bralić govorio je o Kožinu za vrijeme druge austrijske uprave, a doc. dr. sc. Zdenko Dundović o povijesti Župe sv. Mihovila Arkandela u Kožinu. Dr. sc. Ivan Magaš održao je inspirativno i vrlo stručno

izlaganje o *Osnovnim obilježjima kožinskog govora*. Prof. dr. sc. Josip Faričić i dr. sc. Tome Marelić pripremili su izlaganje na temu *Geografska motrišta oblikovanja i korištenja kožinske toponimije*.

Prof. dr. sc. Faričić zaključio je na kraju znanstvenog kolokvija kako je Sveučilištu stalo da oku-

pljanje ne ostane samo na riječima, nego bi, uz suradnju mještana, trebalo biti okrunjeno monografijom o Kožinu. Buduća monografija o Kožinu, nada se prorektor Sveučilišta u Zadru, neće stajati u ormaru kao ukras, nego će se rado čitati i dijeliti s prijateljima i gostima.

Crkva sv. Mihovila Arkandela i Župa Kožino

Crkva sv. Mihovila Arkandela u Kožinu sagrađena je 1522. godine, a Župa Kožino postoji od 1575. Crkva je blagoslovljena tek 1683., a blagoslovio ju je 14. veljače te godine ondašnji zadarski nadbiskup Ivan Evanđelist Parzagi. Župi su 1706. pridodane kapelanije Diklo i Petračane.

Sadašnja crkva je prepravljena 1884., a temeljito je obnovljena u postojećim dimen-

zijama 1987. godine. Pokraj crkve, sa zapadne strane uzdiže se veliki zvonik s dva zvona. Obnovljen je 1983., a zvona su 1995. elektrificirana. U crkvi je glavni mramorni oltar s tabernakulom, podignut 1793. Na njemu je drveni tabernakul i pala s likom Djevice Marije s Djetetom i sv. Mihovilom. U crkvi su još dva pobočna drvena barokna oltara. Na istočnom zidu je oltar s ta-

bernakulom i pala s likovima Prikazanja u jeruzalemskom hramu.

Na zapadnome zidu je oltar s kipovima sv. Mihovila, sv. Jerolima i Bl. Dj. Marije. Oltar okrenut prema puku je drveni.

Od vrijednih predmeta u crkvi je pet obnovljenih baroknih procesijskih križeva iz 17. i 18. st., dva srebrna kaleža i dobro sačuvan glagoljski misal iz 1741. godine.

Izv. prof. dr. sc. **Mirna Sindičić Sabljo**, Odjel za francuske i frankofonske studije Sveučilišta u Zadru, koordinatorica projekta besplatnoga tečaja francuskog jezika za odrasle osobe koji se provodi na Sveučilištu

Interkulturalne kompetencije iznimno su važne za suživot u multietničkoj, multikulturalnoj, multikonfesionalnoj i višejezičnoj europskoj zajednici

Izv. prof. dr. sc. Mirna Sindičić Sabljo s Odjela za francuske i frankofonske studije Sveučilišta u Zadru koordinatorica je besplatnog tečaja francuskog jezika za odrasle osobe koji se izvodi drugi semestar zaredom, u prostorima Sveučilišta u Zadru, a u sklopu Erasmus+ partnerstva za suradnju na području cjeloživotnog obrazovanja TEAPOT (*Tools for Education with Artistic Perception for Open Transmission*). Taj se projekt provodi od listopada 2021. do listopada 2023. godine, njegov je nositelj *English Com'Eddy Theatre* (Bordeaux, Francuska), a partneri *Athens Lifelong Learning Institute* (Atena, Grčka), *Balamo's Teatro APS* (Ferrara, Italija) i Sveučilište u Zadru.

Izv. prof. dr. sc. Sindičić Sabljo na Sveučilištu vodi kolegije Francuska književnost 17. stoljeća, Francuska književnost 18. stoljeća, Francuska književnost 20. stoljeća, Uvod u teatrologiju i izvedbene studije te Književnost i kultura frankofonske Kanade.

Što je cilj projekta TEAPOT (*Tools for Education with Artistic Perception for Open Transmission*)?

Cilj projekta TEAPOT razmjena je dobrih praksi i iskustva te zajedničko osmišljavanje novih metoda rada s odraslim polaznicima. Naše su aktivnosti usmjerene na stjecanje iskustva u međunarodnoj suradnji, jačanje organizacijskih kapaciteta i postizanje kvalitetnih inovativnih rezultata.

Projekt je konkretno usmjeren na približavanje umjetnosti i obrazovanja, poticanje višejezičnosti i jezične raznolikosti, promicanje dramske pedagogije i primijenjenog kazališta te ino-

Projekt TEAPOT (*Tools for Education with Artistic Perception for Open Transmission*) u sklopu Erasmus+ partnerstva za suradnju na području cjeloživotnog obrazovanja provodi se od listopada 2021. do listopada 2023. godine, njegov je nositelj *English Com'Eddy Theatre* (Bordeaux, Francuska), a partneri *Athens Lifelong Learning Institute* (Atena, Grčka), *Balamo's Teatro APS* (Ferrara, Italija) i Sveučilište u Zadru

viranje u području podučavanja stranih jezika. Podučavanje stranih jezika, kao dio obrazovnih procesa na svim razinama podučavanja i u svim životnim dobima, u središtu je interesa našeg projektnog partnerstva. Ono je posebice važno u odrasloj dobi stoga što pridonosi zapošljivosti, društvenoj uključenosti i osobnom razvoju pojedinaca. Umjetničke aktivnosti i sadržaji trebali bi biti jedna od temeljnih sastavnica humanističkog obrazovanja zato što one, među ostalim, potiču aktivniji angažman učenika tijekom obrazovnog procesa, pridonose poticanju motivacije te olakšavaju usvajanje različitih znanja i vještina. Također, umjetnički sadržaji pridonose otvorenosti prema drugim kulturama, međukulturalnom razumijevanju i prihvaćanju različitosti te su, kao takve, izvrsna dopuna pedagoškim sadržajima.

Koja je uloga Sveučilišta u Zadru u tom projektu, a koja Vaša?

Sveučilište u Zadru partner

na navedenom projektu Erasmus+ partnerstva za suradnju na području cjeloživotnog obrazovanja, a ja sam institucionalna koordinatorica.

Gdje se odražava nastava?

Nastava se tijekom prošlog semestra održavala u učionicama Centra za strane jezike i multimedijalnoj dvorani Gradske knjižnice u Zadru, a ovaj semestar u predavaonicama Odjela za francuske i frankofonske studije u Starom kampusu.

Koji profil osoba dolazi na tečaj i koji su im motivi - znatiželja, turizam ili neki treći razlog?

Na proljeće se za pohađanje tečaja prijavilo 60-ak zainteresiranih osoba, a ove jeseni malo više od stotinu. Zanimanje za francuski jezik, posve jasno, je veliko. Za pohađanje tečaja zainteresirani su naši sugrađani različite životne dobi i stupnja obrazovanja. Neke motivira potraga za novim radnim mjestom ili želja za napredovanjem

na trenutačnom poslu, no većinu ipak motivira isključivo želja za učenjem francuskog jezika i upoznavanjem francuske kulture. Polaznici su, zahvaljujući francuskim filmovima, književnosti, glazbi, TV serijama itd., razvili zanimanje za francusku kulturu koje žele produbiti učenjem jezika.

S kakvim predznanjem polaznici dolaze na tečaj?

Tečaj je namijenjen početnicima, dakle, osobama koje nemaju nikakvo predznanje. Većina upisanih ga doista i nema, no mnogima među njima dobro poznavanje gramatičkih kategorija hrvatskoga jezika te znanje nekih drugih stranih jezika, talijanskog i španjolskog poglavito, olakšava učenje.

Koliko sati tečaja održite, prema projektu?

Tečaj traje 15 tjedana, kao i semestar. Nastava se, u trajanju od po dva školska sata, održava jednom tjedno, u kasnopopodnevnom satima. Dakle, polaznici te-

Projekt je konkretno usmjeren na približavanje umjetnosti i obrazovanja, poticanje višejezičnosti i jezične raznolikosti, promicanje dramske pedagogije i primijenjenog kazališta te inoviranje u području podučavanja inih jezika. Podučavanje stranih jezika, kao dio obrazovnih procesa na svim razinama podučavanja i u svim životnim dobima, u središtu je interesa našeg projektnog partnerstva. Ono je posebice važno u odrasloj dobi stoga što pridonosi zapošljivosti, društvenoj uključenosti i osobnom razvoju pojedinaca

Na proljeće se za pohađanje tečaja prijavilo 60-ak zainteresiranih osoba, a ove jeseni malo više od stotinu. Zanimanje za francuski jezik, posve jasno, je veliko. Za pohađanje tečaja zainteresirani su naši sugrađani različite životne dobi i stupnja obrazovanja. Neke motivira potraga za novim radnim mjestom ili želja za napredovanjem na trenutačnom poslu, no većinu ipak motivira isključivo želja za učenjem francuskoga jezika i upoznavanjem francuske kulture

čaja ukupno po semestru imaju 30 sati nastave.

Tko izvodi nastavu?

Prošli smo semestar nastavu izvodile kolegica Marina Šišak, prof., lektorica na Odjelu za francuske i frankofonske studije, i ja. Ovaj nam se semestar pridružila i kolegica dr. sc. Barbara Vodanović, izvanredna profesorica na Odjelu za francuske i frankofonske studije i pročelnica Odjela. Svaka od nas održat će po deset sati nastave.

Zašto prednost imaju osobe koje više nisu više uključene u formalni vid obrazovanja?

Osobe koje više nisu uključene u neki od formalnih vidova obrazovanja nemaju prednost, već one jedine mogu koristiti ovu priliku zato što se, kao što sam napomenula, tečaj financira iz sredstava Erasmus+ partnerstva za suradnju na području cjeloživotnog obrazovanja. Za obrazovanje i usavršavanje učenika osnovnih i srednjih škola te studenata namijenjeni su drugi Erasmus+ programi.

Vi vodite i Klub čitatelja francuske književnosti u Gradskoj knjižnici u Zadru?

Od listopada ove godine u prostorima Gradske knjižnice Zadar, zahvaljujući podršci ravnateljice Doroteje Kamber-Kontiće, sastanke jednom mjesečno održavaju članovi kluba čitatelja francuske književnosti. Čitatelj-

ski klubovi djeluju u brojnim narodnim knjižnicama u Republici Hrvatskoj, stoga što su one, zbog prirode svojih aktivnosti, idealno mjesto za okupljanje članova zajednice koji vole čitati književne tekstove i razgovarati o pročitanome.

Čitateljski klub obogaćuje sadržaje koje svojim korisnicima pruža pojedina knjižnica te ujedno ima i važnu ulogu u stvaranju i održavanju čitateljskih navika. Namjera našeg tematskog čitateljskog kluba bila je okupiti one koji su zainteresirani za upoznavanje francuske književnosti ili proširivanje prethodno stečenog znanja putem druženja i razmjene mišljenja o pročita-

nim tekstovima. Članovi čitateljskog kluba moći će se upoznati s bogatstvom francuske književne tradicije i dosezima suvremene književnosti, ali i s kulturnom raznolikosti frankofonog svijeta koji se proteže na pet kontinenta.

Čitanjem prijevodne književnosti mogu se upoznati druge kulture i jezici, osvijestiti etničke i kulturne razlike, što, posljedno, djeluje na prihvaćanje, razumijevanje, toleranciju. U konkretnom slučaju, čitanjem odabranih tekstova francuske i frankofonskih književnosti poznat će se francuske kulturne norme, običaji, tradicije, obrasci ponašanja i vrijednosti, čime

će se umanjiti snaga postojećih stereotipa i predrasuda o francuskoj kulturi. Interkulturalne kompetencije općenito iznimno su važne za suživot u multietničkoj, multikulturalnoj, multikonfesionalnoj i višejezičnoj europskoj zajednici.

Namjera nam je sastanke održavati do lipnja iduće godine. Članovi tijekom mjeseca čitaju odabrani (prozni) naslov iz francuske književnosti 19., 20. ili 21. stoljeća, a zatim o čitalačkim iskustvima i dojmovima razgovaramo na sastanku.

Organizirate i radionice iz primijenjenog kazališta. O čemu je riječ?

Radionice i predavanja također se održavaju u sklopu Erasmus+ partnerstva za suradnju na području cjeloživotnog obrazovanja TEAPOT (*Tools for Education with Artistic Perception for Open Transmission*), a otvoreni su za zainteresiranu javnost. Organizirali smo predavanje Ane Kodrić Gagro o forum kazalištu u svibnju ove godine te dvodnevnu radionicu o primjeni metoda kazališta potlačenih u nastavi početkom prosinca. Početkom listopada ove godine organizirali smo i predavanje o studentskim kazalištima i kazalištima u završnim ustanovama, radionicu o primjeni dramskih igara u nastavi te radionicu kreativnog pisanja na francuskom jeziku. Do kraja provedbe projekta trebalo bi ih biti još nekoliko.

Izv. prof. dr. sc. Mirna Sindičić Sabljo

Izv. prof. dr. sc. Mirna Sindičić Sabljo diplomirala je komparativnu književnost, teatrologiju i povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (2004.) te francuski i talijanski jezik i književnost na Sveučilištu u Zadru (2006.). Godine 2013. stekla je titulu doktorice znanosti iz poredbene književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

U sklopu istraživačkih stipendija boravila je na Sveučilištu *Sorbonne Nouvelle Paris III* (2005.) i *Paris Sorbonne – Paris IV* (2011.) te na stručnim usavršavanjima na *Trinity Collegeu* u Dublinu (2014.) i *Masarykovu sveučilištu* u Brnu (2016.).

Od 2007. godine zaposlena je kao asistentica, od 2013. kao viša asistentica, a od 2014. godine kao docentica na Odjelu za francuske i iberoromanske studije Sveučilišta u Zadru. Sudjelovala je na 20-ak znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu, objavila monografsku studiju *Recepcija francuskoga Novog kazališta u Hrvatskoj 1953. - 2010.* (2016) te brojne znanstvene i stručne radove.

Područje njezina interesa su Francuska i frankofonske književnosti, teatrologija te hrvatsko-francuski književni odnos.

Znanstveni skup o Molièreu 3. i 4. studenoga 2022. na Sveučilištu u Zadru

Poznavanje i valorizacija Molièreove prisutnosti u hrvatskoj kulturi od 70-ih godina 17. st. do danas

Na Sveučilištu u Zadru 3. i 4. studenoga 2022. godine znanstvenim je skupom obilježena 400. godišnjica rođenja francuskoga dramatičara, glumca i vođe kazališne skupine Jean-Baptistea Poquelina, poznatijeg pod imenom Molière (1622. – 1673.).

Prijevod, adaptacije i scenska uprizorenja kod nas

Oslanjajući se na baštinu rimske i talijanske renesanse komediografije, kao i na naslijeđe francuske srednjovjekovne farse, Molière je napisao više klasičnih komedija karaktera i običaja, ali i komedija-baleta bliskih baroknoj estetici, kojima je pokušao zadovoljiti ukuse i očekivanja publike iz različitih društvenih slojeva 17-stoljetne Francuske. Receptura Molièrea izvan Francuske počela je još za autorova života. U nas ga je prvi uveo Fran Krsto Frankopan. Pod naslovom *Jarne bogati*, čiji je rukopis pronađen u *Frangepanische Akten* u Beču, preveo je četiri prizora prvoga čina *Georga Dandina*, samo dvije godine nakon premijerne izvedbe u Versaillesu. Zanimanje za Molièreov opus ne jenjava ni idućih stoljeća, o čemu svjedoče 18-stoljetne prerade iz Dubrovnika i sa sjevera Hrvatske te mnogi prijevod, adaptacije i scenska uprizorenja u hrvatskim kazalištima tijekom 19., 20. i 21. stoljeća.

Povezanost s hrvatskom književnosti

Ovim znanstvenim skupom, organiziranim u slavljeničkom povodu, želja nam je dati doprinos poznavanju i valorizaciji Molièreove prisutnosti u hrvatskoj kulturi od 70-ih godina 17. stoljeća do danas. Rasvjetljava u brojnim dosadašnjim istraživanjima, Molièreov opus ovim je skupom dobio još jednu priliku da se izloži novim čitanjima

Skup su organizirali Odjel za francuske i frankofonske studije te Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru i Odsjek za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a na njemu je sudjelovalo 20 izlagača iz Hrvatske, Austrije, Francuske, Poljske i Slovenije. Otvaranju skupa nazočio je veleposlanik Republike Francuske, a financijski su ga podržali Sveučilište u Zadru, Filozofski fakultet u Zagrebu te Grad Zadar

Molièrea je kod nas prvi uveo Fran Krsto Frankopan. Pod naslovom *Jarne bogati*, čiji je rukopis pronađen u *Frangepanische Akten* u Beču, preveo je četiri prizora prvoga čina *Georga Dandina*, samo dvije godine nakon premijerne izvedbe u Versaillesu. Rasvjetljava u brojnim dosadašnjim istraživanjima, Molièreov opus ovim je skupom dobio još jednu priliku da se izloži novim čitanjima i promotri iz perspektiva suvremene znanosti o književnosti te teatrologije, kulturološke, povijesne i jezične analize

i promotri iz perspektiva suvremene znanosti o književnosti te teatrologije, kulturološke, povijesne i jezične analize.

Skup su organizirali Odjel za francuske i frankofonske studije te Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru i Odsjek za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Sudjelovalo je 20 izlagača iz Hrvatske, Austrije, Francuske, Poljske i Slovenije koji su iznijeli rezultate svojih književno-kritičkih interpretacija Molièreove komediografije, scenskih čitanja Molièreovih dramskih tekstova u hrvatskim kazalištima, analiza pojedinih scenskih uprizorenja, analiza prijevoda, lokalizacija i adaptacija Molièreovih dramskih tekstova na hrvatski jezik te intertekstualnih veza s hrvatskom književnosti.

Predstavljena knjiga slovenske dramaturginje

Plenarno izlaganje na temu suvremenih režija Molièreova *Mizantropa* održao je ugledni francuski teatrolog Patrice Pavis, autor na hrvatski prevedenog *Pojmovnika teatra i Suvremene režije*. U sklopu skupa predstavljena je knjiga slovenske dramaturginje Diane Koloini *Slabo poznate naših src tančine: ženske v Molièreovih komedijah*.

Otvaranju skupa nazočio je veleposlanik Republike Francuske, a financijski su ga podržali Sveučilište u Zadru, Filozofski fakultet u Zagrebu te Grad Zadar.

Prof. dr. sc. Nedjeljka Balić Nižić, prorektorica Sveučilišta u Zadru

Još ima prostora za nova istraživanja i spoznaje o Molièreovu djelu, posebice o njegovu utjecaju na hrvatsku kulturu, književnost i kazalište

Prof. dr. sc. Nedjeljka Balić Nižić, prorektorica Sveučilišta u Zadru, u pozdravnoj je riječi u povodu znanstvenoga skupa o Molièreu, uz ostalo, rekla:

Ovaj skup 400 godina nakon Molièreova rođenja pokazuje da ima još prostora za nova istraživanja i spoznaje o njegovu djelu, posebice o utjecaju na hrvatsku kulturu, književnost i kazalište.

Naglasila je kako su Molièreova djela u Zadru izvođena i na francuskom, i talijanskom i na hrvatskom jeziku, a spomenula je i lutkarske predstave nastale prema njegovim djelima.

Nj. E. Gaël Veysseyère, veleposlanik Republike Francuske u Hrvatskoj, također je bio na otvaranju znanstvenoga skupa o Molièreu. Govorio je o tome kako je Molière oličjenje francuskog duha.

Uvijek je univerzalan i aktualan, što se vidi i po nedavnoj premijeri *Don Juana* u HNK Zagreb. Molière prokazuje škrtost, snobizam, ambiciju pripadanja vi-

sokom društvu, egoistične i nezasluzene povlastice iza krinke vrlina. O tim je temama uvijek bilo osjetljivo pisati pa je tako za svoj *Tartuffe* pet godina vodio bitku kako bi se prikazivao, iako ga je kralj dočekaio pljeskom - rekao je, uz ostalo, veleposlanik Veysseyère.

Izv. prof. dr. sc. Barbara Vodanović, pročelnica Odjela za francuske i frankofonske studije, napomenula je kako očekuje da skup bude mjesto na kojemu će se sudionici ugodno osjećati. Prof. dr. sc. Divna Mrdeža Antonina, s Odjela za kroatistiku, poželjela je da manifestacija o Molièreu postane tradicionalna.

Na temu režiranja Molièreovih tekstova u plenarnom izlaganju govorio je francuski teatrolog Patrice Pavis (Sveučilište u Kentu), svjetski priznat poznavatelj Molièreovih djela te autor kazališnih rječnika i pojmovnika.

Nj. E. Gaël Veysseyère, veleposlanik Francuske u Hrvatskoj, posjetio Sveučilište u Zadru

Unaprjeđenje postojeće suradnje i nove inicijative zajedničkih projekata s francuskim partnerima

Sveučilište u Zadru 3. listopada 2022. posjetio je Nj. E. Gaël Veysseyère, veleposlanik Republike Francuske u Hrvatskoj.

U zgradi rektorata Sveučilišta, prije početka znanstvenoga skupa o Molièreu, primile su ga prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić, prorektorica za studije i studente, izv. prof. dr. sc. Barbara Vodanović, pročelnica Odjela za francuske i frankofonske studije, te izv. prof. dr. sc. Vanda Mikšić, nastavnica na Odjelu za francuske i frankofonske studije i posebna izaslanica Predsjednika Republike Hrvatske za Međunarodnu organizaciju Frankofonije.

Razgovarali su o mogućem unaprjeđenju suradnje između Sveučilišta u Zadru i francuskih sveučilišta

te o potpori francuskog veleposlanstva inicijativama usmjerenima na učenje francuskog jezika u Zadarskoj županiji.

Naglašena je važnost sudjelovanja zadarskog sveučilišta u savezu EU-CONEXUS Plus u sklopu kojeg je ostvarena dobra suradnja sa Sveučilištem *La Rochelle* iz Francuske. Prof. dr. sc. Balić-Nižić izrazila je nadu da će postojeća suradnja biti unaprjeđena, kao i da će se pojaviti nove inicijative zajedničkih projekata s francuskim partnerima, posebno u području znanstveno-nastavnih i stručnih aktivnosti te u popularizaciji francuskoga jezika i kulture. Pritom, dakako, važnu ulogu ima Odjel za francuske i frankofonske studije.

Doc. dr. sc. **Helga Begonja**, Odjel za germanistiku Sveučilišta u Zadru, inicijatorica povezivanja zadarskog sveučilišta i Instituta za translatologiju Sveučilišta u Innsbrucku

Transfer znanja između zadarskoga Odjela za germanistiku i Instituta za translatologiju Sveučilišta u Innsbrucku u području prevoditeljstva te hrvatsko-austrijskih povijesnih i jezičnih kontakata

Doc. dr. sc. Helga Begonja s Odjela za germanistiku Sveučilišta u Zadru inicijatorica je suradnje zadarskog sveučilišta i Instituta za translatologiju Sveučilišta u Innsbrucku. Vrsna je poznavateljica znanosti o prevodenju. Na Odjelu za germanistiku Sveučilišta u Zadru vrlo uspješno koordinira rad CEEPUS mreže TRANS - *TRANSkulturelle Kommunikation und TRANSLation*.

Kako je došlo do poznavanja i suradnje Mag. Martine Mayer s Institutom za translatologiju Sveučilišta u Innsbrucku i Vas?

Početak suradnje s Institutom za translatologiju Sveučilišta u Innsbrucku moje je sudjelovanje s izlaganjem na znanstvenom skupu *44. Österreichische Linguistiktagung* koji je održan 2018. godine na Sveučilištu u Innsbrucku te upoznavanje Mag. Martine Mayer na sekciji koja je bila posvećena prevoditeljskim temama. Tematski zanimljivo i sadržajno izlaganje Mag. Mayer potaknulo me na ideju da kolegicu pozovem da održi predavanja na prevoditeljskom smjeru Diplomskog studija njemačkog jezika i književnosti zadarskog Odjela za germanistiku.

No, zbog pandemije gostovanja je bilo virtualno?

Pandemija je u početku spriječila realizaciju predavanja, no s obzirom na to da su zbog dugotrajnosti stanja pandemije u sklopu programa međusveučilišne suradnje CEEPUS bile omogućene i tzv. virtualne mobilnosti dolaznih nastavnika, gostovanje kolegice Mayer na Sveučilištu u Zadru u konačnici smo uspješno ostvarili.

U svibnju 2021. Mag. Mayer

Projekt *Translating Europe Workshop* organizirale su Mag. Martina Mayer, BA (Sveučilište u Innsbrucku), Mag. Claudia Kropf (Opća uprava za prevodenje Europske komisije, predstavništvo u Beču) i doc. dr. sc. Helga Begonja. Intenzivne akademske aktivnosti između Sveučilišta u Innsbrucku i Sveučilišta u Zadru odvijale su se od svibnja do prosinca 2022. U sklopu kolegija *Odabrane teme austrijske kulturne povijesti* na Institutu za translatologiju Sveučilišta u Innsbrucku, zadarski su sveučilišni nastavnici tijekom svibnja i lipnja održali više virtualnih predavanja o povijesnim, kulturnim i jezičnim dodirima Hrvatske i Austrije

održala je virtualna predavanja na sljedeće teme: *Beruflich erfolgreich als Übersetzer/-in: Wie plane ich meinen wirtschaftlichen Erfolg?*; *Sprachindustrie und Übersetzungsmarkt im deutschsprachigen Raum* te *Literatur und Literaturübersetzung in Österreich, einem Land mit plurizentrischer Sprache*. Ta tematski zanimljiva skupina predavanja bila je iznimno dobro posjećena i prihvaćena te je kao dodatni sadržaj znatno pridonijela ukupnoj

kvaliteti nastave i zastupljenosti translatoloških tema.

Kako se suradnja dalje odvija?

U svrhu realizacije nastavka suradnje na međusveučilišnoj razini, Mag. Mayer i ja odlučile smo osmisliti program koji će omogućiti prijenos potrebnih znanja između naših Sveučilišta, tj. sveučilišnih sastavnica. Niz virtualnih predavanja zadarskih nastavnika trebao je posredovati znanja

o hrvatsko-austrijskim vezama u povijesti, kulturi i jeziku. Radionica *Translating Europe* imala je pak za cilj obraditi teme o prevodenju i kulturnoj medijaciji, prevodenju u javnoj upravi, najnovijim trendovima na prevoditeljskom tržištu, prevodenju u ustanovama EU i zapošljivosti diplomata s jezičnom kombinacijom njemački-hrvatski. Radionica *Translating Europe* financirana je sredstvima Europske komisije, a u organizaciju su bile uključene Mag. Martina Mayer (Sveučilište u Innsbrucku), Mag. Claudia Kropf (Opća uprava za prevodenje Europske komisije, predstavništvo u Beču) i ja.

Možete li reći nešto više o projektu *Translating Europe*?

Od 2014. projekt *Translating Europe* pružao je mogućnost povezivanja stručnjaka iz područja kulturnog i jezičnog posredovanja. Konferencija *Translating Europe Forum* koja se svake godine, a u novije vrijeme i virtualnim putem, održavala u Bruxellesu, bila je najveće događanje u sklopu projekta na kojemu se prema

načelu multiplikacije obrađuju najznačajniji i aktualni fenomeni i trendovi u prevoditeljstvu. Na radionicama *Translating Europe* se pak u manjim stručnim zajednicama detaljnije obrađuju specifična tematska područja.

Sveučilišta u Zadru i Innsbrucku su, nakon uspješne razrade programa *Translating Workshop*, aplicirala za odobranje i financiranje projekta pri Općoj upravi za prevođenje Europske komisije, što je u konačnici prihvaćeno.

Što su zadarski studenti naučili iz predavanja gostiju iz Innsbrucka?

Studenti i zainteresirana javnost imali su mogućnost saznati novosti o odabranim i vrlo aktualnim temama iz područja prevođenja i tumačenja, tim više što su izlagali nastavnici i prevoditelji s ustanove koja je specijalizirana i prepoznata u području prevoditeljskih znanosti, kao i profesionalci u području prevođenja i tumačenja. Sa Sveučilišta u Innsbrucku gostovali su prof. dr. sc. Wolfgang Pöckl i Mag. Martina Mayer, a predavanja i radionice održale su i Mag. Claudia Kropf, jezična savjetnica bečkog ureda Glavne uprave za prevođenje Europske komisije, i gđa Claudia Iannone, dopredsjednica njemačkog Saveza za tumače i prevoditelje.

Osobit naglasak stavljen je na književno prevođenje s hrvatskoga na njemački jezik, izazove prevođenja u zajednici (*Community Interpreting*), rad u službama za prevođenje EU te radnu svakodnevnicu *freelance* prevoditelja. Studenti Odjela za germanistiku upućeni su u poslovne mogućnosti na prevoditeljskom tržištu njemačkoga govornog područja i Europske unije, s teoretskom refleksijom.

Cinjenica da su sva predavanja bila iznimno dobro posjećena i prihvaćena svakako je pridonijela većoj motiviranosti za studij na prevoditeljskom smjeru na našem Sveučilištu, osobito na Odjelu za germanistiku. Nakon svakog predavanja provedena je tzv. *Slido anketa* koja je pokazala da su zadarski studenti predavanja ocijenili najvišim ocjenama te dali i svoje prijedloge vezano uz provedbu takvih predavanja u budućnosti.

Nakon dugog razdoblja pandemije, *Translating Europe* ujedno je bio i prigoda za neposredne susrete i razgovore koji su bili nužno potrebni studentima i nastavnicima.

EINLADUNG ZUR GASTVORTRAGSREIHE

KULTURKONTAKT KROATIEN - ÖSTERREICH

IM RAHMEN DER LV AUSGEWÄHLTE THEMEN DER ÖSTERREICHISCHEN KULTURGESCHICHTE AM INSTITUT FÜR TRANSLATIONSWISSENSCHAFT DER UNIVERSITÄT INNSBRUCK FINDEN DIE FOLGENDEN VIRTUELLEN VORTRÄGE STATT:

16.5.2022, PROF. DR. ANITA PAVIĆ PINTARIĆ
ZADAR UND NORDDALMATIEN IM LICHT DER HABSBURGERMONARCHIE

23.5.2022, EVELINE THALMANN, MA (ÖAD-LEKTORIN) & ZAKLINA RADOS, M.A.
DAS ÖSTERREICHBILD IN KROATIEN

30.5.2022, DR. NIKOLINA MILETIĆ
ÖSTERREICH IN KROATISCHEN DAF-LEHRWERKEN

13.6.2022, UNIV.-DOZ. DR. HELGA BEGONJA
DIE ÜBERSETZUNG VON AUSTRIAZISMEN IM BEREICH DER KULINARIK INS KROATISCHE

20.6.2022, UNIV.-DOZ. DR. KATICA BURIĆ ČENAN, DR. MARILJA PERIĆ & LUKA PLANINIC, M. A.
FRANZ VON SUPPE UND SEINE BEZIEHUNGEN ZU ZADAR UND SEINEN EINWOHNER*INNEN

WANN: JEWEILS MONTAG, 8:30-10:00
VIRTUELLE TEILNAHME:
[HTTPS://WEBCONFERENCE.LIBK.AC.AT/B/IMAR-LFH-NU-V6/](https://webconference.libk.ac.at/B/IMAR-LFH-NU-V6/)
PRÄSENZTEILNAHME: SR 1 IM 3. STOCK DES INSTITUTS FÜR TRANSLATIONSWISSENSCHAFT, AM HERZOG-SIEGMUND-LEFERS** (GEBÄUDE STUDIA/NEUE MENSA)
WIR ERGÄNZEN

**EINLADUNG ZUM
TRANSLATING
EUROPE
WORKSHOP**

Mit Unterstützung der DG Translation der Europäischen Kommission findet an der Abteilung für Germanistik der Universität Zadar ein Translating Europe Workshop statt. Kooperationspartner sind Dipl.-Dolm. Elvira Iannone (BDÜ) und das Institut für Translationswissenschaft der Universität Innsbruck

12.10., 10:00-11:30 :
Univ.-Prof. i. R. Mag. Dr. Wolfgang Pöckl
Übersetzungskultur im deutschsprachigen Raum unter besonderer Berücksichtigung der Rezeption kroatischer Literatur

12.10., 12:00-13:30 :
Mag. Martina Mayer, BA
Von A wie Akquise bis Z wie Zahlungserinnerung: Arbeitsalltag und Kompetenzprofile von freiberuflichen Übersetzer*innen

12.10., 16:00-17:30 :
Dipl.-Dolm. Elvira Iannone
Kommunaldolmetschen: Einführung, Modalitäten, Strategien

13.10., 10:00-11:30 :
Mag. Claudia Kropf
Übersetzen für Europa / Prevođenje za Europu

13.10., 12:00-13:30 :
Mag. Martina Mayer, BA
Freiberufliches Übersetzen im deutschen Sprachraum: Marktchancen und Zukunftsplanung für Translator*innen mit dem Sprachpaar Kroatisch/Deutsch

13.10., 16:00-17:30 :
Dipl.-Dolm. Elvira Iannone
Kommunaldolmetschen im deutschen Sprachraum mit einem Fokus auf die Arbeitssprache Kroatisch

Alle Vorträge finden an der Abteilung für Germanistik der Universität Zadar statt.
Wir freuen uns auf Sie!

Organisation & Kontakt : hbegonja@unizd.hr

Sudionici radionice *Translating Europe* Workshop na primanju u Rektoratu Sveučilišta u Zadru

U Rektoratu Sveučilišta u Zadru sveučilišne nastavnice s Instituta za translologiju Sveučilišta u Innsbrucku, prof. dr. sc. Wolfgang Pöckla i Mag. Martinu Mayer, koji su, uz kolegice Elviru Lannone te Claudiju Kropf održavali predavanja na Sveučilištu u Zadru u sklopu projekta *Translating Europe Workshop*, primila je prorektorica za studije i studente prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić.

U zanimljivom razgovoru gostima je predstavljeno Sveučilište u Zadru te se raspravljalo o daljnjim mogućnostima projektne i međuinstitucionalne suradnje.

Susretu su, u ime Odjela za germanistiku, nazočile pročelnica prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić i zamjenica doc. dr. sc. Helga Begonja.

Izv. prof. dr. sc. Ivo Fabijanić, Odjel za anglistiku, autor priručnika *A Workbook of English Phraseology for Students of English as a Foreign Language*, objavljenog u srpnju 2022. u izdanju Sveučilišta u Zadru

Kvalitetno poznavanje frazema nekog jezika povezano je s razinom jezične kompetencije, odnosno u izravnoj je vezi s višom jezičnom kompetencijom govornika

Priručnik *A Workbook of English Phraseology for Students of English as a Foreign Language* izv. prof. dr. sc. Ivo Fabijanića s Odjela za anglistiku zadraskog sveučilišta objavljen je u srpnju 2022. godine u izdanju Sveučilišta. Priručnik sadrži 11 zasebnih cjelina u kojima se s različitih aspekata prilazi specifičnostima frazeologije engleskoga jezika. Djelo je zamišljeno kao dopuna redovnoj nastavi iz frazeologije engleskoga jezika, a uključuje teoretske i praktične zadatke.

Izv. prof. dr. sc. Ivo Fabijanić bavi se engleskom, ruskom i hrvatskom leksikografijom, leksikologijom i konkretnom lingvistikom, a autor je više zapaženih znanstvenih radova.

Objavili ste priručnik *A Workbook of English Phraseology for Students of English as a Foreign Language*. Kako je nastao i kome je namijenjen?

Priručnik *A Workbook of English Phraseology for Students of English as a Foreign Language* nastajao je godinama u obliku izdvojenih zadataka, pripremanih na temelju sadržaja iz različitih izvora osnovne i dodatne literature, različitih jednojezičnih, dvojezičnih, višejezičnih frazeoloških i općih rječnika. Namijenjen je, u prvom redu, studentima diplomskoga studija anglistike, studentima preddiplomskoga studija anglistike, nastavnicima engleskoga jezika i književnosti te studentima i nastavnicima drugih filoloških smjerova na visokoškolskim ustanovama, nastavnicima koji predaju engleski kao strani jezik u srednjoškolskim (jezičnim i gimnazijskim) ustanovama, nastavnicima koji podučavaju engleski u višim razre-

Sadržaj priručnika prilagođen je planu i programu kolegija *Frazeologija* na diplomskom studiju anglistike, ali predviđen je ponajviše za rad sa studentima na seminarskom dijelu nastave u kojem se s različitih aspekata prilazi specifičnostima frazeologije engleskoga jezika. U priručniku su ukupno iskorištene 1283 frazeološke jedinice, od kojih je 995 engleskih i 252 hrvatske, po 10 je njemačkih i ruskih frazema te po osam talijanskih i francuskih

dima osnovnih škola, kao i svim entuzijastima i zaljubljenicima u frazeološko bogatstvo.

Je li priručnik prilagođen kolegiju *Frazeologija* na Odjelu za anglistiku?

Sadržaj priručnika prilagođen je planu i programu kolegija *Frazeologija* na diplomskom

studiju anglistike, ali predviđen je ponajviše za rad sa studentima na seminarskom dijelu nastave u kojem se s različitih aspekata prilazi specifičnostima frazeologije engleskoga jezika. U tom smislu, zastupljena poglavljja većim su dijelom prilagođena gradivu iz popisa obvezne literature, a manjim dijelom po-

glavljima i gradivu sadržanom u naslovima iz dodatne literature, a uključuju teoretske i praktične zadatke.

Koje cjeline sadržava priručnik?

Priručnik sadrži jedanaest zasebnih cjelina. U prvom poglavlju uvodi se i uspoređuje osnovna

terminologija iz opće, engleske i hrvatske frazeologije, iz radova poznatih stranih i domaćih frazeologa. Drugo poglavlje bavi se terminološkim i klasifikacijskim pitanjima u frazeologiji, u općoj frazeologiji i frazeologiji pojedinih jezika, u prvom redu engleskoga i hrvatskoga jezika. Treća cjelina donosi zadatke kojima se nastoji utvrditi teoretsko gradivo odnosno vježbe prepoznavanja specifičnih vrsta (i podvrsta) frazeoloških jedinica prema pojedinim pristupima njihova razvrstavanja. U četvrtom poglavlju naglasak je stavljen na hrvatsku i rusku tradiciju u podjeli frazema, ponajviše na materijalu engleskih i hrvatskih frazema. Peto poglavlje donosi zadatke koji imaju za cilj osvjetljavanje, učenje i upamćivanje frazema sa specifičnim konstitutivnim elementima, npr. frazeme s elementima boja, općih i/ili vlastitih imenica, frazeme sa somatskim elementima, frazeme s toponimskim i etničkim elementom i sl. U šestom, sedmom i osmom poglavlju nalaze se zadaci u kojima se uvježbava prepoznavanje frazema u kontekstu njihove specifične uporabe i funkcije koje frazemi mogu imati u različitim tekstovima, tj. u novinama, pjesmama (književnim tekstovima), (mrežnim) novinskim naslovima i člancima, uporabi u reklamnim oglasima, predsjedničkim govorima, epitaforma, filmovima te specifičnim komunikacijskim situacijama, npr. u izražavanju sućuti, upozorenjima, ispričama, izrazima ohrabriranja itd. U devetom poglavlju obrađeni su frazemi u području njihova neverbalnog prikazivanja i uporabe u slikama, ilustracijama i simbolima (*emojijima*). Deseto poglavlje bavi se pitanjima prevođenja frazeoloških jedinica, u prvom redu iz engleskoga na hrvatski i obrnuto, a zatim i stupnjevima prijevodne ekvivalencije poslovia u različitim europskim jezicima prema sličnostima ili razlikama leksičke, gramatičke i sintaktičke ekvivalencije (u hrvatskom, engleskom, talijanskom, njemačkom, francuskom i ruskom). Posljednje, jedanaesto poglavlje, uvodi korisnike u postupke pretraživanja frazema unutar određenih računalnih korpusa i na osnovi konkretnih zadataka za takva pretraživanja.

Knjiga sadrži popis korištene literature i mrežnih izvora, popis ilustracija i kratica, popis

svih frazema korištenih u sastavljanju zadataka te nekoliko stranica za osobne bilješke na kojima korisnik može zapisati i opisati dodatne frazeme prema određenim načelima.

Koliko je frazeoloških jedinica iskorišteno u priručniku?

U priručniku su ukupno iskorištene 1283 frazeološke jedinice, od kojih je 995 engleskih i 252 hrvatske, po 10 je njemačkih i ruskih frazema te po osam talijanskih i francuskih. Dakle, ukupan broj frazema u priručniku vrlo je reprezentativan ako ga usporedimo s brojem frazema obrađenih u nekim relevantnim rječnicima, npr. *Hrvatski frazeološki rječnik*, autora Menac, Fink-Arsovske, Venturina (Zagreb, Naklada Ljevak, 2003.) ima 2258 frazema, *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*, autora Vrgoč i Fink-Arsovske (Zagreb, Naklada Ljevak, 2008.), sadržava 2490 hrvatskih frazema i 6642 engleskih frazeoloških ekvivalenata te *Englesko-hrvatski frazeološki rječnik* Ivane Bendow, koji ukupno sadržava 3300 frazema (Zagreb, Školska knjiga, 2007.).

Prema kojim su temama grupirani zadaci?

Frazemi u zadacima okupljeni su prema različitim temama – od onih povezanih s konceptom ljubavi, obitelji, prijatelja, praznika, političkoga žargona, do onih na osnovi njihovih konstitutivnih elemenata – na frazeme s elementima boje, osobnih imena, sa somatskim elementima, prema etimološkim načelima, prema leksikografskim opisima ili sličnostima i razlikama u pristupu rječničkoga definiranja, prezentacije i opisivanja. Tu su i zadaci u kojima se na osnovi definicije određene vrste fra-

zema traži njihovo terminološko prepoznavanje ili točno razvrstavanje u određene kategorije; razvrstavanje frazema prema njihovim autorima; dodavanje riječi koje u frazemima nedostaju ili upisivanje frazema u rečnični (situacijski) kontekst; prepoznavanje povezanosti definicije rječničke natuknice s konkretnim frazemom; zadaci za samostalno pretraživanje frazeoloških rječnika; zadaci razumijevanja razlika između frazema i slobodnih skupina riječi (kolokacija); zadaci u kojima se uvježbava prepoznavanje razine mogućih frazeoloških modifikacija; značenjskih promjena; izvornih i posuđenih frazema; zadaci s razlikama frazema na osnovi njihove dijalekatske i/ili varijetetne pripadnosti; leksičkim, gramatičkim (morfološkim i aspektnim), stilskim razlikama i sličnostima u usporedbi s ekvivalentnim frazemima u drugim jezicima; frazeme prema razini formalnosti, frazeme prema specifičnom značenjskom polju, frazeme u epitaforma, frazeme-posuđenice iz drugih jezika; frazeme označene specifičnim kontekstom uporabe, npr. u pozdravima, odlascima, čestitanju, izražavanju sućuti, ispričama, upitima, upozorenjima, ohrabriranju itd.; frazeme-posuđenice adaptirane prema različitim stupnjevima adaptacije itd.

S obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji priručnik na temu frazeologije koji se primjenjuje u visokoškolskoj nastavi, je li bilo teško sastaviti originalne, jasne i sadržajno prilagođene zadatke?

Naravno, upravo je ta činjenica da u našem, hrvatskom kontekstu do objave ove autorske knjige nije bilo priručnika kojim se student može koristiti kao konkret-

nom dopunom osnovnoj literaturi, u razumijevanju i učenju teoretskih i praktičnih koncepata iz područja frazeologije, u prvom redu engleskoga jezika, bila svojevrsan *kamen spoticanja* (u onom dijelu značenja frazema u kojem se teškoće nameću kao izuzetno kompleksne i nerješive). Međutim, ta nam je činjenica istodobno bila i osnovni i važan motiv u sastavljanju i oblikovanju zadataka, imajući u vidu, uvjetno rečeno, stvaralačku slobodu koja nam je bila na raspolaganju.

Priručnik ne donosi znanja samo iz frazeologije, nego i interkulturalna znanja. Pojasnite, molim Vas?

Poznata je, naravno, činjenica da učenje jezika podrazumijeva i upoznavanje kulture jezika koji se uči. Poznavanje frazema nekog jezika povezano je i s razinom jezične kompetencije pa se u kontekstu poučavanja i/ili učenja stranoga jezika smatra da je kvalitetno poznavanje frazema u izravnoj vezi s višom jezičnom kompetencijom govornika/studenta. Stoga nam je jedan od osnovnih ciljeva bio, uz pomoć raznovrsnih zadataka, osvijestiti važnost prepoznavanja i kvalitetnijeg razumijevanja različitih vrsta frazema u engleskom jeziku, ali i u hrvatskom i nekim drugim stranim jezicima koje naši studenti studiraju.

Takav usporedni i kontrastivni pristup učenju i pamćenju frazema trebao bi pridonijeti kvalitetnijem razumijevanju kulturnih, tradicijskih, civilizacijskih, povijesnih činjenica koje se prenose i usvajaju jezikom. U tom smislu, govornik odnosno student stranoga jezika moći će, kroz prizmu kulturnoga ili civilizacijskoga kruga kojemu dotični jezik pripada, a koji je neizostavno sadržan u frazemima poput poslovia, uzrečica ili idiomatskih rutinskih formula, kvalitetnije razumjeti njegove jezične specifičnosti, kulturološke zadanosti koje su oblikovale dotični jezik te naposljetku moći apstrahirati i usporediti frazeološke sličnosti i razlike u promatranim jezicima.

Kako je došlo do suradnje s cijenjenim hrvatskim umjetnikom, Dubravkom Matakovićem, poznatim crtačem stripa koji je likovno riješio veselu naslovnici priručnika?

Kako bi u šali rekao moj prijatelj, gospodin Marijan Paro,

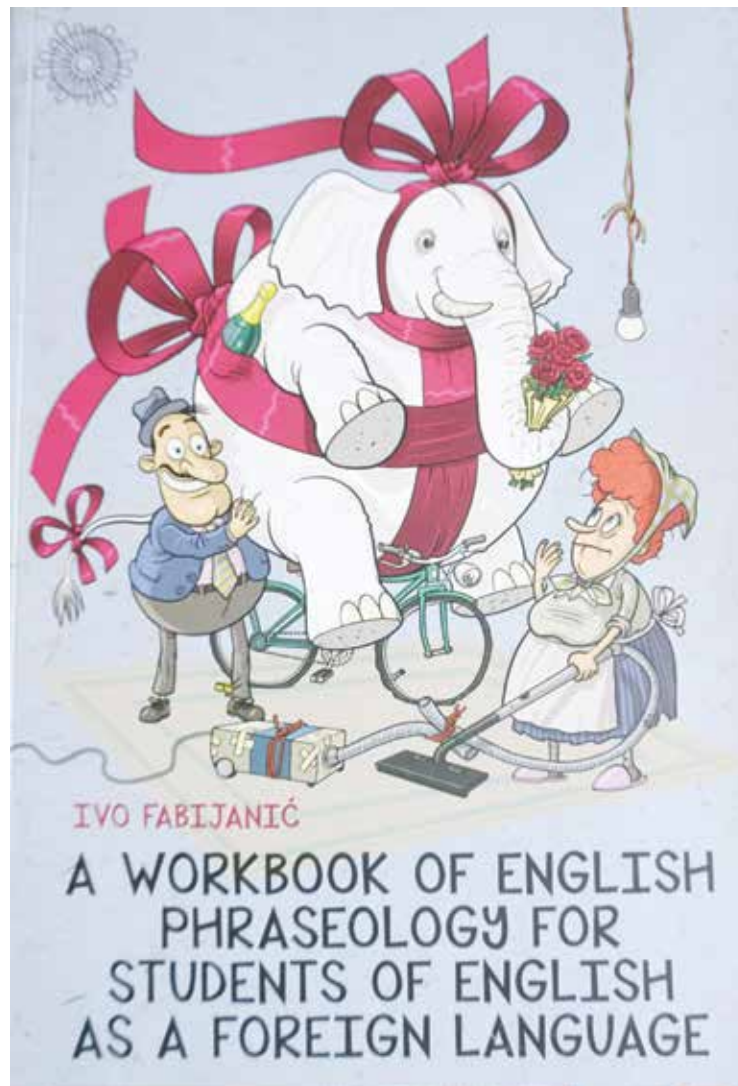
Upravo je činjenica da u našem, hrvatskom kontekstu do objave ove autorske knjige nije bilo priručnika kojim se student može koristiti kao konkretnom dopunom osnovnoj literaturi, u razumijevanju i učenju teoretskih i praktičnih koncepata iz područja frazeologije, u prvom redu engleskoga jezika, bila svojevrsan kamen spoticanja (u onom dijelu značenja frazema u kojem se teškoće nameću kao izuzetno kompleksne i nerješive. Međutim, ta nam je činjenica istodobno bila osnovni i važan motiv u sastavljanju i oblikovanju zadataka, imajući u vidu, uvjetno rečeno, stvaralačku slobodu koja nam je bila na raspolaganju

jedan od dvojice bliskih prijatelja kojima je knjiga posvećena – Život je niz koincidencija! Naime, gospodina Dubravka Matakovića, s čijim sam se stripovima upoznao još 90-ih godina prošloga stoljeća i koji su mi omiljeli, među ostalim, i zbog originalnog poigravanja jezikom, a ponajviše frazema na različitim razinama, imao sam priliku upoznati na jednom koncertu vinkovačke glazbene skupine *Septica* u kojoj nastupa kao vokal. Nakon koncerta imao sam i čast ugostiti ga u svome domu i u tom ugodnom druženju rodila se ideja o naslovnici. Od nekoliko ponuđenih idejnih rješenja gospodin Mataković izabrao je onu koja na humorističan (doslovan) način opisuje engleski frazem *white elephant* – „vrlo skup, beskoristan, nepotreban i nepoželjan predmet“. Eto, slučajnost je htjela da budem počašćen crtežom cijenjenoga Dubravka Matakovića kojim sam oduševljen i na kojemu sam mu vrlo, vrlo zahvalan!

Otprije vas veoma zanima leksikologija i leksikografija. Otkud i otkad takav interes?

Moji znanstveni interesi uvijek su bili povezani s leksikološkim istraživanjima u trima jezicima – engleskom, ruskom i hrvatskom. Leksikologija je, uz fonetiku i fonologiju, morfologiju, sintaksu i semantiku, jedna od osnovnih jezikoslovnih razina ili grana. Budući da su frazeologija i leksikografija grane leksikologije, interes za proučavanjem jezičnih specifičnosti unutar spomenutih grana bio je logičan. Leksem kao osnovna, najmanja značenjska jedinica jezika zanimljiv je i zbog različitih mogućnosti i pristupa njegovu istraživanju. U užem i širem smislu, leksikologija omogućava istraživanja unutar same discipline, ali i uz pomoć drugih jezikoslovnih disciplina i poddisciplina, poput načina stvaranja i razvoja leksika, odnosa leksika i izvanjezičnog univerzuma, raslojenosti leksika, značenjskih odnosa leksema, tvorbe, etimologije, onomastike, terminologije i frazeologije itd. Upravo to bogatstvo u mogućnostima istraživanja leksika jezika iz različitih pravaca i unutar njih samih, vjerujem da je bio osnovni pokretač u mojim znanstvenim interesima i istraživanjima.

Usporedni i kontrastivni pristup učenju i pamćenju frazema trebao bi pridonijeti kvalitetnijem razumijevanju kulturnih, tradicijskih, civilizacijskih, povijesnih činjenica koje se prenose i usvajaju jezikom. U tom smislu, govornik odnosno student stranoga jezika moći će, kroz prizmu kulturnoga ili civilizacijskog kruga kojemu dotični jezik pripada, a koji je neizostavno sadržan u frazemima poput poslovice, uzrečica ili idiomatskih rutinskih formula, kvalitetnije razumjeti njegove jezične specifičnosti, kulturološke zadanosti koje su oblikovale dotični jezik te naposljetku moći apstrahirati i usporediti frazeološke sličnosti i razlike u promatranim jezicima

Moji znanstveni interesi uvijek su bili povezani s leksikološkim istraživanjima u trima jezicima – engleskom, ruskom i hrvatskom. Leksikologija je, uz fonetiku i fonologiju, morfologiju, sintaksu i semantiku, jedna od osnovnih jezikoslovnih razina ili grana. Budući da su frazeologija i leksikografija grane leksikologije, interes za proučavanjem jezičnih specifičnosti unutar spomenutih grana bio je logičan

Tko je najzaslužniji za usmjerenje vaših interesa?

Danas, s popriličnim vremenškim odmakom kojim se mogu osvrnuti na svoj znanstveni rad i općenito na ukupan radni staž, sa sigurnošću mogu reći da je to bio akademik Rudolf Filipović i njegov rad u dodirnom jezikoslovlju. Tijekom poslijediplomskoga studija imao sam sjajnu priliku i čast pratiti predavanja cijenjenoga profesora i upoznati se ne samo s osnovnim postavkama discipline koja me je pridobila *na prvi pogled*, nego i dobiti znanja i kompetencije koje je moguće usvojiti iz riječi i učenja velikih znanstvenika, ali i jednostavnih ljudi. Još uvijek čuvam rukom napisano pismo profesora Filipovića u kojemu me je obavijestio o mogućnostima i organizacijskim aspektima njegova mentorstva na magistarskom radu. Naravno, bilo je tu i drugih autora i njihovih radova koji su sudjelovali u oblikovanju i usmjeravanju mojih interesa, na čemu sam im također zahvalan, međutim, zbog materijalnih ograničenja ovoga intervjua, ostat ćemo na radu prof. Filipovića.

Bili ste na stipendiji Ruske Federacije na Filološkom fakultetu Sveučilišta u Sankt-Peterburgu. Koliko je ta činjenica utjecala na Vašu doktorsku disertaciju *Anglizmi u ruskoj i hrvatskoj ekonomskoj terminologiji*?

Izravno nije utjecala jer sam disertaciju dovršio prije odlaska na stipendiju. Međutim, svako životno iskustvo, a pogotovo ono koje imamo priliku dobiti u stranoj zemlji i različitoj kulturi, filolozima u širem smislu riječi, ima neprocjenjivu važnost i ulogu u produbljivanju znanja i razumijevanja jezika koji je istodobno objekt i sredstvo u našim istraživanjima.

34. međunarodni Hegelov kongres, od 5. do 8. rujna na Sveučilištu u Zadru

Kongres u Zadru okupio brojne hegelovce iz cijeloga svijeta

Na Sveučilištu u Zadru od 5. do 8. rujna održan je 34. međunarodni Hegelov kongres Međunarodnog Hegelova društva. Organizatori kongresa su, uz Međunarodno Hegelovo društvo, bili Sveučilište u Zadru te podružnica Hegelova društva u Hrvatskoj, a kongres je održan uz financijsku potporu Sveučilišta u Zadru, Zaklade Konrad Adenauer, Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Grada Zadra te tvrtke Pelagos Net Farma.

Na kongresu je, uz osam plenarnih izlaganja, sudjelovalo više od 100 izlagača iz cijeloga svijeta, a uvećan je i koncertom istaknutog francuskog pijanista Vladimira Stoupela.

Plenarni izlagači

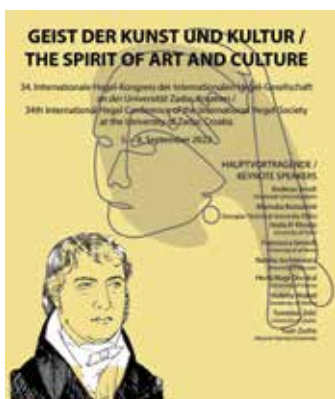
Plenarni izlagači na kongresu bili su Andreas Arndt (*Humboldt University Berlin*), Mamuka Beriashvili (*Tbilisi University*), Hoda El Khouly (*University of Cairo*), Francesca Iannelli (*University III of Rome*), Natalia Juchniewicz (*University of Warsaw*), Herta Nagl-Docekal i Violetta L. Waibel (*University of Vienna*) te prof. dr. sc. Tomislav Zelić sa Sveučilišta u Zadru.

Uz plenarna izlaganja, kongres je bio podijeljen na 10 tematskih sekcija: *Kultura kao objektivni duh; Duh političke kulture; Umjetnička kreativnost i estetika stvaralaštva; Modernitet i autonomija umjetnosti; Umjetnost nakon kraja umjetnosti; Hegel i tradicija; Hegelovo shvaćanje obrazovanja; Religija u kulturi; Kulturalni značaj povijesti filozofije; Očuvanje kulture i uzdizanje duha.*

Tematske sekcije također su bile predmet opsežnih rasprava. Tako se u prvoj tematskoj sekciji raspravljalo o pojmu kulture, koji se rijetko eksplicitno pojavljuje u Hegelovim spisima. No, njegovu filozofiju objektivnog duha ipak se može smatrati teorijom oblika kulture.

Hegel je poznat i kao filozof

Kongres, na kojemu je uz osam plenarnih izlaganja, sudjelovalo više od 100 izlagača iz cijeloga svijeta, organizirali su Međunarodno Hegelovo društvo, Sveučilište u Zadru te podružnica Hegelova društva u Hrvatskoj, a održan je uz financijsku potporu Sveučilišta u Zadru, Zaklade „Konrad Adenauer“, Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Grada Zadra te tvrtke Pelagos Net Farma

građanskog društva koje on sam shvaća kao osnovu posredovanja između građana i države. Stoga se u sklopu druge tematske cjeline kroz njegovu koncepciju filozofije prava tematiziralo životne oblike koji su oblikovali moderno društvo (npr. samo pravo kao postojanje slobodne volje; osobnost; etički život; obitelj; državu kao razvojni vrh sustava etičkog života).

Autonomija umjetnosti

Budući da Hegel umjetnost karakterizira kao stvaralačku djelatnost duha kroz koju se izražava autonomija subjekta, treća sesija za predmet je imala upravo raspravu o kreativnosti i estetskom stvaralaštvu. Iako Hegel vjeruje da je u njegovo vrijeme umjetnost prestala biti „vrhovna potreba duha“, umjetnost ipak ostaje kao slobodna igra ljudske mašte koja nastavlja temeljno oblikovati duh moderne u svojoj osnovnoj konstituciji. Panteon drevnih božanstava progutao je „plamen“ hegelijanske subjektivnosti, a punoća aktivnog duha novo je vrelo umjetničke kreativnosti. U moderno

doba duh se vraća u vlastite dubine u isto vrijeme kada umjetnost otkriva svetost ljudskog bića. Za Hegela, moderno doba karakterizira načelo subjektivnosti po tome što je sloboda počela biti prepoznata kao „svojestvo duha“. Moderna misao uspostavila je svoju samoafirmaciju i u umjetničkoj sferi, do te mjere da moderna proklamira autonomiju umjetnosti i njezinu neovisnost o religijskom utjecaju. Stoga je upravo autonomija umjetnosti i njezina veza s modernosti bila glavna tema četvrte tematske cjeline.

Tradicija i religija

U postignuća objektivnog duha spada ne samo država kao moralna organizacija, uključujući pravo i institucije, nego i kultura u širem smislu. Stoga se u šestoj tematskoj cjelini raspravljalo o različitim aspektima preobrazbe tradicije kao onima koje treba kritički ispitati i prosuditi, pogotovo uzevši u obzir činjenicu da je raskol hegelijanaca na lijeve i desne rezultat različitih tumačenja tradicije.

Pojam *Bildung*, koji se različito prevodi kao kultura, obrazovanje ili formacija, jedan je od ključnih pojmova Hegelove filozofije. Kako formativni razvoj čovječanstva u cjelosti spada u njegov djelokrug ne manje od razvoja pojedinca, u sedmoj cjelini glavni naglasak stavljen je na *Bildung* kao proces kroz koji se razvija ljudski potencijal.

Hegel je branio gledište da je svaka povijesna epoha oblikovana određenim oblikom religije, tako da se religija pokazuje kao mjesto gdje kulture izražavaju

svoju koncepciju istine. Budući da Hegel sugerira (*Enciklopedija filozofskih znanosti*, § 482) da se najznačajnije otkrivenje istine, naime, da se ljudsko biće rađa u stvarnoj slobodi, događa u kršćanskoj religiji, ova se tematska sesija usredotočuje na pitanje koliko su se različite povijesne religije razvile kao kulturni oblici i kakav je njihov međusobni odnos u multireligijskim društvima i sve većem udjelu nereligioznih pojedinaca.

Opća skupština Društva

Sve tematske sesije urodile su plodnim uvidima, a u njima su sudjelovali filozofi svjetskoga glasa koji su stručnjaci za Hegelovu filozofiju. Vrijedi istaknuti profesora Güntera Zöllera sa Sveučilišta u Münchenu, profesora Vesu Oittinena sa Sveučilišta u Helsinkiju, profesora Dimitrisa Karydasa, uz neizostavnog domaćina, prof. dr. sc. Juru Zovka s našeg Odjela za filozofiju.

U sklopu Hegelova kongresa održana je i redovita opća skupština Međunarodnog Hegelova društva na kojoj je izabran novi Savjet Međunarodnog Hegelova društva te novo tročlano Predsjedništvo Međunarodnog Hegelova društva. Prof. dr. sc. Jure Zovko sa Sveučilišta u Zadru jednoglasno je izabran za člana tročlanog Predsjedništva Društva na novi četverogodišnji mandat, a u radu opće skupštine sudjelovali su i doc. dr. sc. Nives Delija Treščec, dr. sc. Mate Penava i Maja Ferenc Kuća s Odjela za filozofiju te Nada Bulić s Odjela za klasičnu filologiju, kao članovi Međunarodnog Hegelova društva.

Projekt **Poboljšanje učinkovitosti brodske propulzije optimizacijom propelera**, Sveučilište u Zadru partner na projektu

Optimizacija propelera novitet je na globalnom tržištu, klijentima će se nuditi jedinstvena usluga: stanje prije – nakon te potrošnja goriva prije – nakon optimizacije

Sveučilište u Zadru partner je na projektu *Poboljšanje učinkovitosti propulzije broda optimizacijom propelera* čiji je cilj razvoj novih proizvoda (dobara i usluga), tehnologija i poslovnih procesa povećanjem privatnih ulaganja u istraživanje i razvoj te jačanje kapaciteta poduzeća za istraživanje, razvoj i inovacije, putem poticanja njihove suradnje s partnerima, uključujući suradnju s organizacijama za istraživanje i širenje znanja.

Uloga Sveučilišta

Projekt financira Europski fond za regionalni razvoj, ukupna mu je vrijednost 10.326.532,56 kuna, od čega je proračun Sveučilišta 2.463.112,60 kuna.

Razdoblje njegove provedbe je od 31. svibnja 2020. do 30. rujna 2023. godine. Partneri u projektu još su Adriatic Propeleri, obrta za ostale uslužne djelatnosti, i Jadrolinija, društvo za linijski pomorski prijevoz putnika i tereta. Glavna djelatnost obrta Adriatic Propeleri je popravak, modifikacija i optimizacija propelera za sve vrste plovila po ISO 484/2 međunarodnom standardu o propelerima, i to jedinstvenom tehnologijom na svjetskoj razini. Jadrolinija je jedna od najstarijih hrvatskih tvrtki koja se bavi pomorskim prijevozom te povezivanjem otoka s kopnom na hrvatskoj strani Jadrana, a u svrhu ovog projekta određena mjerenja i optimizacija propelera vršit će se na brodovima u vlasništvu Jadrolinije.

Sa Sveučilišta u Zadru na projektu sudjeluju članovi Pomorskog odjela: izv. prof. dr. sc. Josip Orović, izv. prof. dr. sc. Marko Valčić, izv. prof. dr. sc. Jelena Čulin te suradnici Josip Mijatov i Mladen Čirjak, dipl. ing., a cilj im je na znanstveno utemeljen način pokazati kako po-

Svrha projekta je istražiti i dodatno objasniti kako se postupcima optimizacije propelera, u cilju dobivanja bolje klase, može smanjiti potrošnja goriva, emisije stakleničkih plinova, vibracije broda te ukupno poboljšati učinkovitost pogona broda. Njegova vrijednost je 10.326.532,56 kuna, od čega je proračun Sveučilišta 2.463.112,60 kuna, a razdoblje provedbe projekta je od 31. svibnja 2020. do 30. rujna 2023.

stupci modifikacije i optimizacije propelera, u cilju dobivanja bolje klase, utječu na potrošnju goriva, emisije stakleničkih plinova, vibracije broda i ukupnu učinkovitost brodske propulzije.

Ciljevi projekta

Ovim projektom planirano je napraviti istraživanje uštede go-

riva, smanjenja vibracija i općenito pozitivnog utjecaja na propulziju broda optimizacijom propelera, nakon čega će se dobiti konkretne brojke o uštedama. Korak dalje je izrada softvera koji će služiti u svrhu dijagnostike stanja pogonskoga sustava broda i predikcije koliko se ušteda može ostvariti opti-

mizacijom propelera na željenu klasu. Usluga kao takva novitet je na globalnom tržištu jer bi se klijentima ponudila jedinstvena usluga: stanje prije – nakon te potrošnja goriva prije – nakon optimizacije.

Mjere dekarbonizacije i energetske učinkovitosti, koje imaju za cilj smanjenje emisija stakleničkih plinova u nadolazećim godinama, sada su više nego ikad u fokusu pomorske industrije. Znanstvena istraživanja prepoznaju vezu između oblika/klaše propelera, potrošnje goriva, intenziteta vibracija i brzine broda, ali ona još uvijek nije u potpunosti analizirana. Projekt *Poboljšanje učinkovitosti propulzije broda optimizacijom propelera* ima za cilj istraživanje mogućih ušteda goriva, smanjenja vibracija i emisija ispušnih dimnih plinova, kao i drugih pozitivnih utjecaja na propulzijski sustav broda optimizacijom propelera.

Krajnji mu je cilj razvoj računalnog programa za dijagnostiku stanja broskog porivnog sustava i predviđanje koliko se uštede mogu postići optimizacijom propelera u odnosu na željenu klasu.

Proizvodnja

Brodski propeleri proizvode se uglavnom lijevanjem. To je najjeftiniji način izrade i mehanička svojstva materijala dobivenih tom tehnikom nisu idealna.

Sa Sveučilišta u Zadru na projektu sudjeluju članovi Pomorskog odjela: izv. prof. dr. sc. Josip Orović, izv. prof. dr. sc. Marko Valčić, izv. prof. dr. sc. Jelena Čulin te suradnici Josip Mijatov i Mladen Čirjak, dipl. ing., a cilj im je na znanstveno utemeljen način pokazati kako postupci modifikacije i optimizacije propelera, u svrhu dobivanja bolje klase, utječu na potrošnju goriva, emisije stakleničkih plinova, vibracije broda i ukupnu učinkovitost brodske propulzije

Diseminacija rezultata projekta

U svrhu postizanja ciljeva projekta rezultati dosadašnjeg dijela projekta predstavljani na *15th Baška GNSS Conference: Technologies, Techniques and Applications Across PNT and The 2nd Workshop on Smart Blue and Green Maritime*, održanom u Baškoj od 8. do 13. svibnja 2022. te na *2nd Kotor International Maritime Conference*, od 27. do 30. studenoga 2022. u Kotoru u Crnoj Gori.

Zračni džepovi, mikropukotine, nehomogenost, različiti načini hlađenja i drugi čimbenici pridonose činjenici da su svojstva takvih propelera ispod optimalnih.

Drugi način proizvodnje propelera je korištenje CNC stroja za rezanje metala u željeni oblik. To je mnogo skuplja i sporija tehnika, ali također nije savršena. To rezultira da novi propeler, koji je tek montiran na osovinu propelera i nikada nije bio na moru, nije tako savršen. Postoje odstupanja od idealnih osi i tolerancije koje ne odgovaraju proizvedenim.

Postojeće klase propelera porodne silaznim redoslijedom su S, 1, 2 i 3, pri čemu S označava najbolju klasu propelera, a 3 najlošiju. Razlike u klasama su u točnosti izrade, odnosno toleranciji i odstupanju koraka propelera od teorijskog. Svrha projekta *Poboljšanje učinkovitosti propulzije broda optimizacijom propelera* je istražiti i dodatno objasniti kako se postupcima optimizacije propelera, u cilju dobivanja bolje klase, može smanjiti potrošnja goriva, emisije stakleničkih plinova, vibracije broda i ukupno poboljšati učinkovitost pogona broda.

Nekoliko koraka realizacije

Istraživačke aktivnosti na projektu trajat će oko 30 mjeseci i provodit će se na različitim tipovima brodova. Realizacija projekta može se podijeliti

u nekoliko koraka. Prvi je mjerenje parametara broda u trenutnom stanju pri različitim opterećenjima motora prije suhog doka. Podaci će se mjeriti i analizirati pomorskim analizatorom ispušnih plinova *Testo 350*, *Falcon* i *Recovib Tiny* prijenosnim analizatorima/instrumentima vibracija, prijenosnim ili brodskim senzorima potrošnje goriva i instrumentima za položaj/brzinu. Sljedeći korak je uklanjanje propelera i izvođenje 3D skeniranja i numeričke analize. Zatim će se izvršiti optimizacija oblika propelera kako bi se modificirao na željenu klasu. Nakon modifikacije oblika propelera na željenu klasu i ugradnje na licu mjesta, može se pristupiti mjerenju parametara broda optimiziranim propelerom. Posljednji korak je analiza izmjerenih parametara prije i nakon procesa optimizacije i modifikacije propelera kako bi se vidjelo kako taj proces pridonosi poboljšanju izmjerenih parametara. Kao nadogradnja navedenog procesa planiran je i razvoj nove usluge.

Osim optimizacije klase, istraživanja će se provoditi pomoću CFD softvera i opreme koja će do najsitnijih detalja iscrtavati 3D model. Cilj je analizirati kako će oblik propelera, broj lopatica, promjer, omjer koraka, nagib i drugo utjecati na učinkovitost propulzije.

Istraživačke studije o optimizaciji propelera vrlo su ograni-

čene pa će podaci dobiveni ovim istraživanjem pomoći u stvaranju relevantnije baze podataka i ponuditi mogućnost poboljšanja učinkovitosti propulzije. Rezultati istraživanja dat će uvid u povećanje brzine broda i potrošnju goriva te smanjenje vibracija zbog optimizacije i modifikacije propelera.

Rezultati projekta

Rezultati projekta poslužit će kao baza za buduća istraživanja u tom smislu, pomoći će u stvaranju veće baze podataka brodova s optimiziranim propelerima te bi mogli znatno pridonijeti smanjenju emisije stakleničkih plinova. Osim toga, razvojem odgovarajućeg računalnog programa za tu namjenu korisnik će dobiti jedinstvenu uslugu i odličan alat za podršku pri odlučivanju. Ta će usluga biti novost na svjetskom tržištu jer će kupcima nuditi informacije o stanju propelera prije i nakon modifikacije, kao i o potrošnji goriva prije i nakon optimizacijskih postupaka.

Rezultati projekta pokazat će koliko su izvedba propelera i procesi proizvodnje važni za brzinu broda, potrošnju goriva i vibracije broda. Nadalje, ti se podaci mogu koristiti za razne postupke optimizacije propelera. Rezultati istraživanja mogli bi biti zanimljivi brodovlasnicima, brodarima, proizvođačima brodskih motora i/ili brodskih propelera, ekolozima i svim ostalim zainte-

resiranima u procesu smanjenja potrošnje goriva, vibracija brodova i emisije stakleničkih i štetnih ispušnih plinova u atmosferu.

Analiza i optimizacija podataka

Također, u sklopu usluge analize i optimizacije podataka, od 5. do 7. srpnja 2022. godine u prostorijama Sveučilišta u Zadru, red. prof. dr. sc. Ninoslav Zuber s Fakulteta tehničkih nauka, Univerziteta u Novom Sadu, odradio je radionice u kojima su se analizirali i optimizirali podaci o snimljenim vibracijama s brodova do trenutne faze projekta *Poboljšanje učinkovitosti brodske propulzije optimizacijom propelera*. Sudionici radionice u prostorijama Sveučilišta u Zadru bili su: izv. prof. dr. sc. Josip Orović, izv. prof. dr. sc. Marko Valčić i Josip Mijatov, časnik stroja. Analiza i optimizacija podataka izvršena je pomoću računalnih programa *Nest Analyst*, *vib-Graph* te *dBFA* kako bi se omogućio odabir najboljeg rješenja za prediktivnu dijagnostiku pogonskog sustava.

Također, 7. srpnja 2022. izvršena su mjerenja vibracija na pogonskim sustavima *Ro-Pax* trajekta Jadran, koji je u vlasništvu kompanije Jadrolinija, na relaciji Zadar (luka Gaženica) – Preko (otok Ugljan) – Zadar (luka Gaženica).

Deset godina sustavnog podmorskog arheološkog istraživanja kod Gnalića - Sveučilište u Zadru nositelj je istraživanja, a voditeljica izv. prof. dr. sc. **Irena Radić Rossi** s Odjela za arheologiju

Istraženo pola nalazišta, a zbog iznimnog bogatstva procjenjuje se da bi istraživanje moglo potrajati još desetak godina

Za brodolom kod otočića Gnalića službeno se saznalo u rujnu 1967., nakon što su ga više godina pljačkali roniloci iz Njemačke i Belgije, uz pomoć skupine lokalnih ronilaca. U listopadu 1967. organizirana je prva kampanja vađenja vrijednih nalaza iz mora, a zaštitne istraživačke kampanje nastavljene su 1968., 1972. i 1973. godine. Cilj tih kampanja bio je izvaditi iz mora brojne predmete iz brodske opreme i tereta kako bi se zaustavilo pljačku. Izvađeni nalazi bili su pravo blago, koje je nakon konzervatorske obrade krajem sedamdesetih godina prošloga stoljeća predano Zavičajnom muzeju Biograd na Moru.

Sustavno istraživanje od 2013. godine

Nakon kratkotrajnog pokušaja pod vodstvom dr. sc. Zdenka Brusića 1996. godine, nalazište je potpuno palo u zaborav, ali se i dalje polako pljačkalo. Slijedom uzastopnih inzistiranja, 2012. godine Ministarstvo kulture odobrilo je inicijalna sredstva dostatna za probnu istraživačku kampanju u trajanju od tjedan dana. Rezultati kampanje pokazali su kako na morskome dnu postoji još velika količina nalaza, ali i izvrsno očuvani ostaci brodske konstrukcije. Stoga je 2013. godine počelo sustavno istraživanje koje traje i danas.

Istodobno s podmorskim istraživanjem pokrenuto je istraživanje u Državnom arhivu u Veneciji, kojim se željelo provjeriti je li doista riječ o brodu koji je identificirao Astone Gasparetto početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća. Nakon višemjesečnih istraživanja pokazalo se kako je riječ upravo o tom brodu, a u arhivu su pronađeni deseci dokumenata koji svjedoče o njegovoj "životnoj" priči. Brod je sagrađen u Vene-

Osim hrvatskih stručnjaka, studenata arheologije i ronilaca, u ovogodišnjem istraživanju sudjelovali su i članovi istraživačke ekipe iz Njemačke, Španjolske, Turske, Omana, Irana, Japana, Sjedinjenih Američkih Država i Kanade. Istraživanje su financirali Hrvatska zaklada za znanost, u sklopu projekta NEREAS (*Numerical Modelling in the Archaeology of Seafaring*), njemačka udruga za promidžbu podvodne arheologije FUWA e.V. te Institut za pomorsku baštinu ARS NAUTICA

ciji s namjerom da se koristi za zapadno-mediteransko tržište, a možda i dalje u Atlantskom oceanu. Porinut je u more 1569. godine, ali zbog političke situacije nikada nije zaplovio prema zapadu. Prema svojim tadašnjim vlasnicima, nosio je ime *Lezza, Moceniga e Basadonna*.

Sagrađio ga je poznati brodograditelj Frane Valenčić (Francesco Valenza), rodom s otoka Korčule. Zbog sukoba Mlečana i Osmanlija u Ciparskom ratu, brod je počeo služiti Mletačkoj Republici prevozeći vojne trupe na Krk. Tijekom jednoga takvog

putovanja u ljeto 1571. godine napale su ga osmanske galije i zarobile. Galijama je zapovijedao Uluč Alija, tada zapovjednik Alžira, koji je nakon bitke kod Lepanta (7. listopada 1571.) postao admiralom cijele osmanske flote. Uluč Alija zadržao je brod deset godina, a 1581. godine prodao ga je Odoardu da Gaglianu, poduzetniku mletačkog podrijetla, naseljenom u Carigradu. Tada je brodu promijenjeno ime u *Gagliana*, a tom je imenu dodan i pridjev *grossa* jer mu je nosivost bila procijenjena na oko 720 t. Odoardo je pokre-

nuo trgovinu između Carigrada i Venecije, koju je vodio sa svojim stricem Domenicom, nastanjenim u Veneciji.

Havarija početkom studenoga 1583.

U ljeto 1583. godine izgorjela je stara palača sultana Murata III. pa je sultan izdao naredbu da je se hitno obnovi. Tom je prigodom veliki vezir, Sijavuş Paša (rodom Hrvat) naručio iz Venecije 5.000 okruglih prozorskih stakala, a mletački veleposlanik u Carigradu (bailo)

Giovanni Francesco Morosini prenio je njegovu narudžbu mletačkom Senatu. Senat je odlučio ukrcati stakla na brod *Gagliana grossa* koji je do jeseni nastavioтоварити raznovrsnu robu u mletačkoj luci. Brodom je tada zapovijedao Alvis Finaardi, a brodski je pisar bio Šimun Fazanić iz Hvara. Brod je krajem listopada zaplovio prema Carigradu, ali je dramatično potonuo početkom studenoga 1583. godine kod dalmatinskog otočića Gnalića (Kamenčića). Većina posade spasila se pomoću čamaca za spašavanja i zaklonila u obližnjoj uvali Zaklopici na Pašmanu.

Nedugo nakon potonuća kretski ronilac Manoli, zvan Fregata, angažiran je ne bi li spasio dio potonulog broskog tereta. Manoli je pokrenuo akciju spašavanja već u prosincu 1583., a priveo ju je kraju u ožujku 1584., izvađivši iz mora pisarovu škrinju u kojoj je bio pohranjen novac i dva kovčežića dragulja.

Priča o brodu znatno je duža i bogatija događajima i ljudima koji su u njima sudjelovali nego li se ovdje može ispričati. U izdanju AGM-a 2019. godine objavljena je knjiga *Brodolom kod Gnalića – ogledalo renesansnog svijeta*, u kojoj se može pročitati još mnogo zanimljivih pojedinosti.

Usprkos velikoj vrijednosti nalazišta, zahtjevnu istraživačku akciju moralo se prekinuti jer nije bilo ni uigranog tima stručnjaka, ni dovoljno novca, niti logistike potrebne za tako složenu akciju. Ksenija Radulić iz Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zadru, koja je tada vodila istraživanje, u posljednjem je izvještaju naglasila kako na nalazištu ima još mnogo vrijednih predmeta te - što je najvažnije - izvrsno su očuvani ostaci brodske konstrukcije.

Probno istraživanje 2012.

Godine 2012. Ministarstvo kulture RH odobrilo je inicijalna sredstva dostatna za tjedan dana istraživanja. Tada je preko nalazišta postavljeno pomoćno metalno mrežište, i to na mjestu gdje se zasigurno istraživalo šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća, kako bi se provjerilo stanje nalazišta. Rezultati probne istraživačke kampanje bili su izrazito pozitivni jer je s nalazišta izvađena velika količina nalaza, a brodska je konstrukcija zatečena u dobrom stanju. Stoga je odlučeno da se pokre-

Nakon kratkotrajnog pokušaja pod vodstvom dr. sc. Zdenka Brusića 1996. godine, nalazište je potpuno palo u zaborav, ali se i dalje polako pljačkalo. Slijedom uzastopnih inzistiranja, 2012. godine Ministarstvo kulture odobrilo je inicijalna sredstva dostatna za probnu istraživačku kampanju u trajanju od tjedan dana. Rezultati kampanje pokazali su kako na morskom dnu postoji još velika količina nalaza, ali i izvrsno očuvani ostaci brodske konstrukcije. Stoga je 2013. počelo sustavno istraživanje koje traje i danas

ne sustavno istraživanje s ciljem vađenja preostalih nalaza, ali i detaljnog istraživanja preostalog dijela brodske konstrukcije, kako bi se prikupilo informacije o mletačkoj brodogradnji kasnog 16. stoljeća, o kojoj se danas malo zna.

Iako se na osnovi pisanih izvora sugeriralo kako je riječ o velikom zaobljenom trgovačkom brodu, u hrvatskoj stručnoj literaturi prevladavalo je mišljenje da je riječ o trgovačkoj galiji koja na kobilici leži na morskome dnu, s pramcem na zapadu i krmom na istoku. Obnovljeno arhivsko istraživanje vrlo je brzo pokazalo da je doista riječ o velikom zaobljenom trgovačkom brodu kakav se najčešće naziva *nava*, a ne o trgovačkoj galiji. Osim toga, podmorsko je arheološko istraživanje počelo u zapadnom dijelu nalazišta i vrlo brzo dovelo do zaključka da se kobilica broda ustvari nalazi na najplićem dijelu nalazišta, da je krma broda na zapadu, a pramac na istoku te da je brod potonuo na desni bok koji nam je očuvan do prve, a možda i do druge palube.

U najnižem dijelu broskog potpalublja prevozile su se velike bačve pune crvenog okera i bačvice ispunjene ingotima olovnog bjelila te ostale sirovine i poluproizvodi, a čini se, i stolni, zidni i stropni svijećnjaci. Nakon toga nastavljala se prva paluba na kojoj su se nalazila ravna prozorska stakla i stakla za ogledala, poslaga u uredne nizove, pribadače, praporci i ostala lakša roba, a zatim nad drugom palubom i pletene košare ispunjene staklenim posuđem. Tijekom

novih istraživanja pronađen je olovni pečat koji potvrđuje kako je tadašnji mletački dužd Nicolò da Ponte na brod ukrcao svoju robu. Pronađena je i brončana medaljica kršćanskog reformističkog pokreta *Poljska braća*, koja se krajem 16. stoljeća koristila kao uspomena na hodočašće u Svetu zemlju. Osim toga, uz brojne uobičajene nalaze iz broskog tereta, otkrivena je i velika količina olovnih plombi, označenih raznorodnim simbolima, koje su koristili trgovci tekstilom.

Među staklenim posuđem otkriveni su novi oblici, a porasla je i količina i raznovrsnost ukrašenih prozorskih stakala. Među novim sirovinama za proizvodnju boja ističe se organski pigment u kuglicama koji je služio za proizvodnju crvene boje. Dosad je istraženo pola broda pa se procjenjuje da bi ovim tempom istraživanje moglo potrajati još desetak godina.

Osim hrvatskih stručnjaka, studenata arheologije i ronilaca, u ovogodišnjem istraživanju sudjelovali su i članovi istraživačke ekipe iz Njemačke, Španjolske, Turske, Omana, Irana, Japana, Sjedinjenih Američkih Država i Kanade. Stručnjak Kotaro Yamafune iz Japana bio je zadužen za izradu fotogrametrijske dokumentacije koja je danas nezaobilazan dio dokumentiranja podmorskih arheoloških nalazišta. Istraživanje su financirali Hrvatska zaklada za znanost, u sklopu projekta NEREAS (*Numerical Modelling in the Archaeology of Seafaring*), njemačka udruga za promidžbu podvodne arheologije *FUWA e.V.* te Institut za pomorsku baštinu ARS NAUTICA.

Istraživanje 2022.

Podmorskim istraživanjem bio je zahvaćen dio duž brodske kobilice, od sredine broda u smjeru pramca te središnji dio broda, u razini prve palube. U tome dijelu nastavlja se niz malih bačava ispunjenih ingotima olovnog bjelila, od kojih je šest izvađeno. Jedna od njih gotovo je pot-

puno očuvana, a ostale samo djelomično. Na tri glave bačava očuvani su i pečati proizvođača prevoženih sirovina. Iskopom u smjeru istoka potvrđeno je da se niz malih bačava nastavlja odlično očuvan pod sljuncem koji je korišten kao brodski balast. U smjeru istoka nastavilo se također pratiti grede prve palube nad kojima se pronalaze nizovi ravnih stakala. Prošle je godine oslobođen pristup glavnom broskom rebru koje se nalazilo u sredini broda. Ove godine nastavilo se s otkrivanjem površine pod kojom se nalaze i rebreni nastavci koji pripadaju glavnom rebru, kako bi se utvrdio osnovni oblik broda. Krajem istraživanja, u jednom od kvadrata u središnjem dijelu broda otkriven je olovni pečat ili medalja s natpisom na obje strane. Natpis je u trenutku pronalaska djelovao potpuno nečitko, ali su preliminarno čišćenje i konzervacija doveli do njegova postupnog otkrivanja. Analiza predmeta još je u tijeku. Iako je zbog velike količine broskog balasta istraživanje relativno sporo napredovalo, ove je godine središnji dio broda pripremljen za detaljno čišćenje tijekom sljedeće istraživačke kampanje.

Logistika

Istraživačka ekipa većim je dijelom bila smještena u prostoru Stare ambulante u Neviđanima koji, zahvaljujući Općini Pašman, koristi udruga Institut za pomorsku baštinu ARS NAUTICA. Prostor se pokazao izrazito funkcionalnim jer je u njemu bilo smješteno i do šesnaest ljudi, a jedan je njegov dio pretvoren u prostor za pohranu opreme i prihvat arheoloških nalaza. Njemački dio ekipe istraživanju se pridruživao iz Murtera. Istraživački brod bio je smješten na novom trajektnom pristaništu u Tkonu, odakle je svaki dan prevozio ronioce na lokaciju. Nositelj podvodnih arheoloških istraživanja je Sveučilište u Zadru, a voditeljica istraživanja izv. prof. dr. sc. Irena Radić Rossi s Odjela za arheologiju.

Izv. prof. dr. sc. **Jadran Kale**, Odjel za etnologiju i antropologiju, 15. prosinca u Sveučilišnoj knjižnici održao veoma posjećeno predavanje *Hrvatski božićni običaji*

Potruga za izvornim običajima nije egzaktne već sentimentalne naravi, a folklor nije umjesno brkati s liturgijom

Izv. prof. dr. sc. **Jadran Kale** s Odjela za etnologiju i antropologiju 15. prosinca 2022. u Sveučilišnoj je knjižnici, ogranak Novi kampus, održao iznimno dobro posjećeno predavanje *Hrvatski božićni običaji*.

Djed Božićnjak (*Santa Claus*) i Djed Mraz zapravo su nasljednici sv. Nikole?

Tako je, korijen blagonaklonog darivatelja leži u tom sveučilišnom liku. Diljem kontinenta nijanse prosinačkih darivanja još su vezivane za sv. Luciju i sv. Barbaru.

Otkud nam je došao Djed Mraz i u kakvoj je on vezi sa Sovjetskim Savezom?

Jednom prigodom svećenik Josip Jakšić to je duhovito komentirao: *Djed Mraz (Djedusja Marjuz) mlađi je brat sv. Nikole koji je otišao u partizane, dok je Božićnjak iskomercijalizirani sv. Nikola koji je protestantskom linijom iz Finske preko Britanije otišao u Ameriku, da bi nam se u demokraciji takav vratio kao surogat sv. Nikole*. Lydia Sklevicky temeljito je istražila „društvene mreže“ druge polovice 1940-ih pa će mnogima biti iznenađenje što je tadašnja vlast, dok je još pod obvezama saveznika priređivala formalno slobodne izbore, čestitala Božić. Prije tog rata u Kraljevini Jugoslaviji, prema drugom diktatu, posrijedi je bio Božić-bata.

Je li konzumerizam „pojeo“ običaje ili to, jednostavno, u ovo vrijeme obilja postaje novi običaj?

Potrošački dio najvažnijega obiteljskog blagdana njegov je neodvojiv dio jer u industrijskom društvu masovno proizvođenih dobara nema drugog načina namicanja svega što se drži potrebnim. Za utjehu, na primjeru bakalara jasno je kako takvi blagdanski posrednici i nakupci postoje već stoljećima. Ti-

Ako su običaji izražavani na hrvatskom jeziku ili uopće unutar Hrvatske, znači da su hrvatski, a našim šukundjedovima ionako ne bi bili prepoznatljivi. Još početkom prošloga stoljeća po hrvatskim kućama nije bilo božićnog drvca, no danas nikome neće pasti na pamet okrstiti ga stranim

pičan je tek lokalni timbar jer već susjednim Talijanima bakalara na badnjoj trpezi nije toliko važan.

Tradicija u hrvatskim božićnim običajima nije ujednačena niti postoje pravila. Zašto?

Moglo bi se reći kako su tradicije ujednačavanjima istodobno postale kanoni kakvi se imaju slijediti, no time su odigravale i integracijsku ulogu društava mrvljenih žrvnjevima industrijalizacije – od raslojenosti do prijašnjih većih područnih razlika. Stoga su danas, u odnosu na lokalnosti predindustrijskog doba, vrlo reducirane, no istodobno dobivaju odušak u vrstama komunikacija kakve prije nisu postojale.

Koliko su danas hrvatski božićni običaji zapravo hrvatski?

Ako su izražavani na hrvatskom jeziku ili uopće unutar Hrvatske, znači da su hrvatski, a našim šukundjedovima ionako ne bi bili prepoznatljivi. Još početkom prošloga stoljeća po hrvatskim kućama nije bilo božićnog drvca, no danas niko-

me neće pasti na pamet okrstiti ga stranim. Potraga za izvornim običajima nije egzaktne već sentimentalne naravi, a folklor nije umjesno brkati s liturgijom.

Ipak, moderni običaji (lampice, kuglice, djedice, prskalice, kapice, goleme količine hrane i pića...) zapravo nisu tradicijski običaji?

Uz sijaset prilagodbi, naravno da postoje i neki doista stari tragovi, razumljivi već psihološki u simboličkom krcanju plodovima prethodne sezone za znak uspješnosti novonačinjućeg ciklusa. Mnogo toga u takvom smislu zamjenjuje vatru jer je u današnjim ambijentima njome teže otvoreno baratati. Na takav način božićne običaje možemo usporediti s odjelom: sastavni dio mu je kravata, no ukupni kroj je prispio iz centara mode. Ako u tome ima gorka pilula, lakše se može progutati vidjevši kako su „žrtvama“ globalizacije u 19. st. bili i Amerikanci.

Slamica, badnjak, molitve i odlazak na zornicu zapravo su tradicijski hrvatski običaji?

Među tim upada u oči panj badnjak, tipično južnoslavenski, vezan za duboke drevnosti. Bio je dovoljno važan da, slično kao i s drugim pojedinostima običaja, padne u ralje politike i za vrijeme između dva svjetska rata bude javno istican kao integralistički kult koji je promicala vojska. No, presudila mu je zamjena ognjišta pečima. Oponašanje štalice unošenjem slame i mnoge druge navade nadovezuju se na liturgiju.

Kad se u tradiciji pojavljuje polnoćka?

Uz takve promjene zanimljivo je čitati opsežne etnografije nastale odgovaranjima na upitnicu Antuna Radića, kojom je metodološki začeta hrvatska etnologija. Ima ih obilatih, a nekih i u fragmentima, tako da se za mnoga mjesta mogu pratiti kronološka nizanja navada iz dana u dan božićnih blagdana. U jadranskoj Hrvatskoj božićno bogoslužje iz vremena tih etnografija bilo je u božićno jutro. Ujednačavanje liturgijskih praksi, osobito postkoncilsko na standardiziranom narodnom jeziku (bez npr. „polnoćnice“), dokinulo je taj poglaviti značaj jutarnje mise.

Petarde i pucnjave u povodu Božića više nisu *in*. Sad se razmišlja čak i o tome da one plaše kućne ljubimce, što je pohvalno, a do prije nekoliko desetljeća to nikome ne bi ni palo na pamet?

Petarde, pucnjava, trubljenje i, uopće, buka i galama u odre-

Djed Mraz (Djedusja Marjuz) mlađi je brat sv. Nikole koji je otišao u partizane, dok je Božićnjak iskomercijalizirani sv. Nikola koji je protestantskom linijom iz Finske preko Britanije otišao u Ameriku, da bi nam se u demokraciji takav vratio kao surogat sv. Nikole, duhovito je svojedobno komentirao svećenik Josip Jakšić objašnjavajući otkud nam je došao Djed Mraz i u kakvoj je on vezi sa Sovjetskim Savezom

Običaji preživljavaju samo ako se mijenjaju. Nepracticirajuća kultura pristoji samo arhivima ili muzejima, tada je riječ samo o povijesnoj uspomeni nečega što se nije uspjelo prilagoditi vremenu. Ljudi solsticij posebno obilježavaju otkako je svijeta i vijeka i taj će povod trajati dokle god bude sunca. Raznolikosti takvih navada kroz povijest i diljem globusa jamče kako će prilagodbi biti i dalje, srećom i za kulturu i običaje

Panj badnjak, tipično južnoslavenski, vezan je za duboke drevnosti. Bio je dovoljno važan da, slično kao i s drugim pojedinostima običaja, padne u ralje politike i za vrijeme između dva svjetska rata bude javno istican kao integralistički kult koji je promicala vojska. No, presudila mu je zamjena ognjišta pečima. Oponašanje štalice unošenjem slame i mnoge druge navade nadovezuju se na liturgiju

nim su prigodama uvijek *in*, no te prve sada su kažnjive. Promjena ponašanja s petardama školski je primjer tradicije kakva se mijenja naočigled jer je svako me jasno kako se u takvim zgoda ma provode kućni ljubimci. I sam sam bio zatečen pomama za petardama u prvim godinama nakon rata, kao da nije bilo dosta eksplozija. No, i takvo što valja gledati generacijski, s mladima koji su to drukčije doživljavali, a i nije svugdje u zemlji bilo isto.

Na predavanju ste lansirali zanimljivu tezu - običaji preživljavaju samo ako se mijenjaju?

Tu je riječ o definiciji etnološke struke, kakva se ima baviti kulturom. Nepracticirajuća kultura pristoji samo arhivima ili muzejima, tada je riječ samo o povijesnoj uspomeni ne-

ga što se nije uspjelo prilagoditi vremenu. Ljudi solsticij posebno obilježavaju otkako je svijeta i vijeka i taj će povod trajati dokle god bude sunca. Raznolikosti takvih navada kroz povijest i diljem globusa jamče kako će prilagodbi biti i dalje, srećom i za kulturu i običaje.

Umjesto čestitke, danas za Božić dobijemo elektroničku poruku?

Prekoravajući bezdušne mobitelne poruke, etnolog ne može uteći paraleli sa samom čestitkom jer ni nje u tom obliku nije bilo prije industrijske revolucije. Zanimljivo je usporediti njezino preživljavanje s, primjerice, posjetnicom, koja je nastala u isto vrijeme. Netko će je poslati i danas, netko je opet cijelu ispisati rukom, a osobenjak čak i sam napraviti. Od jedne takve do čestitke na društvenoj mre-

ži spektar je karaktera, što znači kako sve one dobro svjedoče o raznolikosti oko nas.

Božić je oduvijek obiteljski blagdan?

U svim božićnim prilagodba ma, uz sami religijski povod, to ostaje njegovim najvažnijim obilježjem. Očito je koliko se i puki pojam obitelji mijenja, ali sama obitelj i dalje ostaje kulturnim temeljcem. Postoje razni povodi za njezino povremeno učvršćivanje, no Božić je onaj koji dolazi s kalendarom.

Je li Vas iznenadila posjećenost na predavanju u Novom kampusu?

Da, bio sam ugodno iznenađen. Za očekivati je bilo da je blagdanska gužva već nastupila i kako neće biti mnogo vremena za takve fakultativne sadržaje. Dapače, i reakcija na moju mo-

lbu ispisivanja najljepšega i najmanje lijepog božićnog obilježja bila je takva da sam, očito, trebao jasnije naglasiti kako za takvu igru dostaje samo po jedna naznaka – bilo je i ispisanih cijelih listova! Zahvaljujem kolegicama knjižničarkama na pozivu, a ti će listići nenadano moći poslužiti i u nastavi.

U Vašem anketnom pitanju najljepšeg i najmanje lijepog božićnog običaja prisutnima na predavanju, dominirale su teme – obiteljsko okupljanje, konzumerizam, zajedništvo... Je li Vas neki odgovor iznenadio?

U ambijentu sveučilišnog kampusa svakako je za oko imalo zapasti i nekoliko odgovora neželjenih božićnih popratnosti poput – studentskih obveza u kolegijima! To je gotovo pa bila nastavna anketa.

Tečaj hrvatskoga jezika za Hrvate iz dijaspore u Centru za strane jezike Sveučilišta u Zadru

Različite metode učenja hrvatskog za olakšavanje usvajanja jezika u realnom okruženju i bržu integraciju polaznika

Intenzivni tečaj hrvatskog jezika (razina A1 - A2) provodi se u sklopu programa cjeloživotnog obrazovanja u Centru za strane jezike Sveučilišta u Zadru, a temeljem sporazuma sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Prva generacija polaznika upisana je u zimskom semestru akademske godine 2022./2023. na tečaj razine A1 – A2 prema ZEROJ-u u ukupnom trajanju od 280 sati. Riječ je o intenzivnom tečaju koji se održava tijekom zimskog semestra, svakim radnim danom u trajanju od po četiri nastavna sata u prostorijama Centra u središtu grada.

Izvanučionička nastava

Na prijemu uoči početka nastave polaznike su pozdravile nadležna prorektorica prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić, voditeljica Centra za strane jezike izv. prof. dr. sc. Ivana Lončar, profesorica Iva Babić te Marinela Borina Valčić, stručna suradnica Centra.

Tečaj u zimskom semestru pohađa 10 stipendista Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, studentica iz Ukrajine koja studira na Sveučilištu u Zadru, ugovorna francuska lektorica s Odjela za francuske i frankofonske studije i dvije polaznice iz Venezuele koje borave u Zadru, a izvodi ga profesorica Iva Babić, predavačica iz Centra za strane jezike. U ljetnom semestru akad. god. 2022./2023. neki od polaznika nastavljaju učiti hrvatski jezik na razini B1, a novi polaznici upisuju početnu razinu A1 – A2.

Osim redovne nastave, za polaznike je organizirana i izvanučionička nastava: obilazak grada s turističkim vodičem, posjet gradskim muzejima, knjižnicama i kulturnim događajima u gradu Zadru, a u prosincu 2022., u pratnji profesorice Karmen Kovačević, asistentice na Odjelu za hispanistiku i iberške studije, i Marinele Borine Valčić, stručne suradnice u Centru, otputovali su na jednodnevni izlet u Zagreb, gdje su obišli znamenitosti glavnoga grada i zabavili se na zagrebačkom adventu.

U suradnji s Odjelom za hispanistiku i iberške studije voditeljica Centra izv. prof. dr. sc. Ivana Lončar za polaznike je organizirala i učenje u tandemu. Projekt učenja u tandemu (ili tzv. suradničkog učenja) u svijetu je davno razvijen i uživa veliku popularnost. Na Sveučilištu u Zadru uspješno je implementiran s partnerskim institucijama na Odjelu za germanistiku (sa studentima Instituta za slavistiku Sveučilišta u Hamburgu i *Pädagogische Hochschule Burgenland*) i na Odjelu za hispanistiku i iberške studije (sa

Na prijemu uoči početka nastave polaznike su pozdravile nadležna prorektorica prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić, voditeljica Centra za strane jezike izv. prof. dr. sc. Ivana Lončar, Iva Babić, prof. te Marinela Borina Valčić, stručna suradnica Centra

studentima Centra za strane jezike Katoličkog sveučilišta u Valenciji).

Učenje u tandemu

Njegovi su ciljevi olakšavanje usvajanja hrvatskog jezika u realnom okruženju i integracija polaznika Tečaja hrvatskoga jezika, poboljšanje komunikacijske kompetencije studenata te razvijanje kulturne kompetencije, uspješne komunikacije i međudjelovanja u dodiru s drukčijim svjetonazorima i kulturnim obilježjima.

Polaznici se sa svojim tandem-partnerima nalaze najmanje jednom tjedno u trajanju od 60 minuta, od čega 30 minuta komuniciraju

na hrvatskom, a 30 na španjolskom, engleskom, francuskom ili ruskom jeziku. Treba ju voditi evidenciju o održanim sastancima koji se, prema potrebi, mogućnostima ili željama, mogu odvijati i češće, no važno je održavati kontinuitet i minimum dogovorenih sati. Na završnom sastanku projekta studenti će iznijeti svoja iskustva podučavanja i učenja u tandemu, a dodijelit će im se i simbolične nagrade.

Stipendisti Središnjeg državnog ureda natjecali su se za stipendiju u tri kategorije, Hrvati povratnici iz inozemstva, supružnici Hrvata povratnika i prijatelji hrvatskoga naroda.

Tečaj u zimskom semestru pohađa 10 stipendista Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, studentica iz Ukrajine koja studira na Sveučilištu u Zadru, ugovorna francuska lektorica s Odjela za francuske i frankofonske studije i dvije polaznice iz Venezuele koje borave u Zadru, a izvodi ga profesorica Iva Babić, predavačica iz Centra za strane jezike

Karoll Ivanka Kuzmicic, ugostiteljica

Djed mi je prenio ljubav prema domovini i želim slijediti njegove korake

Karoll Ivanka Kuzmicic dolazi iz Čilea i nosi hrvatsko prezime. Bavi se ugostiteljstvom, a ponosna je na svoje hrvatsko ime i prezime. Hrvatski jezik odlučila je naučiti jer joj je, objašnjava, pradjed po majci Hrvat, i to iz Zastraišća na otoku Hvaru. On joj je, kaže, i prenio svoju ljubav prema domovini pa je i sama htjela slijediti njegove korake.

Hrvatska je u Čileu poznata po velikom broju emigranata koji su došli u Čile bježeći od rata.

Moram naglasiti kako su u Čileu Hrvati vrlo omiljeni - naglašava Ivanka.

Andrea Soto, slikarica

Sretna sam što živim u Hrvatskoj, zaljubila sam se u Hrvatsku već pri prvom posjetu

Slikarica Andrea Soto dolazi iz Paname u Centralnoj Americi.

Želim naučiti hrvatski jer je moj suprug Hrvat, njegov je otac Hrvat, a majka mu je iz Paname. Volim njegov jezik. Osim jezika, želja mi je i upoznati zemlju i običaje ljudi. Sretna sam što živim u Hrvatskoj, zaljubila sam se u Hrvatsku već pri prvom posjetu – govori Andrea te dodaje kako je hrvatski jednako težak kao i španjolski, ali da se ipak malo muči s našim padežima.

Hrvatska je u Panami najpoznatija, kaže, definitivno po nogometu... Ali, dodaje i kako u Panami već dugo djeluje i jedna mala hrvatska zajednica, uglavnom vezana za ribarske brodove.

Andrea Szegedi, liječnica

Oduševljeni smo Hrvatskom, Zadrom i mogućnostima bavljenja sportom koje Zadar nudi

Liječnica Andrea Szegedi dolazi iz glavnoga grada Mađarske, a članica je i umjetničkog ansambla *Ars Cantabile*.

U Hrvatskoj živim s obitelji već deset godina. Imam dva sina koji ovdje idu u školu i savršeno govore hrvatski. Obojica treniraju tenis i oduševljeni smo životom u Hrvatskoj, gradom i mogućnostima bavljenja sportom koje Zadar nudi – kaže Andrea.

PREDSTAVNICI SREDIŠNJEG DRŽAVNOG UREDA ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE POSJETILI SVEUČILIŠTE U ZADRU

Potpisani ugovori o stipendiranju polaznika intenzivnog tečaja hrvatskoga jezika

U listopadu 2022., nakon što je počela nastava u Centru za strane jezike za Hrvate iz dijaspore, potpisani su i ugovori o stipendiranju polaznika intenzivnog tečaja hrvatskoga jezika. Stipendisti Središnjeg državnog ureda natjecali su se za stipendiju u tri kategorije, Hrvati povratnici iz inozemstva, supružnici Hrvata povratnika i prijatelji hrvatskoga naroda.

U povodu potpisivanja ugovora Sveučilište

u Zadru posjetili su predstavnici Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske - Dario Magdić, zamjenik državnog tajnika, Ivanka Kunšić, voditeljica Ureda za dobrodošlicu te Viktor Škovrlj i Zvonimira Kiridžija Petrić iz Službe za provedbu i nadzor natječaja i projekata Hrvata izvan Republike Hrvatske.

Predstavnik Ureda primile su prokuratorica prof. dr. sc. Nedjeljka Balić Nižić i vodi-

teljica Centra za strane jezike izv. prof. dr. sc. Ivana Lončar. U Studentskom domu s njima se sastala i rektorica Sveučilišta prof. dr. sc. Dijana Vican.

Hrvati iz dijaspore, stipendisti iz Argentine, Bolivije, Čilea, Kanade, Mađarske i Paname potpisali su ugovore, a predstavnici Središnjeg državnog ureda obišli su zgrade Sveučilišta i posjetili Studentski dom u kojem su smješteni neki stipendisti.

Zbornik radova **Završetak prvog svjetskog rata u Dalmaciji** predstavljen 20. listopada 2022. na Sveučilištu u Zadru

Prvi svjetski rat imao je ključan utjecaj na događanja u 20. stoljeću i u Europi i u Hrvatskoj

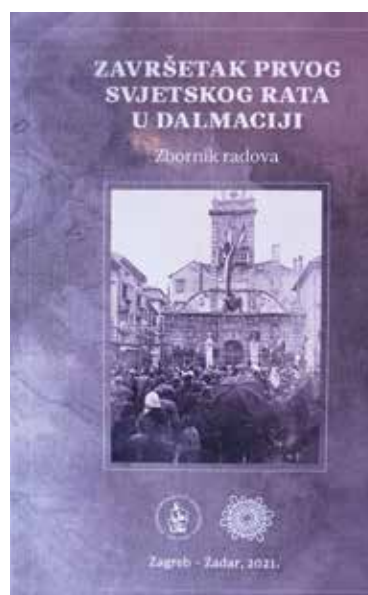
Zbornik radova zapravo je rezultat znanstvenog skupa koji je 2018. održan pod nazivom *Završetak Prvog svjetskog rata u Dalmaciji*. Zbornik je izdala Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za povijesne znanosti u Zadru i Sveučilište u Zadru (sunakladnik). Osim urednika, izv. prof. dr. sc. Tade Oršolića, o zborniku su govorili povjesničari prof. dr. sc. Marko Trogrlić i prof. dr. sc. Josip Vrandečić, obojica bivši profesori na Sveučilištu u Zadru (danas na Filozofskom fakultetu u Splitu)

Na Sveučilištu u Zadru 20. listopada 2022. godine predstavljen je zbornik *Završetak Prvog svjetskog rata u Dalmaciji*. Podaci o najvećim stradanjima na bojnopolju u povijesti su zastrašujući. Iako nema preciznih podataka, na primjeru Austro-Ugarske, u čijem su sastavu bile i hrvatske zemlje, može se tek naslutiti strahotan razmjor stradanja.

Pet milijuna stradalih

Austro-Ugarska je mobilizirala osam milijuna ljudi, od čega je poginulo 1,5 milijuna, zarobljeno 1,6 milijuna, a ako se doda i broj ranjenih, onda je to ukupno pet milijuna stradalih muškaraca u naponu snage, od 18 do 55

U zborniku je tiskano 12 radova koje potpisuje 15 autora na teme koji se odnose na Dalmaciju u posljednjoj godini strašnoga rata. Svoj doprinos dali su i znanstvenici sa Sveučilišta u Zadru, odnosno s Odjela za povijest i Teološko-katehetskog odjela - izv. prof. dr. sc. Mateo Bratanić, izv. prof. dr. sc. Ante Bralić, doc. dr. sc. Zdenko Dundović te Roko Sven Surać i Štefan Štivičić, koji su studirali povijest u Zadru

godina. Mnogi ranjeni vratili su se kući kao invalidi.

Usto, španjolska gripa odnijela je velik broj života, kao i glad. Prava apokalipsa.

Zbornik radova zapravo je rezultat znanstvenog skupa koji je 2018. održan pod nazivom *Završetak Prvog svjetskog rata u Dalmaciji*. Zbornik je izdala Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za povijesne znanosti u Zadru i Sveučilište u Zadru (sunakladnik).

Osim urednika, izv. prof. dr. sc. Tade Oršolića, o zborniku su govorili povjesničari prof. dr. sc. Marko Trogrlić i prof. dr. sc. Josip Vrandečić, obojica bivši profesori na Sveučilištu u Zadru (danas na Filozofskom fakultetu u Splitu).

Prema navodima prof. dr. sc. Trogrlića, Prvi svjetski rat imao je ključan utjecaj na događanja u 20. stoljeću i u Europi i u Hrvatskoj. U svome izlaganju iznio je neke primjere. Govorio je, tako, o sudbini Jurja Biankinija, urednika *Narodnog lista*, koji je razočaran talijanskim zaposjedanjem Zadra i uništavanjem tiskare otišao u Beograd gdje je prihvatio ideju jugoslavenskog unitarizma.

Zaboravljeni rat

Kao zanimljiv rad spomenuo je i onaj koji govori o tome kako se pripremalo talijansko osvajanje Zadra kroz kulturnu strategiju; Talijanima čak ni lažiranje arheoloških istraživanja nije bilo strano.

Prof. dr. sc. Vrandečić govorio je o strahotama na frontovima na kojima su se borili Dalmatinci u sastavu Austro-ugarske vojske, a borili su se u Galiciji, na makedonskom frontu, talijanskom frontu, koji je posebno bio krvav, od rijeke Piave do Furlanije.

Mi se obično bavimo Drugim svjetskim ratom, a ovo je jedan zaboravljeni rat koji nas može mnogo više poučiti. Krvava bojišnica, pozadinske fronte, ratna ekonomija, kriza energije i prehrambenih sredstava vraćaju fokus na sadašnju situaciju – rekao je, uz ostalo, prof. dr. sc. Vrandečić na predstavljanju zbornika.

U zborniku je tiskano 12 radova koje potpisuje 15 autora na teme koji se odnose na Dalmaciju u posljednjoj godini strašnoga rata. Svoj doprinos dali su i znan-

stvenici sa Sveučilišta u Zadru, odnosno s Odjela za povijest i Teološko-katehetskog odjela.

Radovi znanstvenika Sveučilišta

Tako je, primjerice, izv. prof. dr. sc. Mateo Brata-

nić objavio rad *Juraj Biankini 1918.*, izv. prof. dr. sc. Ante Bralić *Glad ka' sedamnaeste i snop do snopa, grob do groba: oskudica u Dalmaciji 1917. i 1918.*, a doc. dr. sc. Zdenko Dundović rad *Prilog proučavanju uloge hrvatskih vojnih kapelana u Austro-ugarskoj*

vojski u vrijeme Prvog svjetskog rata. Roko Sven Surač i Štefan Štivičić, koji su studirali povijest u Zadru, objavili su rad *Ilustracije talijanske kulturne strategije kao kontinuirana irredentizma iz završnih godina velikog rata - primjer zbirke Borelli-Sala.*

Renco Balić, student psihologije na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru, predsjednik je Studentskog zbora Sveučilišta. Ističe kako mu se studij psihologije sviđa te da su njegovi profesori susretljivi kad je riječ o izvannastavnim obvezama, posebno njegovu dodatnom angažmanu u Studentskom zboru.

Rencu studij psihologije nije bio prvi izbor. Taj rođeni Splićanin studirao je pravo tri godine na Sveučilištu u Splitu, no shvatio je da to nije nešto čime se želi baviti cijeli život te upisao psihologiju na Sveučilištu u Zadru.

Kako ste postali predsjednik Studentskog zbora i zašto ste se kandidirali?

Kad sam tek došao na zadarški Odjel za psihologiju, ušao sam u projekt Student mentor. Kao mentor dodijeljen mi je student Marko Galić, koji je bio aktivan u Stručnom vijeću Odjela. Nakon moje prve godine studija, kolega Galić želio se ponovno kandidirati za Vijeće Odjela, za studentskog predstavnika, a mene je pitao želim li mu biti zamjenik. Pristao sam i kandidirali smo se, ali tada nisam znao da studentski predstavnici automatski završe u Studentskom zboru.

Kako sam skupio neko iskustvo, radeći kao predsjednik Skupštine u predsjedništvu Studentskog zbora, smatrao sam da se mogu kandidirati za pred-

Renco Balić, student psihologije na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru, predsjednik Studentskog zbora Sveučilišta

U Studentskom zboru prioritet nam je odgovoriti na potrebe svih naših studenata

Renco ističe kako mu se studij psihologije sviđa te da su njegovi profesori susretljivi kad je riječ o izvannastavnim obvezama, posebno njegovu dodatnom angažmanu u Studentskom zboru. Dodaje kako su studentima najvažniji brucosijada, druženja u studentskom klubu i projekti, a iako ima sjajnih ideja, novi projekti još su u fazi pripremanja

sjednika Studentskog zbora. To mi je bio užitak raditi zato što, osim fakultetskih obveza, u Zadru i nisam imao mnogo posla, a ne volim, kako se kaže, sjediti besposleno.

Za rad bivšeg predsjednika Studentskog zbora Tina Meštrovića imate samo riječi hvale?

Kolega Meštrović sada je na poziciji zamjenika predsjednika Studentskog zbora. Kad je tražena kandidatura, podržao sam i predložio kolegu Meštrovića; jedini logičan potez iz moje per-

spektive bio je da angažiram dotadašnjeg predsjednika Studentskog zbora koji ima iskustvo i uhodan je. Radili smo skupa godinu dana u Predsjedništvu, ali daleko od toga da sam se ja uhodao na toj poziciji. Usto, s njim se i dobro slažem, a to je u smislu zajedničkoga rada, veoma važno.

Koje projekte trebate dovršiti u svom mandatu i koji su vam novi projekti?

Sve ideje za projekte ostavljamo na slobodu odborima Studentskog zbora i predsjednici-

ma odbora, a imamo Odbor za društvena događanja, Odbor za kulturna događanja, Odbor za međunarodnu suradnju, Odbor za studentski standard, Odbor za sport i Odbor za upravljanje studentskim klubom. Svi ti odbori imaju svoga predsjednika koji automatski ulazi u Predsjedništvo Studentskog zbora, i to prema promjenama Statuta koje smo napravili prošle godine. Kad je riječ o projektima, nemamo još strogo definirani plan jer su odbori konstituirani tek na prošloj sjednici kad su završili natječaji. Ima dobrih ideja,

a moja će uloga biti više ispomoć predsjednicima odbora u provedbi projekata.

Natječaji za odbore Studentskog zbora su završeni?

U natječaju za prijave u odbore ne moraju nužno biti samo studentski predstavnici, može biti bilo koji student pri prijavi na natječaj, što je bilo objavljeno na našim mrežnim stranicama i društvenim mrežama. Bilo koji student mogao se prijaviti na natječaj koji je završio 14. studenoga. Nakon što smo potvrdili rezultate natječaja, formirani su odbori. Slijede sjednice odbora, tako da će se poslije moći planirati projekti za akademsku godinu.

Tko je organizirao brucošijadu?

Brucošijadu je organizirala radna skupina, s obzirom na to da je Zbor konstituiran tek 14. listopada. Naime, ne možemo ništa ni potpisivati niti raditi dok nije konstituiran Zbor. Kad je konstituiran, oformljena je radna skupina koja je radila na brucošijadi, organizatori su imali akreditacije.

Kako je prošla brucošijada?

Službeni program trajao je od 21 sat do 2 ujutro, dva dana, a nastupala su četiri izvođača različitih stilova i žanrova - *DG Andrology*, *Rockatansky band*, *Ružno pače* i *Pocket palma*, da se nađe nešto za svakoga. *DG An-*

drology kao elektronska glazba, *Rockatansky band* izvodio je domaće i strane popularne stihove, zabavnu glazbu, a *Ružno pače* i *Pocket palma* dva različita spektra alternative koja je u Zadru bila dugo zanemarena. Imamo studenata koji vole i takvu vrstu glazbe, međutim, za njih i nema nekih događanja u Zadru. Stoga smo se mi kao Studentski zbor pobrinuli da i oni dođu na svoje. Naime, u Studentskom zboru prioritet nam je odgovoriti na potrebe svih naših studenata.

A sport?

To će trebati vidjeti na sjednici odbora, no svakako ima planova. Ako ništa drugo, organizirat ćemo turnir u kartanju.

Kakve su reakcije na novosagrađeni studentski dom i menzu?

Anketa Odbora za studentski standard još nije provedena. Vi-

Kolega Tin Meštrović sada je na poziciji zamjenika predsjednika Studentskog zbora. Kad je tražena kandidatura, podržao sam i predložio kolegu Meštrovića; jedini logičan potez iz moje perspektive bio je da angažiram dotadašnjeg predsjednika Studentskog zbora koji ima iskustvo i uhodan je. Radili smo skupa godinu dana u Predsjedništvu, ali daleko od toga da sam se ja uhodao na toj poziciji

djeli smo onu objavu od 14. studenoga na društvenim mrežama. Predbacilo nam se da nismo reagirali, ali ljudi ne shvaćaju da ja kao predsjednik Studentskog zbora nisam Studentski zbor, da se svako mišljenje i stav Studentskog zbora koji se iznose u javnosti moraju raspraviti ili na skupštini ili na sjednici.

O čemu je riječ?

Dobili smo pitanje što mislimo o objavama na grupama na Facebooku o nekim problemima koji

su iskrsnuli u domu, obavijestili smo da imaju manjih tehničkih problema zato što ima dosta nove tehnologije koja ne radi kako treba. Kabinat Rektorice odgovorio je na upite novinara i problemi se rješavaju.

Kakvi su hrana i smještaj u studentskom domu?

To ću vam znati reći nakon provedene ankete koju vodimo već dugo za studentski dom. Ta se anketa provodi u organizaciji Odbora za studentski standard. Sada u nju moramo uključiti i novi dom, novu menzu pa će onda, nakon ankete, biti poznato zadovoljstvo studenata.

Koja je vaša misija u sljedeće dvije godine?

Smatram da je kolega Meštrović dobro radio, nastaviti ću njegovim stopama. Našim studentima su najvidljivije brucošijada, druženja u studentskom klubu i projekti. Neke odluke i dopisi nisu toliko vidljivi pa nema smisla o tome govoriti.

Sve ideje za projekte ostavljamo na slobodu odborima Studentskog zbora i predsjednicima odbora, a imamo Odbor za društvena događanja, Odbor za kulturna događanja, Odbor za međunarodnu suradnju, Odbor za studentski standard, Odbor za sport i Odbor za upravljanje studentskim klubom. Svi ti odbori imaju svoga predsjednika koji automatski ulazi u Predsjedništvo Studentskog zbora, i to prema promjenama Statuta koje smo napravili prošle godine

Manifestacija *Ideš dalje!* 12. studenoga 2022. na Sveučilištu u Zadru

Zadarski Odjel za etnologiju i antropologiju – točka okupljanja i inovativnih pristupa u proučavanju kulturnoantropoloških tema

Manifestaciju *Ideš dalje!* na kojoj su diplomirani studenti etnologije i antropologije s dva sveučilišta, zadarskoga i zagrebačkog, prikazali svoja istraživanja i diplomske radove, organizirali su Hrvatsko etnološko društvo, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru i Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatsko etnološko društvo, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru i Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu organizirali su 12. studenoga 2022. manifestaciju *Ideš dalje!*. Naime, diplomirani studenti etnologije i antropologije s dva sveučilišta, zadarskoga i zagrebačkog, prikazali su svoja istraživanja i diplomske radove.

U diplomskim radovima obuhvaćen je širok raspon etnografskih i kulturnoantropoloških tema poput industrijskoga naslijeđa i gradske svakodnevice Vareša, zaštite i očuvanja vodenica na području Topuskog, reproduktivnog prava iz antropološke perspektive, *queer* aktivizma ili reprezentacije nasilja u mafijaškim filmovima.

Izložba i tradicijske pjesme

Uz skup je prigodno postavljena izložba studentice etnologije, antropologije i povijesti umjetnosti Anice Tubanović *Vampiri i vukodlaci u narodnim vjerovanjima Hrvata* te predstavljen rad vokalno-instrumentalnog sastava Študija.

U deset ilustracija koje kombiniraju kolaž, strip i akril Tubanović otkriva tko su bili vampiri i vukodlaci.

Vokalno-instrumentalni sastav Študija predstavio se izvedbom tradicionalnih pjesama i

Skup *Ideš dalje!* pokrenut je 2012. godine kako bi se studenti bolje upoznali s procesom i konačnim izgledom završnih radova, ali i kako bi mladi etnolozi i antropolozi koji su diplomirali u nedavnom razdoblju imali priliku izlagati svoje reprezentativne diplomske radove u trenutku ulaska u svijet zapošljavanja u struci

spotom *Dodole*. Pod vodstvom doc. dr. sc. Katice Burić Čenan taj sastav, koji djeluje u sklopu kolegija *Etnoglazbeni praktikum*, nastoji dokumentirati rezultate višegodišnjega studentskog timskog rada u zaštiti i promicanju glazbe hrvatske tradicijske provenijencije. Osim pjesme *Dodole*, za koju su premijerno prikazali spot, u studiju su snimili i međimursku *Dejmi Bože te Dalmatino*, *povišću pritrujena* Ljube Stipišića.

Predstavljanje i promidžba

Skup *Ideš dalje!* pokrenut je 2012. godine kako bi se studenti bolje upoznali s procesom i konačnim izgledom završnih radova, ali i kako bi mladi etnolozi i antropolozi koji su diplomirali u nedavnom razdoblju imali priliku izlagati svoje reprezentativne diplomske radove u trenutku ulaska u svijet zapošljavanja u struci. Takvi susreti rode dobre ideje.

– Sveučilište u Zadru ponosno je na Odjel za etnologiju i antropologiju, koji stalno predstavlja nove ideje i otvara se budućnosti. Sigurni smo da će sljedeće godine, kada obnovimo zgradu stare Tehničke škole i u nju preselimo Odjel, studenti i nastavnici pokazati novi zamah te da ćemo ovaj skup uskoro organizirati i u tom prostoru - rekao je, uz ostalo, prorektor Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Zvezdan Penezić u svojoj pozdravnoj riječi.

Anica Tubanović, studentica treće godine na Odjelu za etnologiju i antropologiju te Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru, autorica izložbe *Vampiri i vukodlaci u narodnim vjerovanjima Hrvata*

Mitski lik vampira kakav je danas poznat iz pop kulture svoje postojanje duguje vampiru kakvog su nekoć zamišljali slavenski narodi

Dakovčanka Anica Tubanović, studentica treće godine na Odjelu za etnologiju i antropologiju te Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru, autorica je izložbe likovnih radova *Vampiri i vukodlaci u narodnim vjerovanjima Hrvata* postavljene u povodu ovogodišnjeg skupa *Ideš dalje!* održanog na Sveučilištu 12. studenoga 2022. Manifestaciju *Ideš dalje!* organizirali su Hrvatsko etnološko društvo, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru i Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u svrhu prezentacije istraživanja i diplomskih radova diplomiranih studenata etnologije i antropologije sa zadarskog i zagrebačkog sveučilišta.

Otkad se zanimete za staroslavensku i starohrvatsku mitologiju?

Taj nadnaravni svijet oduvijek mi je bio osobito zanimljiv. Većinu toga saznala sam tijekom studija na predavanjima te nešto u samostalnim istraživanjima, ali osobito me zanimalo kakav je taj čudesni svijet bio u našoj kulturi. Htjela sam se ozbiljnije pozabaviti tom temom i počela istraživati po određenim etnografskim izvorima. Kad sam otkrila da su korijeni vampirizma i priča o vukodlacima upravo u slavenskim zemljama, tema je postala jasnija.

Moja izložba *Vampiri i vukodlaci u narodnim vjerovanjima Hrvata* najprije je bila postavljena na Danima slavenske baštine u Ivanić-Gradu u rujnu 2022., a na poticaj djevojaka iz udruge Prijatelji baštine, koje su organizirale taj festival te me zamolile da napravim nešto u skladu s temom festivala.

Moja izložba *Vampiri i vukodlaci u narodnim vjerovanjima Hrvata* najprije je bila postavljena na Danima slavenske baštine u Ivanić-Gradu u rujnu 2022., a na poticaj djevojaka iz udruge Prijatelji baštine, koje su organizirale taj festival te me zamolile da napravim nešto u skladu s temom festivala. Kako sam se htjela ozbiljnije pozabaviti tom temom, počela sam istraživati po određenim etnografskim izvorima. Kad sam otkrila da su korijeni vampirizma i priča o vukodlacima upravo u slavenskim zemljama, tema je postala jasnija

Što ste otkrili u svojim istraživanjima?

Nadnaravna bića poput vukodlaka i vampira nekoć su bila ozbiljan problem u zajednici. Njihova pojava i uznemiravanje ljudi poznato je u mnogim kulturama, a opisi tih bića sežu u daleku prošlost. Prvi zapis koji govori o biću koje bismo danas nazvali vampirom pojavio se na jednom babilonskom pečatu cilindra. Riječ je o *labartu*. *Labartu* je ženski demon koji napada sišući krv ljudima i životinjama te voli crpiti životnu snagu male djece.

Drevne kulture Rimljana i

Grka također su poznavale vampirska bića - *laminae* u Grčkoj te *mormos* i *striges* u Rimu. *Striges* su, prema rimskim vjerovanjima, bile nešto između vještice i vampirice. Pile su krv, mogle se pretvoriti u vranu, a posebice su voljele napadati djecu.

Današnju sliku vampira koji je globalno poznat uglavnom utjelovljuje „oživjeli mrtvac“ koji ne može izaći na sunce, stoga živi noću, napada ljude i siše im krv. Osim sunčeve svjetlosti, globalni vampir ne podnosi češnjak, a ne može podnijeti ni križ. Bljedolik je, dugih noktiju i ocnjaka kojima napada žrtvu.

Lik vampira kakvog danas prepoznajemo iz pop kulture ponajprije se, kako ste i sami otkrili, pojavio na području slavenskih zemalja?

Lik vampira kakav je danas poznat iz pop kulture vjerojatno svoje postojanje duguje vampiru kakvog su nekoć zamišljali slavenski narodi. Jedan od podataka koji može poslužiti kao dokaz navodimo da su Slaveni odavna vjerovali u postojanje vampira je *Dušanov zakonik* iz 14. stoljeća. U dokumentu *Zakonika* spominje se zabrana otkopavanja pokojnika te spaljivanja njegova tijela, što su samo neke od praksi koje su se činile kako bi se zajednice mogle obraniti od nečista koje izazivaju „povampireni“. Više podataka koji govore o tome kako su se ljudi nosili s takvim situacijama pojavljuje se u 18. stoljeću, a ta se svjedočanstva uglavnom odnose na južno-slavenske narode s područja austrougarske vlasti.

Od zapisa i svjedočanstva iz 18. stoljeća posebno se ističe članak o slučaju vampirizma na području Srbije, iz 1732. godine. Članak je bio objavljen u austrijskim, britanskim, francuskim i nizozemskim novinama te je

Prema etnografskoj građi iz druge polovice 20. stoljeća, preciznije Upitnici Etnološkog atlasa Jugoslavije, najčešći termin je vukodlak i vampir. U okolicu Zadra i Šibenika zvali su ga kodlak, na području Makarske vukozlak, kodlac, ukodlak, južne Dalmacije vukozlak, lorko, kosac. U Dubi Pelješkoj zvali u ga osuđenjak, a na Cresu tenjac, mekodlak, dok su ga u okolicu Pazina nazivali ris. U Šišljeviću kod Karlovca nazivali su ga mračnjak. Osim tih naziva, u Hrvatskoj su za vukodlaka još zabilježeni nazivi krsnik, strigun i štriga

pobudio veliku pomamu za temom vampirologije, kojom su se uskoro počeli baviti svećenici, filozofi i razni teoretičari.

Što je s temom vampira na području hrvatskih zemalja?

U isto vrijeme kada se rasplamsavaju priče o vampirima potaknute događajima u Srbiji, Dubrovačka Republika također ima problema s ljudima koji iskajaju tijela „povampirenih“ mrtvaca, nazivajući ih *prikosac*, *kosac*, *vukodlak* i *tenac*. Opisani su kao mrtvaci napuhanih tijela koji piju krv, jedu srca i noću izlaze iz svojih grobova. Ta svjedočanstva potječu s otoka Lastova, a neka od njih spominju i povukodlačene žene, što je zanimljivo i vrlo rijetko jer su u većini izvora vampiri uglavnom bili muškarci.

Talijanski svećenik i učenjak Alberto Fortis, koji je putovao Dalmacijom, u svojem djelu *Put po Dalmaciji* iz 1774. u poglavlju *O običajima Morlaka* spominje vukodlake?

Fortis navodi da Morlaci, osim što vjeruju u vještice, noćne utvare, vradžbine, zloduhe, vjeruju i u postojanje „vampira koji siše djeci krv“ te opisuje kako se

režu potkoljenice onome za koga se sumnja da će postati vukodlak ili vampir.

Kako se, prema starim vjerovanjima, postaje vampir ili vukodlak?

Tu su izvori vrlo maštoviti. Vampir se, naime, može postati ako nekoga napadne vampir ili se dođe u kontakt s krvlju vampira, ali i ako se pojede meso životinje koju je napao vampir. Nakon smrti pokojnika, dok je on još u svojoj kući, znale su se organizirati straže kako bi se čuvalo njegovo tijelo. Naime, postojala je i opasnost da preko njegova tijela prijeđe životinja, što se također smatralo jednim od načina povampirenja. I proklinjanje i uporaba čarolije mogli su, prema vjerovanjima, nekoga

pretvoriti u vampira.

Za neke se pak ljude vjerovalo da imaju svojevrsnu predispoziciju za pretvorbu u to nadnaravno biće. Primjerice, ako se dijete rodi s crvenom mrljom na tijelu, možda će postati vampir; isto tako, ako je rođeno u „košuljici“; nadalje, ako je dijete sedmi sin sedmoga sina ili sedmo dijete u obitelji; ako se dijete rodi sa zubima...

Zanimljivo, i fizički izgled mogao je upućivati na činjenicu da je netko vampir, a obično se to odnosilo na osobe plavih očiju i crvene kose.

I djela, preciznije, nedjela koja je netko činio za života mogu presuditi da osoba postane vampir. Ako je netko bio zao za života, može se očekivati njegova pretvorba u vampira. Vjerovalo

se da su starci koji dugo žive također skloni povampirenju nakon smrti, a isto je vrijedilo i za lopove, dužnike, epileptičare, za one koji se bave magijom, za svećenike sa smrtnim grijehom itd.

Kako, prema svim tim vjerovanjima, najčešće izgledaju vampiri, vukodlaci?

Izvori koji iznose vjerovanja o vampirima navode raznolike opise o tome kako vampiri i vukodlaci izgledaju. Vjeruje se da vampiri imaju crvene oči i da su crveni u licu. Imaju dugačke, oštre nokte i duge zube. Neki vampire opisuju kao bljedolike ljude, ljude žutog lica, sraslih obrva ili jezovitog osmijeha. Mogu izgledati kao kosturi omotani lancima, a mogu i zadržati svoj izgled kao za života ili jednostavno biti mješine pune krvi bez kostiju. Neki vjeruju da izgledaju poput vraga s obilježjima iz pučke imaginacije – s rogovima, repom i dugim ušima, a neki da je vampir mrtvac na bijelom konju.

Vampiri se mogu i pretvarati u razne životinje: žabu, leptira, kornja, kozu, zmiju, a mogu biti i napola ljudi, napola životinje. Imaju sposobnost mijenjati veličinu i provlačiti se kroz ključanicu.

Kako su se naši stari štitili od vukodlaka i kako su ih ubijali?

Jedan od načina zaštite od vampira bio je čuvanje pokojnikova tijela da se ne bi dogodilo nešto što bi dovelo do njegova povampirenja. Također, u istu bi se svrhu prekrivalo ogledalo u prostoriji kako se pokojnikova duša ne bi vratila u ovozemaljski život.

Pokojnikova koža bi se nekada bušila jer se vjerovalo da je vampir „mješina puna krvi“. Osim toga, pokojniku su se i rezale tetive kako ne bi mogao hodati ako se povampiri.

Postojale su i molitve kojima bi se tjeralo vampira, a jednom od učinkovitijih smatralo se *Oče naš*. Križ i sveta voda ostavljali bi se na grobu pokojnika kako ne bi postao vampir. Vatra, nož, rog, trnje, glog, češnjak također su služili kao zaštita.

Ubijanje vampira odvijalo se rano ujutro ili kasno navečer kada, prema vjerovanjima, odlazi iz svoga groba. Svećenici bi ga dozivali tri puta, a tek nakon trećeg puta on bi se pojavio. Dok je vukodlak još u grobu, svećenik bi ga proboo štapom, a on bi se ispuhao, nakon čega bi ostao samo

Jedan od podataka koji može poslužiti kao dokaz navodima da su Slaveni odavna vjerovali u postojanje vampira je *Dušanov zakonik* iz 14. stoljeća. U dokumentu *Zakonika* spominje se zabrana otkopavanja pokojnika te spaljivanja njegova tijela, što su samo neke od praksi koje su se činile kako bi se zajednice mogle obraniti od nedaća koje izazivaju „povampireni“

kostur ili bi iz njega izbijala krv. Osim probadanja kolcem, najčešće je to bio glogov kolac, vampira se moglo probosti i nožem.

I otkidanje glave jedan je od načina da se ubije vampira, a nakon toga se može i spaliti njegova glava, no taj element dodatnog uništenja nije zabilježen u Hrvatskoj.

Koji su tradicijski nazivi za vampire u Hrvatskoj?

Prema etnografskoj građi iz druge polovice 20. stoljeća, preciznije u djelu *Upitnici Etnološkog atlasa Jugoslavije*, najčešći termin je *vukodlak* i *vampir*. U okolici Zadra i Šibenika zvali su ga *kodlak*, na području Makarske *vukozlak*, *kodlac*, *ukodlak*, južne Dalmacije *vukozlak*, *loroko*, *kosac*. U Dubi Pelješkoj zvali u ga *osuđenjak*, a na Cresu *tenjac*, *mekodlak*, dok su ga u okolici Pazina nazivali *ris*. U Šišljeviću kod Karlovca nazivali su ga *mračnjak*. Osim tih naziva, u Hrvatskoj su za vukodlaka još zabilježeni nazivi *krsnik*, *strigun* i štriga.

Što kažu etnolozi za narodna vjerovanja u vampire na području Hrvatske?

U 19. stoljeću vjerovanja u vampire ne jenjavaju. Etnolog i slavist Friedrich S. Krauss doznao je da je u Mihaljevcima (selo u blizini Požege) postojao vampir kojemu su mještani otvorili grob i proboli ga kolcem u glavu, pri čemu se čuo, kako je zabilježeno, jaki prasak.

U južnoj Dalmaciji u drugoj polovici 19. stoljeća etnograf Stjepan Banović zabilježio je nekoliko priča o *vukozlacima* - koje se ponavljaju - otvaranje groba vampira, pri čemu se vampir (vukodlak) obraća progoniteljima i kaže: „Pogubite vi mene, kad ja nisam vas.“ Osim toga, vjerovalo se da ta bića obitavaju na raskršćima, kod zidina, mostova, gradina jama, potoka, u kupinama. Etnografska istraživanja na Pelješcu koja su se odvijala u drugoj polovici 20. stoljeća dokazala su da su vjero-

Podaci o slučajevima vampirizma u 18. stoljeću

- Godine 1732. časopis *Commercium Litterarium* objavio je 17 članaka o vampirima.
- Prvotni oblik danas široko rasprostranjene riječi vampir je *upir*, a engleski termin za vampira (*vampyre*) iskorišten je prvi put 1745. u putopisu *Putovanja engleske trojice od Venecije do Hamburga*, u kojemu se također navode slučajevi vampirizma u Srbiji, Poljskoj, Litvi i Rusiji.
- Benediktinac Augustin Calmet sakupljao je priče o vampirima i napisao 1746. djelo *Traktat o prikazama i vampirima Mađarske, Moravske i drugih krajeva*, prvo djelo koje donosi izvještaje o pojavama vampira i drugih „povratnika“, s posebnim naglaskom na zbivanja u srednjoj i jugoistočnoj Europi.
- Iskapanja tijela mrtvacu za koje se sumnjalo da su vampiri bila su u 18. stoljeću sve učestalija. Marija Terezija upravo je stoga 1755. izdala edikt *Dekret o vampirima* kojim se zabranjuje i kažnjava taj postupak.

vanja o *tencima* koje je Banović sakupio uspjela opstati gotovo jedno stoljeće.

Marko Pederin sakupljao je priče o vampirima na zapadnome dijelu Pelješca u razdoblju od 1951. do 1971. Saznao je od svojih sugovornika da su vampiri nekada postojali, no danas su istrijebljeni pa ih više nema. Nazivali su ih različito – *tenac*, *vukozlak* ili *kozlak*. Navode kako su se mogli pretvarati u različite životinje i da bi ih *tenac* nekada

čekao pred kućom da idu u dvo-boj. Vlasnik kuće izašao bi u boj s *tencem*, a oborio bi ga uz pomoć štapa od crnog trna.

Ivana Vuković istraživala je temu vjerovanja u nadnaravna bića (2009./2010.) u zaleđu južne Dalmacije te saznala da postoje vjerovanja u bića nalik vampirima. Saznala je za tzv. povratnike – one koji se vraćaju iz mrtvih zbog nekog nedovršenog posla ili one koji su umrli neprirodnom smrću. Jedna kazivači-

ca spomenula je i biće *orbo* – za koje je rekla da se „povukodla“, ali on nije vukodlak, već *orbo*. To biće je opisano i kao „mišina koja bi letala“, tako da odgovara opisu vampira.

Zašto su ljudi vjerovali u nadnaravna bića, zašto su vjerovali u vampire?

Postoje razne pretpostavke koje mogu objasniti kako je došlo do kreiranja vampirskoga bića u određenoj zajednici i njegova položaja u njoj. Neke od pretpostavki vežu se uz ljudski strah (strah od mraka), uz određene moralne kodekse u društvu pa je tako, na primjer, postojalo vjerovanje da „zli ljudi postaju vampiri“ ili vjerovanje da nekršteni ljudi ili oni koji ne idu na misu postaju vampiri. Isto tako, vampirizam je bio jedan od načina kojim bi se pokušalo objasniti zdravstvene tegobe ili bolesti koje bi se pojavile u zajednici.

Vjerovanje u vampire vremenom je oslabjelo. Etnološka istraživanja druge polovice 20. stoljeća u Hrvatskoj iznijela su podatke o vjerovanjima u kojima se saznaje kako vampiri više nisu toliko opasni kao prije te da je strah od vampira u određenoj mjeri opao.

Danas, vjerovanja u takva bića teško su zamisliva i s njima se češće susrećemo u tvorevinama pop kulture kao što su knjige, filmovi i stripovi. Ipak, folklorni fenomen vampira u našoj kulturi zauzima posebno mjesto u narodnim vjerovanjima o nadnaravnim bićima te nam daje uvid u način života i razmišljanja naših starih o nadnaravnom svijetu.

U isto vrijeme kada se rasplamsavaju priče o vampirima potaknute događajima u Srbiji, Dubrovačka Republika također ima problema s ljudima koji iskapaju tijela „povampirenih“ mrtvacu, nazivajući ih *prikosac*, *kosac*, *vukodlak* i *tenac*. Opisani su kao mrtvaci napuhanih tijela koji piju krv, jedu srca i noću izlaze iz svojih grobova. Ta svjedočanstva potječu s otoka Lastova, a neka od njih spominju i povukodlačene žene, što je zanimljivo i vrlo rijetko jer su u većini izvora vampiri uglavnom bili muškarci

U sklopu studentskog projekta **Oživimo zidove** u organizaciji studenata Odjela za povijest umjetnosti 2. prosinca 2022. otvorena izložba fotografija Ciklusi

Autori aktiviraju ulogu prostora u svim društvenim odnosima i govore o posebnom načinu gledanja u krajolik koji, umjesto da bude još jedno objašnjenje onoga što smo izgubili, postaje istraživanje onoga što još možemo pronaći

U sklopu studentskog projekta *Oživimo zidove* u organizaciji studenata Odjela za povijest umjetnosti 2. prosinca 2022. otvorena je izložba fotografija *Ciklusi*, a izložene su fotografije Borisa Cvjetanovića, Rine Efendića, Bojana Mrđenovića i Jasenka Rasola. Izložbu su organizirali studenti Ivana Kasalo, Tea Matijaš, Katarina Lapaš, Tamara Majcen, Nina Čolić, Frane Sorić, Dijana Šimić, Kristina Slobodanac, Beatrice Sić, Ivana Matić, Klara Vučetić i Lorena Lelas pod mentorstvom Ivane Hanaček, d. p. u., doc. dr. sc. Silvije Bekavac i Nikole Zmijarevića, mag. hist. art., koji potpisuje postav. Predgovor u katalogu napisala je Ivana Kasalo, studentica 2. godine diplomskog studija povijesti umjetnosti i francuskog jezika i književnosti (prevoditeljski smjer).

Piše Ivana Kasalo

Izložba okuplja četvoricu fotografa (Boris Cvjetanović, Rino Efendić, Bojan Mrđenović i Jasenko Rasol) čiji ciklusi prikazuju različite prostorne ambijente i vizualne narative o nazočnosti u prostoru i njegovu prisvajanju.

U odabranim radovima autori osobnim umjetničkim strategijama iscrtavaju prostor uz koji se usko veže kontinuirano i intenzivno ljudsko djelovanje kojim se taj prostor višeslojno i nepovratno modificira. Stoga se otvara pitanje kako se formira dijalog između čovjeka (kultura) i prostora (krajolik). Je li njihov odnos promjenjiv i lako odrediv? Mogu li se njihovi odnosi jednoznačno definirati u određenom prostoru?

Društvena entropija

Lefebvre u djelu *The production of Space* navodi da „prostor ne smije biti pasivni *locus* socijalnih relacija”, već je aktivan, preuzima ulogu agensa, medija i rezultata ljudskih aktivnosti, iskustava i osjećaja.

On je kao takav nestabilno i promjenjivo mjesto koje je oživljeno ukupnošću koegzistentnih i istodobnih ciklusa koji se u nje-

mu odvijaju.

U izloženim fotografijama do izražaja dolaze slojevitosti značenja upisane u prostor gdje se elementi prirodnog isprepliću s elementima urbanog. Međutim, višeznačnosti koje proizlaze iz serija različitih vrsta lokacija u sebi ne nose isključivo ideju prostora kao skupa fizikalnih mjesta, već nam se on otkriva kao „kompleksan asamblaz”, razapet između materije i značenja – materije kao vidljive stvarnosti i značenja koja se iščitavaju u međunosima tih prikaza. Ljudski utjecaji ponekad su vidljivi tek u obliku tragova davno prisvojenih prostora, a danas napuštenih i prepuštenih nekontroliranom karakteru prirode.

Tako Jasenko Rasol u svom ciklusu *Distopija* (2016.) na insceniran i vrlo precizan način bilježi ostatke minulog vremena nekadašnjega slavnog turističkog kompleksa Haludova, remek-djela modernističke arhitekture, koje danas čovjekovom odsutnošću neminovno propada. Naslov ciklusa sugerira nepoželjnu sliku društva, nešto što se suprotstavlja utopiji kao idealnomu mjestu koje je samim time nepostojeće. U procesu tzv. društvene entropije Rasol suptilno hvata privremenost odnosa dvaju elemenata – neslav-

ne sudbine objekta i prirode koja sada trijumfira nad njim.

Naizgled obični i neugledni...

U ciklusu *Magistrala* Bojan Mrđenović dokumentaristički, analognom kamerom bilježi promjene koje su posljedica neplaniranog razvoja turizma koje se vežu uz gradnju Jadranske magistrale. Njezinom gradnjom 60-ih godina prošlog stoljeća počela je stihijska gradnja okolnih objekata usko vezanih za pojavu intenzivne turistifikacije priobalja. Mrđenović u svojim radovima povremeno fotografira ljude koji su glavni akteri tih intervencija u prostor, ali, prema riječima autora, oni su sami proizvod tog okoliša, ravnopravan sudionik dinamike u kojoj se okoliš neprestano modificira i „prilagođava” turističkoj infrastrukturi unosnog kapitala.

U ciklusu *Priroda i grad* Borisa Cvjetanovića vidimo pak poznate i svakodnevne prizore koje autor u dokolici bilježi dok šeta ulicama gradova. Naizgled obični i neugledni kadrovi dijelovi su znatno složenije strukture urbanog prostora u koji se upleće neobuzdani karakter prirode. U tzv. poetici svakodnevnog Cvjetanović prati igru između dva-

Projekt *Oživimo zidove* podržali su Hrvatski studentski zbor, Sveučilište u Zadru i Odjel za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru

ju naizgled suprotstavljenih, čak i nepomirljivih entiteta te im na dovtljiv način pronalazi točke susreta. Nepomični i depersonalizirani kadrovi eksterijera, često u formi krupnog plana ili pak detalja u totalu, svjedoče o autorovoj viziji prostora podložnog spontanosti koji za njega predstavljaju „uigrani teatar”. Cvjetanović prisvaja prostor koji fotografira pa tako najobičniji subjekt pretvara u imaginarni, gotovo nadrealni iskaz stvarnosti gdje su iznenađenja uvijek moguća.

Dehumanizirani ambijenti

Rino Efendić u svojoj seriji fotografija crpi ideje iz neposredne

okoline prikazujući dehumanizirane ambijente gradskih i prigradskih područja. Autor, u ulozu znatiželjnog *flâneura*, na neopterećen način iščitava njemu dobro poznate prostore. U prizorima pomalo zapuštenih, utišanih urbanih pejzaža „vidimo ambijent koji kao takav više ne postoji. Zagušen je svim i svačim do neprepoznatljivosti”, navodi autor. U prikazanim kadrovima praznih plaža i odbačenih predmeta ocrta se odrednica protoka vremena u perifernim dijelovima obalnoga grada koji je u ljetnim mjesecima napučen turistima. Napušteni prostori, koji su tijekom zimskih mjeseci u stanju hibernacije, upozoravaju na po-

Autori osobnim umjetničkim strategijama iscrstavaju prostor uz koji se usko veže kontinuirano i intenzivno ljudsko djelovanje kojim se taj prostor višeslojno i nepovratno modificira. Stoga se otvara pitanje kako se formira dijalog između čovjeka (kultura) i prostora (krajolik). Je li njihov odnos promjenjiv i lako odrediv? Mogu li se njihovi odnosi jednoznačno definirati u određenom prostoru?

sljedicu raznovrsnih i permanentnih ljudskih zahvata koji krajolik preoblikuju u instrument društveno-političke moći.

Fotografiranjem silnica sudnosa unutar krajolika autori „prisvajaju fotografiranu stvar” te otvaraju narative društvenim i političkim uvjetima zabilježenih transformacija. Proživljeni prostori predstavljeni su kao mjesta gdje se na nekoherentan i neodrživ način uporabljaju resursi, kontroliraju uvjeti oblikovanja prostora i eksploatacije krajolika. Odsustvo čovjeka u fotografijama označava odmak od antropocentričnosti, stoga dehumanizirani prostor prestaje biti puka pozadina djelovanja dominantnih silnica moći, već ga se može percipirati kao aktivan dio društvene sfere.

Autori aktiviraju ulogu prostora u svim društvenim odnosima i govore o posebnom načinu gledanja u krajolik koji, „umjesto da bude još jedno objašnjenje onoga što smo izgubili, postaje istraživanje onoga što još možemo pronaći”.

Fotografijama postavljenu zajedno u prostoru preispituju se načela prioriteta i uvjerenja kada je riječ o upravljanju izgrađenim okolišem. Umjesto da pretpostavljaju međusobno isključiv karakter kulture i prirode, vizualni narativi promatraču sugeriraju njihovo povezivanje.

Studentsko savjetovališće

Od 1. rujna 2022. Savjetovališće je partner u Erasmus+ projektu Sociopsihodrama – otkrivanje jezika mira (Sociopsychodrama: The Languages of Peace)

Više od 300 sudionika sudjelovalo je na našim događanjima organiziranim od početka akad. godine 2022./2023. pa sve do kraja prosinca. Brojka je to koja nas veoma raduje, a pogotovo bih istaknula rezultate evaluacija naših događanja, koji i ove akademske godine pokazuju da sudionici visokim ocjenama ocjenjuju sve naše aktivnosti. Osim toga, daju nam i brojne prijedloge za neke buduće aktivnosti, koje su nam uvijek polazište u osmišljavanju daljnjih nastojanja

Početak nove akademske godine, ali i Svjetski dan mentalnoga zdravlja, u Savjetovališću su obilježeni 10. listopada predstavljanjem Studentskog savjetovališća studentima prve godine studija koje je održala Ivana Sučić Santek, dipl. psih., stručna suradnica u Savjetovališću. Tom prigodom studenti su mogli saznati kako se prijaviti na individualno savjetovanje, kako ostvariti pravo na prilagodbu studija, koje su sve aktivnosti ponuđene tijekom akademske godine te kako i sami mogu pridonijeti radu Savjetovališća putem volontiranja. Prisutnima su se obratile i voditeljica Savjetovališća doc. dr. sc. Marina Vidaković te prorektorica za studije i studente prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić, a studentica psihologije Marija Marković podijelila je svoje iskustvo volontiranja u Savjetovališću.

Vodič za uspješno studiranje

S obzirom na to da gotovo svaki student naiđe na barem neku prepreku na koju nije računao prije odlaska na studij te da čak i pozitivni događaji poput upisa željenog studija mogu biti stresni, 25. listopada održana je radionica *Vodič za uspješno studiranje*. Na radionici koju je vodila Severina Mamić, mag. psych., stručna suradnica u Savjetovališću, studentima je pružena podrška u svladavanju prepreka koje su pred njima ili s kojima će se možda susresti tijekom studija, a mogli su podijeliti i svoja dosadašnja iskustva, kao i nedoumice koje trenutno imaju.

Nakon te radionice, studen-

ti su 28. listopada mogli sudjelovati u radionici *salse i bachate* koju su vodili instruktori iz *Plesnog studija Tonći & Ivana*, Tonći Janković i Ivana Batur, dugogodišnji iskusni plesači društvenih plesova iz Zadra. Bila je to prigoda za naučiti osnove najpopularnijih društvenih plesova na svijetu - *salse* i *bachate*, stjecanje novih poznanstava te za upoznavanje svijeta *social dancinga* i plesne zajednice.

Kako iskoristiti blagodati naših prirodnih krajolika za našu dobrobit, osnažiti osjetila i um kroz nekoliko tehnika eko-terapije, studente je naučila doc. dr. sc. Ana Šimunić, članica Vijeća Savjetovališća i nastavnica na Odjelu za psihologiju, na radionici *Oснаžujmo se u prirodi* održanoj 3. studenoga u Perivoju Vladimira Nazora. Docentica je ujedno članica stručne sekcije ekološke psihologije Hrvatskog psihološkog društva te se kontinuirano educira iz područja eko-terapije. Studentima to nije bio prvi put da mogu sudjelovati na radionici eko-terapije u izvedbi doc. dr. sc. Šimunić, a

reakcije na nju uvijek su izvrsne.

Savjetovališće već godinama obilježava *Međunarodni dan studenata*, a ove godine taj važan dan obilježen je 21. studenoga radionicom *Mladi i intimne veze* koju su vodili doc. dr. sc. Arta Dodaj i Krešimir Prijatelj, mag. psych., s Odjela za psihologiju, individualni savjetovatelji i članovi Vijeća Studentskog savjetovališća. Intimne partnerske veze u mlađoj odrasloj dobi vrlo su važne. Naš doživljaj partnerskog odnosa – je li dobar te jesmo li njime zadovoljni – može biti izvor zadovoljstva, ali i stresa koji utječe na brojna područja našega djelovanja. Cilj te radionice bio je upoznati sudionike s karakteristikama „dobrih” i „loših” partnerskih odnosa, kao i omogućiti bolje razumijevanje vlastitog ponašanja u svrhu održavanja kvalitetnih partnerskih odnosa.

Projekt TU SAM ZA TEBE!

U razdoblju od 15. studenoga do 15. prosinca u Hrvatskoj se obilježava *Mjesec borbe protiv ovisnosti*. Ove godine akciji

obilježavanja pridružilo se i Savjetovališće prigodnim predavanjem *Motivacija ovisnika za liječenje*, održanom 30. studenoga, s ciljem sustavne edukacije sveučilišnog osoblja te djelatnika i savjetovatelja u Savjetovališću. Predavanje je organizirano u sklopu Projekta TU SAM ZA TEBE! koji u partnerstvu provode Udruga za suzbijanje zlorabe droga i pomoć obiteljima ovisnika *Nada* i Grad Zadar, a koje je na poziv Savjetovališća održala Marija Špaleta, magistra pedagogije, specijalizantica Transakcijske analize - smjer psihoterapija i voditeljica Volonterskog centra Zadar.

S ciljem podrške studentima pedagogije, psihologije, učiteljskog studija te ranog i predškolskog odgoja, ali i svim drugim zainteresiranim studentima, 2. prosinca održano je predavanje *Montessori didaktički materijali izazov za odgojitelje, učitelje i roditelje*, u prostoru *Code Huba Zadar*. Predavačica je bila Sanja Pavić, mag. praesc. educ., montessori odgojiteljica, djelatnica Dječjeg vrtića *Pinocchio* i odgojiteljica mentorica s više od 20 godina iskustva u struci. Prisutnima je pokazala *Montessori materijale* i njihovu važnost u djetetovu razvoju od jasličke dobi do polaska u školu.

Obilježavanje važnih datuma nastavljeno je 8. prosinca kada je predavanjem *Ususret 75. obljetnici Opće deklaracije UN-a o ljudskim pravima: psihologijske perspektive i doprinosi razumijevanju dostojanstva, sloboda i jednakosti u pravima* obilježen Međunarodni dan ljudskih prava. Predavanje je organizirano u suradnji s Odjelom za psihologiju, a predavačica je bila izv.

prof. dr. sc. Vera Ćubela Adorić, profesorica socijalne psihologije na Sveučilištu u Zadru, koja se dodatno educirala u području ljudskih prava na Akademiji za ljudska prava u Veneciji i Centru za ljudska prava Sveučilišta u Essexu. Izv. prof. dr. sc. Ćubela Adorić bila je predsjednica Programskog odbora 25. godišnje konferencije hrvatskih psihologa posvećene ulozi psihologije u promicanju i zaštiti ljudskih prava te voditeljica Inicijative za osnivanje Sekcije za ljudska prava Hrvatskog psihološkog društva i pročelnica Sekcije u prvom mandatu.

Kao dio kontinuirane edukacije djelatnika i savjetovatelja u Studentskom savjetovaštvu, 12. prosinca organizirano je virtualno gostujuće predavanje o još jednoj zanimljivoj temi. Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander, klinička psihologinja, psihoterapeutkinja i profesorica na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, održala je *on-line* predavanje *Tretman traume seksualnog zlostavljanja* kojemu su prisustvovali i članovi Odjela za psihologiju te studenti diplomskog studija psihologije. Sudionici su predavanje ocijenili izvrsnim i zahvalili su prof. dr. sc. Buljan Flander na nesebičnom dijeljenju znanja i iskustava.

Uvažavanje različitosti i podrška

U povodu *Međunarodnog dana osoba s invaliditetom*, koji je obilježen 13. prosinca, gostujuća izlaganja održale su Dorijana Kavčić iz Hrvatskog društva prevoditelja znakovnog jezika za gluhe i Dijana Vinček iz Hrvatskog saveza gluhih i nagluhih. Svi nazočni mogli su naučiti osnovne značajke hrvatskog znakovnog jezika, saznati štošta o kulturi gluhih te važnosti njihova uključivanja u redovni obrazovni sustav uz uvažavanje različitosti i podršku stručnog komunikacijskog posrednika. Predavanje je održano u sklopu projekta alijanse EU-CONEXUS *Sport Handicap Inclusive Experience* (SHIE) čiji je nositelj Sveučilište *La Rochelle*, a Sveučilište u Zadru projektni partner. Projekt je počeo 1. studenoga 2021. i trajat će do 31. listopada 2024. godine, a bavi se organizacijom sportskih aktivnosti za zainteresirane ESH studente, kombinirajući otkrivanje/prakticiranje jednog ili više sportova i njihovu obuku. Osim toga,

cilj mu je i organizirati godišnji sportski turnir za osobe s invaliditetom (poput *Invictus Games*).

Ukupno, više od 300 sudionika sudjelovalo je na našim događanjima organiziranim od početka akad. godine 2022./2023. pa sve do kraja prosinca. Brojka je to koja nas veoma raduje, a pogotovo bih istaknula rezultate evaluacija naših događanja, koje i ovu akademsku godinu pokazuju da sudionici visokim ocjenama ocjenjuju sve naše aktivnosti. Osim toga, daju nam i brojne prijedloge za neke buduće aktivnosti, koje su nam uvijek polazište u osmišljavanju daljnjih nastojanja, istaknula je doc. dr. sc. Marina Vidaković, voditeljica Savjetovaštvu.

Uz organizaciju brojnih događanja, određene aktivnosti odvijale su se kontinuirano. Tu bi svakako trebalo istaknuti rad sa studentima s invaliditetom te pisanje prijedloga za prilagodbu studija, kao i individualno savjetovanje studenata. Osim toga, kontinuirano se provode grupe podrške za studente s invaliditetom, koordiniramo volontere (vanjske koordinacija volontera (vanjskih suradnika i studenata) te stručna usavršavanja djelatnika Savjetovaštvu, ali i organizacija stručnih usavršavanja za savjetovatelje i volontere, kao i djelatnike Sveučilišta.

Od 1. rujna 2022. Savjetovaštvu je partner u Erasmus+ projektu *Sociopsychodrama: The*

Languages of Peace (Sociopsychodrama – otkrivanje jezika mira). Glavna ideja projekta je stvoriti i ponuditi znanja i prakse koje će pomoći napretku i razvoju osobnih i stručnih kompetencija stručnjaka koji rade u području mentalnog zdravlja, socijalnog rada, obrazovanja i javnih politika, s fokusom na ranjive skupine. Projekt čiji je nositelj Švedska psihodramska akademija, a partneri Centar za sociopsichodramu i istraživanja iz Novog Sada i Sveučilište u Zadru, traje od 1. rujna 2022. do 1. rujna 2023. godine. U sklopu tog projekta planirano je održavanje tri ciklusa *webinara*, a prvi ciklus *Safety and Trust in Group Work* održan je u studenome. Glavne edukatorice u projektu su Monica Westberg i Jana Damjanov, a gostujući treneri na prvom *webinaru* bili su Børge Kristoffersen i Mariolina Werner Guarino. Aktivnosti u sklopu projekta nastavljaju se i u siječnju i veljači, a u travnju će se u Zadru održati *Proljetna škola* za polaznike edukacije. Planirano je izdavanje priručnika *Uvod u sociopsichodramu – otkrivanje jezika mira*, čiji su autori Jana Damjanov, Monica Westberg, Børge Kristoffersen, Mariolina Werner Guarino i Margarida Belchior, a Jana Damjanov i Monica Westberg urednice.

Kada je riječ o ostalim projektima, nastavljen je angažman

Savjetovaštvu u projektu *EUniv4All-Network* čiji je cilj stvaranje mreže inkluzivnih sveučilišta u Europi te angažman voditeljice Savjetovaštvu doc. dr. sc. Marine Vidaković u projektu alijanse EU-CONEXUS pod nazivom *Strategic partnership on student with disabilities*. Osim toga, voditeljica Savjetovaštvu od 1. je studenoga 2021. godine uključena u spomenuti stručni projekt *SHIE - Sports Disability Inclusive Experience* čiji je cilj zainteresirati studente s invaliditetom da se okužaju u sveučilišnoj mobilnosti te identificirati specifične teškoće vezane za mobilnost studenata s invaliditetom. Projekt traje do 31. listopada 2024. godine.

Suradnje i aktivnosti za 2023.

Od 1. srpnja 2022. do 31. ožujka 2023. godine Savjetovaštvu je dio projekta *Prilagodba literature za slijepu i slabovidne studente IX*, u sklopu kojeg je četvero studenata s invaliditetom, odnosno studenata oštećena vida, dobilo priliku za ravnopravno studiranje, odnosno omogućen im je pristup cjelokupnoj literaturi koja im je potrebna tijekom studija.

Kao i prošlih godina, ostvareno je nekoliko suradnji s Odjelom za psihologiju, s Alumni klubom Sveučilišta, kao i neke vanjske suradnje (Plesni studio Tonči & Ivana i Volonterski centar Zadar), a mnoge suradnje slijede i u ostatku akademske godine. Već za siječanj 2023. godine planirano je nekoliko radionica koje će izvoditi studenti psihologije u sklopu kolegija *Psihologija emocija i motivacije*, pod mentorstvom doc. dr. sc. Jelenne Ombla, zamjenice voditeljice Studentskog savjetovaštvu.

Slijede i radionica iz područja komunikacijskih vještina koju će voditi voditeljica doc. dr. sc. Marina Vidaković te radionica iz karijernog savjetovanja koju će održati Lucija Ukalović, u sklopu kolegija *Upravljanje ljudskim potencijalima* (nositeljice prof. dr. sc. Ljiljana Gregov i doc. dr. sc. Andrea Tokić). Tijekom veljače brojnim će se aktivnostima obilježiti *Tjedan psihologije*, također u suradnji s Odjelom za psihologiju. Savjetovaštvu s velikim žarom radi na pripremi aktivnosti koje slijede i poziva sve da se pridruže.

Severina Mamić, mag. psych., stručna suradnica u Studentskom savjetovaštvu

InfoDASKA – studentska konferencija, od 3. do 4. listopada 2022. na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru

Unaprjeđenje postojećih znanja i vještina mladih informacijskih stručnjaka, ali i zbližavanje studenata informacijskih i srodnih znanosti

Od 3. do 4. listopada 2022. godine na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru održana je InfoDASKA, studentska konferencija koja svoj početak bilježi 2008. godine kada je nosila ime *Dani mladih knjižničara*. Konferencija se održava jednom godišnje, naizmjenično u gradovima Zadru, Zagrebu, Osijeku i Mostaru, a glavna tema ovogodišnjeg izdanja bila je *Informacijski stručnjaci – kreatori budućnosti*. Cjelokupan program odvijao se u CodeHubu te malim dijelom u Studentskom klubu „Božo Lero-tić“.

Cilj konferencije

Uvijek je važno razmišljati o budućnosti te kako napredovati i težiti boljitku cjelokupnog društva. Budućnost donosi nove zadaće, probleme i pitanja, a jedna od uloga informacijskih stručnjaka je snalaženje u takvim uvjetima. S obzirom na opseg informacijskih znanosti, kao informacijski stručnjaci dotiču se velikog broja područja – od uloge informacijskog stručnjaka u informacijskim ustanovama do uloge u digitalnom okruženju ili pak drugim znanstvenim poljima.

Cilj konferencije bio je unaprjeđenje postojećih znanja i vještina mladih informacijskih stručnjaka, ali i zbližavanje studenata informacijskih i srodnih znanosti. Sudjelovanjem na konferenciji, studenti, profesori i drugi posjetitelji imaju mogućnost razmjenjivati vlastita iskustva putem izlaganja, radionica i druženja u malo ležernijem okruženju.

Kako proširiti kompetencije

Prvi dan konferencije počeo je pozvanim izlaganjem profe-

InfoDASKA, studentska konferencija koja svoj početak bilježi 2008. godine kada je nosila ime *Dani mladih knjižničara*, održava se jednom godišnje, naizmjenično u gradovima Zadru, Zagrebu, Osijeku i Mostaru, a glavna tema ovogodišnjeg izdanja bila je *Informacijski stručnjaci – kreatori budućnosti*

sorice doc. dr. sc. Martine Dragija Ivanović s Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. Tema njezina izlaganja *Procjena dobivenih knjižničarskih kompetencija završenih studenata informacijskih znanosti* bila je zaista zanimljiva te je zaintrigirala sve sudionike.

Nola Raguž i Katarina Kučan (Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru) otvorile su studentska izlaganja. U njihovu izlaganju *Projekt uređenja*

knjižnice Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture RH u Zadru predstavljen je rad studenata u knjižnici Konzervatorskog odjela u Zadru te suočavanje s problemima, počevši od rada u sustavu za obradu građe, katalogizacije i klasifikacije građe do specifičnosti rada u jednoj specijalnoj knjižnici.

Studentica Tomislava Žilić s Odsjeka za informacijske znanosti u Osijeku predstavila je temu *Znanje i percepcija stu-*

dentu informatologije o Alzheimerovoj bolesti. Zaključak njezina izlaganja upozorio je na činjenicu da studenti informatologije imaju malo informacija o toj bolesti i literaturi kojom bi se, ljudima koji se nalaze u toj situaciji, ali i bližnjima, znatno pomoglo.

Zanimljiva i aktualna izlaganja

Prvi dan završio je vrlo zanimljivim izlaganjem i burnom temom u području informacijskih znanosti, a to su *Kompetencije informacijskih stručnjaka*. Studenti Odjela za informacijske znanosti u Mostaru, Vedran Šuman i Antonijo Marčinko, pojasnili su kako se mogu proširiti kompetencije informacijskih stručnjaka te kako se, osim na knjižničarske kompetencije, možemo fokusirati i na stjecanje kompetencija u mnogim drugim područjima. Raspravljalo se o tome s kojim bi kompetencijama informacijski stručnjaci mogli nadopuniti svoja znanja i vještine te kako pronaći takve tečajeve i programe.

Drugi dan konferencije počeo je pozvanim predavanjem doc. dr. sc. Kristine Feldvari s Odsjeka za informacijske znanosti Sveučilišta u Osijeku. Profesorica je održala predavanje na temu *Dezinfodemija i hakiranje demokracije – koja je uloga nas kao informacijskih stručnjaka?*

Predavanje *Čujte, čitamo!* predstavila je Katarina Groš (Sveučilišna knjižnica u Zadru) koja nas je uputila na važnost provođenja aktivnosti za posebne korisničke skupine. Na samome kraju konferencije, studentica Iskra Matijanić sa Sveučilišta u Osijeku prikazala je humorističan i inspirativan *Studentski film o studiranju u doba korone*

Studentski dio konferencije počeo je izlaganjem Ane Ćurak s Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru na temu *Društveno označavanje literature o samopomoći na Goodreadsu*. Kolegice s Filozofskog fakulteta u Mostaru, Antonia Juka i Matea Dragičević, izložile su temu *Informacijski stručnjaci kao kreatori digitalnog obrazovnog sadržaja*. Više iznimno zanimljivih izlaganja nastavila je studentica Marita Katunarić s Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. Njezino izlaganje *Specijalne knjižnice: poslovanje knjižnica u feminističkim udrugama* potaknulo je poprilično zanimljivu raspravu. Iduća izlagačica bila je Donata Szombathelyi, studentica Sveučilišta u Osijeku. U njezinu izlaganju *Model praktične nastave u kriznim situacijama* predstavljeni su primjeri održavanja nastave u neočekivanim situacijama kao što je, primjerice, bila pandemija COVID-a 19. Nadalje, zanimljiva izlaganja bila su i *Privatnost u cloud sustavima u digitalnom okruženju* (studentica Nika Marinović, Sveučilište u Zagrebu) i *Koronastudiranje: iskustvo osječkih studenata za vrijeme lockdowna* (Donata

Organizacija konferencije i sama konferencija prošli su vrlo uspješno. Polaznici su odslušali vrlo zanimljive teme te su se upoznali i povezali sa studentima iz drugih krajeva Hrvatske, ali i s kolegama iz Bosne i Hercegovine. Osim stručnog dijela konferencije i razmjene iskustava u području informacijskih znanosti, sudionici su mogli i razgledati sve ljepote grada Zadra

Prvi dan konferencije počeo je pozvanim izlaganjem profesorice doc. dr. sc. Martine Dragija Ivanović s Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. Tema njezina izlaganja *Procjena dobivenih knjižničarskih kompetencija završenih studenata informacijskih znanosti* bila je zaista zanimljiva te je zaintrigirala sve sudionike. Nola Raguž i Katarina Kučan (Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru) otvorile su studentska izlaganja

Szombathelyi, Lucija Grgić i Dajana Radić, Sveučilište u Osijeku).

Upotpunili i nadopunili znanje

Predavanja o pandemijskom razdoblju i studiranju uvijek su zanimljiva jer se mnogo studenata može poistovjetiti sa svim teškoćama i problemima s kojim su se suočavali. Predavanje *Čujte, čitamo!* predstavila je Katarina Groš (Sveučilišna knjižnica u Zadru) koja je uputila studente na važnost provođenja aktivnosti za posebne korisničke skupine.

Na samome kraju konferencije, studentica Iskra Matijanić sa Sveučilišta u Osijeku prikazala je humorističan i inspirativan *Studentski film o studiranju u doba korone*. Nakon izlaganja, raspravljalo se o izlaganjima i dojmovima s konferencije. Tijekom konferencije studenti su naučili mnogo jedni od drugih te upotpunili i nadopunili znanje informacijama iz područja studija – informacijskih znanosti.

Organizacija konferencije i sama konferencija prošli su vrlo uspješno. Polaznici su odslušali vrlo zanimljive teme te se upoznali i povezali sa studentima iz drugih krajeva Hrvatske, ali i s kolegama iz Bosne i Hercegovine. Osim stručnog dijela konferencije i razmjene iskustava u području informacijskih znanosti, sudionici su mogli i razgledati sve ljepote grada Zadra.

U očekivanju ponovnog susreta i razmjene iskustava studenata na sljedećoj konferenciji, pozivaju se svi studenti Odjela za informacijske znanosti da se prijave na konferenciju, uz to nešto nauče, ali i oputuju u Mostar!

Nacionalna platforma ESN-a Hrvatska u Zadru od 11. do 14. studenoga 2022.

Razmjena iskustava i ideja između sekcija te proširenje znanja

Nacionalna platforma ESN-a Hrvatska redovna je skupština članova ESN-a Hrvatska koji sadrži sedam sekcija: iz Rijeke, Osijeka, Zagreba, Čakovca, Dubrovnika, Splita i, naravno, Zadra. Odvija se u prosjeku svake tri godine s obzirom na to da prema našim pravnim dokumentima imamo rotacijski tip, odnosno svaku platformu organizira druga sekcija. Ove godine, nakon tri godine što platforma nije bila u Zadru i prvi put od početka pandemije, u punom je sjaju održana u našem gradu, u Zadru od 11. do 14. studenoga.

Problem smještaja studenata

Nacionalna platforma jedan je od dva nacionalna godišnja događaja, a na ovoj zimskoj redovnoj raspravljalo se o različitim aspektima studentske mobilnosti u Republici Hrvatskoj. Cilj događaja je razmijeniti dobra iskustva i ideje između sekcija i proširiti postojeće znanje. Među najvažnijim temama bila je problematika smještaja studenata na razmjeni zbog nedovoljnih kapaciteta domova te posebice problematika obalnih gradova u ljetnom semestru kada je zbog dolaska turista ponuda smještaja oskudna.

Responsible party

ESN Zadar ugostio je više od 60 sudionika, a pridružili su nam se i gosti iz Pule koji su zainteresirani postati osma sekcija ESN-a Hrvatska. Program se sastojao od plenarnih diskusija, radionica i prezentacija dobrih praksi između sekcija, a ništa ne bi bilo moguće bez sponzora koji su omogućili da se događaj ostvari. Osim službenog dijela programa, održan je i *Responsible party*, odnosno *Drink more Water party*, pri čemu je naglasak bio na umjerenom konzumiranju alkoholnih pića, uz povećanu konzumaciju vode. Na toj zabavi proslavili smo i 11 godina postojanja ESN-a Zadar.

Nacionalna platforma jedan je od dva nacionalna godišnja događaja, a na ovoj zimskoj redovnoj raspravljalo se o različitim aspektima studentske mobilnosti u Republici Hrvatskoj

Leon Sić, predsjednik Erasmus Student Network Zadar

ESN Zadar ugostio je više od 60 sudionika, a pridružili su nam se i gosti iz Pule koji su zainteresirani postati osma sekcija ESN-a Hrvatska. Program se sastojao od plenarnih diskusija, radionica i prezentacija dobrih praksi između sekcija

Naši vrijedni volonteri

Članovi Organizacijskog odbora: predsjednica Organizacijskog odbora Lucija Grabovac (Odjel za anglistiku i rusistiku), potpredsjednik Organizacijskog odbora Josip Višić (Pomorski odjel), koordinatoričica za logistiku Dajana Zrnić (Odjel za informacijske znanosti), koordinatoričica za zabavni program Rajka Zelić (Odjel za psihologiju), koordinatoričica za odnose s javnošću Elena Ozmeć (Odjel za geografiju)

Članovi Organizacijskog odbora i volonteri koji su pomogli u provedbi platforme: Ante Njegovan (Odjel za pedagogiju i anglistiku), Lucija Grabovac (Odjel za anglistiku i rusistiku), Josip Višić (Pomorski odjel), Leon Sić (Odjel za psihologiju), Ivana Turkalj, univ. bacc. psych., Sanja Tolić (Odjel za francuske i frankofonske studije i anglistiku), Rajka Zelić (Odjel za psihologiju), Dajana Zrnić (Odjel za informacijske znanosti), Kristina Kusturić (Odjel za informacijske znanosti) i Tomislav Vrcan (Odjel za arheologiju).

7th World InterUniversities Championships u Barceloni od 9. do 13. studenoga 2022.

Ana Burazer u svim disciplinama u kojima se natjecala došla do finala, a u plivanju na 200 m mješovito osvojila zlato

Ekipe Sveučilišta u Zadru ostvarile su odlične rezultate. Ženska futsal ekipa pobijedila je ekipu Pariza rezultatom 5:0 i ekipu Bejruta 1:0. Plasirali su se u osminu finala. Košarkaši su u prvoj utakmici u svojoj grupi pobijedili Čehe iz Praga, a košarkašice su u svojoj grupi u prvoj utakmici pobijedile ekipu Lillea. Ženska badminton ekipa također je startala pobjedom u grupnoj fazi natjecanja

Sveučilište u Zadru u Barceloni predstavljali su muška košarkaška ekipa, ženska košarkaška ekipa, ženska futsal ekipa, ženska plivačka ekipa i ženska badminton ekipa. Zastavu Sveučilišta na ceremoniji otvaranja igara u olimpijskom centru nosila je plivačica Ana Burazer, koja je za 2020./2021. bila proglašena najboljom studentskom sportašicom Hrvatske

Studentske sportske ekipe Sveučilišta u Zadru natjecale su se na jednom od najvećih svjetskih sveučilišnih turnira 7th World InterUniversities Championships, održanom u Barceloni od 9. do 13. studenoga 2022. godine.

Na turniru je sudjelovalo 3000 sportaša u 262 sveučilišne ekipe iz 25 država i s tri kontinenta - Europe, Azije i Afrike.

Sveučilište u Zadru u Barceloni predstavljali su muška košarkaška ekipa, ženska košarkaška ekipa, ženska futsal ekipa, žen-

ska plivačka ekipa i ženska badminton ekipa. Zastavu Sveučilišta na ceremoniji otvaranja igara u olimpijskom centru nosila je plivačica Ana Burazer, koja je za 2020./2021. bila proglašena najboljom studentskom sportašicom Hrvatske.

Startanje s pobjedama

Prvog dana natjecanja ekipe Sveučilišta u Zadru ostvarile su odlične rezultate. Ženska futsal ekipa pobijedila je ekipu Pariza rezultatom 5:0 i ekipu Bejruta 1:0. Plasirali su se u osminu finala. Košarkaši su u prvoj utakmi-

ci u svojoj grupi pobijedili Čehe iz Praga, a košarkašice su u svojoj grupi u prvoj utakmici pobijedile ekipu Lillea. Ženska badminton ekipa također je startala pobjedom u grupnoj fazi natjecanja.

No, samo je plivačica Ana Burazer u svim disciplinama u kojima se natjecala došla do finala, a u plivanju na 200 m mješovitim stilom osvojila je zlatnu medalju.

Uspjeh za uspjehom

Osim toga, ove, 2022. godine Ana Burazer na studentskom je prvenstvu Hrvatske u Vukovaru

osvojila srebrnu medalju na 100 m leđno i štafeti 4x50m slobodno, zatim brončanu na 100 m prsno i štafeti 4x50 m mješovito, dakle, ukupno četiri medalje.

Ana Burazer je zbog svojih izvrsnih sportskih uspjeha dobila brojne nagrade i priznanja. Proglašena je najboljom studenticom sportašicom Hrvatske u akad. god. 2020./2021., a ove godine dobila je Grb grada Zadra.

Zahvalna sam roditeljima, genetik i profesorima koji su mi omogućili da se posvetim plivanju – izjavila je zadarska sportašica.

Venesa Bogdanović, studentica na Odjelu za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, kuglačica ženskog Kuglačkog kluba *Mlaka* iz Rijeke, pobjednika Svjetskog kupa u kuglanju

Osvojile smo apsolutno sve što se moglo osvojiti, od Svjetskog kupa do Lige prvaka, a nekoliko godina zaredom bile smo i državne prvakinja

Venesa Bogdanović, studentica na Odjelu za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, kuglačica ženskog Kuglačkog kluba *Mlaka* iz Rijeke, 9. listopada u Njemačkoj, u Münchenu, sa svojom je ekipom osvojila Svjetski kup u kuglanju, i to treći put zaredom.

Kako ste se počeli baviti kuglanjem?

U sport sama ušla s deset godina, i to sasvim slučajno. Moja je prijateljica došla po mene, rekla mi da uzmem ručnik, tenisce i bocu vode da me vodi u kuglanu. Do danas sam ostala u tom sportu, a ona je, na žalost, odustala. Ali, veoma sam joj zahvalna za to.

Za koji klub nastupate?

Članica sam ženskog Kuglačkog kluba *Mlaka* iz Rijeke. Mislim da smo osvojile apsolutno sve što se moglo osvojiti, od Svjetskog kupa do Lige prvaka, a nekoliko godina zaredom bile smo i državne prvakinja.

Vi ste sada i svjetske i državne prvakinja?

Svjetski kup smo kao ekipa, *Mlaka*, osvojili prije nekoliko tjedana u Njemačkoj, u Münchenu, a prije toga imala sam uspjeha i s reprezentacijom Hrvatske, osvojile smo treće mjesto ekipno.

S klubom sam osvojila Svjetski kup, Ligu prvaka, Kup hrvatske i nacionalnu ligu. U Sloveniji smo, u kolovozu, kao reprezentacija Hrvatske, osvojile prvo mjesto i sada u Estoniji 3. mjesto ekipno.

Osvojila sam i tandem s Alenom Kujundžićem, dakle, tandem u paru, brončanu medalju za Hrvatsku u Estoniji.

Imate li podršku obitelji?

Naravno, imam jaku podršku majke i sestara.

Uspješna sportašica navodi kako zasad uredno uspijeva uskladiti studij i natjecanja. Zna mi se dogoditi, kaže, da izostanem s predavanja, ali profesori uzimaju u obzir činjenicu da se bavim sportom. Sveučilište, ističe, ima i te kako razumijevanja za nas studente sportaše. U bilo kojem trenutku, kada god tražim dopuštenje, objašnjava, Sveučilište me pušta na natjecanja. Bolju potporu od Sveučilišta doista ne mogu poželjeti

Redovita sam studentica, no kasno sam upisala studij jer sam nakon srednje škole morala radila za vrijeme turističke sezone na Krku. I sada radim tijekom sezone, čim završi nastava, u lipnju sam već na poslu. Radim u Njivicama na otoku Krku kao sobarica. Težak je to i naporan posao, no dodatno me opominje da se hvatam knjige. I one žene koje tamo rade uvijek govore nama djevojkama: „Djevojke, uhvatite se knjige, učite da ne morate cijeli život ovako naporno svoj kruh zarađivati!“

Ima li Sveučilište razumijevanja za Vaša natjecanja?

Sveučilište ima i te kako razumijevanja za nas studente sportaše. Uvijek mi izlaze u susret, eto, svake godine početkom nastave prvi tjedan redovito izostanem zato što je svake godine u tom razdoblju Svjetski kup i nema nikakvih problema. U bilo kojem trenutku, kada god tražim dopuštenje, Sveučilište me pušta na natjecanja. Bolju potporu od Sveučilišta doista ne mogu poželjeti.

Koliko puta trenirate i gdje?

Trenutačno treniram ili u

Otočcu ili u Plitvicama, kod hotela Jezero, s obzirom na to da je u Gospiću kuglana zatvorena. U Ogulinu postoji kuglana, ali s obzirom na to da sam u Gospiću tijekom tjedna, ne isplati mi se putovati. U Otočac putujem autobusom. Petkom putujem doma u Ogulin i onda sljedeći dan, subotom, imam utakmicu. Iz kluba me pokupe u Bosiljevu ili na naplatnim kućicama.

Trpi li studij zbog kuglanja?

Zasad uredno uspijevam uskladiti studij i natjecanja. Zna mi se dogoditi da izostanem s predavanja, ali profesori uzimaju u obzir činjenicu da se bavim sportom.

Zašto ste izabrali studij u Gospiću?

Učiteljski studij oduvijek me privlačio, a i danas-sutra vidim se upravo u tom poslu, u radu s djecom. Redovita sam studentica, no kasno sam upisala studij jer sam nakon srednje škole morala raditi za vrijeme turističke sezone na Krku. I sada radim tijekom sezone, čim završi nastava, u lipnju sam već na poslu. Radim u Njivicama na otoku Krku kao sobarica. Težak je to i naporan posao, no dodatno me opominje da se hvatam knjige. I one žene koje tamo rade uvijek govore nama djevojkama: „Djevojke, uhvatite se knjige, učite da ne morate cijeli život ovako naporan svoj kruh zarađivati!“

A sponzorstvo i stipendije?

Kad je riječ o reprezentaciji, imamo dobrog sponzora, HEP, a i jednu djevojku čija nam je tvrtka također sponzor. Problem je u tome što se o kuglanju ne priča toliko, nije u medijskom fokusu, a ima nas dosta mnogo, i kuglača i kuglačica, i bilježimo velike uspjehe. Zasad, dobivam stipendiju Grada Rijeke, a dobila sam i stipendiju Olimpijskog odbora. Priznata mi je kategorizacija, to je stipendija za školovanje. Dobila sam je preko sporta, i to zbog osvojenih medalja. Budući da smo osvojili Svjetski kup, riječka stipendija automatski mi se produkuje.

Gdje se vidite jednoga dana?

Vidim se kao učiteljica. Obje sestre su mi učiteljice, jedna radi u Crikvenici, a druga, koja je nedavno završila studij u Gospiću, radi u Ogulinu u dječjem vrtiću. Mama je invalid, u mirovini je.

Voljela bih jednoga dana raditi u Splitu, sviđa mi se taj grad.

Hrvatska kuglačka reprezentacija širom je svijeta poznata po svojim vrhunskim rezultatima koji su nas plasirali kao jednu od najboljih nacija u kuglačkom sportu

Kuglačice *Mlake*, zvane Tigrice, nižu uspjeh za uspjehom na kojem god se natjecanju pojave

Kuglačice *Mlake* pobjednice su 23. Svjetskog kupa održanog u Münchenu. *Mlaka* je u finalnom dvoboju pobijedila njemačku *Victoriju Bamberg* 5:3 i tako treći put zaredom osvojila Svjetski kup. Djevojke su u finalu srušile klupski rekord s 3.826 čunjeva, prosjek od 637 po igračici, što je izvanredan prosjek.

Sredinom lipnja kuglačice *Mlake*, zvane Tigrice, pobijedile su u Kupu Hrvatske. Na svojoj kuglani SRC *Mlaka* u finalu su pobijedile *Split* 8:0 i osvojile rekordni četvrti naslov u jednoj sezoni.

Početak travnja ove godine *Mlaka* je osvojila Ligu prvaka. U Gyoru su pobijedile u finalu *Victoriju 1947 Bamberg*. Osim ekipno, Venesa Bogdanović imala je i odlične individualne nastupe. U prosincu 2021. osvojila je 1. mjesto na prvenstvu Hrvatske za juniorke.

U disciplini *tandem mix* (žena i muškarac) Venesa je za Hrvatsku na VIII. pojedinačnom Svjetskom prvenstvu 2022. održanom u Elvi u Estoniji, s Alenom Kujundžićem, osvojila broncu.

Hrvatska kuglačka reprezentacija širom je svijeta poznata po svojim vrhunskim rezultatima koji su nas plasirali kao jednu od najboljih nacija u kuglačkom sportu. Tom je uspjehu svojim rezultatima pridonijela i Venesa Bogdanović.

25. međunarodni studentski božićni turnir – Memorijal Vedrana Jelavića, održan od 15. do 18. prosinca 2022. u Dubrovniku

Košarkaši Sveučilišta u Zadru svojoj bogatoj kolekciji trofeja dodali i broncu

Košarkaši Sveučilišta u Zadru u svoju bogatu kolekciju trofeja osvojenih posljednjih nekoliko godina dodali su i broncu osvojenu na 25. međunarodnom studentskom božićnom turniru - Memorijalu Vedrana Jelavića održanom u Dubrovniku od 15. do 18. prosinca 2022. godine.

Na turniru, pod organizatorskom palicom Sveučilišnog sportskog saveza – Dubrovnik i Sveučilišta u Dubrovniku, nastupilo je osam ekipa iz pet europskih država.

Nakon ostvarene tri pobjede u grupi protiv ekipa Dubrovnika, Zenice i Karlovca, u polufinalu je uslijedio poraz u samoj završnici od ekipe Bukurešta. U utakmici za treće mjesto i brončanu medalju ostvarena je pobjeda protiv ekipe Vukovara. Prvo mjesto na turniru osvojila je ekipa Dubrovnika, a drugo Bukurešta.

– Odigrali smo odličan turnir, iako smo u Dubrovnik došli bez nekoliko standardnih igrača pa

samim time ovaj naš uspjeh smatram još i većim. Čestitam organizatorima na vrhunskoj organizaciji turnira i nadam se nastavku naše dobre igre i na studentskom prvenstvu Hrvatske koje nas očekuje u veljači iduće godine – izjavio je Borna Jurela, košarkaš sa Sveučilišta u Zadru.

Sastav ekipe Sveučilišta u Zadru:

Luka Smoljan, Borna Jurela, Dominik Zelanto, Roko Višić, Pjero Stipanov, Antonio Jurjević, Marjeto Orlić, Dino Hržina, Paolo Pavić, Luka Knežević i Josip Vulić

Trener: Tonći Jerak

Izv. prof. dr. sc. **Sven Marčelić**, Odjel za sociologiju Sveučilišta u Zadru, znalac kojemu ni najopasniji lovac *Potjere* Krešo Sučević nije mogao parirati

Osobito me raduje što svoje studente redovito vidim kao natjecatelje u raznim kvizovima jer to znači da je želja za znanjem itekako prisutna

Izv. prof. dr. sc. Sven Marčelić član je dvaju projektnih timova, i to za projekte *Održivo ribarstvo: društveni odnosi, identitet i zajedničko upravljanje jadranskim ribolovnim resursima* voditelja doc. dr. sc. Dražena Cepića te *Utjecaj javnih politika na kvalitetu obiteljskog i radnog života te na demografsku sliku Hrvatske - prostori promjene* voditeljice izv. prof. dr. sc. Valerije Barada

Izv. prof. dr. sc. Sven Marčelić s Odjela za sociologiju, osim redovnih obveza na Odjelu i činjenice da je uključen u dva projekta – *Održivo ribarstvo: društveni odnosi, identitet i zajedničko upravljanje jadranskim ribolovnim resursima* (HRZZ) voditelja doc. dr. sc. Dražena Cepića te *Utjecaj javnih politika na kvalitetu obiteljskog i radnog života te na demografsku sliku Hrvatske - prostori promjene* (ESF) voditeljice izv. prof. dr. sc. Valerije Barada – hrvatskoj je javnosti postao poznat po tome što je u *Potjeri* HRT-a pobijedio najopasnijeg lovca Krešu Sučevića koji je tako ostao bez „lovine“. Pa ipak, Krešu nije zadirkivao iako se poznaju jer, kako kaže, nije ni bilo potrebe.

Brzina i koncentracija

– I sam je dao do znanja da će teško uhvatiti taj rezultat. Vjerojatno je zanimljivija situacija bila dan nakon emitiranja emisije kad je počeo *Memorijal Mirka Miočića* u Zadru na kojemu smo obojica sudjelovali i svi su nas željeli snimiti zajedno. Kao kurozitet treba istaknuti i činjenicu da smo zajedno imali doktorsku promociju 2013. godine jer smo obojica doktorirali na Sveučilištu u Zadru – kaže izv. prof. dr. sc. Marčelić koji je prava enciklopedija znanja.

Mnogi misle da znaju mnogo, međutim, kad treba dati odgovor, ne mogu ga se sjetiti u pravo vrijeme na pravome mjestu. Je li to stvar inteligencije, koncentracije ili znanja, pitamo zadarskog pobjednika *Potjere*.

– Rekao bih da je znanje pre-

I dalje redovito sudjelujem u pub-kvizovima, no televizijski kvizovi su mi manje privlačni pa vjerojatno neću poslati prijavu za Milijunaša, ali ću svakako igrati u humanitarnim i edukativnim emisijama, govori izv. prof. dr. sc. Marčelić koji je nakon Potjere postao poznat u cijeloj Hrvatskoj. Ljudi ga zaustavljaju na ulici, a i studenti cijene profesora koji je veliki znalac

sudno, ali u ovom specifičnom kontekstu bitnija je koncentracija jer nisu svi jednako koncentrirani na odgovor i jednako brzi. Uz inteligenciju, važno je i iskustvo, a ja sam ga stekao igrajući pub-kvizove. To mi je pomoglo da prepoznam što se traži u nekim pitanjima pa sam na njih i brzo odgovorio.

Želja za znanjem

Kako se čini, izv. prof. dr. sc. Marčelić strahovito brzo misli, munjevito odgovara na pitanja, no kako postići „brzinu“?

– Ključno je pažljivo slušanje i koncentracija, a ne treba zanemariti ni kavu koju sam taj dan prije snimanja popio, i to malo

više od svoje ionako visoke uobičajene doze.

Unatoč akademskom radu, koji se zasniva na sintezama i projektima, iznenađuje profesorovo poznavanje mnoštva enciklopedijskih podataka koje je u memoriju pohranio tijekom školovanja i čitanja. Od male na je, kaže, bio sklon čitanju enciklopedija, knjiga s temom popularne znanosti te praćenju vijesti, a poslije su studij i rad u znanosti došli kao nadogradnja.

– Želja za znanjem trebala bi biti preduvjet za bavljenje znanšću – ističe.

No, ono što fascinira kod profesora je činjenica da uspijeva zanemariti kamere, agresivnog

voditelja, lovca, TV ambijent i pomisao da ga gleda i prati milijunski auditorij.

S obzirom na to da sam često gostovao na raznim televizijama kao komentator političkih događanja, bilo mi je lakše nego prosječnom natjecatelju. Poznajem okruženje i dinamiku televizijskog studija, tako da sam bio relativno opušten u odnosu na sugrađe.

Diskretna, ali snažna potpora

Pa ipak, televizijski kvizovi više mu nisu privlačni pa ga u *Milijunašu* vjerojatno nećemo vidjeti.

– I dalje redovito sudjelujem u pub-kvizovima, no televizijski kvizovi su mi manje privlačni pa vjerojatno neću poslati prijavu za *Milijunaša*, ali ću svakako igrati u humanitarnim i edukativnim emisijama – govori izv. prof. dr. sc. Marčelić koji je nakon *Potjere* postao poznat u cijeloj Hrvatskoj. Ljudi ga zaustavljaju na ulici, a i studenti cijene profesora koji je veliki znalac.

– Naše studentice i studenti dali su mi do znanja da cijene to moje postignuće, ali diskretno, nisu ni blizu tako otvoreni kao što su ljudi na ulici. U tom mi se smislu život mnogo više promijenio „prema vani“, nego na samome Sveučilištu. Međutim, osobito me raduje što redovito vidim svoje studente kao natjecatelje po raznim kvizovima, od onih u pub-formatu do *Potjere*, jer to znači da je želja za znanjem itekako prisutna – zaključio je izv. prof. dr. sc. Sven Marčelić.